

MUNTAKHABAT-I-HINDI,

OR,

SELECTIONS IN HINDUSTANI,

WITH

VERBAL TRANSLATIONS OR PARTICULAR VOCABULARIES,

AND A

GRAMMATICAL ANALYSIS OF SOME PARTS,

FOR

THE USE OF STUDENTS OF THAT LANGUAGE.

By JOHN SHAKESPEAR.

FIFTH EDITION.

VOL. I.

LONDON:

PRINTED FOR THE AUTHOR,

By J. & H. COX, 74 & 75, Great Queen Street, Lincoln's-Inn Fields;

and sold by Wm. H. ALLEN & Co., Booksellers to the Hon. East-India Company,
Leadenhall Street.

1846.

TO

SIR JAMES WEIR HOGG, Bart., M.P., Chairman.

HENRY ST. GEORGE TUCKER, Esq., Deputy Chairman.

WILLIAM WIGRAM, Esq.

SIR ROBERT CAMPBELL, Bart.

JOHN LOCH, Esq.

CHARLES MILLS, Esq.

JOHN PETTY MUSPRATT, Esq.

HENRY ALEXANDER, Esq.

Maj.-Gen. Sir J. L. LUSHINGTON, G.C.B.

SIR WILLIAM YOUNG, Bart.

GEORGE LYALL, Esq., M.P.

HENRY SHANK, Esq.

JOHN COTTON, Esq.

JOHN SHEPHERD, Esq.

FRANCIS WARDEN, Esq.

SIR HENRY WILLOCK, K.L.S.

MARTIN TUCKER SMITH, Esq.

Lieut.-Col. WILLIAM HENRY SYKES

WILLIAM HENRY C. PLOWDEN, Esq.

Maj.-Gen. ARCHIBALD ROBERTSON.

ELLIOT MACNAGHTEN, Esq.

Major JAMES OLIPHANT.

JOHN CLARMONT WHITEMAN, Esq.

HOB. WILLIAM HENRY LESLIE MELVILLE

DIRECTORS

FOR

MANAGING THE AFFAIRS

OF

The East-India Company,

THE

FIFTH EDITION

OF

SELECTIONS IN HINDUSTANI,

IS,

WITH GREAT RESPECT,

DEDICATED BY

THEIR VERY OBEDIENT SERVANT,

JOHN SHAKESPEAR.

London, 17th August, 1846.

P R E F A C E.

To learners of Hindustani, in Europe, the oral assistance of an instructor can rarely be given so assiduously as to enable them to advance well at the outset in reading and translating Hindustani compositions, whether manuscript or printed in the usual manner; and, so different is the taste of the people of India from that of Europeans, that passages not unfrequently occur in the literary productions of the former, which to the latter appear indecent or disgusting. With a view to supply that deficiency in some measure, and to obviate the inconvenience above noticed, the following selection, with some assistance in reading, translating and grammatical analysis, has been prepared. The Arabic and Nagari characters used in the impression are plain and legible: and, where the former are adopted, the notation peculiar to the Arabs is made use of, as far as appears practicable and necessary, to guide the reader's pronunciation. But, besides this help on so important a point to the learner of a living language as pronunciation, the reading of a few short stories at the commencement is given word by word in the Italian character; a verbal translation of the same stories is also given, as well as a grammatical analysis of them, together with references to the rules in the Author's Hindustani Grammar, for the accommodation of mere beginners: and particular vocabularies of some subsequent stories are, moreover, inserted to facilitate the student's ulterior progress.

These selections are made from many different authors; so that variety of style is exhibited in a small compass: but a considerable part of the impression in the Arabic character, which comprises a description of some of the most important productions of India, as well as of the religious sects and manners of the Hindūs, by *Sher Ālī Afsos*, is preferred on account both of the elegance of the language, and of the correct interesting information it contains: and the second volume is intended to comprise, in the first place, a general description of the various provinces and most remarkable places of that country by the same author.

In reading that part which is in the Arabic character, the vowel *fat'ḥa* may be generally understood to be pronounced after a consonant which is not marked with any vowel or with the sign *jazm*: excepting, after either of the letters و or ي, or when the consonant is final in a word, or after a letter followed by either the *wāw-i-maj'hūl*, pronounced as oa in the English word "boar," or the *yā-i-maj'hūl* pronounced as ea in the English word "bear"; the consonant immediately preceding the و or ي when either of these sounds is intended being necessarily left void of any vowel point, because the Arabic orthography affords not the means of denoting them: and after final letters, if no vowel is given to them, as well as after all consonants which have the sign *jazm* superscribed, no vowel is to be sounded. To distinguish, in the Arabic character, the *nūn-i-ghunna*, or nasal *nūn*, which in Nagari the sign *anuswāra* (ँ) denotes, no discriminative mark or character has been devised which can uniformly and conveniently be adopted in printing; this sound is, therefore, here signified by the simple letter ن: to assist learners, however, in ascertaining the pronunciation, we may remark, that in Hindī terminations denoting

the plural number or the future tense or the ordinal of a number the *ن* is always nasal, as well as in the pronouns *مَیں تَیں*, the substantive verb *ہوں*, the postpositions *تَیں مَیں سَیں سوں تَیں*, and in all adverbs derived from Hindustani pronouns. Of the letter *ز* when used as supplementary to the preceding consonant to represent some aspirated Indian letter, the form *ز* or *ھ* or *زھ* is adopted discriminatively in the middle or at the end of a word : and, at the end of a word the compound *زھ* is used to distinguish the *hā-i-malfūzī* or the *ز* which is sensibly uttered from the *ha-i-mukhtafī*, which is but very imperceptibly if at all sounded, and which the simple character denotes. To mark the ends of verses in poetry, and sometimes to make a division in prose where rhyme is adopted, or the sense might be doubtful without it, the sign “ or ‘ is here used : and a mark thus (۞) is occasionally inserted to point out the beginning of a new subject in the discourse.

The powers of the letters by which the Hindustani pronunciation is denoted in the Roman part of this impression, together with the corresponding Arabic and Nagari characters have been explained in the Author's Hindustani Grammar, as well as in the Preface to his Dictionary ; for which reason it is thought needless to repeat them here : it may be noted, however, that when, in that part, two vowels come together, each of which should be distinctly sounded, they are often separated by a comma placed above : and a hyphen is very frequently used to distinguish the adventitious from the radical part of a word, as well as to shew the different portions of a compound term or word and the connexion between a noun and the postposition by which it is governed.

CORRECTIONS.

Page. Line from the top.

9	13 for	نامي read	نامي
11	13 —	پهر —	پهر
13	8 —	مُنْصِف —	مُنْصِف
33	14 —	رُکھون —	رُکھون
39	last —	اس —	اس
78	14 —	چيزين —	چيزين
80	3 —	گھوڑِيکي —	گھوڑِيکي
86	5 —	لگام سي اُسي —	لگام سي اُسي
94	3 —	تَقْسِيم —	تَقْسِيم
100	1 —	مقامون —	مقامون
104	14 —	لُبريزي —	لُبريزي
116	9 —	هندو —	هندو
116	12 —	رُکھوا —	رُکھوا
116	14 —	گويا —	گويا
127	3 —	اسي —	اسي
127	9 —	ذکي —	ذکي
127	10 —	بهي —	تہي
138	10 —	حاصر —	حاصر
142	1 —	ب —	اب

Page. Line from the top.

6	21 for <i>shazādon</i> read <i>shahzādon</i>	
7	12 — <i>pakarḱar</i> —	<i>pakarḱar</i>
12	1 — <i>ki</i> —	<i>kī</i>
19	3 — <i>laṛā'iyān</i> —	<i>laṛā'iyān</i>
48	16 — मे —	में
49	19 — व —	वे
49	3 — जो —	जो
49	17 — बुद्धि —	बुद्धि
49	14 — ल —	ले
49	17 — होक —	होके
49	8 — होंग —	होंगे
49	2 — लडकी —	लडकी
52	11 — मकरत —	मकरत
54	16 — —	धू
54	1 — नहीं —	नहीं
55	14 — बचेनी —	बचेनी
55	6 — चार —	चौर

MUNTAKHABĀT-I-HINDĪ.

NAKLIYĀT: SHORT STORIES,

VERBALLY TRANSLATED

OR

EXPLAINED BY PARTICULAR VOCABULARIES,

WITH SOME GRAMMATICAL ANALYSIS.

1 for *ek*, One, or *pahlī*, First, *nakl*, Story.

kisī, some, a, any,
kutte, dog,
ne (an expletive),
daryā, sea, river,
kanāre, shore (on),
ek, one, a,
hadḍī, bone,
pāṭī, found,
aur, and,
munh, mouth,

men, in,
le, having taken,
jon, as,
parchhāṭī, shadow,
us-kī, of it, of that,
pānī-men, in the water,
dekhī, seen, (he) saw,
samjhā, (he) under-
stood,
ki, that,

dūsarī, second, another,
hadḍī, bone,
hai (it) is;
māre, stricken, through,
lālach-ke, of avarice,
munh, mouth,
pasārā, stretched out,
ki, that,
use, it, that,
bhī, also, even,

<i>pānī-se</i> , from the	<i>le</i> , (he) might take:	<i>munh-men</i> , in mouth,
water,	<i>ākhir</i> , last, at last,	<i>thī</i> , was,
<i>nikāl</i> , having made	<i>haddī</i> , the bone,	<i>kho</i> , lose, having lost,
issue,	<i>jo</i> , which, what, who,	<i>dī</i> , given, (he) gave.

Some dog found a bone on a river side, and having taken it in (his) mouth, as (he) saw the shadow of it in the water, he understood that (there) is another bone; through avarice (he) stretched out (his) mouth that (he) might take it also out of the water: at last, (he) gave (away) having lost the bone which was in (his) mouth.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Pahlī, an ordinal of number¹, fem. sing. agreeing with *naḳl*, s. f. sing. nom. case. *Kisī*, pron. indef., inflection of *ko'ī*², agreeing with *kutte*, s. m. sing. inflected from *kuttā*³, because it is followed by *ne*⁴, which is an expletive to a nominative case, or to the noun denoting the agent, before a transitive verb in a past tense: *daryā*, s. m. sing. compounded with the following nouns, *kanāre*, s. m. sing. inflected from *kanāra*⁵ and governed by a postposition understood⁶: *ek*, a noun of number⁷: *haddī*, s. f. sing. nom. case governing the verb, *pā'ī*⁸, past part. or past tense indef. fem. sing. from the root *pā*, agreeing with

(1) See Grammar, paragraph 41.

(2) G. Chap. IV.

(3) G. par. 6 and 10. (4) G. note to par. 25, and par. 71. (5) G. par. 6 and 10.

(6) G. par. 57.

(7) G. par. 40.

(8) G. par. 22, 25 and 33.

haddī : *aur*, conj. : *munh*, s. m. sing. abl. case⁹ governed by the postpos. *men* : *le*, past conjunctive particip. or particip. of suspension¹⁰, root *le* : *jon*, adv. formed from the relative pron. *jo* or *jaun*¹¹ : *parchhā'in*, s. f. sing. nom. case governing the verb : *us*, pron. demonstrative, inflected from *wuh*¹², gen. case sing. governed by *kī*, a postpos. fem.¹³ governing *us* and agreeing with *parchhā'in* : *pānī*, s. m.¹⁴ sing. abl. case governed by *men*, a postposition : *dekhī*, past part. or past tense indef. fem. sing.¹⁵ from the root *dekh*, agreeing with *parchhā'in* : *samjhā*, past part. or past tense indef. mas. sing. from the root *samajh*¹⁶ governed by *kuttā* understood : *ki*, conj. : *dūsrī*, ordinal of number¹⁷ fem.¹⁸ sing. derived from the cardinal *do* : *haddī*, s. f. sing. nom. governing the verb : *hai*, subst. verb pres. tense third pers. sing.¹⁹ governed by *haddī* : *māre*, v. a. part. past, from root *mār*, inflected mas. sing. used as an indeclinable word²⁰ : *lālach*, s. m. sing. gen. case²¹ : *ke*, a postpos. mas. inflect. agreeing with *māre* and governing *lālach*²² : *munh*, s. m. sing. nom. case governing the verb : *pasārā*, v. a. past part. or past tense indef. mas. sing. from the root *pasār*²³, which is the causal or transitive of the neuter verb *pasar*²⁴, governed by *munh* : *ki*, conj. *use*, pron.

(9) G. par. 7.

(10) G. par. 24.

(11) G. par. 51.

(12) G. Chap. IV.

(13) G. par. 7.

(14) G. par. 3.

(15) G. par. 22 and 25.

(16) G. par. 22 and 25.

(17) G. par. 41.

(18) G. par. 4.

(19) G. note to par. 33.

(20) G. par. 36.

(21) G. par. 7.

(22) G. par. 7.

(23) G. par. 22 and 25.

(24) G. par. 29.

demonstr. objective or accus. case sing. from *wah*²⁵: *bhī*, conj.: *pānī*, s. m. sing. abl. case governed by *se*, a postpos.²⁶: *nikāl*, past conjunctive part. or part. of suspension²⁷ of the transitive or causal verb *nikāl*²⁸ derived from the intrans. root *nikal*: *le*, v. a. aorist or fut. indef. third pers. sing. contraction of *le'e* or *lewe* from the root *le*²⁹: *ākhīr*, adj. or adv.³⁰: *hadḍī*, s. f. sing. nom. case governing the verb: *jo*, pron. rel. sing. nom. case³¹ referring to *hadḍī* and governing the verb *thī*: *munh*, s. m. sing. abl. case governed by *men*³² a postpos.: *thī*, verb subst. past tense sing. fem.³³ agreeing with *hadḍī* understood: *kho*, v. a. past conjunctive participle, participle of suspension³⁴ or root of the verb: *dī*, v. a. part. past or past tense indef. sing. fem. from the root *de*³⁵ agreeing with *hadḍī*. (The verb *de*, however, is often used, as in this instance, to form a compound with the root of a verb preceding.³⁶)

---

‡ for *do*, Two, or *dūsī*, Second, *naḥl*, Story.

<i>yūnī</i> , thus,	<i>ki</i> , that,	<i>ek</i> , one,
<i>kahte</i> , saying,	<i>shādī</i> , (proper name),	<i>baniye</i> , shopkeeper,
<i>haiṇī</i> , (they) are,	<i>nām</i> , name, by name,	<i>ne</i> (expletive),

(25) G. Chap. IV.

(26) G. par. 7.

(27) G. par. 24.

(28) G. par. 29.

(29) G. par. 27.

(30) G. par. 37.

(31) G. Chap. IV.

(32) G. par. 7.

(33) G. par. 33, with the note.

(34) G. par. 24.

(35) G. par. 22 and 25.

(36) G. par. 30, second division.

<i>bāzār se</i> , in market,	<i>to</i> , then	<i>chalte</i> , moving, going,
<i>gharā</i> , (a) pitcher,	<i>ek takā</i> , one <i>takā</i> *,	<i>hū'e</i> (in) being, become,
<i>bhar</i> , full,	<i>use</i> , to him,	<i>yih</i> , this,
<i>karwā</i> , bitter, pungent,	<i>mazdūrī</i> , pay of labour,	<i>dil-menī</i> , in heart,
<i>tel</i> , oil,	<i>dūngā</i> , I will give.	<i>manṣūba</i> , project,
<i>khārīdā</i> , purchased ;	<i>dalwālī</i> (proper name),	<i>karne</i> , to make,
<i>aur</i> , and,	<i>nām</i> , name, (by name),	<i>lagā</i> , applied, began ;
<i>wahān</i> , there,	<i>ek</i> , one,	<i>ki</i> , that,
<i>kharā</i> , standing,	<i>na^al-band</i> , farrier,	<i>is</i> , this,
<i>ho</i> , having become,	<i>wahān</i> , there,	<i>take-kī</i> , of <i>takā</i> ,
<i>pukārne</i> , to cry out,	<i>kharā</i> , standing,	<i>murghī</i> , a hen,
<i>lagā</i> , applied, began,	<i>thā</i> , was :	<i>lūngā</i> , I will take, buy ;
<i>ki</i> , that,	<i>wuh</i> , he, that,	<i>wuh</i> , that, she,
<i>jo ko'ī</i> , whoever,	<i>gharā</i> , pitcher,	<i>bīs</i> , twenty,
<i>miḥnat-ī</i> , (man) of la-	<i>apne</i> , of (him) self,	<i>ande</i> , eggs, . . .
bour,	<i>sir-par</i> , on (the) head,	<i>degī</i> , will give, lay ;
<i>ise</i> , this,	<i>uṭhākar</i> , having raised,	<i>phir</i> , again, then,
<i>merī</i> , of me; my,	<i>us-kī</i> , of him, his,	<i>bā'īs</i> , twenty-two,
<i>dūkān</i> , shop,	<i>dūkān-kī</i> , of shop,	<i>din ke</i> , of day,
<i>tak</i> , to, up to,	<i>ṭaraf</i> , (to) the side,	<i>ba^ad</i> , after,
<i>pahunchāwe</i> , will cause	<i>le-chalā</i> , took away ;	<i>bīs</i> , twenty,
to arrive, will convey,	<i>aur</i> , and,	<i>bachche</i> , young ones,

* The thirty-second part of a rupee, or nearly one penny.

<i>nikālegī</i> , will produce.	<i>saudāgarī</i> , traffick,	<i>tāzī</i> , Arabian,
<i>jab</i> , when,	<i>se</i> , from, with,	<i>ghoṛon-par</i> , on horses,
<i>we</i> , they, those,	<i>bahut</i> , much,	<i>sawār</i> , riding,
<i>barē</i> , great, grown up,	<i>daulat</i> , wealth, riches,	<i>hokar</i> , having become,
<i>honḡe</i> , shall become,	<i>hāth</i> , (to) hand,	<i>shikār-kā</i> , of hunting,
<i>un-ko</i> , them, those,	<i>ā'ī</i> , come,	<i>irāda</i> , wish, design,
<i>bech-kar</i> , having sold,	<i>tab</i> , then,	<i>kareṅge</i> , shall make,
<i>bakrī</i> , a she-goat,	<i>chār</i> , four,	<i>to</i> , then,
<i>kharīdūṅgā</i> , I will buy;	<i>byāh</i> , marriages,	<i>main</i> , I,
<i>us-ke</i> , of it, of that,	<i>karūṅgā</i> , I will make ;	<i>un-kī</i> , of them,
<i>kach bach</i> , young ones,	<i>har ek</i> , every one,	<i>jilau</i> , equipage,
<i>se</i> , from, with,	<i>jorū-se</i> , from wife,	<i>men</i> , in,
<i>gā'e</i> , a cow ;	<i>chār chār</i> , four, four,	<i>chalūṅgā</i> , will go,
<i>phir</i> , again, then,	<i>betē</i> , sons,	<i>tā ki</i> , to the end that
<i>us-se</i> , with that,	<i>tawallud</i> , birth,	<i>aur</i> , other,
<i>ghoṛī</i> , a mare ;	<i>honḡe</i> , will become ;	<i>log</i> , people,
<i>ghoṛī-se</i> , with the mare,	<i>jab</i> , when,	<i>un-kī</i> , of them,
<i>ūntnī</i> , a she-camel ;	<i>we</i> , they, those,	<i>ta'ẖīm</i> , magnifying,
<i>phir</i> , again, then,	<i>jawān</i> , young (men),	<i>o takrīm</i> , and honour-
<i>hathnī</i> , a she-elephant,	<i>hokar</i> , having become,	ing,
<i>mol-lūṅgā</i> , I will buy.	<i>shazādon</i> , princes,	<i>ḡaren</i> , may make.
<i>jab</i> , when,	<i>kī</i> , of,	<i>is</i> , this,
<i>is</i> , this,	<i>tarāh</i> , (in) the manner,	<i>behūda</i> , absurd.

<i>khayāl</i> , imagination,	<i>aur</i> , and,	<i>aisā</i> , this-like, thus,
<i>men</i> , in,	<i>sārā</i> , all,	<i>latiyāyā</i> , kicked,
<i>gharē-kā</i> , of pitcher,	<i>tel</i> , the oil,	<i>ki</i> , that,
<i>dhyān</i> , the thought,	<i>baḥ</i> , having flowed,	<i>use</i> , to him,
<i>jātā</i> , going,	<i>gayā</i> , went.	<i>wuh</i> , that,
<i>rahā</i> , remained.	<i>tab</i> , then,	<i>mār</i> , beating,
<i>wuh</i> , that, it,	<i>baṛīye</i> , the shopkeeper,	<i>ūmr</i> , life-time,
<i>sir-se</i> , from (his) head,	<i>ne</i> (expletive),	<i>bhar</i> , full, the whole,
<i>zamīn-par</i> , on ground,	<i>us-ke</i> , of him,	<i>na bhūlegī</i> , will not be
<i>gir-ke</i> , having fallen,	<i>sir-ke</i> , of the head,	forgotten.
<i>phūt</i> , having broken,	<i>bāl</i> , the hair,	
<i>gayā</i> , went ;	<i>pakarḥar</i> , having seized	

(They, or people) are thus saying, that a shopkeeper, (by) name *Shādī*, bought a pitcher full of pungent oil in the market ; and, standing there, began to call out, that whoever (man) of labour will convey this to my shop, then I will give him a *ṭakā* (nearly a penny) pay for (his) labour. *Dahwālī* (by) name, a farrier, was standing there ; he having raised the pitcher on (his) head, took (it) towards his shop ; and, (in) going began to make this project in (his) mind ; (saying) that I will buy a hen with this *ṭakā* ; she will lay twenty eggs ; then, twenty-two days after, she will produce twenty young ones. When they shall become grown up, having sold them, I will buy a she-goat ; with its young ones, a cow ; again, with that, a mare ; with the mare, a she-

camel; then, a female elephant I will buy. When from this traffick much wealth (is) come (to) hand, then I will make four marriages; from each wife four sons will be born; when they, having become young (men), being in the manner of princes riding on Arabian horses, shall form a design of hunting, then I will go in their equipage, to the end that other people may magnify and honour them.

In this absurd imagination, the thought of the pitcher passed away. It, having fallen from his head on the ground, broke to pieces; and, all the oil flowed away. Then, the shopkeeper, having seized the hair of his head, kicked him thus, that that beating will not be forgotten to him the whole of (his) life.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Dūsri, an ordinal of number¹ fem. sing. derived from *do*, two : *naḥl*, s. f. sing. nom. case.

Yūn, adv. derived from the pron. demonstrative *yih*²: *kahte*, v. a. pres. part.³ plur. mas. from the root *kah*: *ḥain*, subst. verb pres. tense third pers. plur.⁴ governed by some noun, such as *log*, people, understood : *ki*, conj.: *shādī*, noun proper: *nām*, may be considered as a s. m. governed by some postpos. understood⁵, and used adverbially: *ek*, noun

(1) G. par. 41.

(2) G. par. 51.

(3) G. par. 23.

(4) G. par. 33 and note.

(5) G. par. 57.

of number⁶: *baniye*, s. m. sing. inflected from *baniyā*⁷ before *ne*, which may be considered as an affix or expletive to a nominative case before a transitive verb in a past tense⁸: *bāzār se*, s. m. sing. abl. case⁹: *gharā*, s. m. sing. nom. case: *bhar*, adj. and forming with *gharā* a noun of measure, the following noun being idiomatically constructed without a postpos.¹⁰: *karwā*, adj. mas. sing. uninflected agreeing with *tel*, s. m. sing. nom. case; *kharīdā*, v. a. past tense indef. mas. sing. (root *kharīd*)¹¹ governed by *gharā bhar karwā tel*: *aur*, conj.: *wahān*, adv. of place derived from the pron. *wuh* or *wah*¹²: *kharā*, adj. mas. sing. uninflected, agreeing with *baniyā* understood: *ho*, v. n. the root used as the conjunctive past part. or part. of suspension¹³: *pukārne*, v. n. infin. mas. inflected, in composition with *lagā*¹⁴, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *lag*)¹⁵ governed by *baniyā* understood: *ki*, conj.: *jo*, pron. rel. sing. nom. case¹⁶: *koī*, pron. indef.¹⁷ nom. case constructed with *jo* and governing the verb: *miḥnatī*, adj. derived from the subst. *miḥnat* by the addition of the very usual termination *ī*¹⁸ called *yā-i-nisbatī*, and agreeing with *ādmī*, or some such noun understood: *ise*, pron. demonstrative proximate accus. case sing. from *yih*¹⁹: *merī*, pron. of the first pers.²⁰ gen. case fem. sing. agreeing

(6) G. par. 40. (7) G. par. 6 and 10. (8) G. note to par. 25.

(9) G. par. 7 and 10. (10) G. par. 56. (11) G. par. 25.

(12) G. par. 51. (13) G. par. 24. (14) G. par. 30, fifth division.

(15) G. par. 25. (16) G. Chap. IV. (17) G. Chap. IV.

(18) G. par. 49. (19) G. Chap. IV. (20) G. Chap. IV.

with *dūkān*, s. f. sing. governed by *tak*, a postpos. or adv.²¹ : *pahun-chāwe*, v. a. aor. or indef. fut. tense third pers. sing.²² the infinitive being *pahunchānā* which is the causal of *pahunchnā*²³ : *to*, conj.²⁴ : *ek*, noun of number : *ṭakā*, s. m. sing. nom. case though acted upon by the verb²⁵ : *use*, pron. demonstrative remote sing. dat. case : *mazdūrī*, s. f. sing. nom. case derived from *mazdūr* by the addition of the very usual affix *-ī* called *yā-i-nisbatī*²⁶ : *dūṅgā*, v. a. fut. indef. tense first pers. sing. contraction of *de'ūṅgā* from the root *de*²⁷ : *dalwālī*, n. prop. : *nām*, s. m. sing. governed by a postpos. understood²⁸ : *ek*, noun of number : *na^l-band*, s. m. sing. nom. case, compounded of *na^l* and *band*²⁹, and governing the verb : *wahānī*, adv. of place derived from the pron. *wuh* or *wah*³⁰ : *kharā*, adj. sing. nom. case mas. agreeing with *na^l-band* : *thā*, v. subs. past tense third pers. sing.³¹ governed by *na^l-band* : *wuh*, pron. third pers. sing.³² referring to *na^l-band* : *gharā*, s. m. sing. nom. case acted upon by the verb³³ : *apne*, pron. common gen. case mas. inflected to agree with *sir*, s. m. sing. abh case governed by *par*, postpos.³⁴ : *uṭhākar*, v. a. past conjunctive part. formed by the addition of *kar* to the root *uṭhā*³⁵, which latter is the transitive or causal verb obtained by the addition of *ā* to the original intransitive

(21) G. par. 37.

(22) G. par. 27.

(23) G. par. 29.

(24) G. par. 38.

(25) G. par. 57.

(26) G. par. 45.

(27) G. par. 27.

(28) G. par. 57.

(29) G. par. 46.

(30) G. par. 51.

(31) G. note to par. 33.

(32) G. Chap. IV.

(33) G. par. 57.

(34) G. par. 7.

(35) G. par. 24.

*uṭh*³⁶ : *us-kī*, pron. third pers. sing. gen. case³⁷ fem.³⁸ agreeing with *dūkān*, s. f. sing. gen. case governed by *kī*³⁹ which is a postpos. governing the gen. case, and fem. to agree with the noun following : *ṭaraf*, s. f. sing. governed by a postpos. understood⁴⁰ or used as an indeclinable word⁴¹ : *le*, v. a. root or conjunctive past part.⁴² : *chalā*, v. n. past tense indef. sing. third pers. (from the root *chal*)⁴³ governed by *na^al-band* understood : *aur*, conj. : *chalte*, v. n. part. pres. sing. mas. (from the root *chal*)⁴⁴ inflected, being used absolutely or elliptically as if some postpos. was understood : *hū'e*, v. n. part. past sing. mas. (from the root *ho*)⁴⁵ inflected, being used with the preceding part. absolutely or elliptically⁴⁶ as if governed by some postpos. understood : *yih*, pron. demonstrative proximate sing. nom. case agreeing with *manṣūba* following : *dil*, s. m. sing. abl. case governed by *men*⁴⁷, postpos. : *manṣūba*, s. m. sing. nom. case acted on by the verb⁴⁸ : *karne*, v. a. infin. or verbal noun mas. (from the root *kar*)⁴⁹ inflected, being in compos. with *lagā*⁵⁰, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *lag*)⁵¹ : *ki*, conj. : *is*, pron. demonstrative proximate sing. inflection

(36) G. par. 29.

(37) G. Chap. IV.

(38) G. par. 7.

(39) G. par. 7.

(40) G. par. 57.

(41) G. par. 36.

(42) G. par. 24.

(43) G. par. 25.

(44) G. par. 23.

(45) G. par. 22.

(46) G. par. 73.

(47) G. par. 7.

(48) G. par. 57.

(49) G. par. 21.

(50) G. par. 30, fifth division.

(51) G. par. 25.

of *yih*⁵² : *take*, s. m. sing. gen. case governed by *ki*⁵³, postpos. fem governing the gen. case, and agreeing with the following noun : *murghī*, s. f. sing. nom. case, being derived from the mas. *murgh* by the addition of *ī*⁵⁴, and acted upon by the verb : *lūngā*, v. a. fut. indef. tense first pers. sing. mas. (root *le*) being a contraction of *le'ūngā*⁵⁵ : *wuh*, pron. third pers. sing. nom. case referring to *murghī* and governing the verb : *bīs*, noun of number⁵⁶ : *andē*, s. m. nom. case plur. from *andā* : *degī*, v. a. fut. indef. tense fem. third pers. sing. from the root *de*, being a contraction of *de'egī*⁵⁷, governed by *wuh* : *phir*, adv. : *bā'īs*, noun of number⁵⁸ : *din*, s. m. gen. case sing. following a numeral⁵⁹, and governed by *ke*, a postpos. mas. inflected before *ba'd*, an indeclinable word⁶⁰ : *bīs*, noun of number : *bachche*, s. m. nom. case plur. from *bachchā*⁶¹ acted upon by the verb following : *nikālegī*, v. a. (transitive of *nikalnā*⁶²) fut. indef. tense third pers. sing. fem.⁶³ governed by *murghī* understood : *jab*, adv. derived from the pron. *jo* or *jaun*⁶⁴ : *we*, pron. third pers. nom. case plur. of *wuh*⁶⁵, referring to *bachche* : *barē*, adj. mas. nom. case plur. from *barā*⁶⁶ agreeing with *bachche* understood : *honge*, v. n. fut. indef. third pers.

(52) G. Chap. IV.

(53) G. par. 7.

(54) G. par. 4.

(55) G. par. 27.

(56) G. par. 40.

(57) G. par. 27.

(58) G. par. 40.

(59) G. par. 61.

(60) G. par. 36.

(61) G. par. 5.

(62) G. par. 29.

(63) G. par. 27.

(64) G. par. 51.

(65) G. Chap. IV.

(66) G. par. 12.

plur. mas., contraction of *ho'enge*⁶⁷ from the root *ho*, governed by *we* : *un*, pron. third pers. plur. accus. case from *wuh*⁶⁸ : *ko*, postpos. governing the dat. or accus. case⁶⁹ : *bechkar*, v. a. past conjunctive part. formed by the addition of *kar*⁷⁰ to the root *bech*, which is the causal or transitive of *bik*⁷¹ : *bakrī*, s. f. sing. nom. case, formed from the mas. *bakrā*⁷², and acted upon by the verb : *kharīdūngā*, v. a. fut. indef. first pers. sing. mas. (root *kharīd*)⁷³ : *us*, pron. third pers. sing. gen. case from *wuh*⁷⁴ : *ke*, postpos. mas. governing the gen. case, and agreeing with the noun following⁷⁵ : *kach bach*, s. m. abl. case sing. (though in fact two words with a plural signification); *se*, postpos. governing the abl. case⁷⁶ : *gā'e*, s. f. sing. nom. case, acted upon by the last mentioned verb here understood : *phir*, adv. : *us*, pron. third pers. sing. abl. case : *se*, postpos. governing the abl. case : *ghoṛī*, s. f. (derived from the mas. *ghoṛā* by changing the final *ā* into *ī*⁷⁷) nom. case sing. acted upon by the verb *kharīdūngā* understood : *ghoṛī*, s. f. sing. abl. case governed by *se* : *ūnṇī*, s. f. (derived from the mas. *ūnī* by the addition of *nī*⁷⁸) sing. nom. case acted upon by the verb *kharīdūngā* understood : *phir*, adv. : *hathnī*, s. f. (from the mas. *hāthī*)⁷⁹ sing. nom. acted upon by the following verb : *mol*, s. m.

(67) G. par. 27.

(68) G. Chap. IV.

(69) G. par. 7.

(70) G. par. 24.

(71) G. par. 29.

(72) G. par. 4.

(73) G. par. 27.

(74) G. Chap. IV.

(75) G. par. 7.

(76) G. par. 7.

(77) G. par. 4.

(78) G. par. 4.

(79) G. par. 4.

forming with *lūṅgā* the compound *mol lūṅgā*⁸⁰, v. a. fut. indef. tense first pers. sing.⁸¹ contraction of *mol le'ūṅgā* (the imper. or root being *mol le*).

Jab, adv.: *is*, pron. demonstrative proximate sing. inflected from *yih*⁸², agreeing with *saudāgarī*, s. f. (formed by the addition of *ī* to *saudāgar*⁸³, which latter is derived from *saudā* by adding the very usual Persian affix *gar*⁸⁴) sing. abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case: *bahut*, adj. agreeing with *daulat*, s. f. sing. nom. case, governing the verb: *hāth*, s. m. sing. governed by a postpos. understood⁸⁵: *ā'ī*, v. n. past indef. tense third pers. sing. fem. (root *ā*) governed by *daulat*: *tab*, adv. (derived from the pron. *taun*⁸⁶): *chār*, noun of number: *byāh*, s. m. nom. case plur. or sing. (following a numeral)⁸⁷ acted upon by the verb: *karūṅgā*, v. a. fut. indef. tense first pers. sing. mas. from the root *kar*: *har*, adj.: *ek*, noun of number: *jurū*, s. f. sing. abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case: *chār*, noun of number: *chār* (as before) repeated in a distributive sense⁸⁸: *betē*, s. m. plur. nom. case from *betā*⁸⁹ governing the verb: *tawallud*, s. m. sing. governed by a postpos. understood, or compounded with the verb⁹⁰: *hoṅge*, v. n. fut. indef. tense third pers. plur. mas. contraction of *ho'enḡe*⁹¹ from the root *ho*: *jab*, adv.: *we*, pron. third pers. plur.

(80) G. par. 30.

(81) G. par. 27.

(82) G. Chap. IV.

(83) G. par. 45

(84) G. par. 46.

(85) G. par. 57.

(86) G. par. 51.

(87) G. par. 61.

(88) G. par. 43.

(89) G. par. 5.

(90) G. par. 30.

(91) G. par. 27.

nom. case (from *wuh*) referring to *beṭe* and governing the verb : *jawān*, adj. nom. case plur. agreeing with *we* : *hokar*, past conjunctive part. formed by the addition of *kar* to the root *ho*⁹² : *shahzādon*, s. m. plur. gen. case from *shahzāda*⁹³ : *kī*, postpos. fem. governing *shahzādon* and agreeing with the noun following : *tarāḥ*, s. f. used as an indeclinable word⁹⁴ or governed by a postpos. understood : *tāzī*, adj. plur. constructed⁹⁵ with *ghorōn*, s. m. plur.⁹⁶ abl. case from *ghorā* : *par*, postpos. governing the abl. case⁹⁷ : *sawār*, adj. plur. mas. agreeing with *we* : *hokar*, v. n. past conjunctive part. as before : *shikār*, s. m. sing. gen. case : *kā*, postpos. mas. governing the gen. case and agreeing with the following noun⁹⁸ : *irāda*, s. m. sing. nom. case acted upon by the verb : *kareṅge*, v. a. fut. indef. tense third pers. plur. mas. (root *kar*) governed by *we* : *to*, adv. : *main*, pron. of the first pers. nom. case sing. governing the verb : *un*, pron. of the third pers. gen. case plur. from *wuh*⁹⁹ : *kī*, postpos. fem. governing *un* and agreeing with the following noun : *jilau*, s. f. sing. abl. case : *men*, postpos. governing the abl. case¹⁰⁰ : *chalūngā*, v. n. fut. indef. tense first pers. sing. mas. (root *chal*) : *tā*, adv. : *ki*, conj. : *aur*, adj. agreeing with *log*, s. m. plur. nom. case governing the verb : *un*, pron. third pers. plur. gen. case referring to *beṭe* : *kī*, postpos.

(92) G. par. 24.

(93) G. par. 6.

(94) G. par. 36.

(95) G. par. 12.

(96) G. par. 6.

(97) G. par. 7.

(98) G. par. 7.

(99) G. Chap. IV.

(100) G. par. 7.

governing *un* and agreeing with the following noun: *tā xīm*, s. f. (being of the form تَفْعِيل¹⁰¹) nom. case sing. acted upon by the verb: *o*, conj.: *takrīm*, s. f. (being of the form تَفْعِيل) sing. nom. case coupled with *tā xīm* by the conj. *o*: *kareñ*, v. a. aorist or fut. indef.¹⁰² third pers. plur. (root *kar*) governed by *log*.

Is, pron. demonstrative proximate inflected from *yih* agreeing with the noun *khayāl* following: *behūda*, adj. not admitting inflection¹⁰³, constructed with the noun following: *khayāl*, s. m. sing. abl. case: *men*, postpos. governing the abl. case: *ghare*, s. m. sing. gen. case from *gharā*¹⁰⁴: *kā*, postpos. mas. governing the gen. case *ghare* and agreeing with the noun following: *dhyān*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *jātā*, v. n. part. pres. mas. sing. (root *jā*)¹⁰⁵ agreeing with *dhyān*: *rahā*, v. n. past tense indef. third pers. mas. sing. (root *rah*)¹⁰⁶ governed by *dhyān* (*jātā rahā* may also be considered as a compound verb having a continuative sense¹⁰⁷): *wuh*, pron. third pers. nom. sing. referring to *gharā* and governing the verb: *sir*, s. m. sing. abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case: *zamīn*, s. f. sing. abl. case: *par*, postpos. governing the abl. case¹⁰⁸: *girke*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *ke* to the root *gir*¹⁰⁹: *phūt*, v. n.

(101) G. par. 3.

(102) G. par. 27.

(103) G. par. 6.

(104) G. par. 7.

(105) G. par. 23.

(106) G. par. 25.

(107) G. par. 30, tenth division.

(108) G. par. 7.

(109) G. par. 24.

the past conjunctive part.¹¹⁰ or the root compounded with the following verb¹¹¹: *gayā*, v. n. past indef. tense mas. sing. (from the root *jā*)¹¹² governed by *wuh*: *aur*, conj.: *sārā*, adj. mas. nom. sing. agreeing with *tel*, s. m. nom. sing. governing the verb: *bah*, v. n. the past conjunctive part. or the root compounded with the following verb¹¹³: *gayā*, v. n. past tense indef. third pers. mas. sing. (root *jā*) governed by *tel*: *tab*, adv.: *baniye*, s. m. sing. inflected from *baniyā* because it is followed by *ne* an expletive or affix to the nominative or name of the agent before a transitive verb in a past tense¹¹⁴: *us*, pron. third pers. sing. gen. case from *wuh* referring to *na^al-band*: *ke*, postpos. mas. governing the gen. case preceding, and agreeing with the following noun: *sir*, s. m. sing. gen. case: *ke*, postpos. mas. as before: *bāl*, s. m. plur. nom. case acted upon by the part. following: *pakar^akar*, v. a. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *pakar^a*¹¹⁵: *aisā*, adj. sing. nom. case mas. or adv. derived from the pron. *yih*¹¹⁶: *latiyāyā*, v. a. past tense indef. sing. mas. governed by *na^al-band* understood, the imper. or root being *latiyā*¹¹⁷ which is derived from the subst. *lāt*¹¹⁸: *ki*, conj.: *use*, pron. third pers. sing. dat. case from *wuh* referring to *na^al-band*: *wuh*, pron. demonstrative remote sing. nom. case, agreeing with *mār*, s. f. sing. nom. case, a verbal noun,

(110) G. par. 24. (111) G. par. 30, second division. (112) G. par. 25.

(113) G. par. 30, second division. (114) G. par. 25, note, and par. 71.

(115) G. par. 24. (116) G. par. 51. (117) G. par. 25. (118) G. par. 31.

being the same in form as the root of the verb¹¹⁹: *ūmr*, s. m. sing. governed by a postpos. understood¹²⁰ or used adverbially compounded with the following *bhar*, adj. agreeing with *ūmr*: *na*, adv. of negation¹²¹: *bhūlegī*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. fem. (root *bhūl*) governed by *mār*.

𑂔 for *tīn*, Three, or *tīsri*, Third, *naḥl*, Story.

kisī, some, a, any,
makān ke, of place,
bīch, in the midst, in,
pānch, five,
sāt, seven,
sipāhī, soldiers,
baithē, seated,
ūpas-men, among them-
 selves,
ḍīng mārte, boasting,
thē, were.
ko'ī, some one,
kahtā, saying,
thā, was,
main na, I,

(119) G. par. 20.

chār, four,
ghā'o, wounds,
khā'e, suffered ;
aur, and,
ko'ī, some one,
kahtā thā, was saying,
pānch, five.
gharaz, aim ; in short,
har ek ne, every one,
apne apne, each his
 own,
larne, fighting,
aur, and,
zakham, wound,
khāne kā, of suffering,

(120) G. par. 57.

aḥwāl, circumstances,
bayān, explanation,
kiyā, made.
ek, one,
būrhā, old man,
ṭhaṭhol, jocose,
un-ke, of them,
pās, at the side, near,
baithā, seated,
thā, was :
bolā, he spoke,
ki, that,
miyānī, masters,
jawānī-men, in youth,
ham, we,

(121) G. par. 77.

bhī, also, even,
saikṛon, hundreds,
laṛā'iyān, battles,
laṛe, fought ;
aur, and,
ham-ne, we.
bhī, also, even,
hazāron, thousands,
zakḥm, wounds,
khā'e, suffered,
aīse, this-like, such,
ki, that,
kahīn, any where,
badan par, on body,
til, seed of sesamum,
dharne-kī, of placing,
jagah, place, room,
bāḳī, remaining,
nahīn, not,
rahī, remained :
hamāre, of us,
āge, in front, before,
ab, now,

koī, any one, some,
kyā, what ?
laṛegā, will fight,
aur, and,
kyā, what ?
zakḥm, wounds,
khā'egā, will suffer.
itnī, this-much,
bāt ke, of speech,
sunte, (on) hearing,
hī, very, exactly,
un, them,
mei-se, from among,
ek jawān, a young man,
khafā, angry,
hokar, having become,
bolā, spoke,
baṛe, great,
miyān, master, Sir,
kapṛe, clothes,
to, then, indeed,
utāro, cause to de-
 scend, take off ;

dekheni, let us see,
tum ne, you,
kahān, where ?
ghā'o, wounds,
khā'e, suffered,
haiñ, are, have :
wuh, he, that (person),
hañske, laughing,
bolā, spoke,
miyān, master, Sir,
gabrū, young man,
na, not, neither,
wuh, that,
zamāna, time,
rahā, remained,
na, not, nor,
we din, those days,
rahe, remained,
jawānī, youth,
rahī, remained,
taiyārī, readiness,
jism, body ;
ab, now,

<i>kyā</i> , what?	<i>itnā</i> , this-much,	<i>champat hū'ā</i> , he ran
<i>dekhoge</i> , will you see.	<i>kah</i> , having said,	off.

In some place, five (or) seven soldiers were seated, making (their) boasts amongst themselves. Some one was saying, I suffered four wounds; and, some one was saying, five. In short, each one explained the circumstances of his own fighting, and suffering wounds. A jocose old man was seated near them: he spoke (saying) that, Sirs, in youth we also fought hundreds (of) fights; and we, also, suffered thousands (of) wounds, such that any where on the body room to place a seed of sesamum remained not: before us, now, what will any one fight, and what will (he) suffer wounds?

On the very hearing of this-much speech, a young man from among them, having become angry, spoke (saying), great Sir, take off then (your) clothes; let us see where you have suffered wounds: he laughing spoke (saying), master young man, neither has that time remained, nor have those days remained, nor has that youth remained, nor has that readiness remained, nor has that very body remained; what will you now see? Having said so much, he ran off.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Tisrī, ordinal of number fem. agreeing with *nakl*, s. f. sing. nom. case. *Kisī*, pron. indef. from *ko'ī*¹ agreeing with *makān*, s. m. sing.

gen. case : *ke*, postpos. mas. governing the gen. case preceding, and agreeing with the word following : *bīch*, indeclinable word², constructed as a s. m. governed by some postpos. understood : *pānch*, noun of numb. : *sāt*, noun of numb. : *sipāhī*, s. m. plur. nom. case, derived from *sipāh* by the addition of the very usual affix *ī*³, and governing the verb : *baithē*, v. n. part. past plur. mas. (root *baith*) agreeing with *sipāhī* : *āpas-men*, pron. common or reflective⁴ abl. case, *men*, being the governing postpos. : *ḍīng-mārte*, v. a. part. pres. plur. mas. (from the nominal compound root *ḍīng-mār*⁵) agreeing with *sipāhī* : *the*, subst. verb or auxiliary verb past tense third pers. plur. mas.⁶ governed by *sipāhī* and forming with the preceding part. the compound, present past or imperfect, tense⁷ : *ko'ī*, pron. indef. nom. case governing the verb : *kahtā*, v. a. part. pres. sing. mas. (from the root *kah*) : *thā*, subst. verb or auxiliary verb, past tense sing. mas. agreeing with the noun to which the pron. *ko'ī* may refer, and forming with the preceding part. the compound, present past or imperfect, tense : *maññ*, pron. first pers. sing. nom. case : *ne*⁸, expletive or affix to the nom. case, or name of the agent, before a trans. verb in a past tense : *chār*, noun of number : *ghā'o*, s. m. nom. case plur. or sing. with a numeral⁹, and governing the verb : *khā'e*, v. a. past tense indef. third pers. plur.

(2) G. par. 36.

(3) G. par. 46.

(4) G. Chap. IV.

(5) G. par. 30.

(6) G. par. 33.

(7) G. par. 26.

(8) G. note to par. 25 and par. 71.

(9) G. par. 61.

mas. governed by *ghā'o*¹⁰: *aur*, conj.: *koī*, pron. indef. nom. case governing the verb: *kahtā thā*, v. a. pres. past, or imperfect tense¹¹, third pers. sing. mas. as before: *pānch*, noun of numb.: *gharaz*, s. m. sing. used absolutely or adverbially: *har*, adj. agreeing with *ek*, noun of number: *ne*, expletive or affix¹², as before: *apne*, pron. common or reflective gen. case mas. agreeing with *larne* and repeated to denote individuality¹³: *larne*, v. n. infin. (root *lar*) used as a noun of action¹⁴, mas. sing. gen. case: *aur*, conj.: *zakham*, s. m. nom. case sing. or plur. acted upon by the following verb or compounded with it¹⁵: *khāne*, v. a. infin. (root *khā*) used as a noun of action¹⁶, mas. sing. gen. case: *kā*, postpos. mas. governing the preceding two nouns, which are coupled by the conjunction, and agreeing with the following noun: *aḥwāl*, s. m. (Arabic plur. of *ḥal* used in Hindustani as a) sing. nom. case governing the verb, as *ne* follows the name of the agent¹⁷: *bayān*, s. m. nom. case: *kiyā*, v. a. (root *kar*) past tense indef. forming with the preceding noun the compound nominal verb¹⁸ *bayān kiyā* governed by *aḥwāl*: *ek*, noun of number: *būṛhā*, s. m. or adj. used substantively, nom. case sing. governing the verb: *thathol*, adj. agreeing with *būṛhā*: *un*, pron. gen. case plur. from *wuh*: *ke*,

(10) G. note to par. 25, and par. 71.

(11) G. par. 26.

(12) G. note to par. 25, and par. 71.

(13) G. par. 84.

(14) G. par. 21.

(15) G. par. 30.

(16) G. par. 21.

(17) G. note to par. 25, and par. 71.

(18) G. par. 30.

postpos. mas. governing *un* and agreeing with¹⁹ *pās*, an indeclinable word²⁰ constructed as a s. m. sing. governed by a postpos. understood : *baithā*, v. n. (root *baith*) past part. sing. mas. agreeing with *būṛhā* : *thā*, v. substantive or auxiliary verb past tense sing. third pers. mas. governed by *būṛhā* and forming with the preceding past part. the past past, or pluperfect, tense²¹ : *bolā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *bol*) governed by *būṛhā* understood : *ki*, conj. : *miyānī*, s. m. plur. voc. case : *jawānī*, s. f. (being the abstract noun derived from *jawān* by subjoining *ī*²²) sing. abl. case : *menī*, postpos. governing the abl. case²³ : *ham*, pron. first pers. plur. (nom. sing. *main* for which the plur. is used) governing the verb : *bhī*, conj. : *saikṛonī*, s. m. plur. (of *saikṛā*) taking, as an aggregate or collective number, the termination *onī* to denote plurality though constructed with a noun in the nom. case²⁴ : *laṛā'iyānī*, s. f. nom. case plur. of *laṛā'ī* : *laṛe*, v. n. past tense indef. third pers. plur. governed by *ham* (*laṛnā*, being, like *bolnā* and *lānā*, considered a neuter verb, and therefore not admitting *ne* to the nom. case before it²⁵) : *aur*, conj. : *ham-ne*, pron. first pers. nom. case plur. of *main* (the plur. being used for the sing. as is frequently the case with regard to all the pers. pronouns) and followed by *ne* the expletive or affix to a nom. case before a transitive verb in a past tense²⁶ : *bhī*, conj. :

(19) G. par. 7.

(20) G. par. 36.

(21) G. par. 25.

(22) G. par. 45.

(23) G. par. 7.

(24) G. par. 11.

(25) G. par. 71.

(26) G. note to par. 25, and par. 71.

hazāron, s. m. plur. taking, as a noun of number, the affix *on* to denote plurality though accompanied by another noun in the nom. case²⁷ : *zakḥm*, s. m. plur. nom. case governing the verb : *khā'e*, v. a. past tense indef. plur. mas. governed by *zakḥm* : *aise*, adv. or adj. plur. mas. agreeing with *zakḥm* and derived from the pron. *yih*²⁸ : *ki*, conj. : *kahīn*, adv. of place derived from the pron. *kaun*²⁹ : *badan-par*, s. m. sing. abl. case with the postpos. *par* by which it is governed³⁰ : *til*, s. m. sing. nom. case acted upon by the following verb³¹, or compounded with it : *dharne*, v. a. infinitive, gerund or noun of action³², sing. mas. gen. case : *kī*, postpos. fem. governing the preceding noun and agreeing with the noun next following : *jagah*, s. f. sing. nom. case governing the verb : *bākī*, adj. sing. agreeing with *jagah* : *nahīn*, adv. of negation³³ : *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. (root *rah*) governed by *jagah* : *hamāre*, pron. first pers. plur. gen. case mas. (sing. nom. *main*) agreeing with *āge*, s. m. sing. (inflected from *āgā*) governed by a postpos. understood³⁴ or used as an indeclinable word³⁵ : *ab*, adv. : *koī*, pron. indef. nom. case governing the verb : *kyā*, pron. interrogative³⁶ nom. case : *laṛegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *laṛ*)³⁷ governed by *koī* : *aur*, conj. : *kyā*,

(27) G. par. 11.

(28) G. par. 51.

(29) G. par. 51.

(30) G. par. 7.

(31) G. par. 57.

(32) G. par. 21.

(33) G. par. 77.

(34) G. par. 57.

(35) G. par. 36.

(36) G. Chap. IV.

(37) G. par. 27.

pron. interrog. nom. case: *zakhm*, s. m. nom. case sing. or plur. acted upon by the verb: *khā'egā*, v. a. fut. indef. tense, third pers. sing. (root *khā*) governed by *ko'ī*, understood.

Itnī, adj. fem. sing. derived from *yih*³⁸ and agreeing with the following noun: *bāt*, s. f. sing. gen. case: *ke*, postpos. mas. governing the noun in the gen. case preceding, and agreeing with the part. used as a mas. noun, next following: *sunte*, v. a. part. pres. mas. used as a noun governed by a postpos. understood³⁹: *hī*, adv.: *un*, pron. third pers. plur. abl. case (from *wuh*): *mai*, postpos. governing the abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case (two postpositions occurring together⁴⁰): *ek*, noun of number: *jawān*, adj. used substantively mas. sing. nom. case governing the verb: *khafā*, adj. sing. mas. nom. case agreeing with *jawān*: *hokar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *ho*: *bolā*, v. n. past indef. tense third pers. sing. mas. governed by *jawān*: *baṛe*, adj. plur. mas. voc. case agreeing with *miyān*, s. m. voc. case plur. (being the same in form as the nom. and used in the plur. by way of respect, though addressed to one person⁴¹): *kapṛe*, s. m. nom. case plur. (of *kapṛā*) acted upon by the verb: *to*, adv.: *utāro*, v. a. imperative⁴² second pers. plur. (root *utār* which is the transitive or causal from *utar*⁴³): *dekhai*, v. a. imperative first pers. plur. (root *dekh*): *tum*,

(38) G. par. 51.

(39) G. par. 73.

(40) G. par. 7.

(41) G. par. 64.

(42) G. par. 27.

(43) G. par. 29.

pron. second pers. plur. (from *tū* or *taīn*): *ne*, expletive or affix to the noun denoting the agent before a transitive verb in the past tense⁴⁴: *kaḥān*, adv. of place derived from the pron. *kaun*⁴⁵: *ghā'o*, s. m. plur. nom. case governing the verb: *khā'e*, v. a. past part. plur. mas. (root *khā*) agreeing with *ghā'o*: *haiṇ*, verb substantive or auxiliary verb pres. tense third pers. plur. forming with the preceding part. the past definite, or past present, tense. *Wuh*, pron. third pers. sing. nom. case referring to *būrhā* and governing the verb: *haṇske*, v. n. past conjunctive part.⁴⁶ formed by affixing *ke* to the root *haṇs*: *bolū*, v. n. past indef. tense (root *bol*) governed by *wuh*: *miyān*, s. m. sing. voc. case: *gabrū*, s. m. sing. voc. case: *na*, adv. of negation⁴⁷: *wuh*, pron. demonstrative remote nom. case sing.: *zamāna*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *rahā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *rah*) governed by *zamāna*: *na*, adv. of negation: *we*, pron. demonstrative remote nom. case plur. (from *wuh*) agreeing with the noun following: *din*, s. m. plur. nom. case governing the verb: *rahe*, v. n. past tense indef. plur. mas. governed by *din*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing with *jawānī*, s. f. (derived from the adj. *jawān* by subjoining *ī*⁴⁸) sing. nom. case governing the verb: *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. governed by *jawānī*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing

(44) G. note to par. 25, and par. 71.

(45) G. par. 51.

(46) G. par. 24.

(47) G. par. 77.

(48) G. par. 45.

with *taiyārī*, s. f. (derived from *taiyār* by subjoining *ī*) sing. nom. case governing the verb: *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. governed by *taiyārī*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing with *jism*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *hī*, adv.: *rahā*, v. n. past tense indef. sing. mas. governed by *jism*: *ab*, adv.: *kyā*, pron. interrogative nom. or accus. case acted upon by the verb: *dekhoge*, v. a. fut. indef. tense second pers. plur. mas.: *itnā*, adj. (derived from the pron. *yih*⁽⁴⁹⁾) nom. case mas. used absolutely and acted upon by the verb: *kah*, v. a. root used as the past conjunctive part.⁽⁵⁰⁾: *champat hū'ā*, v. n. (compound from *champat* and the root *ho*⁽⁵¹⁾, past tense indef.⁽⁵²⁾ sing. mas. governed by *būṛhā* understood.

च for *chār*, Four, or *chauthī*, Fourth, *naḥl*, Story.

<i>ek</i> , one, a, an,	<i>aur</i> , and,	<i>be-chāra</i> , helpless,
<i>arab</i> , Arab, Arabian,	<i>gīrde</i> , round loaves,	<i>śirf</i> , purely, merely,
<i>badawī</i> , of the desert,	<i>nān-bā'ī-kī</i> , of baker,	<i>bo-se</i> , from the smell,
<i>shahr-i</i> , the city of,	<i>dūkān-menī</i> , in shop,	<i>jītā thā</i> , he was living
<i>baghdād</i> , Baghdad,	<i>dekh-kar</i> , having seen,	<i>jab ki</i> , when that,
<i>menī</i> , in, into,	<i>muxṭarīb</i> , anxious,	<i>roṭī-kā</i> , of the bread,
<i>āyā</i> , came:	<i>hū'ā</i> , he became,	<i>munh</i> , the face,

(49) G. par. 51.

(51) G. par. 30.

(50) G. par. 24.

(52) G. par. 25.

dekhā, seen, he saw,
ṣabr-kā, of patience,
girebān, the collar,
chāk karke, having
 rent,
nān-bā'ī-ke, of baker,
pās, to the side, near,
 went,
 said :
 merchant,
 mine,
pet bhar, belly-full,
roṭiyān, loaves,
khilāne-kā, of giving
 to eat,
kyā, what ?
loge, will you take.
us ne, he,
us jawān-ko, that
 young man,
auron-ke, of others,
nānand, the like,
ḥayāl kiyā, imagined,

ki, (saying) that,
kitnā, how much ?
khā'egā, will he eat,
agar, if,
bahut, much, very,
bhūkhā, hungry,
ho, he should be,
to, then, *
do tīn, two (or) three,
roṭiyon-se, from loaves,
ziyāda, increase, more,
na khā, not eat,
sakega, he will be able ;
bolā, he spoke,
ai ārab, O Arab,
ādhī, half,
dīnār, a dinar,
de, give,
aur, and,
jitnī, as much as,
chāhe, thou mayest
 wish,
khā, eat.

ārab-ne, the Arab,
ādhī, half,
dīnār, a dinar,
dī, gave,
aur, and,
dajle-ke, of the Tigris,
kināre, on the shore,
baithā, sat :
nān-bā'ī, the baker,
roṭiyān, loaves,
nikāl, having taken
 out,
nikāl, having taken
 out,
detā thā, was giving ;
aur wuh, and that
 (Arab),
pānī-men, in the water,
bhigo bhigo kar, hav-
 ing moistened, mois-
 tened,
khātā thā, was eating.
roṭiyān, the loaves,

<i>ādhī</i> , half,	<i>guṣar - kar</i> , having	<i>khū'egā</i> , wilt thou eat,
<i>dīnār-kī</i> , of a dinar,	passed,	<i>us-ne</i> , he,
<i>ķimat-se</i> , from price,	<i>dīnār-kī</i> , of a dinar,	<i>jawāb</i> , answer,
<i>guṣar - kar</i> , having	<i>naubat</i> , turn, degree,	<i>diyā</i> , gave,
passed,	<i>ā'ī</i> , came.	<i>ki</i> , that,
<i>chār</i> , four,	<i>nān-bā'ī</i> , the baker,	<i>jab talak</i> , as soon as,
<i>dāng</i> (name of a	<i>be-ikhtiyār</i> , without	<i>yih pānī</i> , this water,
weight),	choice,	<i>bahegā</i> , shop,
<i>talak</i> , up to,	<i>hokar</i> , having become,	<i>main</i> , I,
<i>pahunchīn</i> , arrived;	<i>bolā</i> , spoke,	<i>khā'ā</i> , eat,
<i>balki</i> , but, moreover,	<i>ai ārab</i> , O Arab!	<i>jā'ūngā</i> , shall go (on).
<i>us-se</i> , from that,	<i>kittī</i> , how much?	

An Arab of the desert came into the city of Baghdad : and, having seen round loaves in the shop of a baker, became anxious (for them). Helpless he was living merely from the smell (or, the poor wretch was living from the smell only). When that he saw the face of the bread, having rent the collar of patience, he went near the baker, and said; O merchant, what will you take for the giving of me to eat a bellyful (of) loaves? He (the baker) imagined that young man like others, (saying to himself) that, how much will he eat? if he be very hungry, then he will not be able to eat more than two (or) three loaves; he spoke, O Arab, give half a dinar, and eat as much as thou mayest desire. The Arab gave the half dinar, and seated

himself on the bank of the Tigris (the river that flows by Baghdad): the baker having taken out one after another loaves was giving; and, that (Arab) having moistened moistened (or having continued to moisten) was eating. The loaves, having passed the value of half a dinar, amounted to four *dāng*; having, moreover, exceeded that, the turn of a dinar came (the value of the loaves passed on from half a dinar to four *dāng*, and then to a dinar). The baker having become without choice (not knowing what to do), spoke, O Arab, how much wilt thou eat? He gave answer, that as long as this water shall flow, I shall go (on) eating.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Chauthī, ordinal of number fem. agreeing with *naḥl*, s. f. sing. nom. case. *Ek*, noun of number: *ārab*, adj. used as a s. m. sing. nom. case governing the verb: *badawī*, adj. agreeing with *ārab*: *shahr-i*, the first of the two nouns in the Persian construction, abl. case, with the sign of (*iṣāfat*) the attribute¹ or of the gen. case: *bagh-dād*, n. prop. being the latter of two nouns in the Persian construction, abl. case: *men*, postpos. governing the abl. case: *āyā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *ā*)² governed by *ārab*: *aur*, conj.: *girde*, s. m. plur. nom. case, from *girdā*, acted upon by the following participle: *nān-bāṛī*, s. m. (compounded of the

Persian word *nān*, bread, and *bā'ī* a corruption of the Arabic *bā'ī*³, seller) sing. gen. case: *kī*, postpos. fem. governing the gen. case preceding, and agreeing with the noun following³: *dūkān menī*, s. f. sing. abl. case with its governing postposition: *dekh-kar*, v. a. past conjunctive part. formed by affixing *kar*⁴ to the root *dekh*: *muṣṭarib*, an Arabic part. used as an adj.: *hū'ā*, v. n. past tense indef. sing. mas. (root *ho*)⁵ governed by *ārab*: *be-chāra*, adj. (formed by prefixing *be* a prepos. to the substantive *chāra*)⁶ agreeing with *ārab* understood: *ṣirf*, adv.⁷: *bo se*, s. f. sing. abl. case, with the governing postpos. *se*: *jītā*, v. n. pres. part. sing. mas. (root *jī*)⁸ agreeing with *ārab* understood: *thā*, v. substantive or auxiliary past tense sing. mas.⁹ governed by *ārab* understood, and forming with the preceding pres. part. the present past or imperfect tense¹⁰: *jab*, adv. of time, derived from the pron. *jo* or *jaun*¹¹: *ki*, conj.¹²: *roṭī kā*, s. f. sing. gen. case, with the governing postpos. *kā* which is sing. mas. to agree with the following noun¹³: *munh*, s. m. sing. nom. case governing *dekhā*, v. a. past part. sing. mas. (root *dekh*)¹⁴: *ṣabr kā*, s. f. sing. gen. case with the governing postpos. *kā* which is mas. to agree with the following noun: *girebān*, s. m. sing. nom. case acted upon by the subsequent verb:

(3) G. par. 7.

(4) G. par. 24.

(5) G. par. 25.

(6) G. par. 49.

(7) G. par. 37.

(8) G. par. 23.

(9) G. par. 33, and note.

(10) G. par. 26.

(11) G. par. 51.

(12) G. par. 38.

(13) G. par. 7.

(14) G. par. 22.

chāk, s. m. sing. nom. case forming with the subjoined *karke* the compound nominal verb (root *chāk-kar*)¹⁵ past conjunctive part. agreeing with *ārāb* understood : *nān-bā'ī ke*, s. m. (compound of *nān* and *bā'ī*, before explained) sing. gen. case with the governing postpos. *ke* which is mas. inflected before *pās*, an indeclinable word¹⁶: *gayā*, v. n. past tense indef. sing. third pers. mas. (root *jā*)¹⁷ governed by *ārāb* understood : *aur*, conj.: *kahā*, v. a. past tense indef. sing. third pers. mas. (root *kah*) governed by *ārāb* understood : *ai*, interj. governing the voc. case¹⁸: *khawāja*, s. m. sing. voc. case : *mere*, pron. first pers. sing. gen. case mas. inflected to agree with *khilāne* following : *peṭ*, s. m. sing. : *bhar*, adj. and forming with *peṭ* a noun of measure ; the following noun being idiomatically constructed without a postposition¹⁹, or in the nom. case : *roṭiyān*, s. f. plur. (from *roṭī*) nom. case acted upon by the following verb²⁰: *khilāne kā*, v. a. infin. or noun of action²¹ (the root *khilā* being the causal form from *khā*²²) mas. gen. case, with *kā* postpos. governing the gen. case : *kyā*, pron. interrog.²³ used absolutely, nom. case acted upon by the verb : *loge*, v. a. fut. indef. second pers. plur. mas. (root *le*) being a contraction of *le'oge*²⁴: *us-ne*, pron. third pers. inflected from *us*

(15) G. par. 30.

(16) G. par. 36.

(17) G. par. 25.

(18) G. par. 8.

(19) G. par. 56.

(20) G. par. 57.

(21) G. par. 21.

(22) G. par. 29.

(23) G. Chap. IV.

(24) G. par. 27.

with the expletive or affix *ne*²⁵: *us*, pron. demonstrative remote, agreeing with the following noun: *jawān ko*, adj. used substantively, dat. or accus. case sing. with *ko*, postpos. governing it²⁶: *auron ke*, adj. used pronominally, plur. (from *aur*)²⁷ gen. case with *ke* postpos. governing the gen. case and being mas. inflected to agree with *mānand*, s. m. sing. used as an indeclinable word²⁸ or as governed by a postpos. understood: *khayāl*, s. m. sing. nom. case: *kiyā*, v. a. past tense indef. sing. mas. (root *kar*)²⁹ forming with the preceding noun a compound verb³⁰: *ki*, conj.³¹: *kitnā*, adj. interrog. (derived from the pron. *kaun*³²) sing. mas. nom. case, acted upon by the verb: *khā'egā*, v. a. fut. indef. tense sing. third pers. mas. (root *khā*)³³ governed by *ārab* understood: *agar*, conj.³⁴: *bahut*, adj. used adverbially³⁵: *bhūkhā*, adj. sing. mas. (seemingly derived from *bhūkh* by affixing *ā*³⁶) nom. case agreeing with *ārab* understood: *ho*, v. n. fut. indef. or aorist tense third pers. sing. (being a contraction of *ho'e* or *howe* from the root *ho*)³⁷ governed by *arab* understood: *to*, conj. answering to *agar* in the preceding member of the sentence³⁸: *do*, noun of number: *tīn*, noun of number, idiomatically following

(25) G. note to par. 25, and par. 71.

(26) G. par. 7.

(27) G. par. 6.

(28) G. par. 36.

(29) G. par. 22, and 25.

(30) G. par. 30.

(31) G. par. 38, and 78.

(32) G. par. 51.

(33) G. par. 27.

(34) G. par. 36.

(35) G. par. 14.

(36) G. par. 49.

(37) G. par. 27.

(38) G. par. 38, and 80.

another numeral without the intervention of a conj.: *rotiyon se*, s. f. plur. abl. case (of *rotī*) with *se*, postpos. governing the abl. case: *ziyāda*, s. m. sing. nom. case acted upon by the verb following: *na*, adv. of negation³⁹: *khā*, v. a. the root used in compos. with *sakegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *sak*) forming with *khā* preceding, a compound verb⁴⁰, and governed by *ārab* understood: *bolā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *bol*) governed by *nān bā'ī* understood: *ai ārab*, an interjection or vocative sign⁴¹ prefixed to a s. m. in the voc. case: *ādhi*, adj. sing. fem. agreeing with *dīnār*, s. f. sing. nom. case, acted upon by the verb: *de*, v. a. imper. second pers. sing. being the same in form as the root⁴²: *aur*, conj.: *jitnī*, adj. (derived from the pron. *jo* or *jaun*⁴³) fem. sing. agreeing with *rotī* understood: *chāhe*, v. a. fut. indef. or aorist (root *chāh*) second pers. sing.: *khā*, v. a. imper. second pers. sing. being the same in form as the root⁴⁴.

Ārab-ne, s. m. sing. with *ne* the expletive or affix to the name of an agent before a transitive verb in a past tense⁴⁵: *ādhi*, adj. sing. fem. agreeing with *dīnār*, s. f. sing. nom. case governing the verb: *dī*, v. a. past part. or past tense indef. sing. fem. (root *de*)⁴⁶ governed by *dīnār*: *aur*, conj.: *dajle ke*, s. m. sing. gen. case (from *dajla*) with

(39) G. par. 77.

(40) G. par. 30, divis. 3.

(41) G. par. 39, and 8.

(42) G. par. 20, and 27.

(43) G. par. 51.

(44) G. par. 20, and 27.

(45) G. note to par. 25, and par. 71.

(46) G. par. 22, and 25.

ke, postpos. which governs the gen. case, and which is mas. inflected to agree with the following noun : *kināre*, s. m. sing. inflected (from *kināra*) as governed by a postpos. understood⁴⁷ : *baithā*, v. n. past tense indef. sing. mas. (root *baith*)⁴⁸ governed by *ārab* understood : *nān-bā'ī*, s. m. (compound, as before explained) sing. mas. nom. case governing the verb : *roṭiyān*, s. f. plur. nom. case (from *roṭī*)⁴⁹ acted upon by the following verb : *nikāl nikāl*, v. a. past conjunctive part. (being the same in form as the root⁵⁰, which is transitive or causal, derived from the intrans. or neuter *nikal*⁵¹) repeated to denote the repetition or continuation of the action⁵² : *detā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *de*) agreeing with *nān-bā'ī* : *thā*, v. subst. or auxiliary past tense sing. mas. governed by *nān-bā'ī* and forming with the preceding pres. part. the present past, or imperfect tense⁵³ : *aur*, conj. : *wuh*, pron. third pers. or remote demonstrative sing. nom. case, referring to *ārab* and governing the following verb : *pānī men*, s. m.⁵⁴ sing. abl. case, with *men*, postpos. governing it : *bhigo bhigo kar*, v. a. past conjunctive part. (being the same in form as the root⁵⁵, which is the transitive or causal derived from the intransitive *bhīg*⁵⁶) repeated to denote the repetition or continuation⁵⁷ of the action, and

(47) G. par. 57. .

(48) G. par. 25.

(49) G. par. 5.

(50) G. par. 24.

(51) G. par. 29.

(52) G. par. 84.

(53) G. par. 26.

(54) G. par. 3.

(55) G. par. 24.

(56) G. par. 29.

(57) G. par. 84.

followed by *kar* a usual affix to this participle : *khātā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *khā*) agreeing with *ārāb* understood : *thā*, v. subst. or auxiliary past tense third pers. sing. governed by *wuh* and forming with the preceding pres. part. the compound pres. past, or imperfect, tense⁵⁸. *Rotiyānī*, s. f. plur. (from *rotī*) nom. case to the verb following : *ādhi dīnār*, adj. f. and the s. f. with which it agrees, sing. gen. case : *kī*, postpos. fem. governing the gen. case and agreeing with the subsequent noun⁵⁹ : *kīmat se*, s. f.⁶⁰ sing. abl. case, with *se*, postpos. governing that case : *guṣār kar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root⁶¹ : *chār*, n. of number : *dāng*, s. f. sing. following a numeral⁶², and governed by the subsequent adv. as by a postpos. : *talak*, adv.⁶³ : *pahunchīn*, v. n. past indef. tense plur. fem. (root *pahunch*)⁶⁴ governed by *rotiyānī* : *balki*, conj.⁶⁵ : *us-se*, pron. third pers. or remote demonstrative sing. abl. case (from *wuh*)⁶⁶ with *se*, postpos. governing that case : *guṣār kar*, v. n. past conjunctive part. (as before) : *dīnār*, s. m. or f.⁶⁷ sing. gen. case : *kī*, postpos. f. governing the gen. case and agreeing with the following noun : *naubat*, s. f.⁶⁸ sing. nom. case governing the verb : *āī*, v. n. past tense indef. sing. fem. (root *ā*)⁶⁹ governed by *naubat*. *Nān-bāī*, s. m.

(58) G. par. 26.

(59) G. par. 7.

(60) G. par. 3.

(61) G. par. 24.

(62) G. par. 61.

(63) G. par. 37.

(64) G. par. 22, and 25.

(65) G. par. 38.

(66) G. Chap. IV.

(67) G. par. 3.

(68) G. par. 3.

(69) G. par. 22, and 25.

(compound as before explained) sing. nom. case governing the verb : *be*, prepos.⁷⁰: *ikh̥tiyār*, s. m. sing. forming with the prepos. *be* the compound adj. *be-ikh̥tiyār*⁷¹: *ho-kar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *ho*⁷²: *bolā*, v. n. past. indef. tense sing. third pers. mas. (root *bol*) governed by *nān-bāṛī*: *ai ārab*, interj. governing the voc. case⁷³, with the s. m. sing. governed by it: *kittī*, adj. sing. fem. nom. case acted upon by the following verb⁷⁴, and agreeing with *roṭī* understood: *hkū'egā*, v. a. fut. indef. tense second pers. sing. mas. (root *khā*⁷⁵) referring to *ārab* understood: *us ne*, pron. third pers. sing. (from *wuh*) being inflected before *ne* which is an expletive or affix to the noun denoting the agent before a transitive verb in a past tense⁷⁶: *jawāb*, s. m. sing. nom. case, governing the verb: *diyā*, v. a. past indef. tense or past part. sing. mas. (root *de*⁷⁷) governed by *jawāb*: *ki*, conj.: *jab*, adv. of time: *talak*, adv. (used as a postpos. to the preceding adv.): *yih*, pron. demonstrative proximate nom. case sing. agreeing with *pānī*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *bahegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *bah*⁷⁸) governed by *pānī*: *main*, pron. first pers. sing. nom. case governing the verb: *khātā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *khā*⁷⁹)

(70) G. par. 36.

(71) G. par. 49.

(72) G. par. 24.

(73) G. par. 8.

(74) G. par. 57.

(75) G. par. 27.

(76) G. note to par. 25, and par. 71.

(77) G. par. 22, and 25.

(78) G. par. 27.

(79) G. par. 23.

agreeing with *ārab* understood : *jā'ūngā*, v. n. fut. indef. tense first pers. sing. (root *jā*) governed by *main*, and forming with the foregoing pres. part. a compound to denote the continuance⁸⁰ of the action intended by the first verb.

५ for *pānch*, Five, or *pānchwīn*, Fifth, *naḥl*, Story.

<i>jangal</i> , s. m. forest.	<i>char</i> , v. n. graze, eat.	tact. s. m. coming
<i>lomṛī</i> , s. f. a fox.	<i>ghāt</i> , s. f. ambus-	in contact.
<i>khānā</i> , s. m. eating,	cade.	<i>sahm-nāk</i> , adj. frightful.
food.	<i>kar</i> , v. a. do, make.	<i>āwāz</i> , s. f. sound,
<i>talāsh</i> , s. f. search,	<i>chāh</i> , v. a. desire.	voice.
<i>har</i> , adj. every.	<i>shikār</i> , s. m. chase,	<i>nikal</i> , v. n. issue.
<i>ṭaraf</i> , s. f. side (on).	prey.	<i>barā</i> , adj. great.
<i>par</i> , v. n. fall, lie.	<i>ek bārgī</i> , all at once.	<i>hī</i> , adv. very, exactly.
<i>phir</i> , v. n. wander.	<i>naḥḥāra</i> , s. m. kettle-	<i>muhīb</i> , adj. tremen-
<i>nazar</i> , s. f. sight, view.	drum.	dous.
<i>murgh</i> , s. m. a fowl.	<i>laṭak</i> , v. n. hang.	<i>nīm</i> , adj. half.
<i>khāngī</i> , adj. domestick.	<i>ho</i> , v. n. be, become.	<i>murda</i> , adj. dead.
<i>jā</i> , v. n. go.	<i>dekh</i> , v. n. see, look.	<i>samajh</i> , v. a. under-
<i>darakhṭ</i> , s. m. a tree.	<i>ḍālī</i> , s. f. a branch.	stand.
<i>nīche</i> , adv. beneath.	<i>lag</i> , v. n. come in con-	<i>dil</i> , s. m. heart, mind.

<i>apnā</i> , pron. of self, own.	<i>koshish</i> , s.f. endeavour.	<i>kaḥ</i> , v. a. say.
<i>soch</i> , v. a. think.	<i>rah</i> , v. n. remain.	<i>afsos</i> , s. m. sorrow ; alas!
<i>gosht</i> , s. m. flesh.	<i>yahānī</i> , adv. here.	<i>śirf</i> , adv. merely.
<i>post</i> , s. m. skin.	<i>tak</i> , adv. to, up to, till.	<i>dhokhā</i> , s. m. decep- tion.
<i>muwāfiq</i> , adj. conform- able (to).	<i>phār</i> , v. a. tear.	<i>sabab</i> , s. m. cause, reason.
<i>dīl</i> , s. m. body, bulk.	<i>siwā</i> , prepos. besides.	<i>bihtarī</i> , s. f. welfare.
<i>mutawajjih</i> , adj. turn- ing towards, atten- tive.	<i>khushk</i> , adj. dry.	<i>bāz</i> , adv. back.
<i>hādiṣa</i> , s. m. incident.	<i>chamṛā</i> , s. m. leather.	<i>sach</i> , adj. true ; truth.
<i>wākīf</i> , adj. acquaint- ed.	<i>sakht</i> , adj. hard.	<i>ḍhol</i> , m. drum (large).
<i>bhāg</i> , v. n. flee.	<i>lakṛī</i> , s. f. wood.	<i>hamesha</i> , adv. always.
<i>hazār</i> , n. num. thou- sand.	<i>chīz</i> , s. f. thing.	<i>shor</i> , s. m. noise.
<i>taklīf</i> , s. f. trouble.	<i>pā</i> , v. a. get, find.	<i>par</i> , adv. but ; on, at.
<i>ūpar</i> , adv. above, upon.	<i>ātash</i> , s. f. fire.	<i>be-fā'ida</i> , adj. profit- less.
<i>charḥ</i> , v. n. ascend.	<i>pashemānī</i> , s. f. repen- tance, regret.	<i>andar</i> , indec. within.
	<i>jī</i> , s. m. life, soul.	<i>kuchh</i> , pron. any (thing).
	<i>jal</i> , v. n. burn.	<i>nahīn</i> , adv. not, (is) not.
	<i>lag</i> , v. n. be applied.	
	<i>ānsū</i> , s. m. tear.	
	<i>ānkh</i> , s. f. eye.	
	<i>jārī</i> , adj. flowing.	

† for *chha*, Six, or *chhatthī*, Sixth, *naḥl*, Story.

<i>yūnī</i> , adv. thus.	<i>lafz</i> , s. m. word.	<i>roz</i> , s. m. day.
<i>sun</i> , v. a. hear.	<i>sabak</i> , s. m. lesson.	<i>yah-ī</i> , this, very.
<i>lakhnautī</i> , n. prop.	<i>pūchh</i> , v. a. ask.	<i>tūkīd</i> , s. f. injunction.
<i>bastī</i> , s. f. village.	<i>to</i> , conj. then, indeed.	<i>phir</i> , adv. again, then.
<i>wahānī</i> , adv. there.	<i>khafā</i> , adj. angry.	<i>kabhī</i> , adv. ever.
<i>mu'allim</i> , s. m. teacher.	<i>khūb</i> , adj. good; well.	<i>baghair</i> , adv. with-
<i>larḳā</i> , s. m. boy.	<i>mār</i> , v. a. beat, strike.	out.
<i>parh</i> , v. a. read.	<i>be-wuḳūf</i> , adj. foolish.	<i>bāt</i> , s. f. word, speech.
<i>miyān-jī</i> , s. m. school-	<i>auwal</i> , adj. first.	<i>mujhe</i> , pron. me, to
master.	<i>maktab</i> , s. m. school.	me.
<i>afīm-ī</i> , opium-eater.	<i>adab</i> , s. m. good man-	<i>sotā</i> , s. m. sleeping.
<i>jab</i> , adv. when.	ners.	<i>jagā</i> , v. a. waken.
<i>afīm</i> , s. m. opium.	<i>sīkh</i> , v. a. learn.	<i>mār-dāl</i> , v. a. kill.
<i>utar</i> , v. n. descend.	<i>chāh</i> , v. a. desire.	<i>tauba</i> , s. f. penitence.
<i>nīnd</i> , s. f. sleep.	<i>bā'is</i> , s. m. cause,	<i>hargiz</i> , adv. ever.
<i>ā</i> , v. n. come.	reason.	<i>aisū</i> , adj. this-like,
<i>ūngh</i> , v. n. doze.	<i>bahut</i> , adj. much,	such.
<i>agar</i> , conj. if.	many.	<i>dīn</i> , s. m. day.
<i>hālat</i> , s. f. state.	<i>kām</i> , s. m. affair, act.	<i>rāt</i> , s. f. night.
<i>yā</i> , conj. or.	<i>gharaḥ</i> , adv. in short.	<i>chirūgh</i> , s. m. lamp.
<i>shāgird</i> , s. m. scholar.	<i>har</i> , adj. every.	<i>sāmhne</i> , s. m. (in) front.

<i>rakh</i> , v. a. place, keep.	<i>kyūn</i> , adv. why? how?	<i>bol</i> , v. n. speak.
<i>us-ī</i> , that, very.	<i>de</i> , v. a. give; let.	<i>be-adab-ī</i> , s. f. pre- sumptuousness.
<i>parhā</i> , v. a. cause to read.	<i>bahut sū</i> *, adj. very much.	<i>wāste</i> , (by) cause, (by) reason.
<i>itnā</i> , adj. this-much.	<i>ro</i> , v. n. weep.	<i>ākḥūnd</i> , s. m. precep- tor.
<i>pīnak</i> , s. f. drowsiness from opium.	<i>āp</i> , pron. self; you Sir.†	<i>jī</i> , Sir, master.
<i>shamla</i> , s. m. the work- ed end of a turband.	<i>man</i> †, s. m. prohibition.	<i>lā</i> , adv. not, (is) not.
<i>tem</i> , s. f. flame of a lamp or candle.	<i>sonā</i> , v. n. to sleep, sleeping.	<i>ḥaul</i> , s. power.
<i>pagrī</i> , s. f. turband.	<i>wakt</i> , s. m. time; (at) time.	<i>wa</i> , conj. and.
<i>garmī</i> , s. f. heat.	<i>mat</i> , adv. not, do not.	<i>kūwat</i> , s. f. strength.‡
<i>jo</i> , who, which; when.	<i>be</i> , prepos. without.	<i>nuḥṣān</i> , s. m. detri- ment.
<i>pahunch</i> , v. n. arrive.	<i>buzurg</i> , adj. great; elder.	<i>khābar</i> , s. f. informa- tion.
<i>chaunk</i> , v. n. start up.	<i>bāt</i> , s. f. affair, matter.	<i>baiṭh</i> , v. n. sit.
<i>bad-ḡāt</i> , adj. villain.		

* G. par. 15.

† G. par. 64.

‡ The whole expression intended is *lā ḥaula wa lā kūwata illā billāhi*, there is no power or strength but in God, implying, that there is no striving against fate.

√ for *sāt*, Seven, or *sātwīn*, Seventh, *naḥl*, Story.

<i>nām</i> , s. m. name.	<i>hāth</i> , s. m. hand.	<i>pīchhe</i> , in the rear.
<i>shahr</i> , s. m. city.	<i>khā</i> , v. a. eat; suffer.	<i>le</i> , v. a. take.
<i>shakhs</i> , s. m. person.	<i>thartharā</i> , v. n. tremble.	<i>ākhirash</i> , adv. at last.
<i>hākīm</i> , s. m. governor.	<i>gir</i> , v. n. fall.	<i>kābū</i> , s. m. opportunity.
<i>ittifāqan</i> , adv. by chance.	<i>kāndhā</i> , s. m. shoulder.	<i>bhī</i> , conj. also, even.
<i>sawār</i> , adj. riding.	<i>uthā</i> , v. a. raise, take up.	<i>sū'ar</i> , s. m. the hog.
<i>shikār</i> , s. m. hunting.	<i>chal</i> , v. n. move, go.	<i>jhunhlā</i> , v. n. rage.
<i>wāstē</i> , for the sake.	<i>woñhīn</i> , adv. (at) that very (time or place).	<i>dānt</i> , s. m. tooth.
<i>kuchh</i> , pron. some, any.	<i>khūk</i> , s. m. hog.	<i>mar</i> , v. n. die.
<i>hīran</i> , s. m. a deer.	<i>āhū</i> , s. m. the deer.	<i>shikār-ī</i> , s. m. hunter.
<i>khūb</i> , adj. good.	<i>māre</i> , stricken; by reason.	<i>tīnon</i> , n. numb. the three.
<i>ṣūrat</i> , s. f. form, figure.	<i>hīrṣ</i> , s. f. covetousness.	<i>jāgah</i> , s. f. place.
<i>sā</i> , adj. like.	<i>zamīn</i> , s. f. ground.	<i>ghaṛī</i> , s. f. a twenty-four minutes.
<i>jald</i> , adj. quick, quickly.	<i>ṭuk</i> , adj. a little.	<i>do ek</i> , about two.*
<i>ghoṛā</i> , s. m. horse.	<i>sāmhnā</i> , s. f. front.	<i>maidān</i> , s. m. a plain.
<i>utar</i> , v. n. alight.	<i>katrā</i> , v. n. slink away.	<i>gīdaṛ</i> , s. m. jackal.
<i>tīr</i> , s. m. arrow.	<i>bachā</i> , v. a. save, avoid.	<i>khushī</i> , joy, pleasure.
<i>mār</i> , v. a. strike, kill.		

<i>khudā</i> , s. m. God.	<i>tarāḥ</i> , s. f. manner.	<i>charḥ</i> , v. n. ascend ;
<i>shukr</i> , s. m. thanks.	<i>farāghat</i> , s. f. leisure,	be strung (a bow.
<i>ba-jā</i> , in place.	ease.	&c.).
<i>lā</i> , v. n. bring.	<i>kabāb</i> , s. m. a roast.	<i>zih</i> , s. f. bowstring.
<i>ghizā</i> , s. f. food.	<i>sukhā</i> , v. a. dry.	<i>kaṭ</i> , v. n. be cut.
<i>latīf</i> , adj. fine, deli-	<i>khair</i> , adj. good ; well.	<i>tab</i> , adv. then.
cious.	<i>harīs</i> , adj. covetous,	<i>gosha</i> , s. m. corner ;
<i>muyassar</i> , adj. attain-	greedy.	horn (of a bow).
able.	<i>khayāl</i> , s. m. fancy,	<i>zor</i> , s. m. force, vio-
<i>jaisā</i> , adj. such as, as.	idea.	lence.
<i>āj</i> , adv. to-day.	<i>bāndh</i> , v. a. bind.	<i>sīna</i> , s. m. breast, bo-
<i>ab</i> , adv. now.	<i>pahle</i> , at first, sooner.	som.
<i>chand</i> , adj. how many?	<i>kamān</i> , s. f. a bow.	<i>lālchī</i> , adj. covetous.
some.	<i>chillā</i> , s. m. bowstring.	<i>pānī</i> , s. m. water.
<i>achchhā</i> , adj. good.	<i>chabā</i> , v. a. gnaw.	<i>māng</i> , v. a. ask for.*

^ for *āṭh*, Eight, or *āṭhwīn*, Eighth, *naḥl*, Story.

<i>buṛhiyā</i> , s. f. old wo-	<i>nihāyat</i> , adv. extreme-	<i>kaṣā-rā</i> , adv. by chance.
man.	ly.	<i>zamāna</i> , s. m. fortune.
<i>nāme</i> , adj. by name.	<i>khūb-ṣurat</i> , handsome.	<i>gardish</i> , s. f. revolu-
<i>beṭī</i> , s. f. daughter.	<i>hasīn</i> , adj. beautiful.	tion.

* *Pānī na māngnā*, to be killed at once with a single blow.

<i>bīmār</i> , adj. sick.	* <i>nau</i> , adj. new, fresh.	<i>shorbā</i> , s. m. broth.
<i>tap</i> , s. f. fever.	<i>jawān</i> , adj. young.	<i>bū</i> or <i>bo</i> , s. f. smell,
<i>sozish</i> , s. f. burning.	<i>bakhsh</i> , v. a. give, for-	odour.
<i>he-tāb</i> , adj. powerless.	give.	<i>sir</i> , s. m. head.
<i>gird</i> , s. m. round ;	<i>phūs</i> , s. m. old dry	<i>degcha</i> , s. m. pot, small
around.	grass or straw.	caldron.
<i>phir</i> , v. n. 'turn, go	<i>zindagī</i> , s. f. life, liv-	<i>dāl</i> , v. a. cast, throw.
about.	'ing.	<i>jo kuchh</i> , whatever.
<i>dū'ā</i> , s. f. prayer.	<i>ser</i> , adj. satiated.	<i>nikāl</i> , v. a. cause to is-
<i>niyāz</i> , s. f. supplica-	<i>badlā</i> , s. m. ex-	sue, take out.
tion.	change.*	<i>sak</i> , v. n. be able.
<i>jān</i> , s. f. m. life, soul.	<i>shafakat</i> , s. f. compas-	<i>konū</i> , s. m. corner.
<i>mādar</i> , s. f. mother.	sion, affection.	<i>nāgāh</i> , adv. suddenly.
<i>kurbān</i> , s. m. sacrifice.	<i>mādarī</i> , adj. maternal.	<i>bhayānak</i> , adj. fright-
<i>ta'īn</i> , postpos. to, &c.	<i>shab</i> , s. f. night.	ful.
(governing dat. or	<i>zārī</i> , s. f. lamentation.	<i>dar</i> , v. n. fear.
acc. case).	<i>gā'e</i> , s. f. cow.	<i>log</i> , s. m. people.
<i>ṣadka</i> , s. m. sacrifice.	<i>hār</i> , s. m. flock, pastu-	<i>firishta</i> , s. m. angel.
<i>ṣubh</i> , s. f. morning.	rage.	<i>kabṣ kar</i> , v. a. seize.
<i>āh</i> , s. f. sigh ; alas !	<i>bāwarchī</i> , s. m. cook.	<i>so</i> , pron. that ; then,
<i>nāla</i> , s. m. lamentation.	<i>khāna</i> , s. m. house,	so.
<i>yā</i> , interj. O.	room.	<i>shakk</i> , s. m. doubt.

* *Badle lenā*, to take in exchange or instead.

<i>chillā</i> , v. n. scream.	<i>miṭnatī</i> , adj. laborious.	<i>chhoṛ</i> , v. a. let go,
<i>malaku-l-maut</i> angel of death.	<i>rūḥ</i> , s. f. soul.	leave.

9 for *nau*, Nine, or *nauwīn*, Ninth, *naql*, Story.

<i>mard</i> , s. m. man.	<i>chhal bal</i> , s. m. artifice.	<i>kuttā</i> , s. m. dog.
<i>multān-ī</i> , of Multan.	<i>uṛā</i> , v. a. cause to fly.	<i>kahūn</i> , adv. where?
<i>bāzār</i> , s. m. market.	<i>sab</i> , adj. all.	<i>jawāb</i> , s. m. answer.
<i>bakrī</i> , s. f. a goat.	<i>zabān</i> , s. f. tongue.	<i>mol le</i> , v. a. pur-
<i>kharīd</i> , v. a. purchase.	<i>bandish</i> , s. f. contri-	chase.
<i>rassī</i> , s. f. string, cord.	vance.	<i>lekin</i> , conj. but, yet.
<i>pakaṛ</i> , v. a. seize, take.	<i>bāndh</i> , v. a. bind ;	<i>munḥ</i> , s. m. face,
	contrive.	mouth.
<i>nazdīk</i> , prepos. near.	<i>tīn</i> , n. num. three.	<i>pher</i> , v. a. turn, revert.
<i>gā'ōn</i> , s. m. village.	<i>chār</i> , n. num. four.	<i>ma'lūm</i> , adj. known.
<i>ka'ī ek</i> , some few.	<i>judā</i> , adj. separate.	<i>le-chal</i> , v. a. take along.
<i>rind</i> , s. m. a profligate.	<i>rāḥ</i> , s. f. road, way.	<i>thoṛā</i> , adj. little.
<i>khaṛā</i> , adj. standing.	<i>mulākāt</i> , s. f. meeting.	<i>dūr</i> , s. f. distance.
<i>āpas</i> , pron. them-	<i>bhā'ī</i> , s. m. brother ;	<i>baṛh</i> , v. n. advance.
selves.	comrade.	<i>dūsra</i> , adj. second.
<i>ṣalāḥ</i> , s. f. counsel.	<i>najis</i> , adj. impure, nas-	<i>le-jā</i> , v. a. take away.
<i>ādmī</i> , s. m. man.	ty.	<i>mūt</i> , v. n. make water.

<i>kaprā</i> , s. m. cloth, dress.	<i>uṭh</i> , v. n. rise.	<i>mol lejā</i> , v. a. buy.
<i>terā</i> , pron. of thee, thy.	<i>bol uṭh</i> , speak out.	<i>andesha</i> , s. m. thought.
<i>nā-pāk</i> . adj. impure.	<i>dīwāna</i> , adj. mad.	<i>samet</i> , adv. along with.
<i>soch</i> , v. a. consider.	<i>jot</i> , s. f. lustre, light.	<i>naddī</i> , s. f. river.
<i>āge</i> , adv. before.	<i>ghaṭ</i> , v. n. decrease.	<i>kūd</i> , v. n. leap.
<i>chuk</i> , v. n. be finished.	<i>jānwar</i> , s. m. animal.	<i>nahā</i> , v. n. bathe.
<i>utār</i> , v. a. make alight.	<i>shāyad</i> , adv. perhaps.	<i>dho</i> , v. a. wash.
<i>ḍuriyā le</i> , take and lead by a cord (in hand).	<i>āḳl</i> , s. f. understand- ing.	<i>ghar</i> , s. m. house, home.
<i>būṛhā</i> , adj. old (man).	<i>bīnā-ī</i> , s. f. sight.	<i>shauḳ</i> , s. m. avidity.
	<i>ḳhalal</i> , s. m. defect.	<i>chaṭ kar</i> , v. a. eat.
	<i>jān</i> , v. a. know, think.	

! • for *das*, Ten, or *daswīn*, Tenth, *naḳl*, Story.

<i>bāghbān</i> , s. m. gar- dener.	<i>kyā</i> , what? whether, or.	<i>muḥabbat</i> , s. f. friend- ship, love.
<i>be-wuḳūf-ī</i> , s. f. stupa- dity.	<i>bāgh</i> , s. m. garden.	<i>ulfat</i> , s. f. familia- rity.
<i>rīchh</i> , s. m. bear.	<i>ḳhet</i> , s. m. field.	<i>paidā</i> , adj. produced.
<i>dost-ī</i> , s. f. friend- ship.	<i>donon</i> , n. num. both.	<i>yahān tak</i> , to this de- gree.
	<i>ikaṭṭhe</i> , adj. in one place.	

<i>sirhānā</i> ,* s. m. place of the head.	<i>khunsā</i> , v. n. be angry.	<i>yah-īn</i> , adv. this very.
<i>makkhī</i> , s. f. a fly.	<i>patthar</i> , s. m. stone.	<i>daryāft kar</i> , discover.
<i>hānk</i> , v. a. drive.	<i>khayāl</i> , s. m. imagina- tion, idea, fancy,	<i>ākṣ-ṁand</i> , adj. wise.
<i>jam</i> *, s. m. collection.	thought.	<i>nā-dān</i> , adj. ignorant.
<i>ba-dastūr</i> , as usual.	<i>dab</i> , v. n. be pressed down.	<i>dost</i> , s. m. friend.
<i>har-chand</i> , however much.	<i>be-chāra</i> , adj. helpless.	<i>dānā</i> , adj. knowing.
<i>idhur</i> , here, this side.	<i>pis</i> , v. n. be ground down, be reduced to powder.	<i>dushman</i> , s. m. enemy.
<i>udhar</i> , there, that side.		<i>bhalā</i> , adj. good : better.
<i>hāl</i> , s. m. state, condi- tion.		<i>dar pai</i> , in pursuit.
		<i>bihtar</i> , adj. better.

† for *igārah*, Eleven, or *gyārahwīn*, Eleventh, *naḳl*, Story.

<i>do</i> , n. num. two.	<i>baḥaṣ</i> , v. a. argue.	<i>chatur</i> , adj. clever.
<i>kāyath</i> , (name of a tribe).	<i>uttam</i> , adj. best.	<i>sungat</i> , s. f. society.
<i>likhā parhā</i> , learned.	<i>baran</i> , s. m. class, tribe.	<i>marde admī</i> , gentle- man.
<i>makān</i> , s. m. place.	<i>paidā</i> , adj. created.	<i>tumhārā</i> , pron. your.
	<i>pandit</i> , adj. learned.	

* This word is apparently from the Sanskrit शिरः Head, and स्थान Place; being applied to denote the place where the head rests when the body is reclined; as, the head of a bed, the head of a tomb, &c.; *sirhāne*, therefore, in this story means, at the place where his head rested.

<i>kazīya</i> , s. m. quarrel.	<i>da'iwā</i> , s. m. claim.	<i>bhayau</i> , (in Braj) be-
<i>miṭ</i> , v. n. be effaced.	<i>iḡ'hār</i> , s. m. explaining.	came.
<i>mu'āmalā</i> , s. m. affair.	<i>dohā</i> , s. m. couplet.	<i>kapūr</i> , s. m. camphor.
<i>munṣif</i> , s. arbitrator.	<i>swāt</i> , s. f. arcturus.	<i>kārā</i> , s. m. black snake.
<i>mān</i> , v. a. respect,	<i>būnd</i> , s. f. a drop.	<i>mukh</i> , s. m. mouth.
mind.	<i>sīpī</i> , s. f. a shell.	<i>bish</i> , s. m. poison.
<i>pasand</i> , s. f. approba-	<i>mukt</i> , s. m. a pearl.	<i>sobhā</i> , s. f. splendour.
tion.	<i>kadalī</i> , s. f. a plantain.	<i>sūr</i> , for <i>sūrdās</i> .*

† for *bārah*, Twelve, or *bārahwīn*, Twelfth, *naḡl*, Story.

<i>jū'ārī</i> , s. m. gamester.	<i>tau</i> , adv. then.	<i>jad</i> , adv. when.
<i>jīt</i> , v. a. win, conquer.	<i>ummed</i> , s. f. hope.	<i>tad</i> , adv. then.
<i>ghāfil</i> , adj. careless.	<i>shuhdā</i> , s. m. vaga-	<i>māl</i> , s. m. property.
<i>paharna</i> , v. a. to dress ;	bond, rake.	<i>ghair</i> , adj. strange.
s. m. dressing, dress.	<i>sāth</i> , s. m. (in) com-	<i>maḡfil</i> , s. f. assembly.
<i>utār</i> , v. a. strip off.	pany.	<i>jū'ā</i> , s. m. dice, game.

* The name of a Hindi poet and singer, who was blind; hence, a blind man is called *sūrdās*, or by way of abbreviation *sūr*. The translation of the couplet is, the drop of rain that fell when the moon was in the mansion *swāti* (arcturus) into a shell became a pearl, on the plantain became camphor, in the black snake's mouth became poison; in society is splendour (or decoration), O *sūr*! (In society a man may obtain splendour, or by society a man may become conspicuous. Compare the English phrase 'an ornament of society'.)

<i>khel</i> , v. a. play.	<i>kaurī</i> , s. f. a small shell	<i>andhā</i> , adj. blind.
<i>rūpiya</i> , s. m. a rupee.	used as coin; money.	<i>pīs</i> , v. a. grind.
<i>āgū</i> , s. m. front, before.	<i>maṣal</i> , s. f. proverb.	<i>pāp-ī</i> , adj. sinner.
<i>khiskā</i> , v. a. slip, slide.	<i>ta'ājjub</i> , s. m. wonder-	<i>akārath</i> , adj. useless.
<i>luḡandrā</i> , s. m. a rake.	ing.	

١٣ for *terah*, Thirteen, or *terahwīn*, Thirteenth, *naḡl*, Story.

<i>baniyān</i> , s. m. trader.	<i>dikhā'ī de</i> , v. a. appear.	<i>haridwār</i> , n. prop.‡
<i>baṭohī</i> , s. m. traveller.	<i>daṇḍwat</i> , s. f. obeis-	<i>kuruchhetr</i> , n. prop.§
<i>bāṭ</i> , s. f. road, way.	sance.	<i>kūshī</i> , n. prop.
<i>bhūl</i> , v. n. err, stray.	<i>nāth</i> , s. m. lord.	<i>gangā godāvarī</i> , n.
<i>ban</i> , s. f. forest, wood.	<i>bābā</i> , s. m. father, sir.	prop.¶
<i>wise</i> , pron. to him.	<i>hinglāj</i> , n. prop.*	<i>melā</i> , s. m. a fair.
<i>aur</i> , adj. other, more.	<i>jwālā-mukhī</i> (fire-	<i>set bandh</i> , n. prop.**
<i>jogī</i> , s. m. a devotee.	mouthed).†	<i>mahārāj</i> , sire, sir.

* A place of pilgrimage, dedicated to *Durgā*, or *Devī*, towards *Thatha*.

† A place where subterraneous fires break forth; particularly a celebrated place of pilgrimage in the *Panjāb*, a few *kos* from Nadoun.

‡ A place of pilgrimage on the Ganges.

§ Name of a lake, supposed by the Hindūs to be the navel of the earth, and the spot where the first creation took place; also, of the country around, where the *Kaurava* and *Pāndava*, ancient reigning families of Dehlī, fought: hence, it is a great place of pilgrimage.

|| Benares.

¶ Name of a river.

** Name of the place where Rāma is said to have built a bridge, on which was placed an image of Mahādeva, called here *Rāmeshwar*.

<i>na</i> , adv. no, not, neither.	<i>ṭhaur</i> , s. f. place.	<i>sādhū</i> , adj. good, honest.
<i>girhistī</i> , householder.	<i>liye</i> , taken ; on account.	nest.
<i>des</i> , s. m. country.	<i>bhagwān</i> , s. m. god.	<i>jan</i> , s. m. man, person.
<i>dosh</i> , s. m. crime.	<i>dhyān</i> , s. m. meditation.	<i>ram</i> , v. n. roam, wander.
<i>faḳīr</i> , s. m. devotee.	<i>kahāwat</i> , s. f. saying.	<i>dāg</i> (for <i>dāgh</i>), s. m. spot.
<i>bhatak</i> , v. n. wander.	<i>bah</i> , v. n. flow.	<i>lāg</i> , v. n. be applied.
<i>kyauñ</i> , adv. why? how?	<i>nir-malā</i> , adj. pure.	<i>ko'e</i> (for <i>ko'ī</i>), pron. any.
<i>bharam</i> , s. m. character.	<i>bandh</i> , v. n. be bound.	
<i>gañvā</i> , v. a. lose, spend.	<i>gandhīlā</i> , adj. stinking.	

۱۴ for *chaudah*, Fourteen, or *chaudahwīn*, Fourteenth, *naḳl*, Story.

<i>tālibu-l-ilm</i> , student.	<i>mushtāq</i> , adj. desirous.	<i>sonhīn</i> , adv. in front.
<i>zabān-ī</i> , s. f. from the tongue, by the mouth.	<i>ghar</i> , s. m. house, home.	<i>mu'addab</i> , respectful.
<i>ālim</i> , adj. learned.	<i>darwāza</i> , s. m. door.	<i>ḥaṣrat</i> , s. f. presence ; Sir, highness, majesty.
<i>ilm</i> , s. m. science.	<i>kitāb</i> , s. f. book.	<i>salāmat</i> , s. f. safety.*
<i>ta'rīf</i> , s. f. praise.	<i>muṭāla'ā</i> , s. m. study.	<i>kaun-sā</i> , what-like?
	<i>salām</i> , s. m. salutation.	

* *Hazrat salāmat*, a respectful form of address, implying, may you, Sir, be (or remain) in safety.

<i>kaun</i> , pron. who? what?	<i>ilm-i-ghaib</i> , the science	<i>akhlāk</i> , s. m. manners.
<i>khādim</i> , s. m. servant.	of what is occult.	<i>hāris</i> , v. n. laugh.
<i>liyākat</i> , s. f. fitness.	<i>sharmanda</i> , adj. a-	<i>ṣāhib</i> , s. m. possessor.
<i>bas</i> , adj. enough.	shamed.	

! ॐ for *pandrah*, Fifteen, or *pandrahwīn*, Fifteenth, *naḥl*, Story.

<i>tājir</i> , s. m. merchant.	<i>māmī pīnā</i> , to shew	<i>wah-īn</i> , that very
<i>khāna-jang</i> , breeder	partiality.	(place).
of disturbances.	<i>nīt</i> , adv. constantly.	<i>hāth uṭhā</i> , desist.
<i>khāna-jang-ī</i> , breed-	<i>dānd</i> , s. m. fine.	<i>inhon</i> , prou. plur.
ing of disturbances.	<i>bhar</i> , v. a. fill ; pay.	these.*
<i>bāp</i> , s. m. father.	<i>daulat</i> , s. f. wealth.	<i>mangā</i> , v. a. send for.
<i>rupai</i> , s. m. plur. (of	<i>kho</i> , v. a. lose.	<i>hīn</i> , adj. very.
<i>rūpiya</i>) rupees.	<i>bhūkhā</i> , adj. hungry.	<i>bāton hīn bāton meṇ</i> ,
<i>chhurā</i> , v. a. liberate.	<i>ḡaid</i> , s. m. imprison-	in (about) mere
<i>wis-kā</i> , pron. of him.	ment.	words or trifling
<i>samjhā</i> , v. a. admo-	<i>sīdhā</i> , adj. straight.	matters.
nish.	<i>ho jā</i> , v. n. become.	<i>wah-ī</i> , that very.
<i>beta</i> , s. m. son.	<i>baras</i> , s. m. year.	<i>bal</i> , s. m. coil, twist.

* Respectfully for *is*, this ; see Gram. par. 17 and 64.

۱۶ for *solah*, Sixteen, or *solahwīn*, Sixteenth, *naql*, Story.

<i>kalāwant</i> , s. m. a kind of singer or musician.	<i>mol</i> , s. m. price.	<i>chalā jā</i> , go away.
<i>yahān</i> , at the abode.	<i>bīs</i> , n. num. twenty.	<i>chalā ā</i> , come along.
<i>akṣar</i> , most ; often.	<i>shāh</i> , s. m. king.	<i>ūnchā</i> , adj. high, tall.
<i>bādshāh</i> , s. m. king.	<i>harām-zāda</i> , bastard.	<i>bar</i> , s. m. Bengal fig-tree.
<i>chuhāl</i> , s. f. merriment.	<i>mulk</i> , s. m. country.	<i>unhoñ</i> , pron. plur. those ; he.†
<i>gustākḥ</i> , adj. presumptuous, rude.	<i>be-tarah</i> , unmannerly.	<i>per</i> , s. f. tree.
<i>gā</i> , v. a. sing. <i>gā'o</i> , sing ye. <i>gā'o</i> , s. f. a cow.	<i>pesh ā</i> , behave, treat.	<i>pahchān</i> , v. a. recognise.
<i>jahūn</i> , s. m. world.	<i>ka'l'ā</i> , s. m. a fort.	<i>be</i> , interj. you rascal !
<i>panāh</i> , s. f. protection.*	<i>nikalwā</i> , v. a. expel.	<i>tum-se</i> , with you.
<i>bail</i> , s. m. bull, ox.	<i>dar</i> , s. m. fear.	<i>na-rahnā</i> , not to remain.‡
<i>farmā</i> , v. a. command, say.	<i>do kos-ī</i> , of two <i>kos</i> .	<i>balaiyā lai'ūn</i> , may I take (your) evils (on myself).
<i>abe</i> , interj. you rascal !	<i>chau kos-ī</i> , of four <i>kos</i> .	
	<i>bāhir</i> , adv. out.	
	<i>gānw</i> , s. m. village.	
	<i>is-ī</i> , this very.	
	<i>bhānti</i> , s. f. manner.	
	<i>shām</i> , s. f. evening.	
	<i>tarkā</i> , s. m. dawn of day.	

* *jahān-panāh*, an address to a sovereign, your majesty ! See Gram. par. 85.

† Gram. par. 64.

‡ Gram. par. 72

<i>mulkan</i> , (in Braj, for <i>mulkon</i>) countries.	<i>yāteñ</i> , (Braj) from this.	<i>khush</i> , adj. pleased.
<i>jahāñ</i> , adv. where.	<i>hār</i> , s. f. loss : <i>hār</i>	<i>taḡṣīr</i> , s. f. fault.
<i>dekhyau</i> , (in Braj, for <i>dekhā</i>) seen.	<i>mānnā</i> , to give up in despair.	<i>mu'āf</i> , adj. pardoned.
<i>tahāñ</i> , adv. there.	<i>āsmān</i> , s. m. sky.	<i>naukarī</i> , s. f. service.
<i>kau</i> , (in Braj) of.	<i>laṛī</i> (Braj, for <i>lī</i>) taken.	<i>ba-ḥāl</i> , in state (as before), reinstated.
	<i>latīfa</i> , s. m. pleasantry.	

! √ for *satrah*, Seventeen, or *satrahwīn*, Seventeenth, *naḡl*, Story.

<i>ṭhahar</i> , v. n. be fixed.	<i>siyānā</i> , adj. knowing.	<i>āṛṣ</i> , s. f. representation.
<i>jī-menī</i> , in the mind.	<i>mat</i> , s. f. opinion, mind.†	<i>mizāj</i> , s. m. temperament, humour.
<i>pīr</i> , s. m. old man ; spiritual guide.	<i>mash'hūr</i> , adj. well known.	<i>āzmā</i> , v. a. try, prove.
<i>murshid</i> , s. m. director.*	<i>gur</i> , (for <i>guru</i>) teacher.	<i>bulā bhej</i> , send for.
<i>sau</i> , n. num. hundred.	<i>bidyā</i> , s. f. science.‡	<i>pahar</i> , s. m. a watch

* *pīr murshid*, a very respectful form of address, Sire ! your Majesty ! See Gram. par. 85.

† *sau siyāne ek mat*, a proverb meaning that, a hundred sensible men will be of one opinion.

‡ *sir sir āḡl*, a proverb meaning that, each head (has its own) intellect, or "many men of many minds." *Gur gur bidyā*, each teacher (has a peculiar) science.

(the division of	<i>win</i> , pron. them.	<i>kān</i> , s. m. ear.*
time).	<i>har ko'ī</i> , every one.	<i>ānkh</i> , s. f. eye.†

!^ for *aṭhārah*, Eighteen, or *aṭhārahwīn*, Eighteenth, *naḳl*, Story.

<i>paṛhā</i> , v. a. teach to read.	<i>bar-bād</i> , on the wind ; misapplied.	<i>kalima</i> , s. m. speech.
<i>ulahnā</i> , s. m. complaint.	<i>gunah</i> , s. m. crime, fault.	<i>sā</i> , adj. m. (fem. <i>sī</i>), like.
<i>ṣāhib</i> , s. m. master ; ‡ sir !	<i>lāzim</i> , adj. attaching.	<i>tasallī</i> , s. f. consolation.
<i>tarbiyat</i> , s. f. education.	<i>miḥnat</i> , s. f. labour, toil.	<i>chalā jā</i> , v. n. go away.
<i>ab-tak</i> , adv. till now, yet.	<i>mashaḳḳat</i> , s. f. trouble.	<i>dhobī</i> , s. m. washer-man.
<i>chhokrā</i> , s. m. boy.	<i>likhā</i> , v. a. cause write.	<i>dhobin</i> , s. f. washer-woman.
<i>khel</i> , v. n. play.	<i>gadhā</i> , s. m. ass.	<i>baṛā</i> , adj. great ; very.
<i>kahā</i> , s. m. saying, order.	<i>ādmī</i> , s. human being.	<i>daulat-mand</i> , adj. rich.
<i>hāñ</i> , adv. yes, ay.	<i>banā</i> , v. a. make, form.	<i>jinhon-ne</i> , whom-by,
<i>nek-ī</i> , s. f. goodness.	<i>bāḳī</i> , adj. remaining.	who.
	<i>yās</i> , s. f. despair.	

* *kānon sunnā*, to hear with (one's own) ears.

† *ānkhon dekhnā*, to see with (one's own) eyes.

‡ *miyān ṣāhib*, like *miyān jī*, applied as a respectful appellation of a school-master.

<i>zabān-ī</i> , s. f. from the tongue.	<i>āñ</i> , v. n. (for <i>ā</i>) having come.	<i>darā</i> , v. a. threaten.
<i>rasta</i> , s. m. road, way.	<i>mil</i> , v. n. meet, accord.	<i>us-ī</i> , that very.
<i>jorū</i> , s. f. wife.	<i>samajh</i> , v. a. understand.	<i>kyā</i> , pron. what? why?
<i>khaṣam</i> , s. m. husband.	<i>jhat</i> , adv. instantly.	<i>sunā</i> , v. a. make hear; tell.
<i>maujūd</i> , adj. present.	<i>torā</i> , s. m. a bag with a thousand rupees.	<i>daryāft</i> , s. f. discovery.
<i>jor</i> , v. a. join.	<i>pahle</i> , at first, sooner.	<i>bahkā</i> , v. a. mislead.
<i>jitna</i> , adj. what quantity, as much as.	<i>jaunpūr</i> , name of a city.	<i>bin</i> , adv. without.
<i>rupai</i> , s. m. plur. rupees.	<i>kāzī</i> , s. m. judge.	<i>ḵabūl</i> , s. m. assent.
<i>dil</i> , s. m. heart, mind.	<i>kyūñkar</i> , adv. how?	<i>pīchhā</i> , s. m. pursuit.
<i>bichār</i> , v. a. think.	<i>dāna</i> , s. m. grain.	<i>aulād</i> , s. f. children.
<i>hiyā</i> , s. m. heart, mind.	<i>nandolā</i> , s. m. vessel.	<i>māl</i> , s. m. wealth, goods.
<i>mat</i> , s. f. intellect.	<i>sonhīn</i> , adv. before.	<i>amwāl</i> , s. goods, effects.
<i>hīnā</i> , adj. void, left.	<i>dikhlā</i> , v. a. shew.	<i>wārīs</i> , s. m. heir.
<i>gāñṭh</i> , s. f. knot; purse.	<i>bulā</i> , v. a. call.	<i>mittī</i> , s. f. earth; <i>mittī</i> de, bury.
<i>pūrā</i> , adj. full, replete.	<i>nirāle</i> , apart.	<i>yah-ī</i> , this very.
<i>ḵisimat</i> , s. f. fate, lot.	<i>bahuterā</i> , adj. much.	<i>ākhīr</i> , adv. at last.
		<i>sharm</i> , s. f. shame.
		<i>is liye</i> , for this reason.

19 for *unnīs*, Nineteen, or *unnīs-wīn*, Nineteenth, *nakl*, Story.

<i>pāras-nāth</i> , name of the 23rd <i>Jina</i> or <i>Jaina</i> pontiff; but, here used as the name of the washer-man.	<i>nikāl</i> , v. a. make issue.	<i>khule bandon</i> , all hinderance removed.
<i>kaṣākār</i> , by chance.	<i>kamar</i> , s. f. loins, waist.	<i>sair</i> , s. f. perambulation.
<i>pīṭh</i> , s. f. back.	<i>hiḥāṣat</i> , s. f. protection.	
<i>yūnḥīn</i> , accidentally.	<i>woṇḥīn</i> , adv. instantly.	
<i>namūd honā</i> , to appear.	<i>shakl</i> , s. f. form, figure.	<i>rakhwālī</i> , s. f. guarding.
<i>kauwā</i> , s. m. crow.	<i>khet</i> , s. m. field.	<i>shabāhat</i> , s. f. likeness.
<i>chouch</i> , s. f. beak, bill.	<i>char</i> , v. n. graze.	<i>bāgh</i> , s. m. tiger.
<i>majrūh</i> , adj. wounded.	<i>chug</i> , v. n. peck, pick.	<i>paighār</i> , s. m. ditch.
<i>chhut</i> , v. n. be left off.	<i>bhāg</i> , v. n. flee.	<i>khātīr</i> , s. f. mind.
<i>dublā</i> , adj. thin.	<i>kisān</i> , s. m. peasant.	<i>jam</i> *, s. f. collection.
<i>khul</i> , v. n. be open.	<i>rakhwālā</i> , s. m. keeper.	<i>yak-ā-yak</i> , all at once.
<i>ghā'o</i> , s. m. wound.	<i>sūnā</i> , adj. empty, void.	<i>renknā</i> , v. n. to bray.
<i>chhipā</i> , v. a. hide, cover.	<i>moṭā</i> , adj. big, fat.	<i>makrūh</i> , adj. hated.
<i>sher</i> , s. m. tiger.	<i>ittifākan</i> , by chance.	<i>yār</i> , s. friend, comrade.
<i>chhālā</i> , s. m. skin, hide.	<i>hiran</i> , s. m. a deer.	<i>chupkū</i> , adj. silent.
<i>par</i> , v. n. fall, lie.	<i>irāda</i> , s. m. desire.	<i>kaṣam</i> , s. f. oath.
	<i>wāḥi'ī</i> , adv. really.	<i>harakat</i> , s. f. motion.
	<i>khair</i> , adj. good; well.	<i>be-jā</i> , adj. improper.
	<i>farāghat</i> , s. f. leisure.	<i>pareshānī</i> , s. f. confusion.
	<i>rok tok</i> , s. restraint.	
	<i>khet-ī</i> , s. f. crop.	<i>mūjib</i> , s. m. cause.

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला है राजा उज्जैन नगरी का महारान नाम राजा था और वहां का बासी देवशर्मा ब्राह्मण जिस के बेटे का नाम गुणाकर बुढ़ बड़ा ज्वारी ह्मना यहां तलक कि जो कुछ उस ब्राह्मण का धन था सो जूए में हार दिया तब सारे कुम्बे के लोगो ने गुणाकर को घर से निकाल दिया और उस से कुछ बन न आया लाचार होकर वहां से चला तो कितने दिनों में एक शहर में आया वहां देखता क्या है कि एक जोगी धूनी लगाये हुए बैठा है उसे दंडवत कर यिह भी वहां बैठ गया ॥

जोगी ने इस से पूछा तू कुछ खायगा इस ने कहा महाराज दोगे तो क्यूं न खाऊंगा जोगी ने एक आशी की खोप्री में खाना भर के इसे ला दिया इस ने देख कर कहा इस कपाल का अन्न मैं न खाऊंगा जब इन ने भोजन न किया तब जोगी ने ऐसा मंच पड़ा कि एक यज्ञी हाथ जोड़ आन्के हाजिर हुई और बोली महाराज जो आज्ञा हो सो करूं जोगी ने कहा इस ब्राह्मण को अच्छा भोजन दे दीजा सुन्के उस ने एक अच्छा सा मंदिर बना उस में सब सुख के सामान रखके इसे यहां से अपने साथ ले गई और एक चौकी पर बैठा भांति भांति के बिजन और पक्का घाल भर भर उसके रुक रुक रखे ॥

उस ने मन मान्ता जो भाया सो खाया और इस के बगद पायदान

उसके संमुख रख दिया और केसरं चंदन गुलाब में घिस्कर उस के बदन में लगाया फिर अच्छे वस्त्र सुगंधों से बास्कर पहना फूलों की माला गले में डाल वहां से पलंग पर ला बिठाया कि इतने में सांझ ढई और यह भी अप्री तैयारी कर सेज पर जा बैठी और उस ब्राह्मण ने सारी रैन मुख चैन से काटी ॥

जब भोर ढई वह यक्षनी अपने स्थान पर गई और इस ने जोगी के पास आन्कर कहा कि स्वामी वह तो चली गई अब मैं क्या करूं जोगी बोला वह विद्या के बल से आई थी और जिसे विद्या आती है उस के पास रहती है इस ने कहा महाराज यह विद्या मुझे दो तो मैं साधूं तब जोगी ने एक मंत्र उस को दिया और कहा कि इस मंत्र को चालीस दिन आधी रात के समें जल में बैठ एक चित्त होके साध ॥

इसी तरह से यह साधने को जाया कर्ता और अनेक अनेक तरह के भय नजर आते पर यह किमू से न डरता जब कि वह मुदत हो चुकी तो इस ने जोगी से आकर कहा कि महाराज जितने दिन आप ने कहे थे मैं साध आया उस ने कहा कि इतने दिन अब आग में बैठ कर साध इस ने कहा महाराज एक बेर अपने कुटुम्ब से मिल आऊं फिर आके साधूंगा ॥

यह जोगी से कह बिदा हो अपने घर को गया और कुम्बे के लोगों ने इसे जी देखा तो गले लगा लगा रोने लगे और इसके बाप ने कहा है गुलाबर इतने दिनों तू कहां था और किस वास्ते घर को

बिसारा ऐ पुत्र ऐसे कहा है जो पतिव्रता स्त्री को छोड़के जुदा रह जाता है और जवान नारी को पीठ देता है या जो, जिसे चाहता है वह उसे नहीं चाहता वह चंडाल के समान होता है और ऐसे कहा है गृहस्थ धर्म बराबर कोई धर्म नहीं और घरवाली की बराबर कोई संसार में सुख देनेवाली नहीं और जो माता पिता की निंदा करते हैं सो अधम नर हैं और उन की गति मुक्ति कभी नहीं होती ऐसा ब्रह्मा ने कहा है॥

तब गुणाकर बोला कि यह शरीर रक्त और मांस का बना हुआ है सो कीड़ों की खान है और सुभाव इस का यह है कि एक रोज इस की खबर न लीजे तो दुर्मन्ध आती है जो ऐसे शरीर से प्रीति करते हैं मूर्ख हैं और जो इस से हित नहीं करते वे पंडित हैं और इस शरीर का यही धर्म है कि बार बार जन्म लेता है और म्रियता है ऐसे शरीर का क्या भरोसा कीजे इसे बड़तेरा पबित्र कीजे पर यह पबित्र नहीं होता जैसे मल का भरा घड़ा ऊपर के धोने से पाक नहीं होता और कोयले को कोई बड़तेरा धोवे पर वह धीला नहीं होता और जिस शरीर में मल के सोत सदा बहा करें वह किस तरह से शुद्ध हो ॥

इका कह फिर बोला कि किस की मा किस का बाप किस की ओर किस का भाई इस संसार की यही रीत है कि कितने जाते हैं और कितने जाते हैं जो यज्ञ और होम के कर्षेवाले हैं सो अग्नि को ईश्वर मानते हैं और जो कम बड़ हैं सो प्रतिमा कर भगवान को मानते हैं

और जोगी लोग अपने घट में ही हरि जानते हैं ऐसे गृहस्थी धर्म को मैं न कहूंगा बल्कि जोगाभ्यास कहूंगा इलाक़ा कह उस ने घर से बिदा ले जोगी के पास आ अग्नि में बैठ मंत्र साधा पर यक्षनी न आई तब जोगी के पास गया और जोगी ने उस से कहा कि बिद्या तुझे न आई फिर इन ने कहा हां महाराज न आई ॥

इलाक़ा फिरः कह बैताल बोला कि ऐ राजा कहो किस कारण उसे बिद्या न आई राजा बोला कि वह साधक दुचिता हुआ इस लिये न आई और ऐसे कहा है कि एक पित होने से मंत्र सिद्ध होता है और दुचित होने से नहीं होता और ऐसे भी कहा है कि जो दान के होन हैं तिन की कीर्ति नहीं होती और जो सत से हीन हैं उन्हें लाज नहीं जो न्याय से हीन हैं तिन्हें लक्ष्मी नहीं मिलती और जो ध्यान के होन हैं उन्हें भगवान नहीं मिलता ॥

यिह सुन बैताल ने कहा कि जो साधक मंत्र सिद्ध कर्ण के लिये आग में बैठा वह किस तरह दुचिता हुआ राजा ने कहा कि मंत्र साधने की विरियां जब वह अपने कुटुम्ब से मिलने गया उस समे जोगी ने क्रोध कर अपने मन में कहा कि ऐसे दुदिले साधक को मैं ने बिद्या क्यूं सिखाई इस लिये उसे बिद्या न आई ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है सिंहासन बत्तीसी में से

एक दिन राजा वीर विक्रमाजीत सभा में इंद्र समान बैठा था और गंधर्व मधुर मधुर सुरों से गा रहे थे पातुर नृत्य कर भाव-बता रही थीं कहीं भाट खड़े हुए उस वर्णन कर रहे थे किसी तरफ़ ब्राह्मण वेद पाठ कर रहे थे किसी तरफ़ मल्ल आपस में युद्ध कर रहे थे और किसी तरफ़ चीते कुत्ते मियाहूगोश हरन मेंढे मीर्श्निकार लिये खड़े थे किसी तरफ़ अतर्दान पान्दान चगेरें गुलाबपाशें लिये खवास खड़े थे और जिली तैयारी राजाओं की चाहिये सब थी॥

सभा में एक से एक पंडित चतुर और वीर बैठा था उन्हें में राजा इंद्र की तरह बैठा था और सब सामान इंद्र के अखाड़े का सा था इस में राजा ने अपने चित में बिचार कर पंडितों से कहा कि तुम एक बात मेरी सुनो कि स्वर्ग में राजा इंद्र जो है सो मर्त्य लोक का सब मर्म जान्ता है कहो कि पाताल का राजा कौन है और किस जगह बृह रहता है॥

तब उन्हें में से एक पंडित बोला कि महाराज पाताल का राजा शेषनाग है जिस के हजार फण हैं और पद्मिनी रानी उस के यहां है और कभी सोग संताप उसे नहीं आता आनंद से अच्छल राज वहां का बृह कर्ता है और जैसा बृह राजा सुखी है संसार में कोई नहीं॥

यिह सुन कर राजा को उस के मिलने की इच्छा हुई बैतालियों को बुलाकर कहा कि मेरे तई पाताल को खेचलो मैं शेषनाग के दर्शन को जाऊंगा॥

बैताल उठाकर पाताल को लेगये और शेषनाग का दूर से मंदिर दिखा दिया राजा ने दूर से देख बैतालों को बिदा किया और आप मंदिर को चला जब जाकर उसके पास पहुंचा देखे तो वृह कंचन का मंदिर रत्न जड़े हूये जगमगा रहा है और ऐसी जोत है उस की कि जिस में रोशनी के सिवा रात दिन कुछ नहीं मग्नलूम होता दर दर पर कंवल के फूलों की बंदनवारें बंधी हई हैं और घर घर आनंद हो रहे हैं ॥

राजा कुछ उर्ता उर्ता कुछ खुशी खुशी द्वारे जा खड़ा हुआ और वहां के द्वारपालों से दंडवत कर कहा महाराज को हमारा समाचार पहुंचाओ कहो कि मर्त्य लोक से एक राजा आप के दर्शन को आया है दर्बान राजा को खबर देने गया और यह द्वार पर खड़ा हुआ कहता था धन्यभाग हैं मेरे कि मैं यहां तक आन पहुंचा हूं और चारों तरफ से राम कृष्ण राम कृष्ण की आवाज आती थी और राजा के मंदिर से वेद की धुन कान पड़ती थी जब दर्बान राजा के संमुख जा प्रणाम कर हाथ जोड़ खड़ा हुआ राजा ने उस की ओर दृष्ट की ॥

उन्ने कहा महाराज एक मनुष द्वारे पर खड़ा है और कहता है कि मर्त्य लोक से आया हूं द्वारे को हजारों दंडवतें कर्ता है बल्कि जिस को देखता है उस को भी आप के दर्शन की अभिलाषा है जिस से निहायत ब चैन है यह बात सुन्तेही शेषनाग उठ के द्वारे पर आया ॥

राजा ने देखतेही अष्टांग प्रणाम किया और उस ने हंस कर

आसीस दी और पूछा कि तुम्हारा नाम क्या है और कौन्सा देश है राजा ने हाथ जोड़ कर कहा कि स्वामी विक्रम भूपाल मेरा नाम है और मर्त्य लोक का राजा हूँ आप के चरण दर्शन की मुझे इच्छा थी सो मेरे मन की इच्छा पूरी हुई आज मुझे कड़ोड़ यज्ञ का फल हुआ और कड़ोड़ों दान किये का पुण्य और धन्यभाग मेरे जो आप के चरण कंवल के दर्शन हुए बल्कि चौमठ तीर्थ अश्वनाम का मुझे फल हुआ ॥

विक्रम का नाम सुन्तेही शेषनाग मिला और हाथ पकड़ अपने मकान में ले गया अच्छी जगह बैठा चेम कुशल पूछी राजा ने कहा महाराज के दर्शन से सब आनंद हैं फिर कहा तुम किस कारण यहां आये हो और आते हुए पंथ में तुम ने बड़त कष्ट पाया होगा विक्रम बोला कि फणनाथ मैं ने जो कष्ट पाया सो सब तुम्हारे दर्शन किये से बिस्वा फिर राजा को रहने के लिये एक अच्छा स्थान दिया और बड़त से लोग टहल करने को और उन्हें लोगों से कह दिया कि मेरी सेवा से भी तुम अधिक राजा की सेवा जाना इस तरह से पांच सात दिन राजा विक्रमाजीत वहां रहा ॥

बअद उस के एक दिन हाथ जोड़ कर कहा कि पृथी नाथ मुझे बिदा कीजिये तो मैं अपने नगर में जाऊँ और वहां बैठ आप का गुण गाऊँ तब शेष ने हंस कर कहा कि अब राजा तुम्हें घर जाने की इच्छा हुई है भला कुछ प्रसाद हम देते हैं तुम लेते जाओ यह कह कर लज्जल मंगवा राजा को दिये और उन का गुण कहने लगा एक

रत्न का यह सुभाव है कि जिन्ना गहना चाहोगे सो यह तुम्हें देगा और किन भर देते बिलंब नकरेगा और दूसरे नग का यह सुभाव है कि हाथी घोड़े पाल्कियां जिन्नी तुम मांगोगे दूनी इस से पाओगे और तीसरे लज्जल का यह गुण है कि जिन्नी लक्ष्मी पाओगे उनी यह देगा और चौथे रत्न का यह प्रभाव है हरिभजन और सत्करम कर्ने की जिन्नी इच्छा रखोगे उनी यह पूरी करेगा ॥

इस तरह चारों लज्जलों के गुण राजा से सम्झा कर कहे और बिदा किया राजा हाथ जोड़ कर खड़ा हो कहने लगा महाराज मैं आप के गुण की उपमान हीं दे सक्ता पर आप मुझे दास समझ कर रूपा रखिये ॥

यह कह कर राजा वहां से खुसत हुआ और बैतालों को बुला सवार हो अपने नगर को आया जब कोस एक नगर रह गया तब बैतालों को छोड़ आप राजा पांनों पांनों शङ्ख को चला देखता क्या है कि एक दुर्बल भूखा ब्राह्मण चलः आता है जब वह पास आया यह उस ने कहा कि मैं भूखा हूं कुछ मुझे भिचा दे जो मैं जाकर कुटुम्ब को पालूं ॥

सुन्तेही चिंता कर अपने मन में कहने लगा इस ब्राह्मण को इस में से एक लज्जल दूं यह विचार कर ब्राह्मण से कहा कि देवता मेरे पास चार रत्न हैं और चारों के ये गुण हैं जो तू प्रसन्न करे इन में से मैं वह तुझे दूं तब ब्राह्मण ने कहा कि पहले अपने घर को आज्ञा तब तुम से कहूं यह कह कर ब्राह्मण अपने घर को गया और राजा

वहां खड़ा रहा वह घर में जाकर अग्नी स्त्री पुत्र और पुत्र को बहू से कहने लगा कि उन चारों लक्ष्मियों का यह ब्योरा है उन्हें तीनों में से उस की ब्राह्मणी बोली कि स्वामी तुम वह लक्ष्मि जो लक्ष्मी दे है लो और खियाल मन से उठा दो क्यूं कि लक्ष्मी से मिलते हैं सहाय और लक्ष्मी से होते हैं सब उपाय धर्म कर्म ज्ञान नेम पुण्य दान यह सब लक्ष्मी से होता है इस से तुम और तरफ चित मत डुलाओ जाकर लक्ष्मी ले आओ ॥

फिर उस का पुत्र बोला कि लक्ष्मी किस काम की है जो साथ सामान नही और जो सामान हो तो राजा कहावे और सब कोई सिर निवावे सरन्जाम हो तो दुर्जन उरें और संसार में शोभा पाए जो लक्ष्मी हर्द और जग में शोभा नपाई तो उस पुरुष का जन्म लेना निर्फल है तुम वह लक्ष्मि ले लो जो संसार में शोभा दे ॥

इतने में उस के बेटे की बहू बोली कि तुम वह लक्ष्मि लो आभूषण दे कि गहने के पहन्ने से स्त्री अप्सरा मन्त्रलूम हो जो रांड भी पहने तो अति सुंदरीं दिखाई दे और बिपत पड़े तो बेंच बेंच बज्जत सा धन ले और जिन्ना मांगोगे उन्ना उस से पाओगे और जिन्ना बिलाओगे पुरुष हमारा बावला है और सास जुद्धि हीन है इस से ससुर तुम सज्जानी हो और तुम से मैं कहती हूं वही लक्ष्मि ले आओ जो मैं ने तुम से कहा है उस से तुम सब कुछ पाओगे ॥

यह सुनकर ब्राह्मण बोला कि तुम तीनों बीराचे हो और मेरी इच्छा सिवाय धर्म के और किसी पर नहीं क्यूं कि धर्म से संसार में

आग्नी राज पाता है और धर्म से सब काम बिद्ध होते हैं और धर्म से जग में जस होता है और धर्म कर्म से देखो कि राजा बलि ने पाताल का राज पाया और धर्म से राजा इंद्र ने स्वर्ग में जा इंद्रासन पाया और धर्म से बिह काया अमर हो जाती है गर्भ बास कुट जाता है उस से तुम मेरा धर्म मत डुलाओ और मैं भी अभ्रा सत न छोड़ूंगा इस में जो हो सो हो ॥

इसी तरह चारों ने चार मत की बातें कहीं एक की एक ने न मानी तब वृह ब्राह्मण फिर कर राजा के निकट आया और आकर सब अहवाल सुनाया कहा कि महाराज मैं घर तो गया पर बात कुछ बन न आई अभी अभी सब कोई कहता है और हम चारों की चार मत हैं और आप ने यहां खड़े होकर हमारे लिये दुख पाया पर हमारा मता बन न आया ॥

बिह सुन राजा ने कहा कि महाराज तुम अपने चित में निरास होकर उदास नहो चारों लक्षण तुम अपने घर ल जाओ मैं तुम्हें देता हूं क्यूं कि जिस में तुम्हारा कुटुम्ब भी प्रसन्न हो और तुम भी हमारा इसी में कल्याण है निदान राजा ने चारों लक्षण खुश होकर ब्राह्मण के हाथ दिये ब्राह्मण लेकर असीस दे अपने धाम को गया ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला ऐ राजा उज्जैन नाम एक नगरी है और वहां का राजा महाबल और उस का हरिदास नाम एक दूत था उस दूत की बेटी का नाम महादेवी बुह अति सुंदर थी जब बुह बर जोग हुई तो उस के पिता को चिन्ता हुई कि इस का बर ठूँठ विवाह कर दिया चाहिये ॥

गरज एक दिन उस लड़की ने अपने बाप से कहा कि पिता जो सब गुण जान्ता हो मुझे उसे दीजो तब उस ने कहा कि जो सब इल्म से वाकिफ होगा तेरी शादी मैं उस के साथ कर दूंगा फिर एक दिन उस राजा ने हरिदास को बुलाकर कहा कि दक्षिण दिशा में हरिचंद नाम राजा है उस के पास तुम जाकर मेरी तरफ से चेम कुशल पूछो और उन की चेम कुशल के समाचार ले आओ यिह राजा की आज्ञा पाय बिदा हो उस राजा के पास कितने एक दिनों में पहुंचा और उस से अपने राजा का सब संदेशा कहा और हमेशः उस राजा के निकट रहने लगा ॥

गरज एक दिन की बात है कि उस राजा ने इस से पूछा ऐ हरिदास अभी कल जुग का आरंभ हुआ कि नहीं तब उन्ने हाथ जोड़ कर कहा महाराज कलिकाल वर्तमान है क्यूं कि संसार में झूठ बढ़ा है लौर सत घट गया लोग मुंह पर बात मीठी कहते हैं और पेट में कपट रखते हैं धर्म जाता रहा पाप बढ़ा पृथ्वी फल कम देने लगी राजा डांड लेने लगे ब्राह्मण साधु भी हुए स्त्रीयों ने लाज छोड़ दी

बेटा बाप की आज्ञा नहीं मानता भाई भाई का इन्तिबार नहीं कर्ता मित्रों से मित्राई जाती रही खाविन्दों से वफा उठ गई सेवकों ने सेवा छोड़ दी और जिली नालादूक बातें थीं वे सब नजर आती हैं ॥

जब राजा से यह सब कह चुका तब राजा उठकर महल में गया और यह अपने स्थान पर आन्के बैठा कि इतने में एक बहानेवाला उस के पास आ कहने लगा कि मैं तुझ से कुछ मांगने आया हूँ यह सुनके उसने कहा मांग क्या मांगता है उसने कहा कि अपनी बेटी मुझ को दे हरिदास बोला कि जिस में सब गुण होंग उस को दूंगा यह सुनके वह बोला कि मैं सब विद्या जान्ता हूँ फिर उस ने कहा कुछ अभी विद्या मुझे दिखला तो मैं जानूँ कि तुझे विद्या आती है तब उस बहानेवाले ने कहा मैं ने एक रथ बनाया है उस में यह सामर्थ है कि जहां जाने का इरादा करो तहां वह एक चिन में ले पहुंचावे तब हरिदास ने कहा उस रथ को फजर के वक्त मेरे पास ले आइयो ॥

गरज वह भोर को रथ ले हरिदास पास आया फिर ये दोनों रथ पर सवार हो उज्जैन नगरी में आन पहुंचे पर यहां इन्तिफाकन उस के आने से पहले किसी और ब्राह्मण के लड़के ने उस के बड़े बेटे से आकर कहा था कि तू अभी बहिन मुझे दे और उस ने भी यही कहा था कि जो सब विद्या जान्ता होगा उस को दूंगा और उस ब्राह्मण के पुत्र ने भी कहा था कि मैं सब ज्ञान विद्या जान्ता हूँ यह सुन के उस ने कहा था कि तुझे ही देंगे एक और ब्राह्मण के पुत्र ने उस लड़की की मा से कहा था कि तू अभी बेटी हमें दे उस ने भी

उसे यही जवाब दिया था कि जो सब बिद्या जानता होगा उसीको अभी लडकी दूंगी उस ब्राह्मण के लडके ने भी कहा था कि मैं संपूर्ण शास्त्र बिद्या जानता हूँ और शब्द बेधी तीर मारता हूँ यह सुनके उन्ने भी कहा था कि मैंने कबूल किया तुझे ही दूंगी ॥

गरज इसी तरह से तीनों बर आन्के इकठे हुए हरिदास अपने मन में चिंता करने लगा कि एक कन्या और तीन बर किसे दूं किसे न दूं इसी फ़िक्र में था कि रात को एक राक्षस आन्के उस कन्या को उठाके बिंथाचल पर्वत के ऊपर ले गया कहा है कि बल्लतायत किसी चीज़ की अच्छी नहीं अति रूपवती सीता थी रावण ने हरी राजा बलि ने अति दान दिया सो दलिद्री हुआ रावण ने अति गर्व कर्के अपने कुल की चै की ॥

गरज जब भोर हुई और सब घर के लोगों ने कन्या को न देखा तब अनेक अनेक प्रकार की चिन्ता करने लगे और यह बात वे तीनों बर भी सुनके वहां आये उन में एक ज्ञानी था उस से हरिदास ने पूछा ऐ ज्ञानी तू बता कि वह कन्या कहां गई उन ने घड़ी एक में बिचार कर्के कहा तुम्हारी लडकी को राक्षस ने पर्वत में लेजाके रखा है इस में दूखा बोला कि राक्षस को मार के मैं उसे ले आऊंगा फिर तीसरा बोला हमारे रथ पर सवार हो जाओ और उसे ले आओ यह सुन्तेही वह झट से उस के रथ पर सवार हो वहां पहुंच उस देव को मार तुरंत उसे ले आया और तीनों आपस में झगड़ने लगे तब उस के बाप ने मन में चिन्ता कर्के कहा कि सबों ने इहसान किया है किसे दूं किसे न दूं इसी कथा

फिर बैताल बोला ऐ राजा धर्मपुर नाम एक नगर है वहां का राजा धर्मशील और उस के मंत्री का नाम अंधक उस ने एक दिन राजा से कहा महाराज एक मंदिर बना उस में देवी को बिठा नित पूजा कीजिये कि इस का शास्त्र में बड़ा पुण्य लिखता है तब राजा एक मंदिर बनवा देवी पधराय शास्त्र की विधि से पूजा करने लगा और बिन पूजा किये जल भी न पीता था इस तरह से जब किन्ही एक मुह्त गुजरी तो एक रोज दीवान ने कहा महाराज मसल मशहूर है कि जिपूते का घर सूना मूरख का हृदय सूना और दलित्री का सब कुछ सूना है ॥

यिह बात सुन राजा देवी के मंदिर में जा हाथ जोड़ स्तुति करने लगा कि हे देवी तुझे ब्रह्मा विष्णु रुद्र इन्द्र आठ पहर सेवते हैं और तू ने महिषासुर चंडमुंड रक्तबीज को दैत्यों को मार पृथ्वी का भार

उतारा और जहां जहां तेरे भक्त को बिपत पड़ी तहां तहां जा तू सहाय
 हई और यहीं आस तक मैं तेरे द्वारे पर आया हूं अब मेरे भी मन
 की इच्छा पूरी कर देवी स्तुति जब राजा कर चुका तब देवी के मंदिर
 से आवाज आई कि राजा मैं तुझ से खुश हई बर मांग जो तेरे मन
 में है राजा बोला हे माता जो तू मुझ से खुश हई तो मुझ को पुत्र दे
 देवी ने कहा राजा तेरे पुत्र होगा महा बली और बड़ा प्रतापी तब
 तो राजा ने चंदन अक्षत फूल धूप दीप नैवेद्य देकर पूजा की और इसी
 तरह से हर रोज पूजा कर्ता था ॥

गरज कितने दिनों के पोछे राजा के एक लड़का पैदा हुआ राजा
 ने बाजे गाजे से कुटुंब समेत जाकर देवी की पूजा की इस अर्थ में एक
 दिन का इतिहास है कि किसी नगर से एक धोबी अपने दोस्त को
 साथ लिये इस शहर की तरफ आता था कि देवी का मंदिर उसे नज़र
 आया उस ने दंडवत कर्मे का इरादा किया इस में एक धोबी की
 लड़की अति सुंदरी आती सान्धने से इस ने देखी उसे देख मोहित
 हुआ और देवी के दर्शन को गया दंडवत कर हाथ जोड़ उस ने अपने
 मन में कहा हे देवी जो इस सुंदरी से मेरा विवाह तेरी कृपा से हो
 तो मैं अपना सिर तुझे चढ़ाऊं यह मन्त्र मान दंडवत कर दोस्त को
 साथ ले अपने नगर को गया जब वहां पहुंचा तो उस के बिरह ने यह
 बताया कि नीन्द भूख व्यास सब बिसर गई ॥

आठ पहर उसी के आन में रहने लगा यह बुरी हालत उस के
 दोस्त ने देख उस के बाप से जा सब बीरेवार कहा उस का पिता

भी यह सुनकर भैरव हो रहा और अपने जी में चिन्ता कर कहने लगा कि इस की दशा देख ऐसा मञ्जुलूम होता है जो उस कन्या से इस की सगाई न होगी तो यह अग्नौ प्राण त्याग करेगा इस से बिहतर यह है कि उस लड़की से इस का ब्याह कर दीजिये कि जिस से यह बचे ॥

दत्ता विचार कर पुत्र के मित्र को साथ ले उस गांव में पहुँच उस लड़की के पिता से जाकर कहा मैं तेरे पास कुछ आचने आया हूँ जो तू देवे तो मैं कहूँ उन्ने कहा मेरे पास वह पदार्थ होगा तो मैं दूंगा तू कह इस तरह से बचन बन्द कर कहा तू अग्नी लड़की मेरे पुत्र को दे यह सुनके उन्ने भी उस की बात प्रमाण कर ब्राह्मण को बुल्वा दिन लग्न मङ्गरत ठहराकर कहा तुम लड़के को ले आओ मैं भी अग्नी लड़की के हाथ पीले कर दूंगा ॥

यह सुन वह वहाँ से उठ अपने घर आ सब सामान शादी का तैयार कर ब्याहने को गया और वहाँ जा विवाह कर बेटे बह्न को ले फिर अपने घर आया और दूल्हा दुल्हन आपस में आनन्द से रहने लगे फिर कितने दिनों के बाद उस लड़की के पिता के वहाँ कुछ शुभ कर्म था सो वहाँ से मोता इन को भी आया ये स्त्री पुरुष तैयार हो अपने मित्र को साथ ले उस नगर को चले जब नगर के निकट पहुँचे तो देवी का मंदिर नज़र आया तो उसे वह बात याद आई तब उन्ने अपने जी में विचार कर कहा कि मैं बड़ा असत्यवादी ~~अभिमान~~ हूँ कि देवी से भी झूठ बोला ॥

द्वितीया बात अपने मन में कह उस दोस्त से कहा तूम यहां खड़े रहो मैं देवी का दर्शन कर आज्ञा और स्त्री को कहा तू भी यहां ठहर यह कह मंदिर के पास पहुंच कुंड में स्नान कर देवी के संमुख जा कर जोड़ नमस्कार कर खड़े उठा गर्दन पर मारा कि सिर तन से जुदा हो भूईं में गिरा गरज किन्ती देर पीछे उस के मित्र ने विचारा कि इसे गये बड़ी देर हुई है अब तक फिरा नहीं चलकर देखा चाहिये और उस की स्त्री को कहा तू यहां खड़ी रह मैं उसे शिंताबी से ढूँढ़के ले आता हूँ यह कहकर देवी के मंदिर में गया देखता क्या है कि धड़ से उस का सिर जुदा पड़ा है यह हालत वहां की देख अपने मन में कहने लगा कि संसार बहुत कठिन जागह है कोई यह न सम्झेगा कि इन्ने अपने हाथ से सीस देवी को चढ़ाया है बल्कि यह कहेंगे कि इस की मारी जो अति सुंदरी थी उस के लेने के लिये मार्कर यह मक़ कर्ता है इस से यहां मर्ना उचित है पर संसार में बद नामी लेनी खूब नहीं ॥

यह कह तालाब में नहा देवी के सान्हने आ हाथ जोड़ प्रणाम कर खांडा उठा गले में मारा कि रांड से मुंड जुदा हो गया और यह यहां अकेली खड़ी खड़ी उक्ताकर राह देख देख निरास हो ढूँढ़ती हुई देवी के मंदिर में गई वहां जाके देखती क्या है कि दोनों मूए पड़े हैं फिर इन दोनों को मूआ देख उन्ने अपने जी में विचारा लोग तो यह न जानेंगे कि आप से देवी को ये बल चढ़े हैं सब कहेंगे कि रांड फ़ाजिर थी बद कारी कर्मे के लिये दोनों को मार आई है इस बद नामी से मर्ना उचित है ॥

यिह सोचकर सरोवर में गीतः मार देवी के संमुख आसिर निवा दंडवत कर तलवार उठा चाहे गर्दन में मारे कि देवी ने सिंहासन से उतर उस का हाथ आन्के पकड़ा और कहा पुत्री बर मांग मैं तुझ से प्रमन्न हूँ तब उन्ने कहा माता जो तू मुझ से खुश हूँ है तो इन दोनों को जी दान्दे फिर देवी कहा इन के धड़ों से सिर लगा दे इन्ने मारे खुशी के घब्राहट से सिर बदल्के लगा दिये और देवी ने अमृत ला छिड़क दिया ये दोनों जीकर उठ खड़े हुए और आपस में झगड़ने लगे यिह कहे स्त्री मेरी और वुह कहे स्त्री मेरी ॥

इन्नी कथा कह बैताल बोला कि ऐ राजा वीर विक्रमाजीत इन दोनों में वुह स्त्री किस की हूँ राजा ने कहा सुन शास्त्र में इस का प्रमाण लिखता है कि नदियों में गंगा उत्तम है और पर्वतों में सुमेरु पर्वत श्रेष्ठ है और वृक्षों में कल्पवृक्ष अंगों में मस्तक उत्तम है इस न्याय से जिस का उत्तम अंग है उसी की स्त्री हूँ ॥

यिह कहानी इन्निखाव की गई है बैताल पचीसी में से ॥

फिर बैताल बोला कि ऐ राजा चंपापुर नाम एक नगर है वहां का राजा चंपकेश्वर और रानी का नाम सुलोचना और बेटी का नाम विभुवन सुन्दरी सो अति सुन्दरी है जिस का मुख चंद्रमा सा बाल घटा से आंखें मृग की सो भवें धनुक सी नाक कीर की सी गला कपोत का सा दान्त अनार के से दाने होंठों की खाली कंदूरी की सी कमर

चीते की सी हाथ पांव कोमल कंवल से रंग चंपे का सा गरज उस के जीवन की जोत दिन ब दिन बढ़ती थी ॥

जब बृह बालिगः छई तो राजा रानी अपने चित में चिंता कर्ने लगे और देश देश के राजाओं को यह खबर गई कि राजा चंपकेश्वर के घर में ऐसी कन्या पैदा छई है कि जिस के रूप को देखते ही सुर नर मुन मोहित हो रहते हैं फिर मुल्क मुल्क के राजाओं ने अग्नी अग्नी मूरतें लिखा लिखा ब्राह्मणों के हाथ राजा चंपकेश्वर के यहां भेजियां राजा ने ले अग्नी बेटी को सब राजाओं की तस्वीरें दिखाईं पर उस के मन में कोई न समाई तब तो राजा ने कहा तू स्वयम्बर कर बृह बात भी उन्मे न मानी और अपने बाप से कहा रूप बल ज्ञान जिस में ये तीनों गुण होंगे पिता उसे मुझे देना ॥

गरज जब कित्ने एक दिन बीते तो चारों देश से चार बर आये फिर उन से राजा ने कहा अग्ना अग्ना गुण बिद्या मेरे आगे जाहिर कर कहो उन में से एक बोला मुझ में यह बिद्या है कि एक कपड़ा मैं बनाकर पांच लख को बेचता हूं जब उस का मोल मेरे हाथ आता है तब उस में से एक लख ब्राह्मण को देता ॥ दूसरा देवता को चढ़ाता हूं तीसरा अपने अंग लगाता हूं चौथा स्त्री के वास्ते रखता हूं पांचवें को बेचकर रुपये ले नित भोजन कर्ता हूं यह बिद्या दूसरा कोई नहीं जानता और मेरा जो रूप है सो जाहिर है ॥

दूसरा बोला मैं जल थल के पशु पंखी की भाषा जानता हूं मेरे बल का दूसरा नहीं और सुंदरताई मेरी आप के आगे है तीसरे ने कहा मैं

ऐसा शास्त्र समझता हूँ कि मेरे समान दूसरा नहीं और खूबसूरती मेरी तुम्हारे रूवरू है चौथे ने कहा मैं शास्त्र विद्या में एके ही हूँ दूसरा मुझ सा नहीं शब्द बेधी तीर मारता हूँ और मेरा हुस्न जग में रोशन है आप भी देखते ही हैं ॥

यिह चारों की बात सुन राजा अपने जी में चिन्ता करने लगा कि चारों गुण में बराबर हैं किसे कन्या दूँ यिह सोच कर उस ने बेटी के पास जा चारों का गुण बयान किया और कहा मैं तुझे किसे दूँ यिह सुनके वह लाज की मारी नीची गर्दन कर चुप हो रही और कुछ जवाब न दिया ॥

दली बात कह बैताल बोला ऐ राजा विक्रम यिह स्त्री किस के जोग है राजा ने कहा जो कपड़ा बनाकर बेचता है सो ज्ञात का शूद्र है और जो भाषा जान्ता है वह ज्ञात का बैस है जो शास्त्र पढ़ा है सो ब्राह्मण है और शब्द बेधी उस का सजाती है यिह स्त्री उस के लाइक है ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला ऐ राजा वीर विक्रमाजीत चूड़ापुर नाम एक नगर है वहाँ का चूड़ामण नाम राजा था जिस के गुरु का नाम देवस्वामी और उस के बेटे का नाम हरिस्वामी वह कामदेव के समान सुन्दर और शास्त्र में बृहस्पति की बराबर और धन उस के कुवेर का सा वह

एक ब्राह्मण की बेटी कि नाम उस का लावण्यवती था ब्याह लाया उन दोनों में बद्धत सी प्रीति रहई ॥

गरज एक दिन गर्मी के मौसिम में रात के वक्त चौबारे की छत पर दोनों गाफिल पड़े सोते थे इत्तिफाकन स्त्री के मुंह पर से ओढ़नी सरक गई और गंधर्व विमान पर बैठा हवा में उड़ा हल्ला कहीं जाता था अचानक उस की नज़र इस पर पड़ी कि वह विमान को नीचे लाया और उस सोती को विमान पर रखकर ले उड़ा किन्ती देर के पीछे ब्राह्मण भी सोते से उठा तो देखता क्या है कि स्त्री नहीं तब घब्राया और वहां से उतर्कर तमाम घर को ढूंढा जब इसे वहां भी न मिली तो सारी नगरी की गली गली कूचः कूचः ढूंढता फिरा लेकिन कहीं उसे न पाया फिर अपने जी में कहने लगा कौन उसे ले गया और कहां गई ॥

गरज जब कुछ बस न चल सका तो आखिर लाचार हो अफ़सोस कर्ता हल्ला घर को आया और वहां उसे फिर दुबारा भी ढूंढा और न पाया जब उस बिन घर सूना नज़र आया तब निहायत बचैनी और बेकली से बेइस्तिहार हो हाथ प्राण प्यारी हाथ प्राण प्यारी कर्के पुकारें लगा फिर उस के वियोग से अति व्याकुल हो गइसी छोड़ बैराग ले लंगोटी बांध भभूत मल माला पहन नगर तज तीर्थ यात्रा को निकला नगर नगर गांव गांव तीर्थ कर्ता हल्ला एक नगर में दो पहर के सभै जा पहुंचा जब भूख से निपट लाचार हल्ला तो ढाक के पत्तों का दीना बना हाथ में ले एक ब्राह्मण के घर जा उस से कहा कि मुझे भोजन भिजा दो ॥

गरज जब प्रीति के बस आदमी होता है तब उसे धर्म जात और खाने पीने का कुछ विचार नहीं रहता और निरादर हो जहां पाता है तहां खाता है ॥

जब उस ब्राह्मण से इन्ने भीख मांगी तब उस ने इस से दौना ले घर में जा खीर से भर ला दिया यह उस दौने को लिये तालाब कनारे आया वहां एक बड़ का दरख्त था उस की जड़ पर दौना रख सरोवर में मुंह हाथ धोने गया उस वृक्ष की जड़ से एक काला नाग निकल उस दौने में मुंह डाल चला गया और वह दौना तमाम जड़ से भर गया कि इस में यह भी हाथ मुंह धोकर आया पर उसे यह अहवाल मन्त्रलूम न था और भूख भी निहायत लगी थी आतेही खीर खाई और वहीं उसे विष चढ़ा ॥

फिर इन्ने उस ब्राह्मण से जाकर कहा कि तैं ने मेरे तईं विष दिया और मैं अब इस से मरुंगा इन्ना कह घुमकर गिरा और मर गया फिर उस ब्राह्मण ने इसे मूआ देख अभी स्वकीया स्त्री को घर से निकाल दिया और कहा ब्रह्म हत्यारी तू यहां से जा ॥

इन्नी बात सुना बैताल बोला कि ऐ राजा इन में से ब्रह्म हत्या का पाप किसे हुआ राजा ने कहा सांप के मुंह में तो विष होता है इस से उसे पाप नहीं और ब्राह्मण ने भूखा जान्के भिचा दी थी उसे भी पाप नहीं और उस ब्राह्मणी ने स्वामी की आज्ञा से भीख दी थी उसे भी पाप नहीं और उस ने भी अन्जाने खीर खाई तिस से उसे भी पाप नहीं ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला ऐ राजा मिथलावती नाम एक नगरी है वहां का राजा गुणाधिप उसकी सेवा करने को दूर देस से एक चिरम्देव नाम राजपुत्र आया रोज उस राजा के दर्शन को जाया कर्ता लेकिन मुलाकात न होती थी और जिन्ना धन वह लाया था सो बरस रोज के अर्से में सब बैठकर यहां खाया और वहां घर उसका वैराने होगया एक दिन की बात है कि राजा शिकार को सवार हुआ और चिरम्देव भी उसकी सवारी के साथ हो लिया ॥

इत्तिफाकन राजा एक बन में जाकर फौज से जुदा हो गया और लोग सवारी के एक और जंगल में भटक गये लेकिन एक चिरम्देव ही राजा के पीछे था निदान उस ने ही पुकार कर कहा महाराज लोग सवारी के पीछे रह गये हैं और मैं आप के घोड़े के साथ घोड़ा मारे चला आता हूं राजा ने यह मुन्के घोड़े को रोका कि इस में यह बराबर आया राजा ने उसे देख के पूछा तू किस वास्ते इन्ना दुर्बल हो रहा है तब यह बोला जिस स्वामी के पास रहिये और वह ऐसा हो कि हजारों को पालता हो और अभी खबर न ले तो इस में उस को कुछ दोष नहीं मगर अपने करम का दोष है जैसे दिन को सारा जहान देखता है मगर उसलू को नजर नहीं आता इस में गुनाह सूरज का क्या है हैरत है मुझ को कि जिन्ने मा के पेट में रोजी पहुंचाई थी जब कि हम पैदा हुए और दुनिया की गिजाओं के लाइक अब वह खबर नहीं लेता नहीं मझलूम कि सोता है या मर गया और अपने नज़दीक माल ओ दौलत चाहनी किसी बड़े आदमी से कि देते वक्त वह

मुंह बनावे और नाक भों चढ़ावे इस से ज़हरि हलाहल खाकर मर जाना बिहतर है ॥

और ये कः बातें आदमी को हल्का कर्ती हैं एक तो छोटे नर की प्रीति दूसरे बिना कारण की हंसी तीसरे स्त्री से बिबाद कर्ना चौथे असज्जन स्वामी की सेवा पांचवें गधे की सवारी छठे बिना संस्कृत की भाषा और ये पांच चीज़ बिधाता मनुष के करम में पैदा होते ही लिख देता है एक तो आर्बल दूसरे करम तीसरे धन चौथे बिद्या पांचवें अस महाराज जब तक आदमी का पुन्य उदै होता है सब उस के दास बने रहते हैं और जब पुन्य घट जाता है तो बंधु बैरी हो जाते हैं पर यह एक बात मुकर्रर है मुस्वामी की सेवा कर्ने से कभी न कभी फल मिल रहता है निर्फल नहीं रहता यह सुन राजा ने उन सब बातों को गौर कर उस वक्त कुछ जवाब न दिया पर उस से यह कहा कि मुझे भूख लगी है कहीं से कुछ खाने को ला ॥

चिरम्देव ने कहा महाराज यहां अन्न भोजन न मिलेगा यह कह जंगल में जा एक हिरन मार खीसे से चक्मक निकाल आग सुल्गा गोशूत के भस्तिक्के भून राजा को खूब से खिला आप भी खान्ये गरज जब राजा का पेट भर चुका तो उस ने कहा ऐ राजपुत्र अब हमें नगर को ले चलो कि राह मुझे मअलूम नहीं उस ने राजा को नगर में ला उस के मंदिर में पहुंचा दिया तब राजा ने उस की चाकरी मुकर्रर कर दी और बड़त से उसे बस्त्र आभूषण दिये फिर वह राजा की सेवा में हाजिर रहने लगा ॥

गरज एक दिन राजा ने किसी काम के लिये समुद्र कनारे उस राज

पुत्र को भेजा वह जब कनारे पहुँचा तो उस ने एक देवी का मंदिर देखा उस में जा देवी की पूजा की लेकिन जब यह वहाँ से बाहर निकला तो वहाँ उस के पीछे से एक सुंदर नायका आ उस से पूछने लगी ऐ पुरुष तू किस लिये यहां आया है वह बोला ऐश के लिये आया हूँ और तेरे रूप को देख मैं मफ़तून हुआ हूँ ॥

उस ने कहा जो मुझ से कुछ दूरदः रखता है तो पहले इस कुंड में जाके अभ्यास कर फिर उस के पीछे जो तू मुझे कहेगा सो मैं सुनूंगी यह सुन्ते ही वह कपड़े उतार तालाब में पैठ गीतः मार निकल कर देखे तो अपने नगर में खड़ा है इस अचंभे को देख तर्सनाक हो लाचार अपने घर जा और कपड़े पहन राजा के पास आ सब वृतात्म कहा राजा ने सुन्तेही कहा मुझे भी यह अचम्भा दिखा यह कहतेही सवारी मंगा दोनों सवार हो कर चले कितने दिनों के अर्से में सागर के किनारे आये उसी देवी के मन्दिर में जा कर पूजा की फिर राजा जब बाहर निकला तो वही नायका एक सखी साथ लिये राजा के पास आन खड़ी हुई और राजा का रूप देख मोहित हो बोली ऐ राजा जो मुझे आज्ञा दे सो करूँ राजा ने उसे उत्तर दिया जो तू मेरा कहा करे तो मेरे सेवक की स्त्री हो वह बोली मैं तेरे रूप की आधीन हूँ इस की जोरु किस तरह से होजं राजा ने कहा अभी तो तू ने मुझ से कहा जो तू हक़ करेगा सो मैं करूंगी और सज्जन जिस बात को कहते हैं उस का निबाह करते हैं अपने वचन को पाल मेरे सेवक की जोरु हो यह सुनके वह बोली जो आप ने कहा सो मुझे प्रमान है तब राजा सेवक का

गन्धर्व विवाह कर दोनों को साथ ले अपने राज धाम में आया दली
बात कह बैताल बोला राजा बताओ खामी और सेवक में किस का
सत अधिक हुआ ॥

राजा बोला सेवक का फिर बैताल बोला कि जिस राजा ने ऐसी
सुन्दर स्त्री पा सेवक को दी तिस राजा का सत अधिक न हुआ तब
राजा वीर विक्रमाजीत ने कहा जिन का धर्म उपकार करना है तिन के
उपकार करने में अधिक क्या है और जो आपकाजी हो परकाज करे
सोही अधिक है इस कारण सेवक का सत अधिक हुआ ॥

यिह कहानी दन्तिखाब की गई है सिंहासन बत्तीसी में से ॥

एक दिन राजा वीर विक्रमाजीत ने खुश होकर रास मंडली के
प्रधान को आज्ञा दी यिह कातिक महीना धर्म महीना है इस में कुछ
हरि का भजन मन लगाकर किया चाहिये सरद पूनों को ठाकुर की
रास खीला करो प्रधान ने राजा की आज्ञा पाय देस देस के राजा
और पंडितों को न्योते भेज बुलाया और जितने नगर के जोगी थे उन
को भी खबर दे तसब किया और जितने देवता थे उब को भी मंचों
से आवाहन कर के बिटलाया ॥ रास होने लगा चारों ओर से जै जै
कार शब्द होने लगा और राजा एक एक का शिष्टाचार मनुहार कर
कर फूल माल ठाकुर की प्रसादी देने लगा देखा राजा ने सब देवता
आये पर चन्द्रमा नहीं आये यिह अपने जी में विचार बैताल पर सवार

हो चंद्र लोक को गया वहां जा संमुख हो दंडवत की और हाथ जोड़ कर कहा स्वामी मेरा क्या अपराध है जो आपने कृपा न की और सब ने मेरे भाग पर कृपा की है तुम्हारे बिना मेरा काम अधूरा है अब बिजै कीजिये और काम मेरा सुधारिये आप को धर्म होगा मुझे संसार में जस मिलेगा जो कदाचित आप इस में बिलम्ब कीजियेगा तो मैं हत्या दूंगा ॥ तब चन्द्रमा ने हंस कर कोमल मधुर वकन से कहा राजा मैं तुझ से सत्य कर कहता हूँ तू अपने जी में उदास न हो मेरे जाने से संसार में अन्धकार हो जायगा इस लिये मेरा जाना नहीं बन्ता तुझे अभिलाषा थी मेरे दर्शन की सो तेरी इच्छा पूजी तेरा काम सुफल होगा तू जा अपने नगर में जो काम तूने आरम्भ किया है सो पूरन कर ॥

इस तरह से राजा को सम्झा अमृत दे विदा किया राजा ने सिर चढ़ा लेलिया और दंडवत कर अपने नगर को चला रस्ते में देखा कि जम के दो दूत एक ब्राह्मण का प्राण लिये जाते हैं राजा ने विदेव दृष्ट से जाना और उस ब्राह्मण के भी प्राण ने राजा को देख दूर से कहा कि इस राजा से भेट है राजा ने उस ब्राह्मण की आवाज सुनकर कहा कि भाई तुम कौन हो तब उन दोनों ने सम्झाकर राजा से कहा कि हम जम के भेजे उज्जैन नगरी गये थे ब्राह्मण का जी लिये अपने स्वामी के पास जाते हैं ॥ राजा ने उन से कहा पहले इस ब्राह्मण को तुम हमें दिखा दो पीछे अपने काम को जाओ वे दूत राजा को साथ ले नगर में गये जहां उस ब्राह्मण की देह पड़ी थी वहां दिखाया राजा देखतेही उस ब्राह्मण को सिर निझड़ा अपने जी में कहने लगा

कि यह तो हमारा ही पुरोहित है राजा ने दूतों को बातों में लगा नज़र बचा वह अमृत उस के मुँह में डाल दिया ब्राह्मण राम का नाम ले उठ खड़ा रहा राजा ने प्रणाम किया ब्राह्मण ने आसोस दी दूतों से हाथ जोड़ बिन्ती कर कहा यह जी दान मैं ने तुम से पाया यह देख कर दूतों ने अपने जी में अचम्भा किया कि यह राजा ने क्या किया हम जाकर क्या जवाब देंगे यह बिचार करते हुए दूतों ने जम के पास जा सब राह की अवस्था कही जम सुनकर चुप हो रहा और राजा ब्राह्मण का हाथ पकड़ अपने मंदिर को लाया बड़त सा दान दे बिदा किया॥

यह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

●ताल बोला ऐ राजा दक्षिण दिशा में धर्मपुर नगर है वहाँ के राजा का नाम महाबल एक समेत उसी देश का एक और राजा फौज ले चढ़ आया और उस का नगर आन घेरा कितने एक दिनों लड़ता रहा जब सेना इसकी मिल गई और कुछ कट गई तब लाचार हो रात के वक्त रानी को बेटी समेत साथ ले जंगल में निकल गया जब कई एक कोस वन में पहुँचा तो प्रभात हुआ और एक गाँव नज़र आया तब रानी और राजकन्या को एक पेड़ तले बिठला आप गाँव की तरफ़ खाने का कुछ सामान लेने चला था कि इस में भीलों ने आन घेरा और इधर उधर दे बिहसुन के राजा ने तीर मारना शुरू किया और

उधर से उन्होंने ॥ इस तरह एक पहर लड़ाई रही और कितने एक लोग भीलों के मारे गए इतने में एक तीर राजा के कपाल में ऐसा लगा कि वह भैराकर गिर पड़ा और एक ने आ राजा का भिर काट लिया जब रानी और राजकन्या ने राजा को मूआ देखा तो रोती पीटती उल्टी बन को चली इसी तरह से कोस दो एक चल मान्दी होके बैठीं और अनेक अनेक भांति की चिन्ता करने लगीं ॥

इस में चन्द्रसेन नाम राजा और उसका बेटा दोनों शिकार खेलते हुए उसी जंगल में आ निकले और दोनों के पांव के चिन्ह देख राजा ने अपने पदों से कहा कि इस जंगल में अन्नी के पांव के निशान कहां हैं और राजा पुनः ने कहा मैं कहां राजा के पांव के चिन्ह देखीं कि हैं पुनः राजा ने कहा मैं छोटा नहीं हूँ रानी ने कहा मैं ऐसा कोमल चरण पदों का नहीं होता फिर राजपुत्र ने कहा इसी समें गई हैं राजा ने कहा कि मैं इस जंगल में कूटें जो मिलें तो जिसका यह बड़ा पांव है सो तुझे दूंगा और दूसरी मैं लूंगा ॥ इस तरह से आपस में वचन बन्द हो आगे जा देखें तो दोनों बैठी हुई हैं उन्हें देख खुश हो मुवाफिक करार के अपने अपने घोड़े पर बैठा घर से आये रानी को राजकुंवर ने रक्षा और राजकन्या को राजा ने ॥ इसी कथा कहता ल बोला ऐ राजा विक्रम उन दोनों के लड़कों का आपस में क्या नाता होगा यह सुन राजा अज्ञान हो चुप हो रहा ॥

آرام حاصل ھو اب يہان بندِ بخاني کا داروغہ خود ھماری خدمت کی واسطي حاضر ٿيا اور ھماری مہمان کی خدمت کو باعثِ اپنی افتخار کا سمجھتا ٿيا ھنوز ھم ني کھاني سي فراغت نہ پاڻي ٿي کي ٿانہل خان کي بهتيجي ني اپني حاضر باشي کا پيغام بھيجا تا کي اپني چچا کي پاس آکر اپني راسٽ بازي ظاهر کري اور اپني بي گناهي ثابت کري اُسکي درخواست سي خانصاحب ني اپني حضور مين اُسکي آني کي اجازت دي

شېخ برچل سمجھ ڪر اُنکي ڪانڌهي پر جا چڙها تا ڪه اُنهن کي گلي لڳائي
 اِٽني مين اُسکي مان ني اُسکو دڀڻا آور ماري ڪو اُڻهي مگرو ڪ خلیق اس کا مانع
 هوا اور لڙڪي ڪو ڪانڌهي پرسي نه اُٿارا اور لڙڪي سي ڪها ڪه ڪيون جي ابتلڪ
 تم اپني پُرائي دوست برچل ڪو نهين بهولي هو ميان دڪ بهي ميري بهي سپاهي
 تم بهي بهان موجود هو دیکهو ڪه مين تمکو نهين بهولا هون به ڪهڪر ان دونون
 لڙڪون ڪو حلوا سوهن ديا وي بيجاري ڪه صبح سي گجه ڪهائي ڪو نه ميسر هوا تها
 ڪمال رغبت سي ڪهائي لڳي

اب هم سب ڪهائي پر ڪه جو قريب ٿيندا هو ڪيا تها جا بيٺهي ميري ٻانه *
 مين اب تڪ نهايت در تها تانها خان ني چون ڪه ڪتب طب کا ڪهشور ڪه
 ڪيا تها اور اس سبب سي فن طبابت مين معقول مهارت بهم پهچائي تهي
 جلد ايڪ ليپ کا نسخہ ميري واسطي لکھڪر عطار کي بهان ڪه جو قريب اُس
 کوجي کي تها بهيجا جلد دوا تيار ڪر ڪر لائي اور اُسکي استعمال سي معاً مڃھڪو

* جب وڪراف وڪڻيل ڪي گهر مين آگ لڳي تهي اُس حادثي مين اُنکي
 ٻانه مين چوڻ آئي تهي ڪه ڪها احوال قصه سابق مين مذکور هي اور

ابتڪ اتي ضرب ڪلند ٻائي هي

بات هي اكر تمني رمزين چهاڻئين تھين تو مین ني بي تڪو اٺکا جواب ديا
 تها اور اسوقت جو وھان تھي ان سي پوڇيو ڪه ميري جواب بي ايسي لطيف
 تھي جسي ڪه تمھاري ڪٺاڻي سچ ٻه هي ڪه اسوقت مين ڪسي سي خفا سھين
 ھون مگر اس ملعون سي ڪه جو اس نازين کولي بھاگا تها مڃھي اسوقت اتي
 فرصت بھوئي ڪه اسڪي صورت ڪو مين خيال ڪرتا تا ڪه اسڪي نقشي ڪا بيان
 اخبار ڪي کاغذ من چھوٽا ڪه اس باعث سي اسي ڪوئي ڪوئي پڪڙ لاتا صوفي
 جان اكر تم اسکو ديکھو نو پير پھچان سگھي ھو

خان صاحب مين ڪجهه نھن ڪھ سگھي ھون مگر ڪيا خوب اب مڃھو ياد آيا
 هي ڪه اسڪي بھون پرايڪٽ نشان تها اس عرصي مين ميان جنڪسن بول
 اٿھي ڪه بيگم صاحب بي ادبي معاف ھو تو ميرا سوال ٻھ هي ڪه آيا اس
 شخص ڪي سر ڪي بال سرخ رنگت بهي تب صوفي خانم ني جواب ديا ڪه ھان
 سرخ تھي تب بعد اسڪي ميان جنڪسن ٿانھل خان ڪي طرف مخاطب ھو ڪر
 ڪھني لڳي ڪه آپني اسڪي ٿنگريون ڪي طرف بي لحاظ ڪيا تها ڪه وي بہت
 لئي تھين تب خان صاحب ني جواب ديا ڪه مين اٺڪي لبنان ڪا تو ڪجهه ذڪر
 نھن ڪر سگھا ھون مگر اٺڪي چالاڪي مڃھ پر ثابت ھوئي هي ڪيونڪه وڏو مڃھ
 سبحان الله اب ھمني اٺڪو پايا هي آگي ھم ڪيا دھر ڪه ايسي بہت ڪم لوڪ

سب غريب مودھو سمجھتي تھي با وجود اسڪي ڪه ٻيہ خان مشهور اور معروف
 هن اور انڪي خوبان اور نيڪ ذاتي اور نام تمام جهان پر روشن هي اور
 تمام وزير اور بادشاه انڪي بات سنتي هين اور سب لوگ انڪي بات کي قابل
 هين اور ٻيہ وڌ شخص هي جو اپني ملڪ کي ڀڄه ڪرڻا هي اور اپني بادشاه ڪو
 دل سي چاهتا هي ميري جو رو ني جو اب انکا نام سنا تو اسڪي کان ڪهڙي
 هوئي اور اسڪو اپني قديم گستاخيان ياد آين اور ماري ڏر کي اسکا رنگت رد
 هوگيا اور ميري مٿي صوفي جان ڪه جني شيخ برجل ڪو اپنا عاشق سمجها نها
 جب ان ني سنا ڪه ٻي خان بزرگ هين تو اپني جي مين ٻيہ سوچي ڪه اس
 شخص مين اور مجھ مين بهت ٻڙا فرق هي ٻيہ امير هي اور مين فقير شايد
 ٻيہ مجھ سي ميل ڪري ٻيہ سوچر آنڪهون مين آنسو ٻهر لائي

اور ميري جو رو غريبي سي پکار اُٿي ڪه خان صاحب مجھي ٻيہ ڏر هي ڪه آپ
 ميري تقصير نه معاف ڪرينگي ڀڄيلي دفعه ڪه آپ هماري گهر مين آئي تهي
 اور همڪو اپني ملاقات سي سرفراز ڪيا تها اور اسوقت جو مجھ سي گستاخيان
 هوئين اور مين ني آپ پر رمزين جهانئين تھين شايد ڪه اب ان تقصرون ڪو نه
 بخشينگي

تب خان صاحب ني مٿي

اسکي تقصير کي تخفيف کا هي اور ٻيهر ميري واسطي ايڪ سبب هي ته ب
 مين اس کي تقصير کو معاف ڪرون اور بعد اسکي مهرباني سي ميري بيشي کا
 انهن تي هات پکڙايا اور ڪها اگرچه تڻ مڃي ڪو بهان ديکهنئي سي بهت حيران
 هوئي مگر مين اڪثر اسي ادنا مقدمون کي واسطي قيديون کي ملاقات کو ڪما
 هون اور اب بهان آيا هون تڪه اس مزد بزرگ کي حق مين انصاف ديکهن
 مين ميري باپ کي خوبيان اس بهس من ديکهن تها ته ڪا ڪا ميري خاطرين
 اپني غريبي گهر مين انهن تي ڪي هين اور ڪس ڪس طرح ميري خوشامد اور
 پيش آمد ڪرڻ تهي اور انکي خوبين سي من آيسا محظوظ هوا هون ته ڪي
 مجلس بادشاهي مين بهي مين تي به لذت ڪهي نياڻي تهي واه واه ڪيا بي
 ساختگيان آپس من ڪرڻ تهي جيڪه آڱر ناپني کو باهم هوڪر هم سب سڻهي
 تهي ميري بهنجي کو دريافت هوا ته ميرا بهان آي کا قصد تها اس لي واه
 بهان آيا هي اور ٻيهر بهت بي جا هي ته تڪو يا اسکو بدون مقابلي کي تقصير
 وار ٿهرائي اور اسکا ڪجهه مضائقه نهين ته هر درد کي ايڪ علاج بهي هي اور
 مين بدون خود ستاڻي کي به ڪه سگتا هون ته آڄ تڪ ڪي مي نام
 نهين سنا هي ته ٿاهل خان تي ڪهي بي انصافي کي هو

سبحان الله اب همني اُنکو پايا هي آڱي هم ڪيا دهوڪهي مين تهي ته اُنکو هم

کریں جب تک کہ مُجھ کو اُنکي مُلافات کي واسطی فرست هو بعد اُسکي
 میری بستی کي طرف متوجہ ہوکر کهنی لگی کہ کیون اب تم فی پھر وھی کام
 کیا کہ جسکي سبب سی مین تم سی پہلی ناخوش هوا تھا اور اب اُسکي
 تم کو ازراہ عدالت سزا ملا چاهتی هی شاید کہ نمئی یہ خیال کبا هی کہ
 جب تمئی اپنی جان کو ناچیز جانا تو تمیاری واسطی درست هی کہ دوسری
 کي جان مارو مگر تم انہی یہ نہیں سمجھی ہو کہ کیا فرق هی اُس خانہ جنگ
 میں کہ جو اپنی جان کي بی قدری سی جان بازی کرتا هی اور کسی اور
 خونی من کہ جو چوری چھپی دوسری کي جان مارتا هی اور کیا جوارِی دشا
 باز نہیں کہ جو تھیکریوں کو پیسون کي جگہ داؤن میں لگاتا هی

تب من بول اُٹھا کہ شیخ صاحب یہ رحم کا مدام هی کیونکہ جو کچھ کہ
 اُتی کیا هی اپنی دُکھیاری مان کي تابعداری سی کیا هی کہ جس غریب اُجڑی
 ہوئی نی غصی کي حالت میں بی تاب ہوکر اپنی بیٹی کو لکھا تھا کہ
 جاکر اپنی بہن کا اُس شخص سی کہ جسنی اُسکا ناموس کھویا هی بدلا لی
 اور دیکھ لیجی کہ یہ خط موجود هی کہ جس سی تمکو بالکل احوال
 معلوم ہوگا

تب اُنہوں نی خط جلدی سی پڑھکر کہا اگرچہ یہ عذر بجا نہیں مگر باعث

بچاني والي سي ڪيون نهين جاکي مُصافحه ڪُرتي هو بهادر هميشه بهادرون سي
مُحبت ڪُرتي هين

با وجودِ اِس سب گُنت و سُنود کي ميرا بيتا حيران سَکتي کي عالم مڻ شيخ
برچل ڪو ديکھتا تها کي اِنني مين هماري مِهمان في دريافتِ کيا کي اُنکا بهيد
کهل گيا اور بڙي ايک جلال اور غرور سي کي کيهي هم في اُس شخص مين يه
شان نه ديکهي تهي ميري بيتي ڪو کها کي پاس آوي (هر چنڊ کي کسي بڙي
فلسفي في يون کها هي کي بي گناه کي گرفتاري ايک بلا مين باعثِ تعجب
اور توجهِ خاطرِ خاص و عام کا هوتي هي مگر ميري نزديڪ عجيب تريه هي کي
ڪوئي اچها شخص اُنکي اُس ڪو اُس بلا مين سي نجات دي) غرض کي شيخ
صاحب في ميري بيتي کي طرف نگاهِ تند سي ديکھ ڪر کها کي آي بي وقوف
په تيري دُوسري بيوقوفي هي ابهي کُجه اور نکهي پاي تهي کي اِتي مين
بندبختاني کي چوڪي دار في اُنکي شيخ صاحب سي عرض کي کي ڪوئي امير
زاده باهر کھڙا هي کي ابهي اپني جلودارون سميت اِس گانو مين داخل هوا
هي اور اب آپ کي ملاقات کي واسطي يهان آيا هي اور آپ کي خدمت
مين بندگي عرض ڪرکي کها هي کي اگر آپ ڪو فرصت هو تو وه آپ کي
ملاقات کا مُشتاق هي يه سَنکي شيخ برچل في کها کي اچها اُنکو کهو کي توقف

اُسڪو بهي اجازت هُئي ڪه وه بهي آنڪي هماري ساٿه شريڪ هو جب ڪه
 ميرِي مِهمانون کو اس احوال کي غم سي تخفيف هُئي تب مين ني ميان
 جنڪنس کي بهي درخواست کي ڪه ڪيا خوب هو ڪه وه بهي آنڪي اس دعوت
 مين شريڪ هُئِن (جب ميرِي عرض قبول هُئي) اور ميرِي بيٺي کي آمدني
 سي بيٺيون کي جهنگار اس کي بهن کي کان پڙي جلدي بيقرار هو اُٿه ڪر دُوري
 اور اس اٿنا مين شيخ برجل مُجھ سي پوڄهني لڳي ڪه ڪيا تمھاري بيٺي کا
 نام جارج هي تب مين ني ڪها ڪه هان صاحب تب شيخ برجل به سُنڪر
 چپ هو رهي جب ميرا بيٺا اس جڳه مين ڪه هم بيٺهتي تهي داخل هوا
 تو مين ڪيا ديکھتا هُون ڪه وه شيخ برجل کي ديکھني سي حيران هي تب
 مين ني پُڪار ڪها ڪه بيٺا اگرچه هماري بُري نصيون ني همکو نهايت زبردست
 ڪيا هي ليڪن خدا ني هماري واسطي آخر ان مُصِبتون سي نجات بدي هي
 ديکھ ڪه تيري بهن کو خدا ني همسي پهر لا ملایا اور اس جوان ني اس کو بچايا
 هي اور انڪي وسيلي سي هماري بيٺي همکو پهر ملي هي سو تو بڙھڪر انڪي
 هاتھ جوم ڪيونڪه انکا هم پر بڙا حق هي

با وجود اسڪي ڪه ميرِي بيٺي ني به سب سنا مگر حيراني سي مَدَد شيخ
 برجل کي سامني دور ڪهڙا ته تب اسڪي بهن بولي ڪه بهيا جان تُم ميرِي

کو قبول کیا تب انھوں نے حکم کیا کہ جو کچھ اچھا کھانا شیر مال اور کباب کی
قسم سے تیار ہوئی لاویں اور اُس کی ساتھ دو چار چو پہلین چوکھی شراب
کی حاضر کریں اور مسکرا کر کہنی لگی کہ اب ہم بھی اپنی گاتھ کھولینگی اور
دل چلا کر اس بندبختی میں جشن کریں گی اور اگرچہ بندبختی میں اس
طرح کا اتفاق ہوا ہے مگر اتنی جشن کی کبھی خواہش نہیں جیسی کہ اب
مجھے کو ہوس ہوئی ہے اتنی میں خدمت گار دکان سے پھرا اور اسباب
کھانی کا چنی لگا اور بندبختی کا چوکی دار کہ جو اب نہایت متوجہ اور سر
گرم خدمت کا تھا اُس نے بھی ہماری واسطی ایک میز عاریت لا حاضر کی
جب خدمتگار شراب اور ظروف کھانی کی میز پر چن چکا تب دو معقول
مشقابین مطعومات نفیس سے بھرے ہوئے لا حاضر کیں

مگر میری بیٹی کو اپنی بھائی کی حادثی کی کچھ خبر نہ تھی اور ہم سب کو
بھی منظور نہ ہوا کہ اُس حادثی کا اُسی ذکر کریں تا کہ شاید اُسکا دل اس
خوشی میں بچھ نہجائی لیکن مجھکو ایسی یچینی تھی کہ اپنی خوشوقتی
ظاہر کرنا ایک امر لغو تھا آخر کو مجھ سے نہا گیا کہ ہم سب ملکی کھائیں
پسین اور خوشیاں کریں اور وہ بیچارہ قید میں گرفتار رہی لاجار میں نے اُسکا
ذکر چھیڑا اور تمام قصہ بیان کیا اور درخوست کی کہ کیا خوب ہو کہ اگر

هين مگر ايڪ حرف ٻه هي ڪه آپ اپني جي مين ٻه نه سمجهيگا ڪه مين
ني آپکو گجه نهين ڏيا هي اگرچه اس نازنين ڪا حسن و جمال مشهور هي مگر
سواي اسڪي اسڪا هنر اور ڪمال آپ کي واسطي ٻري دولت هي

تب شيخ برجل بولي ڪه آپ ڪو ميري ناداري ڪا احوال خوب معلوم هي ڪه
مجه مين اسقدر مقدور نهين هي ڪه اس نازنين کي خدمت جسطرح سي ڪه
چاهي هي مجه سي هو سڪي

مين ني جواب ڏيا ڪه اگر تمهارا فقر اور احتياج اس امر سي مانع هي تو خير
مقام صبر ڪا هي مگر ميري نزديڪ اس لڙڪي کي خاوند هوني کي قابل سواي
تمهاري دوسرا شخص نهين هي اور اگر ميري پاس لاکهون کي دولت هوئي ڪه
اس کي دهيز مين دن اور لاکهون آدمي هووين ڪه اس کي بياھ کي واسطي
تجوير ڪرون تو ان سڻهون مين سي سواي تمهاري اور ڪسي شخص ڪو نه اختيار
ڪرونگا

جب شيخ برجل ني ميري زباني ٻه سب سنا تو چپڪي هو رهي اور گجه
جواب ڏيا اور اس خاموشي سي معلوم هوا ڪه شايد انکو تمهيد بياھ پسند نه
آئي سو انهن ني اس بات ڪو ٿالڪر مجھسي ڪها ڪه اگر آپکو منظور هو تو ڪهانا
نان بائي کي يهان سي آپکي ناشتي کي واسطي منگوائون مين ني اس بات

لي چلا آور رستي مين گاري هانگتا جاتا تھا اور کراھتا جاتا اس سي معلوم
 هوتا هي كه اُسکي بدن مين بڙي جوت آي تهي اور مين ني ديکھا كه آخر
 الامر شيخ برجل کو بهي اُس پر رحم آيا كه جب هم سرائي مين پهنجي اور
 گچھ ناشتي كي واسطي اُتري تو اُنهنون ني ميرې عرض سُنکر اُس گاريان
 کو وهان چهوڙا آور دوسرا گاريان وهان سي پيدا ڪرکي ادھر روانه هوي
 جب مين ني اُسکي زباني به ماجرا سنا تو مين ني بي اختيار هوکر اُسي گلي
 لگا ليا اور شيخ صاحب کا نهايت ممنون هوا اور اُنسي کھا كه اگرچہ اس قيد
 خاني مين مير گچھ دست رس نهين چلنا مگر دل سي مچھکو خوشي حاصل
 هوي هي شيخ صاحب آهني ميرې بيٺي كي جان اور عزت بچائي هي اور*
 اگر اب به تمھاري لايتي هي تو تُم اسکو قبول ڪرو اور اگر تُمکو گواره هو كه
 مچھ سي تباہ حال كي گھر مين شادي ڪرو تو به تمھاري هي اور اب اس
 ميرې بيٺي سي اقرار شادي کا ليجئي جيسا كه آپ پھلي اسکا دل لي چڪي

* چونڪہ شيخ برجل مدت سي اس لڙڪي پر عاشق تهي اس سبب سي
 لڙڪي ني باب ني شيخ صاحب كي محبت اور خدمت گذاري ديکھکر چاها
 اور راضي هوا كه شيخ جي اس لڙڪي سي شادي ڪرين

(ان کي ڏيکھڻي سي ميري جان مين جان آگي) اور جب بي گاڙي کي نزديڪ پهچي تب مين انکا نام ليکريکاري اور انکي حمايت درخواست کي انهنون في جب ميرا غل سنا تو گاڙي بان سي پکار کر کہا کہ گاڙي کھڙي کر مگر اُسي کُجه خيال نڪيا اور بلڪه جلدي هانگنا شروع ڪيا تب مين اپني جي مين مايوس هوئي کہ اب شيخ برجل مڃه نڪ نه پهچينگي کہ اِتي مين ڪيا ڏيکھتي هون کہ شيخ جي ڌوڙي آتي هين اور پاس پهچتي هي گاڙي بان کو ايسا ايڪ لڻه مارا کہ زمين پر فرش هوگيا جب گاڙي وان گر پڙا تب گهوڙي بيبي خود بخود کھڙي هوگي اور اُس قضاڪ في نڪل کر تلوار کھيچي اور شيخ جي سي کھني لگا کہ يهان سي جاتا ره مگر شيخ جي في ايڪ ايسا لڻه مارا کہ اُسکي تلوار ڌوڻڙي هوگي تب تو وه بهگوزا بهاگا اور شيخ جي في ايڪ گولي کي ٿي نڪ اُسکا پيچها ڪيا مگر وه انکي هاتھ سي بهج نڪلا اس عرصي مين مين بهي گاڙي سي کوڊ پڙي تا کہ اپني حمايتي کي کُجه مدد ڪرون اِتي مين بي بهي ميري پاس جلد پھري اور گاڙي وان جب هوش مين آيا تو اُني وهان سي بهاگني کا قصد ڪيا مگر شيخ جي في اُسي کہا کہ تيرا بچا و اسي مين هي کہ گاڙي کو شهر کي طرف پھير لي چل گاڙي بان ئي بهي سوچا کہ سواي اُسکي مڃهي بهي کوئي اور چاره نهين هي سو گاڙي کو شهر کي طرف هانڪ

مگر چونکہ آپ ني قبول فرمایا تو مین اُسی لاجار ہو رہا اور سواي افسوس کي
مُجھکو کُچھ چارہ باقی نہ رہا

تب مین ني جواب دیا کہ جو کُچھ آپ ني فرمایا تھا سو بجا تھا کیونکر کہ
اب مُجھي اُسکا تجربہ حاصل ہوا ہی مگر صوفي جان اُس کا احوال تو
کہو کہ کیونکر تم پر یہ حادثہ واقع ہوا اور وہ کون ایسا قضاک تھا کہ تمکو
لي بھاگا

تب وہ بولي کہ باوا جان جب مین آما جان کي ساتھ راہ مین چلي جاتي
تہي کہ اتني مین ايک شخص ني آنکي مُجھکو پکڑکر گاڑي مین ڈال دیا اور
آپ بھي اُس مین سوار ہو ليا اور گاڑي بان سي کہا کہ جلد يہاں سي گاڑي
دوڑا اگرچہ مین ني رستي مین لوگون کو ديکھکر فریاد کي کہ مُجھکو بچاؤ مگر
ميري فریاد کُچھ مفید نہوئي اور اُس قضاک ني بھي مُجھکو دلایا دینا شروع
کیا اور ڈرایا کہ اگر تو غل مچاويگی تو مُجھکو سزا دُونگا (یہ سنکر مین چپکي
ہو رہي) مگر مین ني بھي گاڑي کي پردون مین جھید کیا اور (اُسکي راہ سي
عالم انتشار مین رستي کي سير کرتي ہوئي چلي جاتي تہي کہ اتني مین)
کیا ديکھتي ہون کہ شيخ برجل جلدی جلدی قدم اُٹھاي ہوئي لٹھ کاندھی
پر دھري ہوئي کہ جس رفتار پر اکثر ہم تھپھي مارا کرتي تہي چلي آتي ہين

اَنسو ڏڏبا لاي تب وه نازنين پُڪاري ڪه باوا جان اس جَوان بهادر ڪي سبب
 سي ميري نجات هُئي اور اسڪي شجاعت ني ميري عصمت اور جان بچائي
 اور شيخ برجل ڪو ڏيکها تو وه بهي نهايت خوشحال نظر آئي بسبب اسڪي ڪه
 اُسي آيسي نازنين ڪي خدمت هو سڪي

تب مين ني اُنڪو ڏيکهر ڪها ڪه شيخ برجل تُم اب همڪو بيان اس خرابي سي
 ڏيکهي هو اور اب هماري اس حالت مين اور اُسوقت مين ڪه تُم هماري گهر
 مين آتي تهي ٻڙا فرق هي اور بعد مدت ڪي همڪو اپني غلطي معلوم هُئي
 اور هماري تين ڪو جو شڪت تمهاري طرف سي تها وه با لکل اُٿه ڪيا اور هم ني
 جو تمهاري قدر ڏاڻي نڪي اُسي هم بهت پشيمان هين اور جو گستاخي ڪه تمهاري
 خدمت مين مڃهي هُئي ماري خجالت ڪي ميري چار آنکهن تُمسي
 نهين هو سڪتين مگر اب يه آميه هي ڪه تُم مڃهڪو معاف ڪرو ڪي ڪيونڪه مين
 ني دھوڪها ڪهايا به سبب اُس نا لائيت ڪي ڪه جني دوستي ڪي پردي مين مڃهڪو
 غارت ڪر ديا

تب شيخ برجل بولي ڪه تُمني ميري ڪجهه تقصير نهين ڪي سو مين تُمڪو ڪيا
 معاف ڪرون اور مين تُم سي ڪيبي ناخوش نه تها اور وه جو قبل ازين آپ
 سي اور مڃهڪو سي گفنگو هُئي تهي ميرا مقصود اُسي فقط مغالطي ڪا اظهار تها

کوٺڙي مين قيد ڪرون مگر مڃهسي به خدمت الٽه هو سگهي ڪه هر روز صبح
 ڪي وقت آپڪي بيٺي ڪو آپڪي ملاقات ڪي واسطي آني ڏون غرض بندي خاني
 ڪي چوڪيدار ڪي اس تقرير سي مبن نهايت ممنون هوا اور بمقتضاي لا چاري
 اپني بيٺي ڪو گلي لگا ڪر رخصت ڪيا اور اسڪر کان مبن سمجهايا ڪه صبر سي
 ساري مشڪلين حل هوتي هين

بعد اسڪي مبن اپني بجهوني پر جا لٽا اور ميرن چيوٽا بٽا ميري پٽي ڪي پاس
 بيٺه ڪر سبق پڙهني لگا ڪه اتني مبن ممان جنڪنسن ني آنڪي مڃهي خبر
 ڏي ڪه مبن ني تمهاري بيٺي ڪي خبر ڪه جو ڪهوي گئي تهبي سني هي ڪه لوگون
 ني اسڪو ايڪٽ مرڊ آدمي ڪي ساڻه ڏيکيا هي ڪه راه مين وي ڪجهه ناشتا ڪر رهي
 تهبي اور اُنڪا اس شهر ڪي آني ڪا اراده هي ابهي هم اس گفتگو مين تهبي ڪه
 اتني مين خوشي خوشي سي وهان ڪي چوڪيدار ني آنڪي مڃهسي ڪها ڪه تمهاري
 بيٺي جو ڪهوي گئي تهبي سو بهرمل هي اتني مين ميان موسلي ني ڏوڙڪر خبر
 ڏي ڪه صوفي خانم شيخ برچل ڪي ساڻه نڀجي ڪي دالن مبن آي هي اور
 آپڪي ملاقات ڪو آني هي

اس عرصي مبن ڏيکها ڪيا هون ڪه ميري جان صوفي خانم ماري خوشي ڪي
 ديواني ڏوڙڪر ميري گلي آن لڳي اور اسڪي مان بهي بي اختيار خوشي سي

هِي الْغَرَضُ تَمَامِ هِنْدُوسْتَانِ صُوبَهُ بَنَگُ وَ دَكْنِ وَ قَنْدَهَارِ سَمِيتِ بَيسِ صُوبِي
 اِيڪَ سَوِ نَوِي سُرڪارِ چارِ هزارِ دوِ مَحَالِ كُو شَامِلِ هِي اَوَرِ آمَدِنِي اُسْكِ اَٿَہِ
 اَرَبِ اَٿَہِ كَرُوڙِ اَٿَہِ لاکھِ اِسي هزارِ پانسو تراسِي دَامِ هِي

يہ هِي تَرْجُمہ گیارھوین فصل دُوسرِي کِتَابِ وِکْرَافِ وَ کَفِیلْدِ کِي فَصِي کا *

جَبِ کَہِ مَیں نِي اِس طَرَحِ نَصِیحتِ کِي اَوَرِ لوگ رُخِصَتِ هُوِي تَبِ بِنْدِي
 خَانِي کِي دَاروغہ نِي اَن کِي عَرَضِ کِي کَہِ غَلامِ اِپْنِي عہْدِي کِي اِتْمَامِ مَیں مَجْمُورِ
 هِي کَمُونِکَہِ مَجْہُکُو اِس طَرَحِ حُکْمِ هُوَا هِي کَہِ اَپ کِي بِيٿِي کُو اِيڪَ تَارِيڪَ

* A free translation of the eleventh chapter of the second book of Goldsmith's Vicar of Wakefield (or the thirtieth chapter of the whole work): and, it will serve as a specimen of the manner in which English may be conveyed into so different a dialect as the Hindūstānī. The translation was made by Mīr Hasan Ali, whose residence in England had given him an opportunity of acquiring a considerable acquaintance with the language of the original.

بیان کیفیتِ بلادِ ہند کا

القصہ اس مملکت کی تعریف اور یہاں کی رہنی والوں کی توصیف جہاں تک کیجی جا ہی کیونکہ ہر ایک جھوٹا بڑا آیا گیا دانا بیٹا اس سرزمین کو سراہتا ہے بلکہ اپنی بود و باش بھی یہیں چاہتا ہے چنانچہ اکثر بلاد کی باشندی آنکر بسی اور اپنی وطنوں کو بھول گئی فقیر سی امیر ہوئی اور محتاج سی غنی (ببت) لوگوں سی معمور ہے سارا جہاں “لیک عجب ملک ہے ہندوستان” آیا سحر کو جو یہاں ایک فقیر “شام سی پہلی اسی دیکھا امیر” ہو گیا ایک آن میں پیادہ سوار “آیا تھا نا کام ہوا کام گار” فی الواقع آورنگ زیب کی وقت تلک بلا شبہ یہی صورت تھی اور آبادی کی بہتایت پر فرخ سیر کی عہد سی سلطنت میں بگاڑ پڑا اور محمد شاہ سبب عیاشی کی سنبھال نسکا ہرچند کہ اُس کی وقت تلک یہی اُتھتی پینٹھ کا سا عالم رہا پر احمد شاہ کی عصر میں تو نیٹرا ہی ہو گیا کئی امیر ثقہ خانہ نشین ہوئی اور بعضی نجیب غیرت مند ماری افلاس کی دروازی بند کرکے مرگئی اکثر تر بتر تین تیرہ ہوکر جہاں تہاں جا بسی خوشا حال صوبہ بنگ کی باشندوں کا کہ صاحبانِ عالیشان کی یہاں ریاست ہوئی اسی سبب سی آج تلک یہہ کونا آباد ہے والا ہر طرف داد و بیداد

ڪوئي اور پهر نڪر بيهي نواب مرحوم في حڪم حضور كي موافق عمل ڪيا پر
 اُس عزيز في نمانا بلڪه روزگار سي دست بردار هوا تب نواب في بادشاه سي
 عرض ڪر بيهجا ڪه مير ذڪي في ايني جان اور روزگار سي هاتھ اُٿايا هرچند
 ڪه اُسڪي نافرمان خانه زاد ڪو بهي حد ناگوار هي ليڪن اس ڪا تدارڪت هو
 نهين سکتا ناچار هي آگي جو حضور كي مرضي ليڪن گستاخي معاف هي
 جس خون كي انتقام ڪي باعث هزار خون هونوين اسڪا معاف هي ڪرنا بهتر
 هي ڪه شر قليل خبر ڪثير ڪي لبّي جايز هي آخر حضور اعليٰ سي خون
 معاف هوا پر اُس مرد في نواب مرحوم ڪا پهر روزگار نڪيا اور ميان عاقل
 ڪنبل پوشون ڪي سردار ڪي وساطت سي نواب صمصام آلدوله خان دوران بهادر
 ڪي سرڪار مبن نوڪر هوا پهر انهن ڪي ساڻه نادر شاه ڪي لڙائي مين ڪام آيا پر
 لاش اُس جواهر ڪي عاقل بيگ ڪي لاش سي پيس قدم آگي تهي (بيت)
 جو اُسي ڪيا تها وه مردون ڪا ڪام “ رهگا قيامت تلڪ اُس ڪا نام “ نياهي
 سُخن جان جوڳهون اُٿائي “ رهي بات باقي جو سر جائي جائي “ نه اب
 وي سپاهي نه وي قدر دان “ رهي ڪهني سَنني ڪو ايڪ داستان “

ملازم دو خدمتگار دو چيلي ايڪ نفر آور کارباري انهن مين سي ايڪ جيل
 جناجه اسکو هميشه پيبي تقيد تها که گهوڙي کي آگي گھاس اور چولي مين
 دهوني هميشه رهي تا کوڙ نجاي که حسن ذڪي کي يهان فاته هي القصة
 شاهجهان آباد مين ايڪ دن کسي پٿان کي هاتھ سي ايڪ گھسارا نا
 دانسته مارا گيا اُسي جو مفر کين نپايا اُس بزرگ کي خدمت مين آيا اور
 يون اظهار کيا که جس بستي کي تُم سيد هو مين وهين کا پٿان هون مير
 هاتھ سي بي قصد ايڪ خون هو گيا هي تمھاري آئيد پر آيا هون اگر مجھي
 چھپاو اور مير جان بچاو تو عين جوان مردِي و مردانگي هي اُس جوان
 مرد ني بي تأمل کھا که بِسْمِ اللّٰهِ بَيْتھ تيرا گھر هي کُجھ انديشه نڪريه خبر
 منتي هي جھني آشنا که پاس آشنائي اور نشہ مردِي رکھتي تھي آکر اُنکي
 شريڪ هوئي غرض سو سي کُجھ زياده پھلي آدمي مڙي پر مستعد هو بيٿي
 کوتوال کا هوا و نه پڙ سکا که اُدھر کا اراده کري کيونکہ سرگدارونکا سامنا اُس
 سي هووي جو پھلي اپني جان سي درگذري آخريه ماجرا حضور اعليٰ مين
 من و عن عرض هوا وونھين عُمدة الملڪ کو فرما بھيجا که حسن ذڪي خان
 تمھارا رفيق هي اُسي سمجھاو کہ اُس خوني سي دست بردار هو اور بلا مھلت
 بندگان حضور کي سڙد کري تا وہ اپني کُيي کي سزا پاوي اور آبي جرات

چند سَڌرين سِپاهِ کي کيفيت مين

اُور سِپاهِ اس ديار کي بيشتر وفادار جان نثار نمک حلال خاوند کي کام پر جان سي درگذري رفاقت نچھوڙي مر مٿي پيٽھ ندي بيشتر يهان کي مانجلون جانبازونکا قاعده يہ هي جب تير گولي و غيره سي نوبت گذر جاتي هي اور مٿھ بهيڙ کي ساعت آتي هي تب گهوڙي جهوڙ ديني هيئن اور تلوارين سوٺ ڪر اُتاري هو جاتي هيئن اس واسطي ڪه اکر طرفين سي ايڪ ڏوسري پر غالب آئي تو اس وقت ايسا نهو ڪه ڪچھ اور ست پهر جاتي اور يہ جي مين سماڻي ڪه سوار تو هيئن هيئن آو اب گهوڙون ڪو بهگائي اور جانين سلامت لڄائي ڪيونڪه جان عجب چيز هي اور نهايت عزيز مثل مشهور هي جي سريڪها پاهنا ملي نه ڏوجي بار اس سي پھلي هي پاڻي گريز ڪو ڪاٺ ڏالبي نا ڪھيت هائھ سي نه چھڻي ڪو سر ڪٽي تو ڪٽي (اڻيات) بهادر جو نامي هيئن وقت ستيز “ بدن مين نهين رکھتي پاڻي گريز “ قدم اُنکي هرگز نه پڇجي پڙين “ بهم ڪٽ مرين آخر ايسي لڙين “ پڙي اُن مين چل ڪب وڏ يہ هيئن اچل “ نه هرگز ٿلين ڪو زمين جاتي ٿل “ اور بعضي زميندار بهي يهان کي جو ڪسي سبب حاڪم سي پهر جاتي هيئن تو لڙاي کي وقت ڪٽي بهائي بند اپني مُعتمد عورات پر تعين ڪرتي هيئن جس وقت انھون

ھين آڻسڪي نفعي ڪو ھٽڏاڻن آڻر اڱر وھ شخض ڪسي ڪي نام پر بھڄواڻي
 تو اس پُڙي ڪو معھ آسڪي خط وھ صراف اپني گماشتي ڪي پاس پھڄوا ديتا
 ھي آڻر آسڪي رسيد آسڪو منگوا ديتا ھي ھرچند راھ ڪٽني ھي دُور ھو اس
 طرح ڪي نوشتي ڪو فقط ھنڌي ڪھتي ھين عجيب تر اس سي پنھ ھي اتر
 درسي ھنڌي والا سواي مڪان معھود ڪسي آڻر شھر مين اس کاغذ ڪي ٽڪري
 ڪو ڪسي صراف ڪي ھاٿھ بيٺجي تو وونھين لي ليوي آڻر ربي آسڪي حوالي ڪر دي
 اس سي بھي ايڪ اچنبھي ڪي بات ھي اتر ڪوئي سوداگر راھ ڪي ٿرسي
 اپنا مال متاع مھاجنون ڪي حوالي ڪري تو بي نيڪ طينت اپني اجرت ليڪر
 اس ڪو جھان مالڪ ڪھي حفظ و امان سي بچس پھڄوا ديون آڻر نقصان
 اپني ذمي ليون اسي معاملي ڪا ناٿون پيمان ھي (بيت) جتني ھين باشندہ
 ھندوستان “ قابل و دانا و رسا رتبہ دان “ جو ڪھين منھ سي وھ برعبت
 ڪرين “ داد و ستد مين نہ تفاوت ڪرين “ حلم و حيا شرم و وفا ان مين
 ھي “ لطف و ڪرم جود و عطا ان مين ھي “ عالم اُلفت مين پنھ ھي انڪا
 چال “ جان تلڪ ديتي ھين ڪيا چيز مال “ بس پھي رگھتي ھين صفات
 بشر “ ايڪ مين موجود ھين جگت ڪي ھنر “

سڀه گري ۽ تيسرا بيس کا چلن اسکا سوداگري سود بڻه لينا دينا سواي انکي
 اور پيي کسب کرتب کړي ۽ چوتها سودر کا اُس کا شېوه سڀوا کړي ان تبمون
 فرقون کي ۽ القصة هندوستاني کيا هندو کيا مسلمان اکثر خوش پوشاک خوش
 خوراڪ هنس مکھ نڪت سيرت ملن سار وفادار چلن کي اچهي آشنائي کي پکي
 بات کي سچي خليق شفيق رحم دل قابل قايم مزاج صاحب انصاف سرچشم
 آشنا درست عالي همت صاحب ديانت هوتي هين چنانچه مهاجن ايسي
 امين اگر کوئي شخص هزارون رپي اپني مخفي کسي صراف کي پاس بطريق
 امانت بدون شهادت رکھوئي پهر جسوقت مانگي وه بي عذر بلا توقف اسي
 وقت حوالي کري اور جو کوئي خوف راه کي سبب يا کسي اور باعث اس
 فرار پر اپني رپي اُس کو سونپي که مين فلاي شهر مين لونگا يا ميری عيال
 وهار مين ان کو پهانچين نب بيبي وه ايک قليل نفعي پر ان کو ليکر ايک
 کاغذ کی ٽکري پر هندي خط سي بدون لفافه و مهر اپني اُس گماشتي کي نام
 پر جس کي دوکان اُس ملڪ مين هي کچھ لکھ ديتا هي جب وه شخص
 اُس پاس پهانچتا هي وه خوش معامله موافق اُس کي لکھي کي بلا حجت
 رپي اُس کي هائھ ديتا هي تا وه جاني که راست بازون کي لين دين کا چلن
 کستدر راستي درستي کي ساٿھ هي اسي طرح کي نوشتي کو درسني هندي کھتي

ایک طرف سی سیوڑا هاتھی کی طرف جاہی اور اُسکی طرف منہ بھی
 یکجہی ۽ برہمن بھی مذہبِ قدیم کو جو بید کی موافق شروع آفرینش سی
 رائج هوا ہی مسلم جائی هین اور اُس طریق کو کہ کسی فرقی نی آپہی آپ
 ہدایت کی لہی اختراع کیا هی نہیں مانتی سواي اسکی کسی مخالف مشرب
 کو اپنی مذہب میں نہیں لاتی هرچند وہ منت کری اور جو کوئی انکی
 طریق سی برگشته هوکر دوسرا مذہب اختیار کری پھر اگر انکی دین کا طالب
 هو اُسکو بھی اپنی دهرم میں نہیں ملانی اگرچہ بہتری سماجت کری اور اُس
 مذہب میں چار آسرم یعنی چار آئین هین ۽ پہلا برہمہ چرچ وہ عبارت
 اس سی هی کہ بیاہ نکری اور علم ظاہری باطنی کی تحصیل و تکمیل میں
 لگی ۽ دوسرا گرہست یعنی شادی کرکی خانداری کی کاموں میں مشغول
 هووی ۽ تیسرا بان پرست اور وہ یہ هی کہ جب ادھیڑ هو اور بیٹا صاحب
 اولاد تب گهر بار چھوڑ کر جو رو سمیت جنگل میں جوی تپشا میں دھیان
 لگای اور پهلون کی سواي گچھ نکھای ۽ چوتھا ستیاس یعنی سب علاقوں
 سی بالکل هاتھ اُٹھا کر سخت سجت ریاضتیں مشکل مشکل عبادتیں بجا لوی
 ۽ اور چار برن یعنی چار فرقی هین ۽ پہلا برہمن کا آئین اُس کا بید خوانی اور علوم
 حقیقی میں اوقات بسر لیجانی ۽ دوسرا چھتری کا کام اُس کا حکومت عدالت

اُپني مُريدون کي گھرون سي مانگ تانگ ڪر ڪها پي ليتي هين اور ڪپڙا لتا بهي
 ضروري هي اُپني پاس رکڻي هين خالق حقيقي کي ڦايل نهين ڪيونه اُنکي
 مُرشدون ڪا فرموده يه هي ڪه جيسي گهاس آب سي آب اُگتي هي اور بوني
 والا اُسکا ڪوئي نهين ويسي هي انسان و حيوانات وغيره کي پيدايش بهي بلڪه
 فديم سي يونهين چلي آئي هي اور عذابِ آخرت ڪو بهي نهين مانتا ڪهتي
 هين ڪه انسان ڪا جسم مجموعو چار عنصر ڪا هي جب وه پاش پاش هوا هر
 عنصر اُپني اصل سي مل جاڳا پهر عذاب ڪس پر اور ڪسکي واسطي چنانچه
 اسي باعث آهي پاني مُردون ڪو دينا جس طرح ڪه سب هندوون کي مذهب
 مين روا هي اُنکي نزديڪ بيجا ڪهتي هين اگر ڪجهي چراغ مين تيل ڏالا ڪيا
 فائده لطف يه هي ڪه منهن سرڪي بالون ڪو ڦيڇي يا اُستره غير کي هاتھ سي
 لڳوانا بدعت ڄاڻي هين اور اُپني هاتھ سي اُڪهاڙنا عبادت خاص رياضت
 اُنکي دنتون نڪرنا منهن نه دهونا نا پاڪ رهنا نه نهانا اگر گوشت موت سي هاتھ
 بهر ڄاڻي نه دهوئن ناپاڪ نجانين اسي لبي تمام هوند ڪه صانع مطلق ڪو
 بر حق اور ثواب عذاب عاقبت ڪا بيشڪ ڄاڻي هين اس فرقي سي بيزار
 هين اور ان سي هم صحبت هونا بلڪه بولنا بهي روا نهين رکڻي اور يون ڪهتي
 هين اگر ايڪ طرف سي مست هاتھي مرگهنا زنجير تڙاڻي هوئي آتا هو اور

آثار دريافت ڪري اُپني خانه دل ڪو پر نور ڪرين اور اُسڪي ناريمان دور
 ڪرين ان مين بهي بهت سي فرقي هين هر ايڪ اُپني اُپني پيشوا ڪي نام
 سي پکارا جاتا هي ۽ چوڻي نانڪ پنهنجون ڪي اداسي بهي بي هي ڪهلاتي
 هين سرگروه انکا بابا نانڪ بي بهي اُپني پيشواون ڪي ارشاد ڪي موجب خدا
 ڪي حمد و ثنا مين رهتي هين پر انڪي عبادت کا خلاصه به هي ڪه سرشدن
 ڪي سائي هوئي دوهري جهند ڪبت گا گا ڪر سني والون ڪو محظوظ ڪرين اور
 ڪسي جيز پر دهيان نه دهرين ۽ پانچوين جتيون سبورون ڪي بي بهي ڪڙي
 ڪڙي رياضتن بڙي بڙي محنتين ڪڙي هين چاليس چاليس دن برتي رهتي هين
 بهوڪه پياس ڪي دکھ مدتون سهتي هين اُپني جسم ڪو بخوبي نهين پالتي ڪهائي
 پيني کا نام بهي اڪثر زبان سي نهين نڪالتي برسات بهر چلتي پيرتي نهين بلڪه
 پاڻ بهي نهين پسارتي ڪه مبادا ڪسي ڪيڙي مڪوڙي ڪو صدمه پهتجي انڪي
 بڙي تپشا جاندارون ڪي رکها هي اسي واسطي آگت نهين جلاتي ڪهانا نهين
 پکائي عمارت کا بنانا چراغ کا جلانا کوون کا ڪهدانا بلڪه ان سي پائي بهي نڪالنا
 بُرا جانتِي هين ڪه شايد ڪسي جانور ڪي اديت کا سبب هو علاوه انڪي ترڪاريان
 سبز ميوي مطلق نهين ڪهاتي ڪيونڪه انڪي نزديڪ ايسي جيزين جاندارون ڪي
 مانند هوتي هين اگر بهت بهوڪهي پياسي هوتي هين تو موافق حاجت ڪي

پروا ئي نا آشنائي انکي ريت سچ هي ڪه جوکي کس کي ميت هرچند ڪه
 منتر جنتر مھوسي کيميا گري مين سنايون ڪو بهي سکت هي پر جوکيون کي ان
 کامون مين شهرت بهت هي ۽ تيسري بيراگيون کي سچ مچ په تو بيراگ مين
 بهري اور جوگ مين کھري هين اوقات انکي بڑي مزي مي کٽي هي دن رات
 اپني اپني طور کي تپشا مين لگي رھتي هين اور رام کي نيہ مين پگي خلقت
 سي وارسته خالق کي آگي ٿست بستہ هرايک اپني اپني مرشدون کي راه پر
 چلتا هي اُسکي پگ ڏنڊي سي باهر نهين نکلنا اڪثر اهل مذاق ان مين
 استئين اپني خدا کي وحدت و معرفت مين بنا بنا صبح و شام گاتي هين اور
 رنگ برنگ کي ساز بجاتي هين ان کي عقيدتي مين خاص عبادت معبود کي
 اور راه کُشود کي پي هي کٽي حالت وجد مين آکر بي ساخته ناچني لگتي
 هين بلڪه چرخ مارتي پھرتي هين انکي نزديڪ خلاصه عبادت کا اور طريقه
 هدايت کا پي هي يهان تک ڪه اس کيفيت مين جس ني ايک قدم بهي
 دھرا اپني اعتقاد مين ايک درجه منزل مقصود کا ٿي ڪيا بعضي اسکا نام
 زبان هين سي ٿيرتي هين اور اُسکي ياد کي سمرنين پھرتي هين کٽي مراقبه
 کي خاص خاص صورتونکا دھيان باندھي بيٺي هين بهتيري بيدانت شاستر
 کي مطالعي مين لگي هين ڪه واحد مطلق کي وحدت کي اسرار و معرفت کي

طرف هاتھ بلند ڪر دامن مطلوب ڪا پکڙا هي ڪوئي درخت مين اُٿا لٽڪ ڪر
 نفسِ اماره ڪو تپشا ڪي آگ مين جلانا هي بعضا اپني عبادت ڪي مقام مين
 صبح و شام رام سي لو لڳائي ڪهڙا هي ڪوئي اس جهان ڪي ديد جهوڙ سورج
 سي ٿڪڻ ڪي باندھ اس عالم ڪو ديدھ دل سي ديکھ رها هي غرض يي لوگ
 اوقات اپني جب تب هي مين گذاري هين اور هر آن مين اپني نفس ڪو
 ماري هين انڪي عبادتون ڪي چلن ڪنھن هين دوسري ڪي ڪيا طاقت ڪه انڪو
 ادا ڪر سڪي بلڪه ان پر دهيان بهي دهر سڪي مثل مشهور هي جا ڪا ڪام تا
 هي ڪو چهاجي اکر اس گروه ڪي هر ايڪ قوم ڪا ناون اور راه و رسم ڪا بيان
 عبادتون ڪا تمام عنوان لکھني مين آتا تو قصه بهت بڙه جاتا ۽ دوسري جوگيون
 ڪي يي بهي اپني خدا ڪي ياد دن رات ڪيا ڪرتي هين اور حبس دم ڪي ڪثرت
 سي سيڪڙون برس چيا ڪرتي هين با وجود بار رياست انڪا جامه خاڪي آيسا هلاڪا
 هي ڪه هوا مين اُڙتي هين اور پاڻي پر پهرتي هين عمل ڪي زور سي جب چاهين
 اپني روح ڪو نڪالين اور دوسري ڪي جسم مين ڏالين جسڪي شڪل چاهين بن
 جاين غيب ڪي خبرين ڪه سنئين راڻھ سي تائي ڪو سونا ڪر دين جادو ڪي
 زور سي ايڪ عالم ڪو موھ لين بيرون سي ان ڪو صحبت بيغالون پر انڪي حڪومت
 مرتي هوئي آزاري بات مين چنگي ڪرين پراي من ڪي توت بوجه لين بي

غريبنون کي عورتون کي لئي ڏولي تا کوي نجيب زادي اشرف زادي پياده
 پا نه نڪلي اور اس کي قد و قامت کو کوي نا محرم نه ديکهي

چند سطرين سیرت مین هندوستان کي فقيرون کي اور بيان مین ان کي

گروهون کي

پهلي گروه سناسیون کي طريقه انکا خواهش نفساني و لذت جسماني کا چهوڑنا اور
 رياضت شاقه مین تکليف ما لا يطاق سي منہ نموڑنا بدن کو بهان تلک مٿي
 لگائي رکھتي هين کہ تھين جم جاتين هين اور بالون کو اسقدر الجھائي رکھتي
 هين کہ لٿين بندہ جلتين هين دن رات دھيان معبود سي لگائي اور اس کي
 بندگي مین سر جھکائي رھتي هين نه کسي سي علاقه نه کسي چيز کي تمنا سر
 سي پاڻون تلک ننکي بهيوت سراسر ملي ننگ و ناموس کو نجبي راه مولا
 مین کيا کيا صعبوتين سھتي هين اگرچه ظاهر انکا خراب حال هي ليکن باطن
 دانا کي فيض سي مالامال هرچند انھون ني بناي جسماني برباد کي پر عمارت
 روحاني آباد کي ايک فرقہ ان مین سي جب سادھي اپني نفس سي مباحثي
 منظر کي رھا هي کسي ني اپني تن بدن سي دست بردار هو آسمان کي

جواس مين اُٺه گيا پرده هوا سي “ جهمڪڙا ايڪ نظر آيا ادا سي “ جو وه
 بجلي کي بهي يون سامني آئي “ ترپه ڪر اسڪي آگي لوٽ هي جائي “
 اور صاحب عصمت بيبيون کي رتهون پر گهٽاڻوپ پڙي هوي چانديان
 ڪسين هوين ڪيا دخل ڪه ايڪ مو برابر ان مين رخنه يا سوراخ هوي چنانچه
 نواب خاندوران و مظفر خان مرحوم کي تاموس کي رتهون پر بيستر موٽي
 ميلي چانديان هوتين تهين علي هذا آلقياس ميانون پر بهي با وجود اسڪي
 ڪه ايڪ بهائي مير بخشي تها اور دوسرا هفت هزاري في الوقع تقاضا غيرت ڪا
 بهي هي ڪيونڪه جس ڪا ميانه رته ايڪ جهمڪڙي کي ساٿه نڪلي مقرر
 تماشاڻيون بازاڙيون کي جي مين آوي ڪه اس مين ڪوئي چمڪ چاندي
 رشڪ پري جلوه گر هوگي پس زناني ساري کي رته يا مياڻي ڪا پر تڪلف هونا
 بعضي بعضي ثقه اميرون کي نزديڪ بهي سخت معيوب هي اصل يه هي ڪه
 ساري اسڪي في الحقيقت اچي هي طور طرز اپني اپني پسند پر موقوف هي
 پر هچڪولي بهت بري اور سواي اس کي بهي بهت سي ساريان ~~ڪا~~
 سليفه لوگون ني اور ڪاريگرون ني بنواين اور بناين چنانچه ملوڪ و سلاطين
 کي واسطي سخت و نالڪي ~~اڻيون~~ اڻيون کي لئي جهال دار پالڪي اور شهزاديون
 وزير زاديون و امير زاديون کي واسطي مهادول چونڊول سگهپال مياڻي اور

ڪه ڏيکڻي والي نقشِ ديوار بن جاتي هين اور ساز بهي اس پر باناتي سادي يا
 ڪارچوبي وغيره نيت صفائي اور چمڪ کي ساڻه اکر سورج اسوقت زمين
 پر هوي تو اپني رتھ سي اتر اس مين آ بيٺي اور راجه اندر بهي ڏيکي تو
 اپني تخت پر پھر پاڻ نرکي پر ساڻه ان خوبون کي بهي امرا اس مين براي
 تفنن طبع ڪهڻو ڪهڻو سوار هوتي هين اور بعضي ٻڙي آدمي ميرزا منس هرچند
 ڪه چڙهتي ڪم هين ليڪن هر موسم ڪا ساز اُنکي ساري کي رتھ پر هوتا هي
 چنانچه گرميون مين خس ڪا اور برسات مين موم جاميڪا جاڙون مين باناتي
 پر اڪثر اس مين مهاجن صراف جوهرِي مُتصدي سوار هوتي هين يا عورات
 هندو مسلمان کي اور بعضي آواش بيگمين يا بانکي ڪسيان اپني رتھون پر
 نهايت جهڻجهڻي ساز سڄوا بيلون کي گلون مين گھنگھرو سينگون پر سوني
 روي کي سنگوتيان اور ساونگيون مين ٿالين جهانجه جوون مين رنگ
 لڳوا بندھوا ڪهوا سوار هوڪر ٻڙي ٿهي سي ميلي ٿيلي مين پھريان هين يا
 باغون کي سيرين ڪرتيان هين واقعي اُنکي آمد سي تماشاين کي هوش و
 حواس جاني هين گونا جھن جھن ڪرتي هوئي پريون کي تخت چلي آتي هين
 (بيت) جهان هوتا هي يون اُنکا گذارا “ ڪسي رهتي هي وهان تاب نظارا “
 ڪهان هوتا هي حاصل لطفِ ديدار “ هر ايڪ بن جاتي هي بس نقشِ ديوار “

شڪل اُس کي نهايت خوب ڏيل ڏول نپت خوش اسلوب قد و قامت مين
 بهي بلند بادشاهه وزير و فقير هر کسي کي پسند قدم آيسا چلي که رهوار ترڪي
 نه پهتچ سڪي دوزي اتنا که چالاڪ تازي پنجهي ره جائي يون سنا هي که
 سابق بعضي اشرار عيار احمد آباد گجرات مين وهان کي بيلون کو گاڙيون مين
 جوت سوار هو رهزني کو جنگل مين آتي تهي اور مال متاع مسافرون سوداگرون
 کا لوٽ ليجائي تهي هرچند سوار گهوڙي ان کي پنجهي ڏالتي ليکن ان کي
 گرد بهي نپاتي اور به بهي مشهور هي که گاڙي خاص اختراع اهل هند کا هي
 بيٺهي والي اُس کي گرمي سڙي آنڊهي مين مين نهايت آرام پاتي هين
 فراغت سي چار آدمي گپ شب ڪرتي هوئي بيٺهي چلي جاتي هين اور سفر
 مين كيفيت حضر کي اُتاهي هين ليکن اُس کي پهي دو هوتي هين جهڙي دار
 هو يا منڊي اکر ڏهانچا اُس کا کجه جهڙي کي ساڻه هلاڪا هو تو منجهولي
 کهلايگي اور بهت جهوڻا اور سُبڪ هوڻا توگيني اُس کي بيل بهي حد جهوڻي
 هوتي هين انهن گيني کهتي هين قسم هين اُنکي عليحدہ هي اور چار پهيون
 کي رتہ وه اس سي کهين بهتر هي به نسبت اُسکي اونچي نچي سي کم ڪرتي
 هي هچڪولا بهي اُس مين تهوڙا لڱتا هي امير امرا کي ساري کي قابل هوتي
 هي في آلاوق بعضي تو ايسي هي خوش ڏول سُبڪ نقاشي دار هوتي هي

آور پڇهلي دهر ڪو اُسڪي سينگون پر اُٿا ڪر آيسا ريل ڪه گر پڙي سنڀل نسڪي
 غرض نواب مرحوم ڪي تو خير گذري پر هٽئي زخمي هُئي اور اُنا گوليون
 سي ندان مارا گيا اور شهري بهينسا تو فقط لڳهاري بئجاري هي ڪي ڪام ڪا
 هي ڪه وي لڳريان يا گونين اُس پر لادين اور همراه اپني لئي پهرين مگر اُسڪي
 ماده ڪا دوده بهت ميڻها گاڙها مفيد چڪنا هوتا هي اڪر تازه دوها هوا لڳر پئي
 تو فربه هُئي اور ضعيف توانا اسي سبب اڪثر پهلوان زور آور مداومت اُسڪي
 ڪرتي هين اور هر روز بعد ورزش ڪي پيتي هين ليڪن اُني ڪا دوده شهري
 بهينس سي مفيد تر هي رنگ اُسڪا خال خال بهورا پهي هوتا هي ليڪن اڪثر
 سياه هي ديکهن مي آيا هي (قطعه) هوا هي جسم يون اُسڪا سياه نام “
 ڪه شبر اُسڪا هي مثل آب حيوان “ نه پيو ڪس طرح هر ايڪ اُسڪو “
 نڙهاتا هي سدا وه شيره جان “

گجراتي بيل گاڙي وغيره ڪي بيان مين

اور اِس سرزمين ڪي بيلون مين گجراتي بيل سب طرح سي اچها هي هر
 چنڊ ڪه ناگورا پهي اور بيلون سي بمرتبه بهتر هي ليڪن اُسڪو نهين لڳتا صورت

اُرنِي بھينسي کي اوصاف مين

اُرنَا بھينسا بھي بڑا زور آور آھني پيڪر ھوتا ھي سينگ اُسکي ايڪ گز سي
 ڪُجھ بڑي نيٺ نڪيلي اور رنگ ايسا سياه چڪنا گويَا تيل ڏھلنا ھي دليور
 اسقدر ڪه شيرسي نهين ڏرتا ھاتھي سي بھي خطرہ نهين ڪرتا اگر دو ارنون
 مين ايڪ شير آجاتا ھي تو اُسکو گيند بنا ڏالتي ھين ايڪ سينگون پر اُٿا
 دوسري کي طرف پھينڪ ديتا ھي دوسرا اُسي طرح اُسکي طرف اُجهال ديتا
 ھي غرض جب تلڪ اُسکا دم نهين نڪلنا دم نهين ليني ديتي ڪُبو ڪُبو
 شھرون مين بھي ايسي لڙائي بادشاھ وزير کي حضور ھوتي ھي اور ديگھني
 والون کي تعجب سي ھوش ڪھوتي ھي سواي اسکي ٻہ حيوان صورت ديو
 سیرت آپس مين بھي ايسي لڙتي ھين ڪه بدن سينگون سي چھن جاتي ھين
 اور ساري اعضا غريبال بن جاتي ھين ايسي ايسي اوڇھڙين باھم چلتين ھين
 ڪه ديگھني والون کي ماري ھيبت کي جانين نڪلتين ھين اور بعضا ايسا
 جيوت ھوتا ھي ڪه اڪيلا ھاتھي پر دور پڙتا ھي چنانچہ نواب آصف آلدوله
 مرحوم جاڙي کي موسم مين ايڪ دن بگھري کي جھيل کي جنگل مين شڪار
 ڪھيلتي تھي ڪه ڪئي اُرنِي نڪل آئي بندوقين اُن پر چلني لگين ڪه ايڪ اُن
 مين سي جھڙجھلاڪر نواب حسن رضا خان مرحوم کي ھٿني کي طرف دورا

گینڈی کی صفت

گينڌا بهي ايڪ جانور بڙا قوي هڪل عجيب خلقت هي پاڻن اور پڇهلا دهر
اُسکا هاتهي کا سا گردن اُسکي لئي گهني هوئي شير کي سي اور آنکهن کان
منه بيل کي مانند سبحان الله صانع کي ڪيا صنعت هي ڪه ايڪ حيوان کي
جسم مين اجزا تين حيوان کي اعضا کي صورت هنن اور بدن اُسکا لوهي
سي سخت تر ڪه تير گولي بلڪه کوئي هٿيار اُس پر ڪارگر نهين هوتا اور اُسکي
ماڻهي کا کهاڱ پهر سخت و قوي ڪه سنگ اُسکي آگي حڪم پاڙ کا رکها هي
اور فولاد خشڪ پتي کا پهر حيوان کا جسم تو ڪبا چير هي عجب ڪيا هي
اگر هاتهي کي بدن مين وه غار ڌالي اور شير کو مار ڌالي غرض پهر حيوان ڪبا
نر ڪيا ماده ساري حيوانون پر غالب هي اُسکي جنگل مين شير هاتهي ارنا
کوئي نهين آتا رهني کا تو ڪيا ذڪر هي (بيت) جهان وه هو هاتهي کا ڪب
هو گذار“ ڪري شير ساڀي سي اُسکي فرار“ غضب سي اگر ماري وه اپنا
کهاڱ“ هو هن ڪوه کي پاڻن تو جائي بهاڱ“ پيدايس بهي اُسکي جنگل
هي مين هوئي هي

هين گویا پهڙ سي پهڙ ٽکراتا هي اور ديو سي ديو جُت رها هي بشر کي کيا طاقت کي اُسوقت اُنکي پاس آ سڪي آلا بهالي بردار اور بوڙي بردار بهالي لِيي اور چرخيان دانغي لگي هي جاتي هين اور مهاوت اُن سي بهي زياده کام کڙتي هين اگر ايڪ مارا گيا تو دوسرا وونهين اُس پر قائم هوا آفرين هي اُن کي پهرتي اور جانبازي کو کي ايڪ ديو کي تين اس حالت مين آنکس اور آس کي زور سي زير کڙتي هين (آبيات) يه حق ني آدمي کو زور بخشا “ هوا تابع هر ايڪ حيوان اُسکا “ کوئي عهده بر آ اُس سي هوا هي “ ميان يه کلسرا ايڪ بد بلا هي “ القصه راقم ني اسي سرزمين سي جو هاتي کي نسبت دي سو بنا بر کثرت کي هي کيونگه يهان بهتايِت کي ساڻه هوتا هي اور ترجيح بهي اُسکي بعضي اوصاف و قيمت مين مطلق اسڀ پر منظور نهين بلڪه خاص اس مملڪت کي گهوڙون پر هي اس لِيي کي هاتي اکر کيسا هي خوبصورت پائل نجهول چالاڪ هو پانچ جه هزار ربي سي زياده نهين آنا اور گهوڙا عربي عراقي ولايتي هچيس هچيس هزار ربي بلڪه زياده کو بکٽا هي

کا بھي نوکر لي سڪي “ ٻر ٻه طالِع مند هي کي دروازي ٻر بندهي “ سوارون
 کي ٿڌي ايڪ رساله دار کي ساڻه بھي نڪڻي هي “ ٻر اُسکي قور بادشاه
 وزير هي کي ٻڃهي چڻي هي گھوڙا کيسا هي چالاڪ هو چاليس پينتاليس
 کوس سڀ آگي نه چل سڪي اور ٻه اسي ٻچاسي کوس جائي اور نه تهڪي
 اس ڏيل ٻر سبڪ رو ايسا ڪه سوار کي پيمت کا پاني نه هلي اور آهت پاؤن
 کي کسي کو معلوم نهووي رحم دل اس مرتبه ڪه چھوڻا لڙڪا راه مين جو پڙا
 ديکھي تو اس کو سونڌ سي اٿا ڪر اس طرح الڳ رڳھ دي ڪه ايڪ ذره صدمه
 نه ٻڃي حيا دار اسقدر ڪه سواي اپني جنس کي ماده کي کسي مادين ٻر
 رعبت نهين ڪرنا معھذا آدمي کي رو برو اسي بھي نهين لڳتا اور اس کا ٻچھ
 بھي بيشتر جنگل مين پيدا هوتا هي احياناً اگر هڻهي گاڏين آئي اور بستي
 مين جني تو حاڪم کو نا مبارڪ هي اور عمر طبعي اُسکي مانند انسانکي
 ايڪ سو ٻيس برس جواني ساڻه برس کي بعد اور مستي هڻياري کي ساڻه
 ڪيونڪه اسي عالم مين ايڪ کا ايڪ سامهنا ڪرنا هي اور ايڪ دوسري سي کس
 کس گھات سي لڙتا هي ڪجهو تو ٻه اُسکو دور تلڪ ريل لي جاتا هي ڪجهي
 وڏ اُسکو اُسي طرح پيل لاتا هي غرض سونڌون کي پيمچ اور مستڪون کي رڳڙي اور
 دانئون کي صدمي انهنين کا جگر هي ڪه آپس مين اُٿاڻي هين اور تاب لاتي

مَعْلُوم هِي مَخْلُوق كِيا جاني پَر اَتنا خيال مين آتا هِي كِه صانع ني اُس كِي
 اَنگھون ڪو شايد اسواسطي بڙا نڪيا كِه خود بين هو جاتا بلڪه خاڪساري ڪي
 خصلت عطا ڪي چنانچه تھان پر ڪهڙا اڪثر خاڪ سر مين سُونڌ سي ڏالا ڪرڻا
 هِي پر جسوقت هٿيائي پر آوي شير خشمناڪ ڪي ڪيا تاب ڪِه اُس ڪي منهن
 چڙه سڪي ايڪ چنگهار مين زهره آب هو جائي حملي ڪي نوبت بهي نه
 پنهنجي چنانچه آزموده ڪار ايڪ فيل جنگي ڪو لڙائي ڪي وقت برابر هزار
 سوار جرار ڪي جانتِي هين واقعي ڪِه وه بهادر بهي آيسا هِي هوتا هِي ڪِه توپ
 بندوق ڪو پهلجھڙي سي زياده نهين سمجھتا (قطعه) چرخي ڪيا چيز هِي ڏوي
 وه جسي خاطر مين “ بان بجلي ڪي ڪڙڪ ڪا ڪبهو پنهنجي اُس تڪ ” چاڀي
 وه تورڙ ڪي جون نيشڪر اُس ڪي ڇهڙ ڪو “ پاڻون ڪهڙلاني لڳي سُونڌ مين لبڪر
 پولڪ ” اُتھا سُونڌ اپني ڪو چنگهار مار “ جو حملہ ڪري فوج پر ايڪبار “
 سوارون ڪا سٿرا و هو ايڪ قلم “ پيادون ڪي پهر خاڪ ٿهرين قدم “ ڪوڙي
 آه پاوي نه جائي گريز “ اُگھڙ جائي هر ايڪ ڪا پائي گريز “ في آلاوِ فتح
 نشان اسي سي نمودار هِي اور وهي دل ڪا سنگار سوارون ڪي پري ڪي اسي سي
 زينت “ لشڪر مين اسي ڪي يمن قدم سي برڪت “ سوار اُسڪا سب سي بلند
 و بالا “ قيمت مين بهي وه اڪثر گهوڙون سي اعليٰ “ ڪيونڪه گهوڙا پچاس ربي

ناڪاره سمجھڪر وهين ڇهڙا بعضي اس واريات ڪو پٿيل مهاڃي سينڊهيا سي
منسوب ڪرتي هين اور بعضي ڪسي اور سردار سي والله اعلم بالصواب

تعريف فيل

ليڪن يهان ڪي چوپاؤن مين هاتهي عجيب خلقت هي صورت سرت مين
سب سي جدا قد و قامت مين نهايت اوچا جسامت مين ڪو پيڪر اور
قوت مين اڪثر حيوانون سي بالاتر رنگت مين بيشتر سياه خال خال پهورا
بهه ڏيکهن مين آيا هي سواي اسڪي بڙا جهوٽا بيبي لڪن جهوٽي ڪو ڪمينڏهيا
اور بڙي ڪو ڪنجل ڪهتي هين ناک ڪي جاگه اس ڪي ايڪ لئي سوڻڌ اڙدهي
ڪي مانند جس چيز ڪو چاهي اس سي اٿها لي اور کان ايسي چوڙي ڪه جهاج
ڪي برابر جب انهن جهڙجهڙي ايڪ فراڻا باو ڪا آهي دو دانن اسڪي طول
مين ايڪ گز سي ڪجهه ڪم و زياده غار دهن سي لڳي هوئي ايڪ بهسونڌي
ڪي اڏهر اور ايڪ اڏهر سفيد اسقدر ڪه شمع ڪافوري ڪو بي نور ڪردين اور
سخت اس مرتبه ڪه پهڙ ڪو چڪناچور ڪردين طرفه يه هي ڪه تمام اعضا
اس ڪي موافق ڏيل ڪي هين ليڪن آنکهن جهوٽي وجه اسڪي خالق ڪو بهتر

چند سڀ کان اعلىٰ تعريف ۾

گهوڙي ٻي بغي بغي اس مملڪت کي زمينون مين نيٽ اسلوب دار اور
 جالاڻ رهوار پيدا هوتي هين خصوصاً جنگل کا گهوڙا نهايت اصیل شایسته
 جانباز هوتا هي اور دکن کي ٻي بغي مقامون کا عليٰ هذا آلفياس خصوصاً
 گهوڙي نيٽ جالاڻ هوتي هي پر ولايت کي گهوڙي کي قوت و چالاڪي سي
 لڳا هي نهين ڪهاتي ڪيونڪه جب بها و مارا ڳيا اور اسکا لشکر تباہ هوا تب ايڪ
 سردار بيل گهوڙيا ڇڪر بهاگ نڪلا جونپن ايڪ دراني ني اسي ديکها وونپن
 پڇهي لگا غرض جب يہ اسکي قريب پهچتا مرهٽا سرپٽ پھينڪ جاتا
 دو تين کوس پر دم ليتا بعد ايڪ گهوڙي کي جو مڙڪر ديکھتا تو ووهي مغل
 گهوڙا ماري ڇٽر ڇٽر ڪرنا چلا آتا هي تب پهر وه گهوڙي کو بدستور بهگا جاتا
 آخر تيس يا چاليس کوس چلڪر گهوڙي تھڪ ڪر ڪهڙي هو رهي اور دراني آن
 پهچا مرهٽا ناچار منہ ديکھني لگا ڪيونڪه نه گهوڙي مين سکت نه اس مين
 طاقت ندان دراني ني ايڪ نيزه مارا اور يہ اسکي ضرب ڪهاتي هي گهوڙي سي
 جدا هوڪر ڳڙا سانس اٿي ليني لگا تب مغل اسکي هٿيار همياني اشرفيون
 کي نڪري زين کي ڪاٽي معه ساز ليڪر اپني لشکر کو روانه هوا اور گهوڙي کو

درجہ اسد کا ھي پس اس حساب سي ساون بهادون ھين اس رت من
داخل ھين اور اسازھ کوار خارج ليکن خاص و عام مين چارون ھين موافق
اسکي پھلا اسازھ ھي اس مين اکثر ابر غبار آلود بلکہ گاهي آندھي کي ساتھ
آتا ھي اور مينھ زور شور سي برس کر کھل جاتا ھي دوسرا ساون اس مين
بمشت سہاوني سہاوني گھٹائين تھنڌي تھنڌي ھوائين بارش بيي اکثر مينانہ و
معتدل ليکن کي کي دن ابر گھرا رھتا ھي اور آفتاب چھپا رھتا ھي تيسرا
بھادون بجلي اس مين اکثر کڑکتي چمکتي ھي اور مينھ دڙيڙي سي برستا
ھي پر بمشت جلد کھل جاتا ھي اور اسکي آخر من يون بيي ھوتا ھي کہ
ايک طرف مينھ ايک طرف دھوپ بلکہ مبالغہ يھان تلک کرتي ھين کہ
بھادون کا مينھ اجنيبي کا ھي کہ بيل کا ايک سينگ گبلا اور ايک سوکھي
کا سوکھا رھا نابر اسي کي اسازھ کي دونگري ساون کي جھريان بھادون کي
دڙيڙي مشهور ھين چوتھا کوار پر وہ جاتي کا دوار ھي مينھ اس من بيي
برستي ھين بلکہ کي کي دن کي جھريان لگ جاتين ھين ليکن کوئي خاص
طور اسکي بارش کا نہ تھا اس واسطي لکھي مين نہ آيا

کي چمڪ بادل کي کڙڪ اڪ عالم ڏکڻاڻ هي بگلون کي ٿار منهن کي
 پنهار مورو کي چنگهار پيمون کي پکار دلونکو لڻاڻ هي تهه جا بجا گڙي
 هوئي جبولي پڙي هوئي هنڌولي ڪڙي هوئي اُن مين رنگ رنگت کي
 پوشاڪين پنهني هوئي سيڪڙون پري پيڪرين جهولتيان هين ڪوئي پنگت چڙها
 رهبي هي ڪوئي هنڌولا گا رهي هي ڪوئي پاڻون جوڙ ڪر ڪسيڪي ساڻه جهولتي
 هي ڪوئي ڪسي کا دل ليڪر جهولتي هي (اڻيات) هر ايڪ ڪام مين اپني
 مشغول هي “ ادا اُسڪي جو هي سو مقبول هي “ چڙهي هي سڀون ڪو جواني
 ڪي مي “ جي ديڪمي مست هي مست هي “ عجب طرح کي رت هي
 برسات کي “ ڪه شڪل اور بدلي هي دن رات کي “ گهٽا کي پيه ڪثرت هي
 شام و سحر “ بس اب ايڪ صورت هي شام و سحر “ هر ايڪ طرف هي
 بادلون کا هُجوم “ پيه ڪچھ مينه کي هي زماني مين دھوم “ هميشه ننڊها
 مينه کا تار هي “ برستا پڙا موٽلا دهار هي “ عبان هي هر ايڪ چشمه با
 آب و تاب “ پريڪ هي نهان چشمه آفتاب “ زماني مين دور مي ناب
 هي “ ببا هر طرف عالم آب هي “ نه دن کي خبر هي نه اب رات کي “ اگر
 ڪچھ خبر هي تو برسات کي “ شروع اس رت کي سنڪرات ڪڙ کي يعني
 آنا سورج کا سرطان مين اور تمامي اُسڪي سنگه کا آخر مراد اسي تسوان

جھوڪي کي لپٽ دماغون ڪو مھڪائي ھي اور رطوبت اجسام کي تازگي بڙھائي
 ھي مرزايان ھند اس موسم ڪو فصل بهار يا موسم بهار ڪھڻي ھين پر اڪثر خاص
 و عام گلابي جاڙا ابتدا اس رت کي مين کي سنڪرات ھي يعني آفتاب ڪا آنا
 نرج حوت مين اور انتھا ميڪھ ڪا آخر يعني برج حمل ڪا تيسوان درجه اور
 پنجمين بسنت جو ھولي کي پھلي ھوتي ھي وھ ايڪ تيوھار ھي ڪھ جهان
 مين رائج ھوگيا و الا ھولي موافق اس حساب کي اس رت سي مقدم ھي
 ڪيونڪھ دھلبنڌي چيت کي پھلي ڪو ھوتي ھي ليڪن نو روز ڪھ وھ عبارت
 تحويل آفتاب در برج حمل ھي ھولي کي آگي پيچھي ھوتا ھي پر تھوري
 ديون کي فرق سي اور بعد سالھاي سال کي اتفاق ايسا ھوتا ھي ڪھ ھولي اور
 نوروز ايڪ دن جمع ھو جاتي ھين ليڪن اس ملڪ مين برسات ڪا موسم
 نہايت لطف دڪھاتا ھي آسمان پر رنگ برنگ کي گھڻا “ چارون طرف خوش
 آيند ھو ” زمين يڪ لخت سبز زار “ هر ايڪ پھاڙ مثل گلزار اور گلزار
 سراپا بهار “ پھول طرح طرح کي چمنون مين ڪھلي ھوئي “ درخت ھري ھري
 گنجان آس مين ملي ھوئي “ نہرون کي لبريزي ڪا طور ھي جدا “ سبزي کي
 نو خيزي ڪا عالم ھين عليحدہ “ هر ايڪ ندي نالا دريا و چرھا ھو “ دبرا
 دھرا تالاب پاني سي بهرا ھو “ سبزي کي لھڪ بير بهئي کي دھڪ بجلي

پر نہین کھلي مگر آگ کي خاصيت و کيفيت مين فرق معلوم نہین هوتا شايد اسکا سبب يہ ہو کہ وہ بدون لکڑي کويلي و غيرہ کي عابحدہ موجود نہین هوتي يا کچھ آور ہو کہ اُسي ہم نہین جانتی العلم عند الله

چند سطرين موسمِ بهار و برسات کي تعريف مين

اگرچہ فصلِ ربيع من يہي اس مُلک کي بيج پھول پھل بہتائيت سي انواع و اقسام کي پھولتي پھلتي هين آم مورات هين بلکہ گلاب يہي باغون کي بيج بيشتر اسي فصل مين پھولتا هي اور جنگلون مين تيسو سرون اس کثرت سي کہ نگاہ کام نہین کرتی اور آنکھ نہین ٹھہرتی رنگت اُسکي عاشقون کي چہرے کي زردی زيادہ چمکاتي هي اور هوا آتشِ عشق کو دونا پيڑکاتي هي (آبيات) جنکو وصلِ گلرخان هي اُنکو بہاتي هي بہار، ہم سي مہجورون کو ليکن کب خوش آتي هي بہار، ديد گل کيا کيجي بڑھتي هي دُني بيکلي، خارِ ہجران اور بيبي دل مين چُبھاتي هي بہار، في الحقيقت رات دن اُسکا خالي کيفيت سي نہین کيونکہ دھوپ بي حدت اور چاندني بي کدورت ان دنون رھتي هي اور باو يہي عطريّت و اعتدال کي ساتھ بہتي هي چنانچہ اُسکي

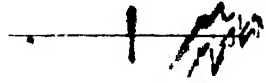
ارزانِي ڪا سبب مُسَبِّبُ الاسبابِ نِي بارانِ رَحْمَتِ هِي ڪو بنايا هِي سِجَڻِي
 سِجَڻِي سِي ٻِيهَ بات ڪهان اُورِ بَعْضِي سِيرِ حَاصِلِ ڪِهَ وَهَ سالِ مِينِ دُو بارِ مَزْرُوعِ
 هُوتِي هِي بَلڪِهَ تِينِ بارِ سُبْحانِ اللهِ ڪيا صانعِ هِي ڪِهَ هِيولا تو عناصرِ ڪا ايڪَ
 ڪيا پيرِ ايڪَ ڪي ايڪَ ڪو ضدِ بنايا اُورِ تائيراتِ مُخْتَلَفَهَ اُنَ سِي ظاهرِ ڪِنِ بَلڪِهَ
 هر هرِ واحدِ ڪو ٻِي خَوَاصَ وَاوصافِ ايڪَ سِي نَدِييَ جُناڻجِهَ ڪِي مُلڪِ ڪي
 هَوا ڪُجِهَ هِي اُورِ ڪِي شَهرِ ڪي ڪُجِهَ عَلِي هَذا اَلْقِياسِ پاني مِينِ ٻِي ڪِفِيَّتِ
 اِيَسِي هِي ڪُجِهَ دِيڪِي جاتي هِي هر چنڊِ ڪِهَ جَنَسِ مِينِ اِتِّحادِ رَکَها هُو اب
 گَنگا جَمُنَا مِينِ ڪِسِ قَدَرِ قُرْبَتِ هِي ساڻهَ اِسڪِي پاني ڪي تائيرِ بَلڪِهَ رَنگَتِ
 ٻِي جُدبِ هِي پهرِ جنِ دُرياوَن مِينِ ڪِهَ ڪالِي ڪوسون ڪا تَفاوُتِ هِي اُنڪي پاني
 ڪي خاصَتِ ڪا فَرَقِ لَکَها زياده هِي اُورِ ڪوئي تو ساڻهَ اِس بات ڪي ڪهين
 ڪهاري ڪهين مِيٽِي هُوتِي هِينِ پهانِ توراتِ دِنِ ڪا تَفاوُتِ هِي لَکَها اُسکا مَحَضِ
 لغو زَمينِ ڪي ٻِي ماهِيَتِ اِيَسِي هِي ڪُجِهَ هِي ڪِي جاگِهَ تو ايڪَ سالِ
 مِينِ دُو دُو تِينِ تِينِ مَرْتَبِي اناجِ پيدا هُوتا هِي ڪهين ايڪَ مَرْتَبِي ڪِي مِنامِ
 مِينِ مُطْلَقِ نِهين ڪو ڪِهَ مِينَهَ سببِ جُگِهَ مُساويِ بَرسي سِوايِ اِسڪي ڪهين ڪا
 چانولِ خُوبِ هُوتا هِي ڪِي جُگِهَ ڪا گِيهونِ ڪِي طرفِ ڪا چنا معِهذا ڪَمِي
 زيادتي ٻِي هر اناجِ ڪي جا بجا دِيڪَهي مِينِ آتي هِي وَجَهَ اِسڪي ڪما حَقُّ هُم

اقسام کا هوتا هِي اُنکا تفصيل وار لکھنا دقت مي خالي نهين پر يهان کا اکثر اناج با مزه و خوش ذائقه هوتا هِي خصوصاً سکنڊاس کي چانول نهايت لطيف لذیذ خوشبو هوتي هين پادشاه وزير امير بلڪه ساري دولت مند جنگو خدا ني ذائقه ديا هِي هر روز پکواي هين اور چاه کر کھاتي هين سچ تو يہ هِي کي اگريي بهشت مين هوتي تو حضرت آدم عليه السلام گيهون کا دهيان نکر تي توڑنا کھانا تو معلوم غرض غلي کي بهتايت زراعت کي کثرت پر موقوف هِي اور اُسکا مدار بارش پر هر چند بعضي بعضي مقامون مين کهيتيان جهيل تالاب اور کوٽ کي پاني سي بهي هوتين هين خصوصاً بهار کي ترابي مين کي وهان ندي ناني بيشتتر بهتي هين قطعي وهان کي زمين کي بسا اوقات نماڻ رھتي هين وه چندان مينه کي محتاج نهين پر وه کتني اور کيا بساط رکيتي هِي کي غله اُسکا وفا کري اور ايک خلق خدا کا پيت بهري الغرض اکثر زمينين يهان کي جو قابل جوٽني بوني کي هين اُنکي زراعت موقوف بارش پر هِي سينچنا وهان متعذر اور لا حاصل کيونکي وي اس قدر هين کي شمار بهي اُنکا دشوار هِي پھر کسانون کا کيا مقدور جو اُنکي عشر عشر کو بهي پاني دي سکن سیراب کرنا تو درکنار يہ قادر لا يزال ني اُبرهي کو قدرت بخشي هِي کي ايک پل مين جل تھل بهر ديتا هِي حاصل يہ هِي کي غلي کي فراواني اور اناج کي

بجری و غبرو بی شمار“ شاه راه کی ندی نالون پر بیشتر مقاهون میں پل
 بندھی ہوئی تیار“ اکثر رستون میں کوسون تلک سایہ دار درختون کی درستہ §
 قطار“ ایک ایک کوس کی مسافت پر ایک مینار نمودار“ ہر ایک چوکی
 پر ہمہ چیز مہیا“ سودی والون کی دکالین چانچا“ مسافر خوش و خرم کھانہ
 پتی اٹھتی بیٹھتی بن بھر چلی جاتی ہیں“ اور شام کو منزل پر بھی سب
 طرح کا آرام پائی ہیں“ (بیت) جہان دیکھی خیر ہی خیر ہی“ سفر یہ
 نہیں باغ کی سیر ہی“ سوائی اس کی راہ میں اگر سونا اچھالتی چلی جائیں
 کہیں خطرہ نہیں اور جنگل میں رات کو جہان چاہیں سو رہیں گچھ پروا
 نہیں چنانچہ ہمیشہ سوداگر بآجاری مال متاع غلہ دور دور سی بھرتی ہیں
 اور منزل مقصود پر سلامت جون کا تون بیچ جاتی ہیں مشرق کی طرف اس
 مملکت کی بنگالا ہی اور جنوب کی سمت دکھن مغرب کی جانب تھتھ
 وہاں سی شور دریا نزدیک ہی اور شمال کی طرف ایک بڑا پہاڑ ہی کھ
 اسکی انتہا کو کوئی نہیں پہنچا ہر چند اس سرزمین میں الماس یا قوت
 سونے روپی تانبے لوهی سرب و غیرہ کی کھانیں موجود ہیں اور انکا حاصل بھی
 بہت سا ہی لیکن بیشتر آمدنی یہاں بدولت غلی کی ہی اور وہ انواع و

§ *du-rasta* for *do-rasta*, Two roads or rows, on both sides of the way.

په انتخاب ڪيا ٿيا هي ڪتاب آرائش محفل ۾ پڻ سي ڪه جو اڪثريت مشتمل
هي مضمون خلاصه الهند پر

بي چند سطرين مملڪت هندوستان ڪي تعريف مين

جب سي ۾ مرڪز خاڪي حيوانات ڪي آرامگاه هوا سيڪڙون هزارون لاکھون شهر قصبي
بسي اور بستي جاتي هين ڪوئي ادنل ڪوئي اعليٰ ليکن هندوستان ڪي سرزمين
ڪا عالم سب سي نرالا هي ڪوئي ولايت اسڪي وسعت ڪو نهين پنهنجي اور
ڪسي مملڪت ڪي آبادي اس ڪو نهين لگتي بهان ڪي هر ايڪ بستي مين
گهماغهم جا بجا ايڪ نئي طرح ڪا عالم هر شهر و قصبي مين شهري پاڪيزه
بخته متعدد سرائين “ مسافر ڪي واسطي هر موسم ڪي اوڙهي ڇهيوئي اور اقسام
ڪي غذائين “ اڪثر بستيون هنن پنهنجن دين جانشين مدرسي باغات “ غريبن
بيڪسون مسافرن ڪي لپي متعدد مڪانات “ قلعي بڙي بڙي مضبوط وسعت
مين ايسي ڪه سيڪڙون ڪاڻون ان مين بسين “ اور رفعت مين اس قدر ڪه
بادل اُنڪي نجي برسين “ ندي نالي تالاب ڪوئي لطيف و پاڪيزه هزارها “ پاني
مين ميٽها ٿهندا سهارا بهرا هوا “ بڙي بڙي ديراڻون مين ڪشتيان نوازي

یہ کیا ہے

Gent. What is this?

یہ حرفِ عطف ہے اور لفظ کہ ما بعد
واقع ہے وہ صلہ ہے موصول کا

Munshi. This is a conjunction : and the word which follows is the relative agreeing with the antecedent.

یہ ضمیر جمع ہے یا مفرد

Gent. Is this pronoun singular or plural ?

یہ مفرد ہے یہ حرفِ ندا ہے

Munshi. It is singular. This is the sign of the vocative.

اس جملے کو کیا کہتی ہیں

Gent. What is this sentence termed ?

یہ جملہ استفہامیہ ہے

Munshi. This is an interrogative sentence.

منشی صاحب آج اسقدر پڑھنا بس ہے اور
باقی کل پڑھوں گا

Gent. Well, *Munshi*, this is enough for the present ; the rest I will read to-morrow.

William

وَهُ فِعْلٌ مَجْهُولٌ هِيَ اَوْ اُسْكِي تَعْرِيفُ يُون
 كَرْتِي هِينِ كِه وَهُ اِيكُ فِعْلٌ هِيَ كِه
 جِسْكَ فاعِلِ مَعْلُومِ نِهِينِ

Munshī. That is the *fi'l-i-majhūl* (passive verb), which means the verb whose agent is not declared.

اَوْرِ يِه كِيَا هِيَ

Gent. What is this?

يِه اِسْمُ فاعِلِ هِيَ اَوْرِ يِه لَفْظُ كِه جِسْرُ فِعْلِ
 وَاِنْعَ هُوَا هِيَ اُسي مَفْعُولُ كِهْتِي هِينِ

Munshī. This is the active participle: and, the word which is the object of the verb is called the passive participle.

يِه كِيَا صِيغَه هِيَ

Gent. What tense is this verb?

يِه صِيغَه مُسْتَقْبَلِ

Munshī. This is the future.

تَمْهَارِي يِهَانِ تَذَكِيرِ اَوْرِ تَأْنِيْثِ اِسْمِ كِي
 وَاَسْطِي كُونِ سِي اِصْطِلَاحِ هِيَ

Gent. What terms do you make use of for the gender of nouns?

هَر لَفْظُ يَا مُذَكَّرُ هِيَ يَا مُؤَنَّثُ بِاَصْلِهِ يَا

بَسَبَبِ اسْتِعْمَالِ كِي جَو لَفْظُ كِه نَرَكِي

وَاَسْطِي هِيَ وَهُ لَفْظُ مُذَكَّرُ هِيَ اَوْرِ جَو كِه

مَادَه كِي وَاَسْطِي هِيَ اُسْكُو مُؤَنَّثُ كِهْتِي

هِينِ اَوْرِ لَفْظُ كِه مُذَكَّرُ اَوْرِ مُؤَنَّثُ بِاَصْلِهِ

هِيَ اُسْكُو مُذَكَّرُ اَوْرِ مُؤَنَّثُ قِيَاْسِي كِهْتِي

هِينِ اَوْرِ جَو اَلْفَاظُ كِه تَفْرِقَه كِيِي جَانِ

هِينِ بَه سَبَبِ اسْتِعْمَالِ كِي اُنْكُو مُذَكَّرُ

اَوْرِ مُؤَنَّثُ سَمَاعِي كِهْتِي هِينِ

Munshī. Words are either masculine or feminine, from their nature or by usage: those which are applied to males are masculine, and those which are applied to females we call feminine: those which are masculine or feminine by nature we call analogous, while those that are so distinguished by usage are called prescriptive or arbitrary.

ہماری اصطلاح میں مصدر بھی فعل میں
داخل ہے

Gent. Under the word verb, we include the infinitive.

یہ لفظ مفعول ہے

Munshī. This word is the object or acted upon.

اور لفظ مفعول میں سب طرح کی مفعول
داخل ہیں مگر شاید کہ تم انکو بقدر
خاص مختص کرتے ہو

Gent. The word *maf'ul* comprises all the oblique cases; but, you can more particularly define them, I suppose.

درست ہے اور آپکو انکی کیفیت سی
اطلاع کرونگا جہاں کہیں کہ وہ عبارت
میں واقع ہونگی

Munshī. Certainly: I shall point them out as they occur.

یہ کیا فعل ہے

Gent. What is this verb?

یہ فعل ماضی اور لازمی ہے مگر وہ فعل
کہ جو دوسری جملی میں ہے متعدی
ہے اور صیغہ حال ہے

Munshī. It is the past tense and an intransitive verb; but, the verb in the next sentence is transitive and in the present tense.

اور تمہاری صرف میں ایک اور ما سواہ
اسکی بھی فعل ہے اور اسکو تم کیا
کہتی ہو

Gent. You have another kind of verb; what do you call it?

اگر تم حقیقتِ الفاظِ سی مطلع ہوگی کہ
وہ فقط صرف و نحو سی حاصل ہوئی
ہی تو تمہاری استعمالِ جلد کلمہ ہوگی

درست ہی کیونکہ ہم ان الفاظ کا استعمال
صحیح نہیں کر سکتی ہیں اور نہ وجہ
انکی استعمال کی جانتی ہیں بدین
صرف نحو کی

اب درست مائی ہیں اور تعجب ہی کہ
اور صاحبانِ انگریز بھی اسی طرح سی
نہیں خیال کرتی ہیں

اس لفظ کو اصطلاحاتِ صرف میں کیا کہتی
ہیں

یہ فاعلِ فعل کا ہے

اور یہ کہ ما بعد ہی فعل ہے

نہیں صاحب یہ مصدر ہی ہم فقط فعل

اسکو کہتی ہیں کہ جسمین زمانہ بوجہا

جاوی

Munshi. If you obtain an acquaintance with the peculiar form of words, which is to be gained from grammar only, your progress will then soon be complete.

Gent. True; for we can neither apply them properly, nor do we know the reason of their application, without grammar

Munshi. Sir, your remark is just; and I am surprised that other English gentlemen do not think the same way.

Gent. In the terms of grammar what do you call this word?

Munshi. This is the nominative or agent to the verb.

Gent. This which follows is the verb?

Munshi. No, Sir, that is the infinitive: we call those words only, in which time is understood, verbs.

اس جہت سی تمہاری زبان کا قانون
آسان پایا جاتا ہے :

Gent. This must simplify your grammar very much.

یہ تقسیم نہایت آسان ہے مگر اصطلاحات
مخصوص کی گئی ہیں اور حدود سی
یہ بات میری خیال سی اتر گئی تھی کہ

Munshī. This classification is very simple ; but, the terms are limited by other definitions.

میں نے اس نوع سی کہا مگر اب
مجھے یاد آیا ہے کہ ایک دن جو میں
تمہی پڑھتا تھا تو تم نے ایک جملی
کی حقیقت الفاظ بیان کی تھی اور
اصطلاحات کہ جو اُسکی بیان میں تھیں
استعمال کی تھیں اُنسی کمال مجھ کو
تخیر ہوا

Gent. I was not aware of this circumstance, when I spoke ; but I now remember that one day reading with you, I was astonished at the number of terms you employed to analyse the sentence we were engaged upon.

اور اول وہی اصطلاحات مشکل نظر آتی
ہیں مگر جب چند روز اُنکا استعمال
کیجیے تو نہایت آسان ہو جائیگی

Munshī. Those terms appear complicated at first sight ; but, the difficulty will quickly vanish if you persevere for a few days.

میں جلدی اُنکی سیکھنی کا قصد کرونگا اور
اے شا اللہ تعالیٰ جلد اُن سب کو یاد

Gent. I will begin immediately to study them ; and, hope to master them shortly.

آشعار کی واسطی بھی تمہاری یہاں قانون
ہیں

Gent. You have likewise rules for poetry, I suppose?

ہماری یہاں علم عروض بھی کہ جو شامل
ہی نظم اور تقطیع پر اور وہ عروض
ہماری اشعار کا مبنی ہی

Munshī. We have the science of prosody, which includes the construction and division of verses; and upon that our poetry is founded.

ہماری زبان میں کلمی کی آٹھ قسمن
ہیں تمہاری کلمی کی تقسیم کسطرح پر
ہی

Gent. We reckon eight parts of speech in our language: into how many do you divide words?

ہماری یہاں کلمی کی تین قسمن ہیں
یعنی اسم اور فعل اور حرف

Munshī. Into three; namely, noun, verb, and particle.

اس تمہاری تقسیم سے معلوم ہوتا ہے کہ
جو کچھ کہ ما سواي اسم اور فعل کی
ہی حرف میں داخل ہے

Gent. From this I perceive that all beside the noun and verb is included in the particle.

مگر لفظ اسم میں اسم اور ضمیر اور اسم
فعل اور اسم مفعول اور صفت موصوف
بھی داخل ہیں

Munshī. But, under the word noun are classed the noun, pronoun, present and past participles, and adjective.

دُرست صاحبِ کہ اُن زبانوں کی صَرف
نَحْوِ موافقِ عربی کی ہی اُور اِسی طرح
سی ہماری عُلوم کا ماخذ بھی زبان
عربی ہی

Munshī. True, Sir, the grammar of those languages, as well as our other sciences, are derived from the Arabic.

عرب کس عِلْم کی طرف زیادہ مُتوجَّہ ہوئی
ہیں

Gent. To which of the sciences have the Arabs particularly directed their attention ?

ہرچند کہ اہلِ عرب نے ہر عِلْم میں کمال
تحقیق اُور سعی کی ہی مگر اس ولایت
میں صَرف نَحْوِ اُور مَنطِق اُور معانی کا
زیادہ چرچا ہی

Munshī. The Arabs have assiduously investigated and cultivated all the sciences ; but, in this country we pay most attention to their grammar, logick, and rhetorick.

تُمہاری صَرف نَحْو کی کس طرح تَقسیم اُور
تَفصیل ہی

Gent. Into how many parts do you commonly divide grammar ?

فقط دو قِسمیں مشہور ہیں ایک صَرف
ہی کہ جس میں اَفعال اُور تَبْدیل
اَوَلاعِ اَفعال سی بحث کرتے ہیں دُوسری
نَحْو کہ جس میں اِعراب اُور عَوامِل و
غیرہ سی گفتگو کرتے ہیں

Munshī. Two only are customary ; one is *ṣarf*, in which verbs and their conjugation are treated of ; and, the other is *naḥo*, in which the vowels, the governing words and the like are discussed.

هان صاحب سو ٻيہ حاضر هي اور خوبيء
 قسہ ت ایسا خوب نسخہ میری ہاتھ
 لگا

Munshī. Yes, Sir, here it is; and, I have been very fortunate to get so neat a copy.

میں خیال کرتا ہوں کہ میری واسطی محال
 ہی کہ میں زبان ہندی اور عربی اور
 فارسی کو سیکھوں بدون اس بات کی
 کہ اول اصطلاحات صرف نحو کی
 سیکھوں

Gent. I perceive that it will be impossible for me to make any considerable progress in the Hindi, Arabic, and Persian languages, without first learning the grammatical terms used in them.

درست ہی کہ ہر زبان کی صرف نحو کی
 اصطلاحات کی جاننی سی اس زبان کا
 سیکھنا نہایت آسان ہوتا ہی کیونکہ
 جملوں کا ربط اور عاملوں کا سمجھنا بدون
 علم اصطلاحات صرف نحو کی محال
 ہی

Munshī. It is very true that a knowledge of the grammatical terms greatly facilitates the acquisition of a language; as the construction of sentences and the government of words cannot be understood without it.

اور اصطلاحات صرف نحو کی کہ جو فارسی
 اور ہندی میں استعمال کی جاتی ہیں
 اُن کا مادہ زبان عربی سی ہی

Gent. The terms used in Persian and Hindūstānī are borrowed from the Arabic.

آج میری سر میں کچھ درد معلوم ہوتا ہے
 اور اس سبب سے میرا دل پڑھنے کی
 طرف متوجہ نہیں سو آپ تشریف
 لیجائیے اور کل میری درس کی واسطی
 آئیگا

Gent. I feel a pain in the head to day,
 so that I cannot read: be so good,
 therefore, as to go now and come
 again to-morrow for study.

حکیم کو میری واسطی بلاؤ میری طبیعت
 بیمار ہے

Gent. Go for the Doctor; I am unwell.

آج آپ کا مزاج کیسا ہے اب مجھے اپنی
 نبض دکھائیے زبان دکھائیے
 میری تمام اعضا میں درد ہے اور جی
 متلاتا ہے

Doctor. How do you do, Sir? allow
 me to feel your pulse. Shew me your
 tongue.

میں آپ کی واسطی ایک نسخہ لکھتا ہوں
 یقین ہے کہ نہایت مفید ہوگا اور اس
 سے آپ کا مزاج کل نہایت اصلاح پر
 آویگا

Gent. I have a pain in all my limbs,
 and sickness at stomach.

Doctor. I will write you a prescription,
 which, I doubt not, will be of use;
 and you will be better to-morrow.

بہت خوب خدا حافظ

Gent. Very well. Farewell.

منشی صاحب میری واسطی کليات سودا
 کے لایے ہو

Munshī, have you procured me a copy
 of Saudā's works?

مَجَّهَ ڪو اِنَ دونون ڪا شڪار منظور نهي
هي بلڪه ميرا اراده گيدڙ کي شڪار ڪا هي

Gent. I do not like either, but I intend to hunt the jackal.

تازي ڪتون سي شڪار ڪهيليگا

Dog-keeper. Will you hunt with the greyhound, Sir ?

گيدڙ کي شڪار ڪي ڪنهن تازي ڪتي بهت
مناسب هين سو تم ڪل تازي ڪتون ڪو
وهان حاضر ڪرنا

Gent. Greyhounds will be properest for the hunting of the jackal ; let them, therefore, be taken to-morrow.

منشي صاحب مين تمهاري ديکھي سي
بهت مسرور هوا اتي مدت تم يهان
ڪيون نه آئي تهي

Gent. Mr. *Munshī*, I am very glad to see you ; how long have you been absent so long ?

مين بهت بيمار تها اور طبيب مجھ ڪو باهر
چلڻي سي منع ڪيا تها

Munshī. I have been very ill ; and the Doctor forbade my going out.

تمهين ڪيا بيماري هوي تهي

Gent. What has been your disorder ?

مجھي بهت تب تهي اور حڪيم في ڪها ڪه
بسبب غلبه صفا ڪي تهي

Munshī. I had much fever ; and the Doctor said it was occasioned by bile.

تمهاري واسطي ڪيا دوا طبيب في لکي تهي
طبيب في ميري واسطي ايڪ نسخہ مسدل

Gent. What medicine did the Doctor prescribe for you ?

ڪا لکها تها اور دواي مقوي ڪا استعمال
حکم ڪيا تها

Munshī. The Doctor prescribed me a purgative, and ordered the use of an emetic.

مُجھ کو اُسکا بیچنا منظور ہے اگرچہ یہ

نہایت کم ہے اُس قیمت سی کہ میں

فی اُس کو خریدا ہے مگر تم سی جس

قدر کہ ہو سکی اُسکی قیمت بڑھانا

Gent. I will sell him, though this is much less than I gave for him; you will, therefore, dispose of him for the highest price you can get.

گُجھ نیی سوداگر عربی اور ترکی گھوڑی لیکر

اس شہر میں آئی ہیں اور اُنکی

درمیان میں ایک کُمیت عربی گھوڑا

نہایت خوش ترکیب اور جالاک ہے

Jockey. Some merchants have just arrived with Arabic and Turkish horses; there is amongst them a bay Arab peculiarly handsome and active.

میری اسٹبل میں سواری کی واسطی بہت

گھوڑی ہیں اب مجھ کو اور گھوڑی مول

Gent. I have already too many horses in the stable for my riding; I do not wish to buy more at present.

لینی کی خواہش نہیں

Send the dog-keeper here.

ڈوری کو یہاں بھیجو

شکاری کُتوں کو کل فلائی جگہ صبح کی وقت

لیجا کر حاضر رہنا میں شکار کی واسطی

وہاں آؤنگا

Take out the hounds to such a place to-morrow morning, and be ready; as I shall go hunt there.

آپ کس چیز کا شکار کریں گی سوار کا یا

ہرن کا

Dog-keeper. What will you hunt, Sir, the boar or the deer?

اب وُه کم بهڙڪتا هِي مگر سَواري پر اُهي
نهيڻ لڳا هِي

Jockey. He is now much less shy, but not yet quite fit for riding.

سُرُخي مُجَنَس گهوڙي کو بهي ڪهي ڪهي
پهيرا ڪرو وُه بهت منهن زور هِي اور
لنڀيان ڪرتا هِي

Gent. Ride the cream-coloured *mujan-nas* also now and then; he is head-strong and apt to plunge.

وُه تڙا جاندار اور چالاڪ گهوڙا هِي اگر اڪثر
پهيرا جائِگا تو جلد هموار هو جائِگا

Jockey. It is a high-spirited active horse, and should be ridden oftener; he would then be more tractable.

مَين اُس جنگل کي گهوڙي کو ڪه ايڪ
مهيني کي مدت هُوئي ڪه تُم ني ميري
واسطي مول ليا تها بيجا چاهتا هُون اب
اُسکي قيمت ڪيا مليگي

Gent. I wish to sell the *jangli* horse which you bought for me a month ago; how much can be got for him?

ان دنون بسبب افراط کي گهوڙي بهت
سستي هين اور گهوڙون کي خريداري کا
بازار نهايت سرد هِي اس سبب سي
مَين يه خيال ڪرتا هُون ڪه زياده نوي
روپيون سي اُس کي قيمت نه اُٿيگي

Jockey. Horses have been so abundant lately that they are very cheap, and the market is dull; for this reason I do not think he will fetch more than ninety rupees.

اگر کوئی اُسکا خریدار پیدا ہو تو میں اُسی
جدا کرونگا

Gent. If any purchaser should offer, I
will part with him.

کل آپ کس گھوڑی پر سوار ہو جیگا

Groom. What horse, Sir, will you ride
to-morrow ?

کل میں مُشکی گھوڑی پر سوار ہونگا اور
نئی زین و لگا م سہی تیار کرنا

Gent. I will ride the dark brown horse
to-morrow ; and let the new saddle
and bridle be put on him.

عربی نقری گھوڑی کو کچھ مصالح دیا
جاہی

Groom. The white Arab horse wants
physick.

شاید کہ تم اُسکو ہر روز نہیں پھیرتی ہو

Gent. Perhaps you do not exercise him
daily.

آج جس ٹانگہ پر آپ سوار ہوئی تھی
سو لنگڑا آیا ہے

Groom. The pony you rode to day
appears lame.

میں نے آج اُسکو بہت دَوڑایا ہے سو اگر
وہ دو تین روز تھان پر بندھا رہیگا تو
خود بخود اچھا ہو جائیگا

Gent. I rode him very hard : let him
rest a few days, and he will recover.

جا بک سوار کو بلاؤ

Call the horse jockey.

سمند گھوڑی کو تم نے سواری پر لگایا ہے اور
اب اُسکی بہت مٹی مٹی ہے یا نہیں

Have you trained well the bay horse,
and broken him off his shyness ?

اُور جب تُم اُن کي پاس جاوڳي تُو اُن سي
 دريافت ڪرنا ڪه آيا اُن کي پاس گجھ
 تازه پنير بهي هي اُور دو چڪٽيان پنير
 کي ڪه جو اُنکي نظر مين بهتر هون مير
 واسطي لاو

Gent. Inquire of him, when you go, whether he has got any fresh cheeses; and bring a couple of such as he can recommend.

اگر آپ کي پروانگي هوي تُو اب مين
 جاؤن

Sarkār. If you please, Sir, I will depart.

اچها ساڻس ڪو بهان بهيجو

Gent. Well, send the groom here.

تُرڪي گهوڙا سَواري کي قابل هي

Is the *Turkī* horse fit to ride yet?

نهين صاحب ابهي وه گهوڙا اچها نهين
 هوا

Groom. No, Sir, he is not quite recovered yet.

وه گهوڙا ڪه جو مين ني آخر مول ليا هي
 مير پسنڌ نهين آتا هي ڪيونگه وه هر
 چيز سي بهڙڪتا هي اُور ناخن ليتا هي
 مگر وه گهوڙا ناڪند هي شايد سَواري ڪري سي
 درست هوي

Gent. I do not like the horse I bought last; he is shy at every thing, and stumbles.

Groom. He is young and perhaps will improve by riding.

آيا نِييَ بِيچَ باورَ چِيخايَ کي کهيئون کي
 واسطيَ مولَ لُونِ ابِ ايڪَ نِيَا جِهازِ
 وِلايَتِ سيَ آيا اورَ اُسَ پرَ سيَ نِييَ بِيچَ
 تُمکوَ مِلينَگي

Sarkār. Shall I procure some fresh seeds for the kitchen garden? there is a ship lately arrived from Europe, from which fresh seeds might be obtained.

تُم جانتِي هوَ کي کِسِي اُسَ جِهازَ کا مالَ
 خريدا هِي

Gent. Do you know who has purchased the investments of that ship?

هانَ صاحبِ سَناتَن سِينِ نِي کي حوَ چِيئي
 بازارِ مِينِ رَها هِي اُنِي بَهِتَ سا اسبابِ
 خريدا هِي

Sarkār. Yes, Sir, Sanātan Sen, who lives in the China bāzār, has made the principal purchase.

اچھا تُم اُسَکي پاسَ جاؤ اورَ اُسَ سيَ بِيچَ
 مولَ لو مگرَ خَبَردارَ کي وَہ تُمکو پُرانيَ بِيچَ
 کي کِييَ برسَ سيَ اُسَکي دُکانِ مِينِ هِي
 نہ دي

Gent. Very well, go to him; but take care that he does not give you some old seed that has been lying on his hands.

مُجھَ کو اِسَ کا کُچھَ خَطَرُ نہيں اُگرَ وَہ
 بَنگاليَ هِي تو مِينِ بِيہي بَنگاليَ هُون

Sarkār. There is no danger of that; I am a Bengaly too.

باغبان اُس چمن کي تيارِي کر رها هي اور
وہ مجھ سي کہتا تھا کہ اُس کا کھودنا
بہت مشکل هي بسبب اسکي کہ پراني
درختون کي جڑين اُس مين بہت هين

Sarkār. He is now engaged upon it ;
he says that the ground is difficult to
be dug up, from the number of old
tree roots which intersect it.

تم اُس سي کہو کہ پائين باغ مين مٺر اور
گاجر اور شلغم اور کرم کلا اور پھول کوبی
اور پالک اور آلو اور موليان اور سوي
اسکي جو کچھ کہ باورجیخاني کي واسطي
در کار هو بووي

Gent. Tell him to plant the farther
garden with peas, beans, carrots,
turnips, cabbage, cauliflowers, spi-
nage, potatos, radishes, and what-
ever else is necessary for the kitchen.

اور اُس زمين مين کہ جو کوٺهي کي نزديک
هي آپکو کیا بونا منظور هي

Sarkār. And what will you have, Sir,
in the part nearest the house ?

مجھ کو وهان منظور هي کہ پهلوارِي لگاؤن
اور باغبان کو کہو کہ اُس کي واسطي بہت
اچهي اچهي پھول جمع کرکي وهان
لگاوي خصوص کہ گلاب کي پھول

Gent. I intend making a flower garden
of it; and, tell the gardener to collect
and plant the most beautiful flowers
there, especially roses.

آر هوشيارِي سي ديگهئا كه تختي كي
• ديوارون كو مضبوط بناوين

Gent. Take care that the partitions of the stalls be firmly made.

سائيس كهتا هي كه اگر آب زمين مين
تخته بندي كرين تو نهايت باعث
گهوژون كي سم كي خشكي كا هوكا

Sarkār. The groom says that if you have the floor laid with planks, it will be too dry for the horses' hoofs.

شايد كه ممكين هو مگر يه هر جگه يهان
دستور هي كه گهوژيكي تهان كو تخته
بندي كرتي هين اور ميرِي ذهِن مين
اسكا گچھ نقصان نهين آتا هي

Gent. Possibly it may be so; but, I see that such is the common practice here, and I do not think any serious evil is to be apprehended from it.

بھت خوب صاحب جس طرح سي آب
فرماتي هين اسي طرح سي مين اسي
بنواونگا

Sarkār. Very well, Sir, it shall be done as you order it.

آيا باغبان ني اُس نئي چمن كو درست
كيا هي جس طرح سي كه مين ني اسي
بتلایا تھا

Gent. Has the gardener laid out that new piece of ground as I directed?

نہین صاحب اُسکی پاس کُڑی اس مقدار
 کا شیشہ نہ تھا کہ جو فانوس میں
 ٹھیک آوی مگر اُنہی کہا ہی کہ آج
 کہیں اور سی تلاش کرکے اُس کی موافق
 شیشہ بہم پہنچاؤنگا وِالا نہ مخصوص
 اُسکی واسطی ایک شیشہ تراشونگا

Sarkār. No, Sir, the man had no glass that would fit it; he expects, however, to be able to find one somewhere else to-day; if not, he will get one ground expressly.

اُجڑا معمار نئی اسطبل کی تیاری کرتی ہیں
 قریب ہی کہ تین چار روز کی عرصی میں
 اسطبل کی تعمیر کو تمام کریں اور اُنکو
 جو دیر ہوئی ہی سو پُولی اور بانس
 نملنی کی سبب سی ہوئی ہی

Gent. Do the builders get on with the new stables?

تم ذرا وہاں جا دیکھنا کہ کٹھری کو بہت
 نیچا نہ جڑیں اور گھوڑوں کی باندھنی
 کی واسطی لوهی کی حلقوں کو ٹھکانی
 سی مستحکم کریں

Sarkār. I expect, Sir, they will be completed in three or four days. Some delay occurred in procuring bamboos and rushes for thatching.

Gent. See that they do not put the trough too low; and, let iron rings be fixed properly to tie the horses to.

ہاں صاحب حلقوں کو جڑا ہی

Sarkār. They are fixed, Sir.

مُجھي چاهي ڪه زين لگام اور ڪوڙا مول لون

Gent. I shall require a saddle, bridle, and whip.

مگر اُس عربي گهوڙي کي ڪيا قيمت تهي

But, what was the price of the Arab ?

جب مين ني گهوڙي کي مالڪ سي پوڄها

تو اُنني باره سو روپي اسڪا مول ڪيا تها

مگر جب آپکو مول لینا منظور هوئي تو

هزار روپي يا ڪجهه کم و زياد اُسکي

قيمت ٿهر ريگي

Sarkār. The owner asked 1200 rupees for him; but if you wish to purchase, I expect he may be bought for 1000 rupees or so.

يه بهت بڙي قيمت هي اُني مول ڪا

گهوڙا چاهي ڪه نهايت خوب هو

Gent. This is a large sum ; he ought to be a fine animal for such a price.

جب آپ اُسکو دیکھين تو اُسکي گراڻي ڪو

بهول جاين

Sarkār. When you see him, Sir, you will no longer think him dear.

ميري گاڙي کي پهيون کي مرمت کي هي

Gent. Have the wheels of my gig been repaired ?

هان صاحب گاڙي مرمت هوڪر ڪل رات ڪو

آئي هي

Sarkār. Yes, Sir, the gig is mended, and was brought home last night.

آيا اُني نيا شيشه گاڙي کي فانوس مين جڙا

هي

Gent. Has a new glass been put in the lamp of the gig ?

هان صاحب مین نی اُن سب چیزون کو
چکا کر آپکی پسند پر موقوف رکھا ہی

Sarkār. Yes, Sir, but I have not concluded for their purchase till I have your approbation.

تُم نی ایک اچھی گھوڑیکی میری واسطی
تلاش کی ہی

Gent. Have you looked out for a good horse for me?

ایک گھوڑا بازار مین مین نی دیکھا ہی کہ
آپکی لائق ہی

Sarkār. There is one, Sir, in the bāzār which I think would suit you.

وہ کس ولایت کا گھوڑا ہی تازی یا فارسی
یا انگریزی

Gent. What sort of horse is it, Arabian, Persian, or English?

صاحب وہ عربی گھوڑا ہی پانچ برس کی
عمر ہی اور رنگ سرخا ہی

Sarkār. It is an Arab, Sir, about five years old of a grey colour.

سوائے اُسکی بھی تُمنی کوئی اور گھوڑا دیکھا
ہی کہ قابلِ مول لینی کی ہوئی

Gent. Did you see any other likely to answer my purpose?

سوائے اُسکی وہاں مُشکی اور سمند اور
کُمیت گھوڑی تھی مگر سوائے اُس تازی
سرخ کی اور کوئی میری نگاہ مین نہ
ٹھہرا

Sarkār. There were some black, chestnut, and bay horses; but none besides the grey Arab appeared to me suitable.

تب چاهي تها كه تم وهان سي پالكي كو
سرڪاتي اور چهاون مين رگهتي اب يه
مانند تنور كي گرم هي

Gent. You should have shifted it then to a shady place ; it is like an oven.

مين يهان حاضر هون آپکا کیا حکم هي

Khulm. I am here, Sir, what are your orders ?

خانسامان كو كهو كه تنن كي وقت پانچ
چار صاحبون كي واسطي سامان تيار كرو

Gent. Tell the Khānsāmān to provide every thing for tiffin ; I expect four or five friends.

آج آپ گهر مين كهانا كهائيگا

Khānsāmān. Do you dine at home, Sir, to-day ?

هان ميري ساٿه پانچ چه صاحب اور
بيبيان كهاني كو كهائينگي سو تم انكي
مناسب كو تيار كرو

Gent. Yes. I have five or six ladies and gentlemen ; prepare every thing suitable.

آپ كهان جايا چاهتي هين

Beur. Where do you wish to go, Sir ?

مجھي گهر لي چلو پالكي كي كهڙڪيان بند
كرو سورج كي طرف جهاتا لگاؤ

Gent. Take me home. Pull the shutters of the palankeen a little closer. Hold the umbrella so as to keep the sun off.

سرڪار آيا وي سب چيزين تمنني مول لي
هين كه جنكي واسطي كل تمکو مين ني
حکم کیا تھا

Sarkār, have you procured those things I ordered yesterday ?

اخبار کا کاغذ لاؤ Give me the newspaper.

قلمدان اور کاغذ لاؤ میں ایک خط لکھا
چاہتا ہوں } Bring the pen-case and paper ; I wish
to write a letter.

قلم تراش لاؤ Bring the penknife.

یہ چٹھی سیٹن صاحب کی یہاں بھیجو Send this note to Mr. Seton's.

خدمتگار تم سرکار سی جاکر کہو کہ وہ بارہ
گھنٹی کی وقت میری پاس آوی } Khidmatgār, go to the Sarkār and tell
him I wish to see him about twelve
o'clock.

وہ آپ کی گھر جائی Khidm. Shall he go to the house, Sir?

ہاں تم نیچے ٹھہرو جب تک کہ میں اپنی
گھر کو چلوں } Gent. Yes. Wait below till I am going
home.

پالکی دروازی کی پاس لاؤ Bring the palankeen close to the door.

اُف کیا گرم ہے میں نے تم سے کہا تھا کہ
اُسکو چھائون میں لہجاکر رکھو } How hot it is ! I told you to put it in
the shade.

صاحب میں نے چھائون میں رکھا تھا مگر
جب سورج بہت چڑھا تب دھوپ
اُسپر گئی ہے } Bear. I did, Sir, but the sun has risen
higher and shone upon it.

- شراب اور پانی لاؤ   Bring wine and water.
- لال مرچ لاؤ   Bring the capsicums (or chillis, or cayenne pepper).
- روٹی مکھن لاؤ   Hand me the bread and butter.
- ایک اور صاف رکابی اور چھری کانتا لاؤ   Bring me a clean plate and a knife and fork.
- ایک چمچہ لاؤ   Bring a spoon.
- کیا کون سی مرچ ہی کالی مرچ ہی یا لال مرچ   } Is this black pepper or cayenne ?
- صاحب یہ لال مرچ می   *Khidm.* This is cayenne, Sir.
- ایک چا پینیکا چمچہ لاؤ   *Gent.* Give me a tea-spoon.
- مولیان مجھی دو   Hand me the radishes.
- کچھ میوہ مجھی دو   Give me some fruit.
- تھوڑا سا خاکینہ آب کھا بیگا   *Khidm.* Will you take some omelet, Sir ?
- نہیں حقہ بردار کو کہو کہ حقہ لوی   *Gent.* No. Tell the *hukka-bardār* to bring the *hukka*.
- گٹا دباؤ   Press the pipe into the *hukka*.
- گلاب کی شیشی مجھی دو   Give me the rose-water bottle.
- منہ نال بہت میٹھی ہے   The mouth-piece is very dirty.

یہ جا بہت گاڑھی ہے اِسمین تھوڑا اور
گرم پانی ڈالو } *Gent.* This tea is too strong ; make it
weaker.

شکر اور دودھ لاؤ } *Bring the sugar and milk.*

نمک اور کالی مرچ لاؤ } *Bring me the pepper and salt.*

میری رکابی بارلو صاحب کی پاس لیجاؤ
اور تھوڑی مچھلی اور خشک لاؤ } *Take my plate to Mr. Barlow for some
fish and rice.*

کس قسم کی مچھلی آپ چاہتی ہیں
بیکٹی یا تپسی } *Khidmatgār.* Which fish do you pre-
fer, Sir, biktī or mango fish ?

تھوڑی سی تپسی مچھلی میری واسطی لاؤ } *Gent.* Bring me some mango fish.

گائی کا گوشت لاؤ } *Bring me beef.*

بھیڑ کا گوشت میری واسطی لاؤ } *Bring me mutton.*

ہرن کا گوشت لاؤ } *Give me venison.*

تھوڑا سا پلاؤ لاؤ } *Bring some pulā'o.*

سوار کا گوشت بچھری کا گوشت مرغ جنگلی
مرغ خرگوش تیر اور مرغابی میری
واسطی لاؤ } *Get me pork, veal, fowl, wild fowl, hare,
partridge, and waterfowl.*

- دالان مین یا کِه کھانا کھانی کي کمری مین   In the hall or in the dining room
- خِدمتگار ایک چا کي پیالی میری واسطی }
لاؤ }   *Khidmatgār*, bring me a cup of tea.
- صاحب چا اور قہوہ دونو تیار هین جو
کُچھ اُن دونوں مین سی پسند ہو سو مین
آپکي واسطی لاؤں }   *Khidmatgār*. There is both tea and
coffee, Sir; whatever you please, I
will bring you.
- اجہا پہلی میری واسطی ایک پیالی قہوہ
کي لاؤ }   *Gent*. Well, bring me a cup of coffee
first.
- مِصری لاؤ   Bring the sugar-candy.
- انڈی لاؤ   Bring the eggs.
- انڈی ابھی جوش نہیں دئی گئی هین مگر
جلدی تیار ہونگی }   *Khidmatgār*. They are not yet boiled,
Sir; but they will be ready im-
mediately.
- ایک چا کي پیالی لاؤ   *Gent*. Bring me a cup of tea.
- آپکو گاڑھی چا پسند آتی هي   *Khidmatgār*. Do you like it strong,
Sir?
- هان مجھی گاڑھی چا پسند آتی هي   *Gent*. Yes, I like it strong.
- آپکو توست چاہی هي   *Khidmatgār*. Do you like toast, Sir?

نہین صاحب اُنکا گھر تھوڑی دُور اگاڑی
بڑھکی ہی } *Bearers.* No, Sir, it is a little further on.

خیر شاید میں نے غلطی کی ہے } *Gent.* Well, perhaps I am wrong.

یہ بارلو صاحب کا گھر ہے } *Bear.* This is Mr. Barlow's house.

نہین یہ اور صاحب کا گھر ہے } *Gent.* No, this is another gentleman's.

تم کو ہمیشہ ایسا دھوکھا ہوتا ہے } *You are always making such mistakes.*

تم اُس سفید کوٹھی کی طرف پہرو کہ
جسکی آگے دو کھنپی ہیں } *Return back to that white house with the two pillars in front.*

دربان دروازہ کھولو } *Bear.* Ho, porter ! open the door.

خبر کرو کہ ایک اجنبی صاحب آئی ہیں } *Porter.* Give intelligence that a strange gentleman is come.

پالکی اُتارو } *Gent.* Set down the palankeen.

پالکی کو جھاؤن میں لیجا کر رکھو تاکہ ٹھنڈی
ہوئی } *Put the palankeen in the shade, that it may be cool.*

جھاتا لگاؤ } *Hold the umbrella between me and the sun.*

کس کمرے میں بارلو صاحب حاضری کھائی
ہیں } *In which room does Mr. Barlow break-fast ?*

میري گھڑي ڪهان هي *Gent.* Where is my watch?

اُھ اب مُجھي ياد آيا آپکي گھڑي تڪي کي
تلي هي } *Bear.* Oh, I had forgotten it, Sir ; it
is under your pillow.

میري دستاني لاو *Gent.* Bring my gloves.

ڪون سي دستاني آپکو چاهي هيَن چمڙي
کي يا سُوتي } *Bear.* Which will you have, Sir, the
leathern or cotton ones?

سُوتي دستاني لاو *Gent.* Give me the cotton ones.

میري خدمتگار آور حَقَّه بردار کو کھوئہ بارلو
صاحب کي يہان جاتا ہون وي بھي
وہان حاضر ہون } *Tell my khidmatgār and hukka-burdār*
that I am going to Mr. Barlow's, and
they must be there.

کھارو پالکي يہان سِترھيون کي پاس لاو *Bear.* Ho, bearers ! bring the *pālki*
to the steps of the door.

پالکي کو جھکاؤ تاکہ مین اُس میں سوار
ہوں } *Gent.* Lower the *pālki* so that I may
get into it.

بارلو صاحب کي گھر کي طرف چلو *Go to Mr. Barlow's.*

پالکي کو اتنا جھول مت دو (يا پالکي کو
اتنا مت هلاؤ) } *Do not shake the palankeen so much.*

بارلو صاحب کا گھر تم پہنچاڙي چھوڙ آئي هو *You have passed Mr. Barlow's house.*

دھوپي سي ڪهو ڪه اکر ميرپ ڪپڙون ڪو اچي
طرح سي نه دھوپيگا تو مين اور دھوپي
مقرر ڪرؤنگا

Tell the washerman, that if he does not wash my clothes better, I shall employ another man.

په آپکا ڪلوبند هي

Bear. Here is your cravat, Sir.

مين اپنا منھ نهين ڏيکھ سگتا آئيني ڪو
سيدھا ڪرکي تھانھو

Gent. Hold the glass straight; I cannot see my face in it.

آج آب اپنا جوتا پھينگي يا موزي

Bear. Will you have your boots or shoes to-day, Sir?

البتہ آج مين جوتا پھينؤنگا

Gent. My shoes, certainly.

آپ کي واسطي پالکي تيار ڪرني ڪا حڪم
ڪرون

Bear. Shall I order the *palki* for you, Sir?

هان اور ڪهارون ڪو ڪهو ڪه خوب طرح سي
پالکي ڪو جھارين

Gent. Yes, and tell the bearers to clean it well out.

آپکي ٿوپي يھان هي

Bear. Here is your hat, Sir.

اُس ڪو اچي طرح سي صاف ڪرو

Gent. Brush it better.

برش ڪھان هي

Where is the brush?

صاحب مين اُسڪو ڪھين رڻھ ڪر پھول ڪيا
ھون

Bear. I have mislaid it somewhere, Sir.

مَينَ نِي آج صُبحَ ڪو اُسي ٽوٽا هُوا پايا

Bear. I found it broken this morning.

مَينَ نِي آج صُبحَ ڪو ڏيکها ڪه مِسواڪ ٽوٽي
هُوئي تهي

(Or) I saw this morning that the tooth-brush was broken.

هان شايد ڪه تُم نِي اُسڪو گچ پر گرا ڏيا هي
اور اس باعٺ سي ٽوٽ گئي هي

Gent. Yes, I dare say you let it fall on the plaster (chunam) floor, and it snapped.

ميري ڪنجي ليڪر اُس صندوق مين سي نِي
مِسواڪ لاو

Take my keys and bring me a new one from that box.

يه آپ کي ڪنجي هي

Bear. Here is your comb, Sir.

سِر کي بالون کي واسطي برش لاو

Gent. Give me the hair-brush.

ميري واسطي ايڪ اُجلا ڪرنا لاو

Bring me a clean shirt.

يه ڪرنا پهٽا هُوا هي اُسي درزي ڪو دو ڪه
پيوند ڪري

This is torn ; give it to the tailor to mend.

اس پانجامي کي گهنڊي ٽوٽي هي

These pantaloons want a button.

ميري واسطي ايڪ اورازار لاو

Give me another pair of pantaloons.

ميري بڏهي ڪهان هي

Where are my braces?

ميرا جڙا و تڪمه لاو

Give me my brooch.

آٺ گھنٽي کي وقت / *Bear. At eight o'clock.*

اُن صاحب کي خدمتگار سي کهو که ميرا
سلام اپني آقا سي کهي اور مين جلد
حاضري کھائي کي واسطي آونگا

Gent. Tell that gentleman's servant to give my compliments to his master, and say that I will come presently to breakfast.

سائيس گھوڙي کو ٺهلاتا هي اور عرض کرتا
هي که اگر اجازت هوي تو گھوڙيکو
اسٽبل مين لي جائي ڪيونڪه دھوپ
بهت تيز هوي هي

Bear. The groom is leading your horse about, and begs to know if he shall take him to the stable, as the sun begins to grow hot.

هان اسکو کهو که گھوڙيکو تھان پر لي جائي
مگر آج مھرا تمھاري سستي سي ميري
صبح کي ساري موقوف هوي

Gent. Yes, tell him to take the horse to the stall; for, through your negligence, bearer, I have lost my ride this morning.

مسواک اور منجن ميري واسطي لاو

Bring me the tooth-powder and tooth-brush.

مسواک ٽوٽ گي هي صاحب

Bear. The brush is broken, Sir.

ڪيونڪر ٽوٽ گي هي کل جب مين ني
ناچ کي گھر کي جاني کي واسطي پوشاک
پھني تھي اور مسواک کي تھي تہ
تو مسواک ٽوٽ تھي

Gent. How is it broken? it was entire when I dressed for the ball yesterday evening.

اب دير هوئي مين ناي كي راه نهين ديكه
 سكتا هون سو تم ميرى استري اور صابون
 اور گرم پاني لاومين اپني هاتھ سي اپنا
 خط بناونگا

Gent. It is late; I cannot wait for him; bring my razors, therefore, soap and warm water; I must shave myself.

جموئي لاو

Bring the strap.

هاتھ دھوني كا باسن لاو (يا جلمچي لاو يا
 سلفچي لاو)

Bring the wash-hand bason.

صابون لاو

Bring the soap.

آفتابي كو اتنا اُچھا نه اُتھاو اور پاني كو
 تھوڑا تھوڑا ميرى هاتھ پرتالو

Do not hold the goglet so high, and pour the water out gently on my hands.

رومال مجھكو دو (يا دست مال مجھكو دو)

Give me a towel.

يہ ميلا هي اور اُچلا لاو

This is soiled, bring a clean one.

بارلو صاحب ني اپنا نوکر بھيجا هي اور آپ
 كو سلام کہا هي اور آپ كو حاضري كي
 واسطي بلایا هي

Bear. Mr. Barlow has sent his servant with his compliments to invite you to breakfast.

اُس سي پوچھو كه تمھاري صاحب كس
 وقت حاضري كهاتي هيں

Gent. Ask him at what hour his master breakfasts.

گفتگو درمیان آقا اور نوکر و غیرہ کی

DIALOGUE BETWEEN A GENTLEMAN
AND HIS SERVANTS, &c.

صاحب فجر ہوئی ہے بہت دیر سی سورج
نکلا ہے

Bearer. Sir! it is very late, the sun
has been long up.

تم نی مجھے سویری کیوں نہ جگایا
میں آج بہت سویا اور سویری میری آنکھ
نکلی

Gent. Why did not you wake me ear-
lier?

Bear. I slept so soundly to day, that
I have but just opened my eyes.

تمہاری ہمیشہ یہی خو ہے کہ سویری نہیں
آتی ہو

Gent. This is always the way with
you not to get up early.

جاکی جلدی میری کپڑے لاؤ ! *Go, bring me my clothes immediately.*

آپ کون سی کڑی آج پہنیں گی *Bear.* What coat, Sir, will you put
on to day?

میری نیلی کڑی لاؤ اور کمری انگرکھا اور
ازار لاؤ

Gent. Bring me my blue coat, and
waistcoat and pantaloons.

میری جراب کہاں ہیں *Where are my stockings?*

میری جوتی لاؤ *Bring my slippers.*

نابی آیا ہے *Is the barber come?*

نہیں صاحب *Bear.* No, Sir.

مَينَ نِي آجَ ڪُڇھ خبر نہيڻ سَني I have not heard any news to-day.

تُمَ نِي آجَ ڪُڇھ نِيي خبر سَني هِي Have you heard any news to-day?

تُمَ ڪَھان جاتي هو Where are you going?

مَينَ گھر ڪو جاتا هون I am going home.

ڪَتَنا دِنَ جڙها هِي }
ڪَتَنا دِنَ آيا هِي } (Asked before noon). What o'clock is it?

اب ڪَتَنا دِنَ هِي }
ڪَتَنا دِنَ باقي هِي } (Asked after noon). What o'clock is it?
ڪَتَنا دِنَ رها هِي }

دس گھنڻي }
دس گھڙي } Ten o'clock.

ساڙهي دس گھڙي }
ساڙهي دس گھنڻي } Half past ten o'clock.

اِڪارَ ڪا عمل هِي Near eleven.

سَوَا گيارَ ڪا عمل هِي A quarter past eleven.

بارَ گھڙي ڪا عمل هِي Between eleven and twelve.

- تمہارا نام کیا ہے What is your name ?
- اسم شریف آپ کا What (is) your name, Sir ?
- آپ کیا کہا چاہتی ہیں What do you wish to say, Sir ?
- تم کہاں سے آئی ہو Where do you come from ?
- تمہارا وطن کہاں ہے What country are you from ?
- تم کہاں رہتی ہو Where do you live ?
- تم کیا کہتی ہو What do you say ?
- سلیس ہندوستانی بولو Speak easy Hindūstānī.
- اسکو پھر کہو Say it again.
- or اسکو مہربانی کرکے پھر بیان کیجیے
اسکو پھر ارشاد فرمائیے } Have the goodness, Sir, to repeat it.
- آپ بہت جلدی بولتی ہو You speak very quick, Sir.
- میں نہیں سمجھتا ہوں I do not understand.
- کہو تو وہ کیا کہتا ہے Tell (me) what he says.
- بھولیو مت Do not forget.
- آج کیا خبر ہے What news is there to-day ?

In inquiring after health.

تُمہاری کیا حالت ہے (To an inferior). How are *you*?

اب آپ کا مزاج کیسا ہے (To an equal). How do you do, Sir?

اب مزاج شریف کیسا ہے } (More respectfully). How do you do, Sir?
مزاج شریف

اب مزاج مبارک کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

آپ کا مزاج شریف کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

آپ کا مزاج مبارک کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

حضور کا مزاج مبارک کیسا ہے (To one much superior). How do you do, Sir?

In reply.

دُعا کرتا ہوں I make prayer for you.

الحمد لله Praise to God!

فضلِ الہی سی بہت اچھا ہے By the divine favour (my health) is very good.

میرا مجرا پہنچی My respects (to you).

تُمہارا کیا مقصد ہے What is your desire? or, what do you want?

آپ کا کیا مقصد ہے What is your wish, Sir?

گفتگو

DIALOGUE.

Address at meeting.*

سَلَامٌ عَلَیْکُمْ   Peace or safety on you !

سَلَام   Peace or safety !

بندگی عرض کرتا ہوں   My service to you, Sir !

In reply.

و عَلَیْکُمُ السَّلَام   And on you (be) peace or safety !

صَلِیْبِ سَلَامَت   Sir, safety or welfare (to you) !

میری بھی بندگی پہنچتی   My service also to you !

حضرت سلامت بندگی   Sir, welfare (and my) service to you !

At parting.

خُدا حَافِظ   God (be your) protector ! Farewell !
Adieu !

سَلَامٌ عَلَیْکُمْ   Peace or safety on you !

* The following salutations and addresses are in the dialect of the Muhammadan natives of India, and are generally such as equals use to each other ; but, in addressing a superior, the inferior commonly puts his hand to his head and bows without speaking, and the superior bows without speaking in return.

ڪي ڪي آور هرايڪٽ ڪو طريقو هدايت ٻڌاڪر فرمايا ڪه آسمان پراس طرح جفاڪر
 فرشتون سي قرب حاصل ڪرتي هين بغضي جن حضرت عيسيٰ ڪي دين مين
 آڪر عابد و پرهيزگار هوئي آور آسمان تڪ جاني لڳي هميشه آسمان ڪي خبر
 سُنڪر يهان ڪاهنون سي آڪر ڪهتي تهبي جب ڪه الله تعاليٰ ني پيغمبر آخر آلمان
 ڪو پيدا ڪيا آور بي آسمان پر جاني سي موقوف هوئي اُس وقت ڪهني لڳي
 بهين معلوم دنيا ڪي رهني والون ڪي واسطي يه برا هوا يا خدا اُنڪو هدايت ڪيا
 چاهتا هي آور بغضي جن دين واسلام قبول ڪرڪي مسلمان هوئي چنانچه اُنڪي
 آور مسلمانون ڪي درميان آج تڪ صلح چلي جاتي هي

هُوَ فِي سَبِّ حَيْرَانَ تَهِي كِهْ حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ كِهَانَ هِين تَبِ آدَمِيُونِ كُو يَقِينِ هُؤَا
 كِهْ اِگَرِ بِي غَيْبِ دَانِ هُوتِي تَوِ اَتْنَا حَيْرَانَ نَهْ هُوتِي اَوَرِ بَلَقِيسِ كِي خَبَرِ جِسْ
 وَقْتِ هُدُودِ كِي زَبَانِي حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ كُو پَهَنجِي سَبِ سِي فَرْمَايَا كُونِ اَيْسَا
 هِي كِهْ بَلَقِيسِ كَا تَخْتِ قَبْلِ اُسْكِ اَنِي كِي اُنْهَآ لَوِي اِيكَ جِنِ كِهْ نَامِ اُسْكَ
 اضْطُوسِ بِنِ اِيوَانِ تَهَا فَخْرِ سِي كَهْنِي لُكَآ كِهْ مَيْنِ اَيْسَا جَلْدِ اُنْهَآ لَاوُنِ كِهْ اَبِ
 اِنْبِي مَكَانِ سِي نَهْ اُنْهَنِي پَاوِيَن حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي كِهَا كِهْ مَيْنِ چَاهَتَا هُونِ
 اَسِي بِي زِيَادَهْ جَلْدِي هُو اَصْفِ بِنِ بَرَخِيَا نِي كِهْ اِسْمِ اعْظَمِ جَانَتَا تَهَا كِهَلِي
 مَيْنِ اِيكَ پَلِ مَيْنِ لَاوُنْكَآ اَوَرِ لِي هِي اَيَا جِسْ وَقْتِ حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي
 تَخْتِ دِيكَا بِيهوشِ هُو كُتْلِي خُدا كُو سَهْ كَلِي بِي بِي ظَاهِرِ تَهَا كِهْ اِنْسَانِ
 هَمْسِي بَزْرِكِي زِيَادَهْ رَهْتِي هِين شَرْمَنْدَهْ اَوَرِ سَرِ نُونِ هُو كَرِ وَهَانَ سِي پَرِي اَوَرِ
 سَبِ آدَمِي اُنْكِ پِيچِي تَالِيَانِ بَجَاتِي هُوتِي چَلِي جِنِ نِهَايَتِ ذَلِيلِ هُو كَرِ
 بَهَاگِي اَوَرِ بَغِي هُو گِي حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي اُنْكِ پَكْزِي كِي لِي پِيچِي فَوَجِ
 بِيچِي اَوَرِ بَهْتِ سِي عَمَلِ اُنْكِ قِيدِ كَرِي كِي بَتْلَا دِي اَوَرِ يَهْ كِهَا كِهْ جِنِ
 اِسْ طَرَحِ شَيْشِي مَيْنِ بَنْدِ هُوتِي هِين اَوَرِ كِتَابِ اُنْهِنِ عَمَلِيَاتِ مَيْنِ تَصْنِيفِ
 كِي چُنَانِجِهْ وَهْ كِتَابِ بَعْدِ اُنْكِ وَفَاتِ كِي ظَاهِرِ هُوتِي
 جِسْ گَهْرِي حَضْرَتِ عِيْسَى دُنْيَا مَيْنِ آئي اَوَرِ تَمَامِ جِنِ وَ اِنْسِ كُو دَعْوَتِ اِسْلَامِ

آکر آدميون اور جنون مين صلح ڪرڻا ڏي اور سب ڪو دين و اسلام ڪي راه
 ڏکڻاڻي جن بهي آدميون ڪي ملڪ مين آئي اور انسي ملڪر آڀس مين
 رهنئي لڳي

اسي طرح طوفان ثاني تلڪ اور بعد اسڪي بهي حضرت ابراهيم خليل الله
 ڪي زماني تڪ بخوبي گذري جب ڪه حضرت ابراهيم ڪو نمرود ني آڱ
 مين ڏالا پهر آدميون ڪو بهي گمان هوا ڪه جنون ني نمرود ڪو گوپهن بنانا
 سڳايا اور يوسف ڪي بهايون ني جب يوسف ڪو ڪوئي مين ڏالا اسڪو بهي انهن
 ني جنون ڪي فريب سي جانا په زياده سبب دشمني ڪا هوا حضرت موسيٰ
 بنيمر جب دنيا مين آئي انهن ني بهي آڀس مين انسي صلح ڪرڻا ڏي اور
 بهت سي جن حضرت موسيٰ ڪي دين مين آئي جب ڪه حضرت سليمان
 ابن داؤد ڪو الله تعاليٰ ني تمام هفت اقليم ڪا بادشاه ڪيا اور روي زمين ڪي
 سب بادشاهون پر غلبه ڏيا ماري جن و انس انڪي تابع هوئي تب جنون
 ني از راه فخر ڪي آدميون سي ڪها ڪه سليمان ڪو په سلطنت هماري مدد سي
 هاتڻ لڳي هي اگر جن مدد نه ڪرتي جس طرح اور بادشاه هين ويسي ايڪ
 بي بهي هوتي اور هميشه اپني غيب داني ظاهر ڪري آدميون ڪو وهم مين
 ڏالتي نهي جس گهڙي حضرت سليمان ني وفات پائي اور جنون ڪو خبر نه

سي نڪالڻ پهاڙ سي نيڃي ڏال دو فرشتون ني آيسي جڳه ڏالا ڪه وهان پهل
 پتي ڪُجه نه تهئي بهر ڪيف زمين پر آڪرايڪ مڌت تڪ اس غم و الم مين
 رويا ڪئي اور اپني حرڪت سي بهت شرمندہ هُئي جب ڪه اس غم و الم
 مين ايڪ زمانه گذرا الله تعاليٰ ني رحم ڪري اُن ڪي توبه ڪو قبول ڪيا اور گناه
 بخشا ايڪ فرشتي ڪو زمين پر بهيجا اُسي يهان آڪر زمين ڪهوڏنا هل جوڻنا
 بونا ڪاڻنا پيسنا خمير ڪرنا روڻي پکانا ڪپڙا بننا سينا لباس بنانا يه سب اُنڪو
 سڱهايا جب ڪه اولاد بهت سي هُئي جن يهي آڪر ملي درخت لگانا مڪان
 بنانا اور بهت سي صنعتين اُنڪو سڱهاين آپس مين اُنڪي اُنڪي دوستيان هُوين
 بهت مڌت تڪ اسي طرح زندگي بسر ڪرتي تهئي پر جب ڪهي ابليس
 لعين ڪي مڪر و فريب ڪا مڏگور آجاتا هر ايڪ آدمي ڪو جنون ڪي طرف
 سي بغض و حسد ڪا خيال گذرتا جس گهڙي قابيل ني هابيل ڪو قتل ڪيا هابيل
 ڪي اولاد ڪو يهي خيال گذرا ڪه جنون ني اُسڪو سڱهايا اسي اور يهي اُنڪو جنون
 ڪي ساڻه دشمني و عداوت هُئي اور اُنڪي دفع ڪرني ڪي واسطي مڪر و حيلي
 ڪرني لڳي سحر افسون دعا تعويذ شيشي مين بند ڪرنا اور بهت سي عمل ڪه
 جسي جنون ڪو تڪليف پهتجي عداوت سي ڪرتي تهئي اور هميشه اسي فڪر
 مين رهتي جب ڪه الله تعاليٰ ني حضرت ادريس پيغمبر ڪو بهيجا اُنهن ني

فِرشتون ۾ جو پھ حال دیکھا سب کي سب تابع ھوئي اور آدم کو آب سي بہتر جانا عزازيل ۾ جب کہ پھ مرتبہ آدم کا دیکھا اور پھي بُغض و حسد ۾ اُس کي ترقي کي اس فکرمين ھوا کہ کسي طرح مکر و فریب سي ان کو دليل کيا چاهي

چنانچہ ايک دن ناصح بنکر اُنکي پاس گيا اور کہا اللہ تعاليٰ ۾ جو تُمکو بُزرگي فصاحت و بيان کي عطا کي هي آج تک پھ نِعْمَت کسي کو نہيں دي اگر اس درخت سي تُم کُچھ کھاؤ تو اسي زيادہ علم و فضل تُمہيں حاصل ھو اور ھميشہ بخوبي و آرام تمام يہان رھو کُچھي موت نہ آوي سدا چين کيا کرو جس گھڑي اُس ملعون ۾ قسم کھا کر کہا مين تُمہيں نصيحت کرتا ھون بي اُس کي فریب مين آ گئي حرص سي پيش دستي کرکي اُس درخت سي کہ جسي اللہ تعاليٰ ۾ کھانا منع کيا تھا کُچھ کھايا لباسِ بہشتي جو پہني ھوئي تھي في آفَور سب بدن سي اُتر پڑا درختون کي پتي ليکر بدن چھپائي لگي لئي لئي بال جو سر پر تھي وي پھي گر گئي ننگي ھو گئي آفتاب کي گرمي سي رنگ متغير اور سياه ھو گيا غرض رُسا ھوئي حيوانون ۾ جو پھ حال ان کا دیکھا صورتين اُنکي انھيں مکروہ معلوم ھوئن نفرت سي بھاگي بي وھان نہايت دليل ھوئي فِرشتون کو حُکم ھوا کہ اب انکو بہشت

ڪا مَقْدُور نِهين ڪه جاکر اُس ۾ چڙه سڪي زمين وهان ڪي اچي هئا مُعْتَدِل
 هميشه آيا ۾ بهار ڪي رهتي هين نهرين بهت سي جاري درخت هري هري
 ميوجات بکثرت پھلي اور اقسام اقسام ڪي پھول (پھل) لڳي حيوانات وهان ڪي
 ڪسيڪو ستاتي نھين طاير خوش الحان خوبصورت رنگ رنگ ڪي ڏالون
 ۾ بيٺي چڻچي ڪيا ڪرتي هين آدم و حوا وهان بخوشي رھني لڳي اُن
 دنون ڪي سر ۾ بال بهت بڙي بڙي پاڻون تلڪ لڻڪتي تهي تمام بدن اُن ڪا
 بالون سي چڻچا رھتا اسي نهايت زيب و جمال اُن ڪا تها نھرون ڪي ڪناري
 چمن مين بخوبي سير ڪرتي پھرتي اقسام اقسام ڪي ميوي ڪھاتي اور نھرون
 سي پاني پيتي بي محنت و مشقت يھ سب ڪچھ ميسر تها هل جوتنا
 ڪھيتي ڪرنا پيسنا پڪانا کائنا ڪپڙا بنا دھونا يھ ايڪ بهي محنت انھين نه تھين
 جيسا اس زماني مين اولاد اُن ڪي اُن بلاون مين گرفتار هي جس طرح اور
 حيوانات وهان رھتي تهي اسي طرح بي دنون بحفظ و آرام تمام اوقات
 بسر ڪرتي ڪچھ غم نه تها اور جتني درخت و حيوان وهان تهي سب ڪي نام
 الله تعاليٰ ني آدم ڪو بتلا ڏيئي اور فرشتون سي نام اُن ڪا پوچھا يي تو جائتي
 نه تهي حيران هوڪر چڻڪي هو رھي آدم سي جس وقت پوچھا انھون ني
 پوچھتي هي سب ڪي نام بتلا ڏيئي اور فايدہ و نقصان اُن ڪا سب بيان ڪيا

ڪرتي اور تڄهي پاڪ ڄاڻتي هيئن الله تعاليٰ ني فرمايا جس فائدي کو هم
 ڄاڻتي هيئن تڄهي اُس سي کجه خبر نهين اور قسم هي مڃهڪو اپني ڪه آدم اور
 اسڪي اولاد ڪي بعد ڪيي ملڪ و جن اور حيوان کو زمين پر نهين رکنهي
 ڪا غرض ڪه جس گهڙي آدم کو الله تعاليٰ ني پيدا ڪرکي روح کو اُنڪي جسم
 مين پهونڪا اور اُن سي حوا کو پيدا ڪيا اُس وقت تمام فرشتون سي
 فرمايا ڪه تُم سب ملڪر آدم کو سجدہ ڪرو انهن ني بموجب حڪم الهي
 ڪي سجدہ ڪيا اور آدم ڪي تابع هوئي مگر عزرايل ني سجدہ نه ڪيا جهالت
 و حسد ڪي باعث خدا ڪي حڪم سي منڪر هوا يهه سمجها ڪڍ آگي مين رئيس
 و مالڪ تها اب اُن کا تابع بنونگا اس ليي حسد و بغض سي آدم کا
 دشمن هوگيا پهر الله تعاليٰ ني فرشتون سي فرمايا ڪه آدم کو جنت مين
 داخل ڪرو

غرض جس وقت آدم بهشت مين پهتجي جناب الهي سي ارشاد هوا ڪه
 اي آدم تُم اپني قبيلي سميت اس بهشت مين رهو اور جو تمھارا جي جاھي
 خوشي سي ڪھاؤ مگر اس درخت ڪي پاس نه جاڻيو اگر اُس ڪي نزديڪ
 جاوڪي توکڻهار هوڪي يهه جنت جو الله تعاليٰ ني حضرت آدم کو رهنئي ڪي
 لعي عطا ڪي ايڪ باغ هي پورب طرف ياقوت ڪي پهڙ پر وهان ڪيي آدمي

نافرمانی اور گمراہی کُرنی لگی نیٿون کي وصیت و نصیحت کو نہ مانا اور تمام
 رُوی زمین پر فساد برپا کیا اُن کي ظُلم سی زمین اور جو رهنیوالی زمین کي
 تھی خدا کي درگاہ میں نالشی ہوئی اور فریاد و زاری کُرنی لگی جب کہ ایک
 زمانہ اور گُذرا اور اُن کي نفاق و ظُلم فی روز بروز ترقی کي تب اللہ تعالیٰ فی
 ایک فوج ملائکت کي رُوی زمین پر بھیجی اُنہوں فی یہاں آکر جنوں کو
 مارکر نکال دیا اور بہتوں کو قید و اسیر کر لیا اور آپ زمین پر رھنی لگی
 چنانچہ عزازیل ابلیس لعین جس فی حضرت آدم و حوا کو فریب دیا اُنہیں
 قیدیوں میں تھا عمر اُسکي بہت تھوڑی تھی کُچھ جانتا نہ تھا اُنہیں فرشتوں
 میں پرورش پائی اور سب رسم و رسومات اُنکي اختیار کي جب کہ اُن کا
 علم سیکھکر جوان ہوا اُس قوم کا سردار و رئیس بنا ہمیشہ اُسرو نہی کہے
 احکام جاری کرتا جب کہ اُس پر بھی ایک زمانہ گُذرا اللہ تعالیٰ فی اُن
 فرشتوں سی جو رُوی زمین پر رھتی تھی کہا خلیفہ زمین کا میں اُسکو کرونگا
 جو تم میں سی نہیں ہی اور تمہیں آسمان پر بلا لوں گا بی فرشتی جو ایک
 مدت سی یہاں رھتی تھی یہاں کي جدائی کي سبب اس بات کو مکروہ
 جانکر خدا کو یوں جواب دیا پیدا کیجیگا آپ اُس شخص کو جو رُوی زمین
 پر فساد اور خونریزی کری جس طرح کہ جن کُرنی تھی حال آنکہ ہم تسبیح

جس روز سي ٻيھ بي مروتِي اور بيدردي بادشاهه ني مادہ کي ديکھي هي اُسي
 دن سي اپني شادي نهين کرتا بلڪه عورت کي نام سي سو سو کوس بهاگتا هي
 ملڪه بي جو ٻيھ بات سني تو قصه فغفور کا اپني هي هم داستان جانا اور ڪها
 اِي مَصَوَر احوال ميرا اور اُس کا ايڪ سان هي ڪيونڪر مين ني مور کو بي رحم
 ديکھا اس واسطي مرد سي هاتھ اُٿايا. اور اُس ني هرنِي کو بي درد سمجھگر
 رنڌي سي ڪنارا ڪيا اکر هماري شادي اُس کي ساڻه هو تو ڪيا خوب هو آخر ڪار
 دوسري روز شهرزادي ني اپنا وڪيل اُس کي پاس بهيجه اور اپنا نڪاح پڙهواني پر
 راضي هوئي

۾ انخاب ڪبا ڳيا هي ڪتاب اخوان الصفا مين سي

فصل انسان اور جنون کي مخالفت کي بيان مبن

اڪلي زماني مين ڪه خدا ني آدم کو پيدا نه ڪيا تها تمام روي زمين پر جن
 رهي تهي جنگل و آبادي اور دريا سب ان کي عمل مين تها جب ڪه بهت
 دن گذري نبوت و شريعت دين و ملڪت اور بهت سي نعمتين حاصل هوئين

نقش و نگار کري اور جيسي تصويرين اُس کا جي چاهي ويسِي
کھينجي

حاصلِ کلام وزير اُس کي محلِ مين گيا اور اپني هي بادشاه کي تصوير معهُ
شکارگاه اس کي محلِ مين کھينجي شهنزادي ني جو نقش و نگار و تصويرات
کو ديکھا تو متعجب هوکر کھني لگي يه تصوير کس کي هي اور يه کونسي
جگه هي اُس ني عرض کي آي شهنزادي يه تصوير چين کي بادشاه کي هي
اور يه شکارگاه اُسي کي زميني کي مشابهه اپني هي اور يه جانور اور يه هرن
اور يه بچي هرن کي انهن جانورون کي سي هيئت رکھتي هين ايک دن
يه بادشاه اپني پالاخاني پر بيٺا هوا صحرا کي سير کر رها تها اتني مين ايک
طرف سي ايسا سيلاب آيا کي بس اتفاقاً ايک جوڙا هرن کا اپني بچون کولي
هوئي کسي درخت کي نيچي بيٺا تها سيل کو ديکھتي هي هرني اپني جان
کي دهشت سي بچون سميت هرن کو جهوڙکر بي دردن کي طرح بهاگي هرن
اُس سي هرچند پکار رها لگي هرني يه بيوفائي کا وقت نهين مڃهي مت
جهوڙ اور ان بچون پر رحم کراڻ سي منهن نه موڙ اُس ني يه بات هرن کي
نه سني اور کيا جاني آب کهاڻ چلي گئي اور وه هرن ماري الفت کي اپني
بچون سي جدا نه هوا آخر اُسي سيل مين بچون سميت ڏوب گيا آي ملڪه

ڪو خواب مين ديکھا ٿا اور مين اُس کي تصوير ايک کاغذ پر کھيچڪر بر سر
 راه بيٺه رها ٿا جو کوڙي اُڏهر سي گذر ڪرڻا ٿا مين اُسي وه تصوير ديکھاتا ٿا
 اور اُس کا نشان پوڄهڻا ٿا باري آج ايک فقير کهنين سي جو آيا مين ني يه
 تصوير اُسي ديکھائي اُس ني ديکھتي هي کها که يه تصوير روم کي بادشاهزادي
 کي هي بادشاه اُس مُڙدي سي بهت خوش هوا اور کهنی لگا آي وزير آج هي
 کسي آدمي کو شهر روم مين بھجوا که وه اُس ملڪه کي خواستگاري ڪري وزير ني
 جناب بادشاه مين عرض کي جهان پناه وه اپنا بياھ نهين ڪرتي بادشاه ني کها
 اس مين کيا بھيد هي مين نهين سمجھتا وزير ني جو احوال طاؤس کا اُس
 فقير سي سنا ٿا جون کا تون بادشاه کي سامھني ظاهر کيا يه احوال سُنڪر
 بادشاه ني کها پھر کيا کيا چاهي وزير ني عرض کي اگر حُکم هو تو مين جا وڻ
 اور تصوير خداوند کي اُسي ديکھائون جس صورت سي تُم اُس کي صورت خواب
 مين ديکھڪر عاشق هوئي هو وه اُسي طرح ظاهره آب کي تصوير ديکھڪر آشفته
 هو آخر کار وزير حضور پر نور سي رخصت هوا اور مَس مُلڪ مين جا پھنجا اور
 اپني ٽين مصورون مين مشهور کيا يه خبر اُس ملڪه کو پھنچي که ايک مصور
 تمھاري شهر مين لائاني آيا هي که آيسا نه ديکھا نه سنا تب شهنزادي
 ني کها که اُس کو هماري پاس لي آو که وه هماري محل مين گچھ

خانه داري نهين ڪرتي تب اُس ني ڪها مين اس بات ڪو بهي خوب ڄاڻتا
 هون وه يه سبب هي ڪه ڪسي وقت مين وه شهزادي ٻاره دري مين بيٺهي
 هوي ايڪ باغ ڪي سير ڪر رهي تهي اور اس باغ مين ايڪ طاؤس ڪي
 جوڙي ني ڪسي درخت ڪي اوڀر انڌي ڏي تهي اور آپس مين ملي هوي ان
 انڌون ڪو سي رهي تهي اتني مين اس گلستان مين آگ لڳي يهان تڪ ڪه
 تمام درخت و گل جل گئي بلڪه اس آگ سي وه بهي درخت بهڙڪ اٿها
 جب اس جوڙي مين سي نر ڪو آگ ڪي برداشت نه هوي ناچار ماده ڪو
 وهين جهوڙ ڪر آب اس آشياني سي پرواز ڪرگيا اور اس ڪي مورني ني هرچند
 ڪها آي مور اس وقت مجھ ڪو اس آفت مين نه جهوڙ اگر تو ميری الفت
 سي نهين رهتا توان پر بهي رحم نهين ڪرنا اس ني هرگز اس ڪا ڪهنا نه مانا اور
 وهان سي اڙهي گيا وه مورني ماري محبت ڪي ان انڌون پر سي نه اٿهي اور
 وهين جلڪر راکھ هو گئي

شهزادي ني جس روز سي يه بي وفاي نر ڪي ڏيکي هي اسي دن سي سطر
 حال مرد ڪا نام نهين لپتي اور خانه داري نهين ڪرتي بلڪه اس بات ڪا عهد ڪيا
 هي ڪه ڪبهي مرد ڪا نام نه لونگي وزير اس بات ڪي ستي هي نهايت خوش
 هوا اور ڄاڪر اپني بادشاه سي عرض ڪرني لگا ڪه جهان پناه ني جس شهزادي

تعلقی سی جھڑا دی شاد کر دی

الہی اب مجھی آزاد کر دی

میری شیرین دھن کی کچھ نہ پوچھو

جیسی چاہی اُسی فرہاد کر دی

اتفاقاً اُن وزیرون میں سی ایک وزیرِ کارِ مَصَوِّرِی جانتا تھا اُس نی بہ موجب
فرمایشِ بادشاہ کی اُسی شہزادی کی شکل کی موافق ایک تصویر کھینچی اور
آپ ایک گذرگاہ میں جا بیٹھا اور جو کوئی ادھر ادھر سی مسافر دُور دراز کی
رستی سی آتا تھا تو یہ اُس سی بھی پوچھتا تھا کہ تُو فی اس صورت کی
کہیں عورت دیکھی ہی تُو مجھی خبر دی یا سنی ہو تو کہہ دی پر کوئی
شخص اُس کا جواب نہ دیتا تھا

اتفاقاً بعد ایک مدت کی کسی طرف سی ایک سیاح آنکر نکلا اور اُس کی
پاس بیٹھکر کچھ ناشتا کرنی لگا جب اُس وزیرِی اُسی وہ تصویر دکھلائی اور یہ
بات کہی کہ آی فقیر سچ کہہ تُو فی کہیں اس شکل کی رنڈی دیکھی ہی
تب اُس درویش نی کہا بابا میں اُس سی خوب واقف ہوں یہ روم کی
شہزادی ہی با وجود اس حُسن کی آج تک اُس نی کسی کو شوہر نہیں کیا
بلکہ مرد کی نام سی خفا ہوتی ہی تب اُس وزیرِی پوچھا کہ وہ کس واسطی

ڪرڻي ضرور هوندي ته اُنڪر اُسَ تي اُپني بادشاهه کي بيدار ڪيا وڃن ۽ چونڌ ڪري
هي نيمڇا ڪهينچ ڪر اُسَ کي پڇي پڙا وڃي اُسَ کي آڳي سي بهاءُ ڪر
ڪسي کي گهر مين جاکر ڇهپ رها تب به تيش مين بهرا هوا اُپني
تخت پر جا بيٺا وڃن مونڇن ڪو تاو ديني لگا وڃي هاتھ زانو پر مارتا تها وڃي
جامه گلي کا پهاڙتا تها بي اختيار هو هو ڪر غل مچاتا تها

ارکانِ دولت تي عرض ڪي ته جهان پناه آپ ڪو ڪيا هوا هي اُن خانه زادون
ڪو به ڪجهه معلوم نهين هوتا وڃي اُسَ تي ڪيا آيسي تقصير ڪي هي ته جس کي
واسطي قبله عالم تي اُتني تڪليف ڪهينچي ڪجهه ارشاد هوتا ته هم بهي اُسَ بي
ادبي سي باز رهين وڃي نمڪ حلالي پر ڪمر باندھين تب بادشاهه تي اُن به
رحم ڪهايا وڃي به فرمايا ته بهائي مين اُپني سوتي سوتي ڪيا خواب ديکھتا هون ته
مين ڪسي بادشاهت مين ڪيا هون وڃي وهان ڪي شهزادي سي اختلاط ڪرنا هون
ڪي ميري هاتھ ڪي مچي لتي هي وڃي ڪي مين اُسَ کي پامون پر اپنا سر
رکھتا تها وڃي چاهتا تها ته ڪجهه ايڪ حظ دنياوي اُتھون اُتني مين اُسَ وزير ڪم
بخت تي آڪر خواه نه خواه مڃھ ڪو جگا ديا وڃي زندگي سي بي مزه ڪيا اس
بات ڪو سُنڪر اُنھن تي عرض ڪي ته خداوند وڃي شهزادي ڪسي تهي تب
بادشاهه تي ايڪ آه ڪهينچي وڃي ڪٽهه پڙها

سي مَين اُسي اچھا کُرونگا غرض شهنزاده اُسي لي گيا اور ايڪ حُجري مَين
 دونون کو بٹھا کر نکل آيا خالص ني اُپني مُنہ کو اُس سانپ کي زخم پر رکھا اور
 زهر سب چوس ليا لڙکي اُسي وقت اچھي هو گئي تب بادشاه شهنزادي سي
 يهان تڪ خوش هوا که اُس لڙکي کا بياہ اُسي کي ساڻھ ڪر ديا اور اُپنا ولي عهد
 ڪيا کي دن کي بعد خالص اور مُخلص ني عرض کي اب هم رخصت چاهتي
 هين شهنزادي ني ڪها که يہہ کونسا وقت هي که رخصت مانگتي هو خالص ني
 ڪها که مَين وهي سانپ هون که مَجهي گوشت اُپني بدن کا کھلایا تها توني اور
 مُخلص ني ڪها که مَين وهي مينڌڪ هون که مَجهي سانپ کي مُنہ
 سي چھڙايا تها اب اميدوار هين که اُپني اُپني گھر جاوين شهنزادي ني دونون کو
 رخصت ڪيا

۲۸ نقل

نقل هي که کسي وقت مَين چين کا بادشاه نہایت عُمده تها اور ايڪ
 وزير بهي عقلمند رکھا تها اتفاقاً وه ايڪ دن اُپني محل مَين بيخبر سوتا
 تها اُتني مَين اُس کي وزير کو کُچھ ايسي هي کار ملڪ مَين مصلحت

ڪو نوڪر رکها اور هزار روپي ڪا روز مقرر ڪيا شاهزاده هر روز هزار روپي ليڪر سو آپ خرچ ڪرڻا دو سو اُن دونون ساڻهيون ڪو ديتا باقي خدا کي راه مين خيرات ڪرڻا

ايڪ دن بادشاهه مڇهلي کي شڪار ڪو ڳيا اتفاقا اُس کي انگوڻهي دريا مين ڳر پڙي هر چند جسٽ و جو کي وه هاتھ نه آي تب شاهزادي سي ڪها ميري انگوڻهي دريا سي نڪال لا شاهزادي ني اپني همراهيون ڪو ڪها ڪه بادشاهه ني يون ارشاد ڪيا هي انهن ني عرض ڪي ڪه ٻه ڪونسا ڪام هي جو بادشاهه ني تمهين فرمايا هي پهر مخلص ني ڪها ڪه خاطر جمع رڪهي ٻه ڪام ميرا هي مين بجا لاتا هون وونهن مخلص مينڌڪ کي صورت بنڪر دريا مين ڳيا اور غوطه مار ڪر انگوڻهي لي آيا شاهزاده اُس انگوڻهي ڪو ليڪر بادشاهه کي پاس ڳيا بادشاهه ني انگوڻهي لي لي اور اُس پر نهايت مهرباني فرماي

بعد ڪي دن ڪي بادشاهه کي بيٺي ڪو سانپ ني کاڌا حڪيمون ني بهت سي دوا ڪي ليڪن ڪجهه فائده نه هوا تب بادشاهه ني شهزادي سي ڪها ڪه مري لڙڪي ڪو اچها ڪر شهزاده اُس بات سي حيران هوا اور اپني جي مين ڪهي لڳا ڪه ٻه ڪام ميرا نهين خالص ني اپني عقل سي دريافت ڪيا اور ڪها ڪه مڇهي اُس لڙڪي کي پاس لي چلو اور ايڪ خلوتخاني مين هم دونون ڪو ٻڙهلاو خدا کي فضل

گوشتِ مزي دار ڪهان سي ليا سائپ في سب احوال اُس سي ڪها تب
 سائپني في ڪها جو شخص ڪه تيري ساڻه ايسا احسان ڪري پس نتجه ڪو
 بهي لازم هي ڪه تو بهي شڪر اُس ڪا بجا لوي اور اُس کي خدمت مين
 حاضر رهي

غرض سائپ آدمي کي صورت هوڪر شهزادي کي پاس ڳبا اور ڪهني لڳا نام
 ميرا خالص هي ڀه ڄاهتا هون ڪه خدمت مين آپ کي حاضر رهون شاهزادي
 في قبول ڪيا اور وه مينڌڪ جو اُس سائپ کي منهن سي جهوٽا تو لهو لهان
 اپني ماده کي پاس ڳيا اور ڀه سب احوال اپني ماده سي ڪها تب اُس في ڪها
 اب تو اُس شخص کي خدمت مين جاڪر حاضر ره آخر مينڌڪ بهي سائپ
 کي طرح آدمي کي صورت هوڪر شاهزادي کي خدمت مين ڳا اور ڪها ڪه نام
 ميرا مخلص هي آرزو رکها هون ڪه مين آپ کي خدمت مين نوڪرون کي طرح
 حاضر رهون شهزادي في اُس ڪو بهي اپني خدمت مين رکها پهر وي تينون
 وهان سي چلي اور ڪسي شهر مين پهتجي شهزادي في وهان کي بادشاه سي
 جاڪر عرض کي ڪه مين ابيي شجاعت رکها هون ڪه اڪيلا سو آدمي سي لڙ
 سکتا هون اگر هزار روپي ڪا روز پاؤن تو خدمت عالي مين حاضر رهون اور
 جس وقت جو ڪام فرمايگا ووتهن اسي سرائجام ڪو پهتجا ونگا بادشاه في اُس

۲۷ نقل

نقل هي ڪه ڪسي وقت مين ايڪ ٻڙا بادشاهه تها اور اس ڪي دو بيٺي تهي
 جب بادشاهه ني اس دنيا سي کوچ ڪيا تب تاج و تخت ڪا مالڪ ٻڙا بيٺا
 هوا اور اس ني چاهه ڪه جهوڙي بهائي ڪو مار ڏالي تب وهه بيچاره ڏرا اور اس
 شهر سي بهاء ڪا بعد ڪي روز ڪي ايڪ تالاب پر پهچ ڪر ڪيا ديکها تهي ڪه ايڪ
 مينڌڪ ڪو سانپ پکڙي هي اور مينڌڪ غل مچاتا هي اور يهه دوهه پڙهتا هي
 يا رب آيسي وقت مين آيسا ڪوئي آهي

منهه سي جو اس سانپ ڪي ميري جان بچائي

يهه دوهه اس مينڌڪ سي سُنڌي هي شهرادي ني آيسا ڏانڌا ڪه ماري ڏر ڪي
 سانپ ني منهه جهوڙ ديا مينڌڪ پاني مين چلا ڳيا سانپ وهين ڪهڙا رها تب
 شهرادي ني سانپ سي شرمندگي ڪهينجي اور يهه بات اپني جي مين
 ڪهي ڪه ڪس واسطي مين ني نوالا اس ڪا اس ڪي منهه سي جهوڙايا يهه
 ڪيا ڪيا

آخر تهوڙا ساگوشت اپني بدن سي ڪاٽ ڪر شهرادي ني سانپ ڪي آگي ڏال
 ديا اور وهه گوشت ڪي بوڙي منهه مين لئي اپني ماده ڪي پاس ڳيا اور اس
 ڪي ماده ني جس وقت گوشت ڪو ڪهايا وهه اس سي ڪهني لگي ڪه تو يهه

غرض اُس قصیٰ فی یہاں تک طوُل کھینچا کہ سب زن و مرد اُس شہر کی جمیع ہوئی اور تماشا دیکھنی لگی تب اُن تماشا یوں مین سی ایک پیر مرد فی کہا کہ یہ قصہ تمہارا یہاں قیامت تک کسی سی فیصل نہ ہوگا تم سب اُس شہر کو جاؤ کہ وہ یہاں سی کئی دن کی راہ ہی اور وہاں ایک درخت بہت بڑا پرانا کھڑا ہی نام اُس درخت کا شجرۃ الحکم کہتی ہیں جس کا مقدمہ فیصل نہیں ہوتا وہ اُس درخت کی پاس جاتا ہی اُس درخت سی ایک ایسی آواز نکلتی ہی کہ جھوٹا سچا معلوم ہو جاتا ہی اور اپنا مدعا بہ خوبی پاتا ہی

آخر وی ساتون شخص اس بات کی سنتی ہی اُس درخت کی پاس اُس عورت سمیت گئی اور سب احوال اپنا بہ خوبی اُس سی اظہار کرکے کہا کہ آئی درخت سچ کہہ کہ یہ عورت ہم سب مین سی کس کا حق ہی اتنی مین پیٹ اُس درخت کا پھٹ گیا اور وہ عورت دوڑ کر سما گئی تب اُس درخت سی آواز نکلی کہ تم فی بھی سنا ہوگا کہ ہر ایک چیز اپنی اصل پر جاتی ہی جلو ہوا کہا و اور ٹھنڈی ٹھنڈی اپنی اپنی گھر کی راہ لو آخر وہ ساتون شرمندہ ہوکر اپنی گھر گئی

خَيَاطَ بولا ڪَهِ مَينَ اِسَ ڪا وَاِثَ هُونِ ڪِسَ واسِطِي ڪَهِ مَينَ نِي اِسَ نَنگِي ڪو
 حُرْمَتَ دِي اُورَ ڪَپڙِي پَهَنائي سُنارَ نِي ڪها ڪَهِ يِهَ دُلَهَنَ ميرا حَقَ هِي ڪيُونڪَ
 مَينَ نِي اِسي اِسا گُهنا گُڙهڪر پَنهايا ڪَهِ بَنِي سِي بَنِي اُورَ زاهدَ نِي ڪها ڪَهِ يِهَ
 وَهِي ڪاڻھَ ڪِي پُتلي هِي ميري دُعا سِي حَقَ تَعَالِي نِي اِسي جانَ دِي سِواري
 ميري اُورَ ڪِسَ ڪا مُنھَ هِي جو اِسَ پَر اَنگھَ ڏال سڪي مَينَ لُونگا

غرض يِهَ قَضِيهَ بڙها اُورَ ايڪَ شَخْصَ غَيرَ اُسَ جڳھَ آ ڪيا اُنَ چارونَ نِي اُسَ
 سِي اِنصافَ چاها ڪيا وَهَ بِيهِي اُسَ صُورَتَ ڪو دِيکھَتي هِي عاشقَ هُئا اُورَ ڪُهني
 لڳا ڪَهِ يِهَ ميري بياھتا هِي تُم سبَ اِسي فَرِيبَ دِڪرَ ميري گھرَ سِي نِڪالَ لائي
 هو اُورَ مُجھَ سِي جُدا ڪيا هِي آخِرَ اُنَ چارونَ ڪو وَهَ غَيرَ شَخْصَ ڪوٽوالَ ڪِي
 پاسَ لِي ڪيا ڪوٽوالَ بِيهِي اُسَ ڪو دِيکھڪر مُبْتلا هُئا اُورَ ڪُهني لڳا ڪَهِ يِهَ ميري
 بھائي ڪِي بي بي هِي وَهَ اِسَ ڪو اُپني ساڻھَ ليڪرَ سفرَ ڪوگيا تها شايدَ تُم نِي اِسي
 مارڏالا اُورَ اِسَ ڪو لِي بھاگي هو

آخِرَ وَهَ ڪوٽوالَ اُنَ سبَ ڪو قاضيَ پاسَ لِي ڪيا اُورَ قاضيَ بِيهِي اُسَ پَر آشفته هُئو
 ڪُهني لڳا ڪَهِ تُم ڪُون هو يِهَ ميري بانڊِي هِي مَينَ اِسَ ڪو مُدَّتَ سِي تَلَشَ
 ڪرنا تها بھتَ سا اسبابَ و زِيورَ و نقدَ ليڪرَ بھاگي تھي باري آجَ تُمھاري باعِثَ
 سِي مِلِي ابَ وَهَ اسبابَ ڪهانَ هِي اُسَ ڪو بِيهِي بَتلاو

ديکھا هوگا پهر اُس پُٽلي کا يه عالم هوآ که بيان نهيں هو سکتا ايک جي هي
 ٿلڻا باقي ره گيا تھا که اُس زرگر ني زاهد کو اُٿا ديا اور آپ سورها زاهد اُٿهي
 هي وضو ڪري عبادتِ الهي مين مشغول هوآ بعد ايک گهڙي کي ڪيا ديکھتا
 هي که ايک عورتِ حسين سامهني گهڙي هي پر وه نه هلي هي نه ڏٺي
 تب اُس ني معلوم ڪيا که يه انهي تينون کي ڪارستانيان هيں اب مڃي پوي
 اپنا ڪمال ديکھلانا پڙا مين بهي خدا کي فضل و ڪرم سي ايسا ڪمال ظاهر ڪرون
 که اس بيجان کو دعا سي جائدار ڪرون تاکه بي بهي ياد ڪرين که عبادت
 ڪرنيوالي ايسي هئي هيں آخر وه زاهد بعد نماز کي جنابِ ڪريم مين بي
 اختيار رو رو ڪر دعائين مانگني لگا که آي خالق زمين و آسمان کي واسطي
 اپني خداوندي کي اس تصويرِ چوبي مين جان دي اور گويا ڪر که مين بهي
 آبرو اپني يارون مين پائون باري يه التجا اُس کي جنابِ الهي مين
 قبول هوي

اُسي گهڙي اُس پُٽلي مين جان پڙي اور آدميون کي طرح سي باتين ڪرني لڳي
 جب رات آخر هوي اور آفتاب نڪلا اُس پُٽلي کو ديکھڪر وي چارون عاشق
 هوي اور ايک سي ايک قصيه ڪرني لگا نجارني ڪها که مين اس کا مالڪ هون
 ڪيونگه اس کائڻ کو مين ني آدمي کي صورت تراش ڪر بنايا هي مين لونگا

ڏاڻي موٽي سي ڪاٽي اور اُس کي ايڪ پٽلي نهايت حسين اُپني ڪاريگري
سي بناڪر تيار ڪي

بعد پهر ڪي اُس درزي کو چونڪاڪر آب سو رها اور وه درزي بهي اُپني بيداري
کي خاطر گجه سوچني لگا ڪه جس کي سبب سي پهر بهر جاگي اُتني مين
سامهنِي سي وه پٽلي نظر آئي تب اُپني جي مين گهني لگا ڪه نڄار ني
اُپنا هنر دکهلاي کو يه صورت چوبي بناي هي پس مين بهي اسي اسي
ڪپري سي سا ڪر ٽهيڪ ٽهاڪ پنهنون ڪه اس کا دونا حسن نڪلي آخر
اُس ني بهي اُپني ڪاريگري سي اسي ايڪ پهر مين ايڪ جوڙا نهايت عمدہ
دلھنون کا سا بنيا اور اُس پٽلي کو پھنا سنار کو چونڪاڪر آب سو رها تب وه
زرگر اُپني جاگني کا گجه سبب ڏھونڏني لگا ڪه اُتني مين وه پٽلي دورسي
ڪپري پھني هومي دکهلاي دي تب اُپني دل مين گهني لگا ڪه اُن دونون ني
اُپنا کسب دکهلايا پس مڃه کو بهي لازم هي ڪه مين اُپنا هنر ظاهر ڪرون
اور اس پٽلي کو ايڪ نئي گھٽ کي گهني سي آراسته ڪرون تاکه وي بهي
معلوم ڪرين ڪه يه ايسا هي

يه بات اُپني دل مين ٿهراڪر ايسا گهنا گڙهڪي اُسي پهنيا ڪه وه پٽلي اور بهي
خوبصورت هو گهي اغلب هي ڪه اس ساخت کا زيور آج تڪ ڪسي ني نه

راه گیر جوان کو جهڙتي ڏيکھ جمع هوکي تهی انهن ۾ ڀڄڻ و کڙکي ان
 سي پوڄها ڪه تڻم کيئون آڀس مين لڙتي هو اسکا سبب ڪهو انهن ۾ سبب ماجرا
 ڪه سنڀال سڻتي هي ان مين سي ايڪڻ شخص بولا ڪه بهائي تمهاري وهي مثل
 هي ڪه موت نه کپاس کولي سي لڙها لڙهي

۲۶ نقل

نقل هي ڪه ڪسي وقت مين ايڪڻ بڙهيي آڀر سڻار آڀر درزي آڀر زاهد چارون
 آڀس مين مل ڪر ڪسي شهر مين گجھ ڪماني ڪو چلي اتفاقا ايڪڻ دن سواي
 منزل ڪي ڪسي جنگل مين شام ڪي هوني سي ره گئي آڀر آڀس مين
 ڪهني لگي ڪه آڇ ڪي شب اس جنگل مين رهيي آڀر پاسباني ڪيچي ڪه
 اس بيابان مين هر ايڪڻ چيز ڪا خطرہ هي بهتر پڻه هي ڪه هر چارون ايڪڻ
 ايڪڻ پهر جاگين آڀر چوڪي دين خدا ڪي فضل سي صبح ڪي وقت اپني
 منزل مقصود ڪو بخيريت پهاچين پڻه بات هر ايڪڻ ۾ پسند ڪي آڀر پهل
 پهر ڪي چوڪي بڙهيي ڪي دمي هوي آڀر وي سبب سو رهي بعد ايڪڻ گهري
 ڪي اس نتجار ۾ اپني جاگني ڪي واسطي ايڪڻ بسولا ليڪر ڪسي درخت ڪي

کها ڪه بهائي ڏيکھو حرام ڪا مال مُفت جاتا هي اور ڪسي ڪي ڪام
نهي آتا

اس بات ڪي سُنتي هي ڪايتھ في بيٺي سي ڪها ڪيون بابا جان دُنيا ڪي زبان سي
بچني ڪي ڪوئي اور تدبير هو تو ڪرو مڃهي تو اب ڪجهه نهين بن آي لا جواب
هو بيٺا بولا لاا جي تُم سچ فرماتي تهي دُنيا بُري جگهه هي ڪر تو ڏر نه ڪر تو
بهِي ڏر اس ڪا ڪجهه علاج نهين

۲۵ نقل

دو زميندار اپني گائو سي ڪهين ڪو چلي جاتي تهي راه مين ايڪ بچاس ساڻه
بيگهي اچي زمين ڪا قطعہ ڏيکھ ڪر اُن مين سي ايڪ في ڪها ڪه بهائي به
جگهه اگر هماري ٿمھاري هائھ لگي تو ڪيا ڪرو بولا مين تو اپني حصي ڪي زمين
مين پهلوري لگا وڻ ڪهو تُم اپني جگهه مين ڪيا ڪروگي ڪها مين اپني ڪاڻن بهنسين
چرا وڻگا اس في ڪها بهلا مانو يا بُرا مين تو اپني باغيچي ڪي پاس نه چرائي
دوڻگا وه بولا ٿمھارا ڪجهه اجاره نهين هي مين اپني زمين مين جو چاهونگا سو
ڪرونگا غرض اسي طرح هدا تدبي ڪرڪي لگي هائها پائي ڪرني اس مين ڪي ايڪ

ڪوئي ڪايتھ هميشه اپني بيٺي ڪو سمجھاتا آوڙيه ڪهئا ڪه بابا جان دنيا بري جڳهه هي ڪرتو ڏر نڪر تو بهي ڏر اسڪا بيٺا سُنڪريه جواب ديتا لاا جي بري بري ڪي واسطي هي ڪرتو ڏر نڪر تو نه ڏر غرض جب نه تب ان دونون مين بهي گفتگو هوتي ايڪ روز اُسنِي اپنا وه گهوڙا سَواري ڪو منگوايا ڪه جس پر ڪهي سَوار نهوا تها اور ڪهلا پلاڪي خوب تيار ڪيا تها گهوڙي ڪي آتي هي باب ني بيٺي سي ڪها بابا جان اس پر تم سوار هو هم ديکھين بيٺي ني بهي يهني ڪها بدان بهت سي ڪها سني ڪي بعد اسڪا باب هي سوار هوا اور بيٺا پڇهي پڇهي ديکھتا چلا

اس مين ڪيئي ايڪ شخصون ني ديکھ ڪر ڪها ديکھو يه ڪيا ڪم بخت هي ڪه قبر مين پانو لٽڪا چڪا اور تو بهي اسڪي هوس نهين گيئي جوان بيٺا پڇهي جوئي چٽڪاتا آتا هي اور آب گهوڙي پر چڙها جاتا هي يه سن وه اتر پڙا اور بيٺي ڪو چڙها آب پڇهي پڇهي ديکھتا چلا پهر ڪيئي آدمي ديکھي بولي ڪه ديکھو يه ڪيا نالائق و نا خلف هي جو آب سوار هو باب ڪو جلو مين دَوڙاتا هي يه سن آگي بڙه وي دونون چڙه لئي تب ڪوئي بول اُٿها ڪه يي ڪيا مسخري هين جو ايڪ گهوڙي پر دولد لئي هين يون سن وي دونون اتر پڙي اور سايس ني گهوڙا ڏريال يا يي پڇهي پڇهي ديکھتي چلي تب انهن ديکھ ايڪ ني ايڪ سي

غلام ني فريب ڪهاڪرات ڪي وقت جب بادشاه سوگيا هائڻه اُس ڪي انگوڻي
 ڪي طرف بڙهايا اور آهسته آهسته انگلي سي نڪالڻا تها ڪه يڪارگي بادشاه چونڪ
 پڙا اور غلام سي ڪها آي بيوقوف يه ڪيا ڪام هي جو توکڙا هي غرض غصي هوڪر
 اُسڪي قتل ڪا حڪم ڪيا اُسڪي بدن پر سي ڪپڙي اُتارتي هي بادشاه ڪي نظر اُس
 داغ سياه پر پڙي بيهوش هوگيا اور جلال ني اُسڪي قتل ڪڙي مين توقف ڪيا
 جب بادشاه هوش مين آيا لڙڪي ڪو جهاتي سي لگايا اور ڪها آي نور چشم مين
 ني وزير ڪي بات نه سني اور تجهي ڪميني موجي ڪي صحبت مين رکها اس
 لبي آفتون مين پڙا اور آيسي غم و الم مين رها لڙڪي ني بهت سي معذرت ڪي
 اور ڪها جوهر ڪي دوستي ڪي سبب مجھ سي آيسا برا ڪام هوا هي بادشاه ني
 جوهر ڪو سزا ڏي اور اپني فرزند عزيز ڪو نصيحت ڪي ڪه پهر ڪمينون ڪي
 صحبت ڪي گرد نه پهرنا اور هميشه عالي منش داناون ڪي ساڻه گذران ڪرنا
 اس قصي ڪا فائده يه هي ڪه ڪم داتون ڪي صحبت آزاد ڪو غلام اور غلام ڪو
 خراب ڪرتي هي

صبر اختيار ڪيا اور دل مين اُڀي ڪها جو ڪوئي عقلمند دولت خواهون ڪي بات نه سنيگا ٻيهي اُسي در پيش هوگا

نمڪ حرام بي وقوف ڪم بخت موجي ني شاهزادي ڪو شام ڪي ملڪ مين لڄاڪر قيمتي جواهر جهين لڀي اور اُس ڪو ايڪ مسافر سوداگر ڪي هاتھ ٻيچ ڏالا سوداگر ني غلام ڪو مول ليڪر دس برس تڪ تربيت ڪي جب اُسي اچي آداب سيکهي تب بطور تحفي ڪي فارس ڪي بادشاه پاس ڪه شهره اُسڪي بخشش ڪا سنا تها لايا شاهزاده جو جهٽ پني مين جدا هوا تها بادشاه ني اُس ڪو نه پهچانا بهت سي روپي ديڪر اُسي مول ليا اور خاص غلامون ڪي زمري مين داخل ڪيا جو آثار دولتمندي ڪي اُس ڪي جهري اور پيشاني سي ظاهر تهي بادشاه اُسڪي تربيت مين ڪوشش ڪرني لگا تهوڙي سي عرصي مين معتمد هوا اور حُصري خدمت مين اُسي سرفرازي پائي اس مين ايڪ جوهر ڪي جو هميشه خزاني مين رهتا تها اور جواهر خاني ڪا مقيم تها دوستي هوئي اُس بد گهر جوهر ڪي ني اُس غلام ڪو ڪه جسي ڪمينون ڪي ساڻه پرورش پائي تهي فريب ڏيا اور ڪها ڪه سوي وقت بادشاه ڪي هاتھ سي انگوڻهي نڪال ڪر مڃهي لاي تو ايڪ نيڪ ساعت تيري انگلي مين پهتا ون ليڪن اس شرط سي ڪه تو مڃهي وزير اپنا ڪري اُس انگشتر مين ايڪ نقش هي جو ڪوئي اُسڪو اچي ساعت مين پهني بادشاه هوڙي

سب بي هوش هو گئي تب شاهزادي کو ايک بڙي سي صندوق کي اندر
 لٽاڪر ايک جلد رَو سانڌڻي کي پيڻھ پر باندھ ديا آپ اور کي غلام تيز رفتار
 گھوڙون پر سوار هوئي اور دو کوتل گھوڙي ساڻھ لي کي اور راه کي کھاني
 پيني کا سر انجام ليڪر باغ سي نڪلي دن اور رات چلتي تھي آخر تھوڙي
 دنون مين اُس بادشاه کي ممالڪ محروسه سي نڪل اور ملڪ مين
 پھنچي

يھان بادشاه زادي کي غلام اور خدمتگار دو پھر دن تلڪ بي هوش پڙي تھي
 اور کسي کو اُن کي حال پر اطلاع نه تھي آخر باغبان ني سونا اُن کا حد سي
 زياده ديکھ کر خبر لي اور احوال سي اُن کي واقف هو روغن بادام پُراني سرکي
 مين ملاڪر هر ايک کي ناڪ مين ڏالا اُسکي سَنگھاتي هِي هوش مين آئي جو شاه
 زادي اور موچي کا نشان نپايا ملڪه آفاق سي جاڪر عرض کي وه سوار هو باغ
 مين آئي اور حڪم ڪيا كه لوڪ اُن کا پيڇھا ڪرين اور ڪوشش بجا لاوين موافق
 حڪم کي لوڪون ني بهتيري جست و جو کي پر ڪهين نشان نه پايا اور ملڪه دن
 رات آتما کي درد سي روتي اور زمين پر سر پٽڪتي تھي يھان تلڪ كه اُسي غم
 مين روتي روتي جان سي گذر گئي

جب يھ خبر بادشاه کو پھنچي شھر مين اپني آيا اور ماتم داري ڪرکي اُسي

بادشاه في كُفش دوز کو بُلَواکر نَوَازِشِين کِين اُور فرمایا کِه تُو میرا همسایه هِي اُور میري اِس جِگر گوشي في تَجَّه سِي اُلُفَت پيدا کِي هِي چاهِي کِه اُسکي احوال سِي بَخُوبِي خبر دار رهي ايسا نهو کِه اِسي کوئي بُرا کام ظاهر هو اُسني عَرَض کِي میرا کيا حَوصِلَه کِه لائِي اِس خِدْمَت کِي هُون پَر جو جهان پناه تَوَجَّه فرمائي هِين اُمید هِي کِه آف کِي تَوَجَّه سِي جو اُکسِر کِي تائير رَکَهِتِي هِي جهان تَلَت هو سَکِیگا اِجَهي خِدْمَت بجا لاوَنگا غرض مَوجِي في اُسکي حِفَاطَت وَخِدْمَت مِین بَهِت سِي کوشش کِي شاهزادي کو اُسي اُور اُلُفَت هُوِي اِتِّفَاقًا بادشاه سفر کو گِيا اُور شَهزادي کو اُسکي اِعْتِمَاد پَر چَهوڑا کِسي جِشَن مِین بادشاه زادي کو قِیمَتِي جَوَاهِر پَهناکر باغ کِي سِر کو لِيکَشي اُس بد ذات مَوجِي في دِيکَها کِه اِيکُ تاج مَرصَع اُسکي سِر پَر هِي اُور خِلْعَت پَر تَکَلُّف جَوَاهِر نِگار گلي مِین ‘ خَبائَت جِيبَلِي اُس بد ذات کِي حَرکَت مِین آئي اُور دِل مِین سوچا کِه يِه تاج وَ خِلْعَت اُور دُر وَ جَوَاهِر هزار سَوداگر کِي پُونجِي هو سَکَتي هِي اب تو بادشاه سفر کو گِيا هِي صَلاح يِه هِي کِه اِس لَرکِي کو اُتْها کِسي دُور دراز شَهر مِین لِيجاکر زَبور اُسکا بَڑِي مَول کو بِيچُون اُور پُونجِي اِپَنِي کَرُون آخِر اُس کَم بَخَت کِمِيني في اِس راز کو اِپَنِي کِسي مُعْتَمَد غُلام سِي کَها اُور کُچَهِ نِشا يِي هوشِي کا بادشاه زادي کو اُور اُسکي غُلامون خِدْمَتگارون کو جو حاضِر تهي اِس طَرَح کا پَلايا کِه

۲۳ نقل

نقل هي ڪه فارس ڪي بادشاه ڪي يهان ايڪ بيٽا پيدا هوا اُسڪي شاني پر هٽيلي
 ڪي برابر ايڪ سياه داغ تها بادشاه اُسي ديگهڪر حيران هوا اور داناون سي اُسڪي
 خاصيت پوچهي سڻون ني جواب ديا ڪه حڪيمون ني يه مقرر ڪيا هي ڪه جسڪي
 اسطرح ڪا داغ هو بادشاه هوتا هي پر اُسڪو بڙي بڙي خطري پيش آي هين بادشاه
 اس بات سي گجه خوش هوا اور گجه مغموم پر هميشه اُسڪي حفاظت ڪرتا هي
 جب وه چوده برس ڪا هوا شاهزادي ڪي محل ڪي نزديڪ ايڪ پاڇي اور
 بد خو موچي رهتا تها بادشاهزاده هميشه اُسڪي گهر مين آتا جاتا اور ڪهلا ڪرتا
 يهان تلڪ ڪه اُسي بڙي الفت هو گئي وزير ني ڪها جهان پناه لڙڪون ڪو ڪمينون
 ڪي صحت مين رگهنا خراب ڪرنا هي تهوڙي سي عرصي مين اُنڪي خو بو لڙڪون
 مين اثر ڪري هي ڪه آدمي ڪو جسي صحت پڙي هي ويسا هي اُسڪا مزاج
 هو جاتا هي چاهي ڪه شاهزاده موچي ڪي صحت سي پرهيز ڪري بادشاه ني
 فرمايا ڪه وه بجه نادان هي اور موچي سي اُسي الفت هو گئي هي اڪر اُسڪي
 صحت سي باز رگهون آڙده هوگا اور مبادا اس غم سي بيمار هو جاوي ڪٽني روز
 صبر ڪيا چاهي جب بڙا هوگا نصيحت ڪري اُسڪو موچي ڪي صحت سي باز
 رگهينگي وزير چب هو رها

په ڪهڪر قاضي گهر مين ڳيا اور دو شخصون ڪو ايڪ صندوق مين بند ڪيا اور اس
صندوق ڪو ڪوٺهري مين دهر ديا پهر باهر نڪلڪر سٺار سي ڪها اڪر اس ڪا زر دينا نه
قبول ڪريگا تو مين لڪير ڪو مڃهي مروا ڏالونگا

په ڪهڪر ان دونون ڪو اس ڪوٺهري مين قيد ڪيا اور فرمايا ڪه صبح ڪو بعد نماز ڪي
تمهين قتل ڪرونگا په ڪهڪر قاضي جي اندر گهي آروي دونون اسي جگه قيد رهي
جب آدهي رات گذري تب اسي جو روئي ڪها اڪر تو ني اسي تهيلي لي هي
تو مڃهي بت دي ڪهان رهي هي اور نهين تو اس تهيلي ڪي ساڻه هماري بهي
جان جاويگي په قاضي بي تهيلي لي هم ڪو هرگز جيتا نه جهوڙيگا تب اس سٺار
ني ڪها ڪه فلاني جگه جهان ميري چار پاڻي بچهي هي ونهين وه تهيلي بهي گري
هي په بات ان دونون شخصون ني اپني ڪانون سي سني اتني مين صبح هوئي
جب قاضي ني ان چارون ڪو ڪچهري مين بلوايا اور ان دونون شخصون سي پوڄها
ڪه سچ ڪهو رات ڪو ان دونون ني آپس مين ڪيا باتين ڪي تهين تب قسم ڪي رو
سي انهنون ني جو سٺا تها سو ڪه ديا قاضي ني اس جگه سي وه تهيلي اپني لوگون
ڪي هاڻه منگواڪر سپاهي مڃي حوالي ڪي اور سٺار ڪو سولي دي

بعد ڪي دن کي اُس تهيلي ڪو سپاهي في سنار سي طلب ڪيا تب وه ڪهنِي
 لڳا آي سپاهي تو في اسي واسطي مڃهه سي آشنائي ڪي تهِي ڪه تهمت لڳاوي
 اور مڃهه چور بناوي بهلا تهيلي تو في مڃهه ڪب دي تهِي تو جهوڻه ڪهتا هي
 ڪيا خوب اب تو يهان سي جا اور ڪسي بڙي مال دار پر تهمت لڳا جس کي
 سبب سي گجهه مزه اٿهاويگا اور مڃهه غريب کي ستاني سي ڪيا پايوگا مين مڃهه
 اپنا دوست ڄانتا تها اور يه ڪب معلوم تها ڪه تو دشمن هوگا اب جهوڻه سچ
 لڳاڪر مڃهه سي مال ليا ڄانتا هي مثل مشهور هي اٿي چور ڪتوالي ڏانڌي
 جهوڻه کي آڳي سڄا رو مري

آخر ڪار اُس سپاهي في به لا چاري قاضي کي پاس جاڪر فرياد ڪي اور يه حقيقت
 موبمؤ اُس سي ڪهي جب قاضي في اُس سي پوڄها ڪه اس بات ڪا ڪوئي گواه
 هي اُس في ڪها حضرت سلامت ساڳهي ڪوئي نهين قاضي في عقل سي معلوم
 ڪيا ڪه يه قوم سنارون ڪي دغا باز هوتي هي گجهه تعجب نهين اس سنار في
 خواهه مخواهه دغا بازي ڪي هوڳي اس احتمال پر قاضي في سنار ڪو اور اُس ڪي
 سنار في ڪو بلوا بهيجا اور هر چند دم و دلاسا ديگر پوڄا پر انهن في سوا انڪار ڪي
 هرگز اقرار نه ڪيا تب قاضي في ڪها مين خوب ڄانتا هون مقرر تو في اُس ڪي
 تهيلي اُڙاي هي جب تڪ اُس ڪي تهيلي نه ديگا تب تڪ مڃهه ڪو نه
 جهوڙو ٿيگا

وہ زرگر اُس تاجر کی پاؤں پر گر پڑا اور منت کر نی لگا کہ آی یار اگر یہ حکمت
 تُو ني اپنا حصہ ليني کي واسطي کي هي تو اپنا حصہ لي اور ميری لڑکي مجھي
 دي اُس ني کہا کہ آی سُنار تُو ني بڑا گناہ کیا هي اور امانت مين خيانت کي
 هي اگر اب جھوٹہ بولنا چھوڑ دي اور دغا بازی کي توبہ کري تو شاید پھر نيري
 بيٺي اپني اصلي صورت پر آوين غرض اُس زرگر ني اُسکا حصہ ديا اور اپني بيٺي
 اُس سي لي

۲۲ نقل

کسي شہر مين ايک سُنار نہایت مالدار تھا اور ايک سپاہي اُس سي بہ دل
 دوستي رکھتا تھا اُس کي آشنائي کو سچ جانتا تھا اتفاقاً اُس سپاہي ني ايک
 تھيلي اشرفيون سي بھري ہوئي کہين سي پاڻي اور نہایت خوشي حاصل کي
 اور اُس کو کھول کر گنا تو اڑھائي سو اشرفي تھي وہ سپاہي تھيلي لي ہوئي
 خوشي خوشي سُنار کي پاس گیا اور کہني لگا ميری بخت اچھي تھي جو بي
 رنج و محنت اِس قدر زُر راہ سي مين ني پایا حاصل کلام وہ تھيلي اُس سُنار
 کو سونپي اور يہ بات کہي کہ بھائي يہ ميری امانت اپني پاس رھني دي
 جب چاھونگا لي لونگا

آخر ۾ ٻيو قاضي کي روبرو ڪيا اور قاضي ني پوڄها ڪه آي بڙهي آڏمي کي
 لڙکي خرس کي ٻچي ڪيون ڪر هوي تب اس ني ڪها ڪه پير و مرشد وو دونون
 ميري سامهني آس مين ڪهيلي تي هي اور ڪشتي لڙتي تي زمين پر ڪرڻي هي
 خرس کي ٻچي هو ڪي قاضي ني ڪها ڪه ۾ه بات مين ڪس طرح سي سچ جانون
 تب تڄار ڪهني لکا ڪه خداوند مين ني ڪتاب مين لکا ديکها هي ڪه ڪسي وقت
 مين ايڪت گروه انسان کا خدا کي غضب سي حيوان هو ڪيا تها ليکن عقل اس
 گروه کي جون کي تون رهي تيهي اور اُلفت و محبت بهي ويسِي هي لازم ۾ه
 هي ڪه اس وقت دربار عام مين ان ٻچون ڪو سب اهالي موليٰ کي سامهني
 منگواڪر اسکي روبرو ڪڍجي اڪروي اس کي لڙکي هونگي تو اس سي اُلفت
 ڪرينگي اور نهين تو جو جي جاهيگا سو مڃهي ڪڍجيگا

۾ه بات اسکي قاضي ني پسند ڪي اور ان ٻچون ڪو منگواڪر اس زرگر کي آگي
 جهڙو ڏيا وي اس صورت کي سبب سي آشنا هو رهي تي با وجود اس بهي
 کي بي اختيار ڏور ڪر اس سي جا لپي اور اسکي پاڻ پر منته ملني لگي اور
 اسکي بغلن مين سر ڏاڻي تب قاضي ني ڪها ڪه آي سنار دغا باز يي دونون
 تيري لڙکي هين مڃهي يقين هوا بس اب ادھر آ اور ان دونون ڪو اڻهاڪر اپني
 ڪهر ليجا ناحق ڪيون شرارت ڪرنا هي اور اس غريب تڄار سي لڙتا هي تب تو

اُور قَضِيَه ڪرنا مُناسِب نه جانا چڱا هو رها بعد ڪِيي دِن کي ايڪ پُٽلا چوپي
 اُس بڙهي نِي اُسي سُنار کي صُورت بنايا وِسي هي ڪهڙي اُسي پهنائي اُور دوجي
 خِرَس کي ڪهين سي لايا اُور اُس پُٽلي کي آستين اُور دامن مين ڪُجه ڪُجه اُن
 بچون کي ڪهائي کي چيزين رکھ ڏين جب اُن کو بهوڻ لڳي تو اُس بُت کي
 پاس جاتي اُور جو اُس کي آستين سي يا دامن سي پاتي سو ڪهائي اُور اپني
 جي مين جائتي ڪه همارا باب يا مان جو ڪُجه ڪه هي سو بهي هي اُور بهان
 تڪ اُس پُٽلي سي آشنائي رڳهي ته ڪه هر روز اُلفت سي اُس کي دامن پر
 آڪر بيٺهي ته

جب خِرَس کي بچون کو اُس صُورت سي مَهر و مُحبت هوئي تب بڙهي نِي
 سُنار کي اُور اُس کي عورتون کي ضيافت کي بلڪه همسائي کي عورتون کو بهي
 بلالا چنانچہ سُنار کي جوڙو اپني دولڙڪون کو ساڻه ليڪر اُس کي گهر گئي نڄار
 اپني گهات مين لڳ رها تها بعد دو گهڙي کي اُس سُنار اُور سُنارني کو غافل پاڪر
 اُن دونون لڙڪون کو چپا رکها اُور اُن خِرَس کي بچون کو چپا ڪر غل مچائي لڳا
 ڪه هي هي بي لڙڪي سُنار کي خِرَس کي بچي ڪيون ڪر هوگي يه بات سُتي
 هي وه سُنار باهر سي بي اختيار روتا هوا آيا اُور اُس کي ڪمر پڪڙ ڪر ڪهني لڳا
 ابي جهوڻه ڪيون بگتا هي ڪهين آدمي بهي جانور هوئي هيَن

دو برهمن اُس بُخاني سي جاتي اور پهر نه آني اگر کوڙي پوڄهتا ڪه تڻي ڪيون
 اُس بُخاني ڪو جهوڙا تو وي يهي ڪهتي ڪه ڪيي دن سي دو برهمن آيسي دهرم
 مورت صاحب لاج پوجا ڪرني والي آئي هيئن ڪه ايڪ دم بهگوان ڪي دهيان سي
 سر نهين اُٿائي اور ڪسي سي آنڪه نهين ملاي اس واسطي هم چلي آئي هيئن
 ڪيون ڪه اُن ڪي برابر هم سڀوا اور تپشيا نهين ڪر سگهي

جب اُن دونون ڪي سوا اُس بُخاني مين اور کوڙي نه رها تب انهن تي شب
 ڪو فرصت پاڪر ڪيئي بُت سوني ڪي چراڪر اپني گهر ڪا رستا پکڙا اور وي نزديڪ
 شهر ڪي پهتچ ڪر ڪسي درخت ڪي نيچي اُن بُتون ڪو گاڙ ڪر اپني اپني گهر ڪيئي
 بعد آدهي رات ڪي سٺا اڪيلا جاڪر اُن بُتون ڪو وهان سي اُکهاڙ ڪر اپني گهر لي
 آيا اور صبح ڪو جاڪر اُس نتجارس ڪهني لگا ڪه آي بڙهي بي ايمان جهوڙهي دغا
 باز چوڻي ميري آشنائي ڪا پاس نه ڪيا اور آيسي قديم دوستي مين خلل ڏالا ڪه
 اُن بُتون ڪو تو چرا لاي اس بي ايماني سي ڪي برس جيڳا اور ڪي دن گذران
 ڪريگا ڪيا خوب لڳ زماني مين دوستي ڪا بهي اعتبار نه رها

وه اُس ڪي بانين سُن ڪر دل مين حيران هوا ڪه يه ڪيا بگتا هي آخر لاچار هوڪر
 ڪهني لگا ڪه آي زرگر جو ڪيا سو ڪيا اور جو هوا سو هوا جاني دي مين جاننا هون
 خدا ڪي واسطي مجھ پرمت بهتان باندھ از بس ڪه وه عقلمند تها اُس سي لڙنا

جب وہ جگہ کھوئی اور بلبُل کی بات سچ ہوئی کہا آئی بلبُل عجب ہی
 کہ آفتابہ زمین کی نیچی نیچی نظر آیا اور دام خاک کی اوپر تو فی نہ دیکھا
 بلبُل فی جواب دیا تو نہیں جانتا ہی جب قضا پہنچی نہ دیدہ دانش میں
 روشنی رہی نہ تدبیر عقل کی کچھ فائدہ کری

۲۱۰ نقل

کسی شہر میں ایک بڑھی اور بھنار سی ایسی دوستی تھی کہ جو کوئی انہیں
 دیکھتا تھا سو یہی کہتا تھا کہ یہی عاشق و معشوق ہیں اگر یہ نہیں ہیں تو
 ماجائی بھائی ہیں اتفاقاً وہ دونوں سفر کو گئی کسی شہر میں جاکر مفلس
 ہوئی اور آپس میں کھنی لگی کہ اس شہر میں فلاںی جگہ بخانہ ہے کہ اُس
 میں کئی بُت سونے کی ہیں یہاں سی برہمنوں کی صورت بن کر چلی اور
 عبادت میں مشغول ہو گئی کسی وقت فرصت پا کر دو چکر بُت چرائی اور
 مزی سی اُن کو بیچ کر گڈران کی گئی

یہ بات ٹھہرا کر وہ دونوں اُس بخانی میں گئی اور عبادت کر لی وہاں کی
 برہمنوں نے جو ان کی عبادت دیکھی تو سب شرمندہ ہوئی اور ہر روز ایک

ديکھڻي ڪو نڪلا تها ايڪ بلبل ڪو ديکها ڪه منھ ڪو گل ڪي صفحي پر رڱھي
 جھڇھي مار رھي تھي اور اُسڪي رنگين پتيون ڪو اپني تيز چوڻج سي توڙي
 تھي باغبان گل ڪي پریشاني ديکھ بيسر هوا اور بلبل سي رنجيده هوڪر فريب ڪا
 جال راه مين ڇھايا اور حيلي ڪي داني ڌال ڪر اسي پڪڙ پٽجري مين بند ڪيا اُس
 بيدل بلبل ني طوطي ڪي مانند زبان ڪھولي اور ڪها آي عزيز مجھ آزرده خاطر ڪو
 ڪيون قيد ڪيا تو ني جو ميري خوش آوازي تجھي اس بات پر لاي تو ميرا
 آسيانه تيري هي باغ مين هي اگر ڪوي اور بات تيري خاطر مين آي هو اسي
 مجھي اطلاع ڪر تو صبر ڪر چپ رھونگي !

ڪسان ني ڪها نهين ڄاڻي هي ڪه توني ميرا ڪيا احوال ڪيا اور گلون پر جو وسيله
 ميري زندگي ڪا هي ڪيا خرابي لاي اور مجھي بسبب اُسڪي ڪيسا آزرده ڪيا بلبل
 بولي اس بات سي در گذر اور سوچ تو سڀي ڪه من اتني قصور سي جو ايڪ
 گل ڪو پریشان ڪيا پٽجري مين بند هوئي اور تو جو دل ڪو رنجيده ڪرنا هي
 تيري حالت ڪيه هوگي اس بات ني اُسڪي دل مين اثر ڪيا بلبل ڪو آزاد ڪر ديا
 بلبل اُسڪا شڪر ادا ڪر ڪي بولي جب تو ني مجھ سي نيڪي ڪي تو الله مين بهي
 اُسڪي بدلي بهلای ڪرون معلوم ڪر جس درخت ڪي نيچي تو ڪهڙا هي بهان
 ايڪ آفتابه اشرفيون سي بهرا هوا ڪر هي نڪال ڪي اپني ڪام مين لا ڪسان ني

کریگا وہ بولا گانیوالی کو تو/جان کُندی/ہی اور سنی والی کو راحت تو سنیگا میں
 گاؤنگا اس میں کیا بُرائی ہی ھرن نی پھر صریحاً کہا کہ اس وقت بولنا تیری
 حق میں خوب نہیں اُسی کچھ عقل تو نہ تھی کہ اشارہ کنایہ سمجھی بلکہ
 وہ گدھا اپنی حماقت سی یہ سمجھا کہ اگر میں نہ بولوں تو یہ جانیگا کہ
 جھوٹا ہی اپنی منہ کو کھول کر بڑی زور شور سی رینگنی لگا ھرن اُس کی
 مصاحبت سی متفر ہو کر بھاگا کسان جو چپکا خندق میں چھپا ہوا تھا اُس کی
 آواز سُکر نہایت خوش ہوا اور جانا کہ یہ گدھا ہی ایک لٹھ لیکر دوڑا اور
 پیرا پیرا کر پانچ چار ہاتھ ایسی ماری کہ اُس کا سر پھٹ گیا اور کھوپڑی
 چور ہو گئی

۲۰ نقل

نقل ہے کہ کسی کسان کا ایک پھولا پہلا باغ تھا (بیت) گلستانِ جَوانی کی گُلدار
 ما، گل و سبزہ سیراب اور تھلہا، گوشہ چمن میں ایک جہازِ گلاب کا تھا
 نہالی کامرائی سی تازہ، اور درختِ شادمانی سی ہر ایک شاخ اُسکی زیادہ، پھر
 صبح پھول کھلتی اور باغبان انہیں دیکھ کر خوش ہوتا ایک روز پھولوں کا تماشا

هَرَن بولا آي يار تيري خوشِ الحانيٰ ني ميري دل ڪو مَرَنڌاڪرڻا اِيڪ عِشَق ڪي
 سي حالت ميري آنڪهن ڪي آڳي پهر گيئي ڪيا هي تو اُس وقت خوشِ الحانيٰ
 سي ڪايا ڪه تير عِشَق ڪا ميري جگر مين ترازو هو ڪيا

گڏها بولا ڪه بهائي مَجھي اُنڪ معلوم نه ٿيا ڪه ٽمھين بهي علمِ موسيقي سي ڪمال
 بهر ٿئي نھين تو مين ٽمھين اڪثر سنڀا ڪرڻا خير جو هوا سو هوا آينده ايسا نه
 هوگا مين ٽمھين هر وقت سنڀا ڪرون ڪا سُنڀي هو يار مين دنيا مين بهت پيرا هون
 پر اڻڻي اُس علم ڪا گاهڪ ڪسي ڪو مين ني نڀا جو اُس ڪو اڻا هنر ڏيکڻا ون پير
 هَرَن قسم ڊيڪر پوڄهني لگا ڪه سچ بتا تيرا اُستاد ڪون هي گڏهي ني ڪها ڪه مين
 اوڀل مين اڪثر اِيڪ نڌي ڪي ڪناري جايا ڪرڻا ٿيا وهان بهت سي مينڌڪ
 راڱ ڪي چرچي مين رها ڪرڻي ٿي مين ني يه سوز بڙي محنت سي سِيڪها هي
 يه بات سُڪرو بهت هنسا اور ڪها ڪيون نه هو جب ٿم ايسي بزرگون ڪي خدمت
 مين رهي تب ايسي صاحب ڪمال هوئي ان شاء الله تعاليٰ يهان سي گهر بهتچڪر
 خاطر جمع سي مين سُنونگا گڏهي ني ڪها بهائي جو ٿم متوجّه هوڪر گهر مين
 سُنوڪي تو مين دل ڪهول ڪر گاؤنگا اور اچي اچي دهر ڏسنا ونگا بالفعل اگر
 ڪهو تو آستي آستي ٽمھاري سامهني ڪجھ گاؤن

هَرَن ني جواب ڏيا ڪه آي يار اگر تو اُس وقت گاويگا تو اڻڻي پرده ڊري آپ هي

٭
 پايا تو چَند روز خوب سا کهاگر موٽا تازه هُوا اِتِفاَقا اِيڪ روز کِسي کِهيت مِين
 اِيڪ هِرَن چَرِتا تها اُس ني جانا کِه يِه شير هَي وَه بهائِني لگا گدھي ني اُسي
 کها تُو ڏر مت مِين شير نِهين هُون اراده ميرا يِه هَي کِه تُجھ سي دوستي ڪَرون
 هِرَن ني بِيي دريافت ڪيا کِه واقعي يِه شير نِهين گدھا هَي خِير دونون مِين
 دوستي هُوي اِيڪ هَي جُگھ شب و روز رھني لگي فراغت سي بي روڪ ٿوڪ
 لوگوئِني کِهيتيان کهايا ڪرين کُهلي بَندون جهان چاهين سِر ڪيا ڪرين

تصاڪار اِيڪ دِن کِهين چَرِتي چَرِتي وي دونون اِسي کِهيت مِين جا نِڪل کِه
 وَه نِهائيت تر و تازه اُور سَڙ هو رها تها اُور اِيڪ کِسان بِيي اُس کِي رُکھولي کي
 واسطي وهان بِيئِتا تها اُس ني اُس گدھي کو شير کي شِباھت مِين ديکھا تو
 اُس ني جانا کِه يِه باجھ هَي اُس کي ڏر سي کِهيت کي پيغار مِين جا چِپا
 بي دونون خاطر جَمع سي اُس کِهيت مِين چَرِني لگي يڪايڪ گدھا وهان خوش
 هوڪر ريئِڪني لگا هِرَن ني يِه مَڪرُوه آواز اُس کي سُنڪر اپنا چَرِنا چھوڙڪي اُدھر
 کان رُکھا گدھي ني پُوچھا يار تُو کِس واسطي چَرِنا چھوڙڪر چِپکا کُٽڙا رها اُس ني
 جَواب ديا کِه تُم ميري احوال کو ڪيا پُوچھتي هو اِپني ڪام مِين لگي رھو گدھي
 ني اِپني سِر کي قسم دي کِه بهائِي سچ کهو مُجھ سي ڪُون سي حرڪت بيجا
 هُوي کِه وَه تُمھاري پَرِشاني ڪا مَوجِب هُوي

وارث هوكي مرنِي سِي مِٽِي دِيجوِيهِي هَم چَاهَتِي هِين آخِر ماري شَرَم كِي قاضي
ني اُن كِي بات قبولِ كِي اِس لِيئي كِه كُوِي اُور نه سُنِي

۱۹ نقل

ديباپور شهر مين ايڪٽ پارس ناٿه دھوبي تها قضاڪار اُس كِي گدھي كِي پيٽه
پر يونين ايڪٽ زخم سا نمود هوا ڪوون ني چونچين ايسي مارين كِه گدھا نيٽ
مَجْرُوح هوگيا بيان تڪٽ كِه ڪھانا پينا چھٽ گيا اُور نہايت دُٻلا هوگيا دھوبي
ني ديكھا كِه دوئين روز جو اُور اِس كِي پيٽه ڪھلي رھتي هي توکوي اسي مار
ڏالينگي دھوبن سِي ڪھا ڪوِي ڪپڙا هو تو دي اِس كِي ڪھاو ڪو جھپاون وه
بولي كِه شير ڪا چھالا مدت ڪي هماري گھرمين يونين پڙا هي ڪهو تو نڪال دون
اُسي اُس كِي ڪمر پرڏال دو دھوبي ني خوش هوڪر گدھي كِي پيٽه پر ڪھاو ڪي
حفاظت كِي لِيئي باندھ ديا وونھين اُس كِي شڪل شير كِي سِي دِڪھاڻي ديني لڳي
تب وه گدھا گھر سِي نڪل ڪر ڪھيتون مين چر چُڪ ڪر ڪھاني لڳا

لوگون ني جب اُس كِي شير كِي سِي صورت دِيڪھي جانا كِه ٻه شير هي گھر
جهوڙ جهوڙ بھانگي لڳي گدھي ني جو ڪستانون ڪي ڪھيتون ڪو رڳھوالون سِي سونا

مَلّاي اُن دونون کي بات سُکي دل مين بچارا کي بي هي کي انڏهي مت کي
 هيئي گائڻه کي پوري ميرپي قسمت سي ان ملي هين ان سي ربي کيئون نهين
 ليتا يه سمجھ ان ني اُن سي کها کي هزار ربي دو اور گڏهي کو باندھ جاو ايک
 برس کي بعد آکر لي جاو اس بات کي سُتي هي وي جهٽ توڙا دي گڏها
 باندھ گئي اور ايک برس بعد پهر ان موجود هوئي اُن کو ديکھتي هي ميانجي
 ني کها کي دو دن پھلي آتي تو اُسي پاتي اب توو جاکي جونپور کا قاضي هو
 انهن ني پوڄها کي اب هم اُسي کيونکر پاوين ميانجي ني کها کي تم اُس کي
 باندھني کي رسي اور دانه کھاني کا نندولا لڄاکي سونهين کھڙي هو دکھلاو جب
 و پھڄانکي تمهين پاس بلوي تب تم نرالي لڄاکي سب احوال کھيو انا
 احوال سُکرو تمهين بهتيرا دراويگا پر تم نه ڏريو اور کھيو کي جو تم هماري بات
 نه مانو تو چلکر ميانجي سي پوڄه لو

غرض وي دونون جونپور گئي اور اُسي طرح کڙي لگي تب قاضي ني ان دونون کو
 پاس بلاکر پوڄها کي تم يه کيا کڙي هو بولي نرالي چلو تواس کا احوال کھين قاضي
 انهن نرالي ليگيا پهر انهن ني سب احوال کي سنایا قاضي ني دريافت کيا کي
 کسي شخص ني انهن بهکايا هي اس سي ان کي بات بن قبول کئي کسي طرح
 مير پڄها نه جهوڙينگي پون سمجھ قاضي ني کها جو تم ني کها سو سب سچ پر
 اب تم هم سي کيا چاهتي هو يي بولي هم بي اولاد هين هماري مال اموال کي

کيا معلوم هوگا يه بات سب کي زباني سُکر بادشاه ني پيرل سي کها جو کانون
سُنَتي تهي سو آنکھون ديکها کي سو سياني ايک مت

۱۸ نقل

کسي مڪان پر کوئي مَلا بيٺا لڙکي پڙهاتا تها کي ايک لڙکي کي باب ني آکر
اُسي اُلهنا ديا ميان صاحب ميري بيٺي کو آب ني کُچھ نه تربيت کيا ديکھو
ابتڪ چھوڪرون کي ساڻھ وھ کھيلتا پھرتا هي اور ميرا کها نھين مانئا ائني بات
کي سُنَتي هي ميان جي خفا هوکر بولا کي هان صاحب نيکي برباد گنھ لازم
مين ني ايک برس مَحنت مشقت کر لکها پڙها گدھي سي آدمي بنايا اور تُم
ني يه بات کهي اب مَجھي تُم سي کُچھ ليني پاني کي اُميد باقي نرهي يه
ياس کا کلمه سُن کر لڙکي کا باب تو ميان جي کو بھت سي تسلي دي کي
چلا گیا پر ايک دھوبي اور دھوبن بڙي دولت مند جنھون ني ميان جي کي زباني
يه بات رستي مين کھڙي هوکي سني تهي کي مين ني تُمھاري لڙکي کو برس دن
مين لکها پڙها گدھي سي آدمي کيا وي دونون جو رو خصم آ موجود هوئي اور
هاتھ جوڙکر بولي کي ميان جي صاحب جيتني رُپي چاهي لڳجي اور ميري
بهي گدھي کو آدمي بنا دڳجي

۱۷ نقل

ايڪُ دن اڪبر بادشاهه ني بيربل ڏسي ڪوئي بات ڪهڪي اُسڪا جواب پوڄها بيربل
 ني وه جواب ڏيا ڪه جو بادشاهه ڪي دل مين ٿههرا تها سُنڪر شاهه ني ڪها ڪه بهي
 نات ميري بهي جيمين آهي هي بيربل بولا ڪه پير مرشد بهي وهي بات هي
 جو سو سياني ايڪ مت شاهه ني ڪها ڪه بهي مثل بهي تو مشهور هي جو سر سر
 عقل گر گر ٻڌيا پهر بيربل ني عرض ڪي ڪه جهان پناه مزاج مين آوي تو اس
 بات ڪو آزما ليجي فرمايا بهت اچها اتي بات ڪي سُنتي هي بيربل ني شهر
 مين سي سو عقلمند بلا بهيجي اور دو پهر رات ڪي وقت بادشاهه ڪي حضور
 انهن ايڪ خالي حوض بتاڪر ڪها حضور ڪا حڪم هي ڪه اسي وقت هر ايڪ
 آدمي ايڪ ايڪ گهڙا دوده ڪا بهرڪر اس حوض مين لا ڏالي

حڪم بادشاهي ڪو سُنتي هي هر ايڪ ني اپني جي مين بهي بات سمجهي ڪه
 جهان ننانوي گهڙي دوده ڪي هونگي تهان ميرا ايڪ گهڙا پاني ڪا ڪيا معلوم هوگا
 پاني هي لا ڏالا بيربل ني شاهه ڪو ڏکهايا شاهه ني اُن سب سي ڪها تم ني ڪيا سمجهي
 ميري حڪم ڪو نماناسچ ڪهو نهين تو بي طرح پيش آنگا ون مين سي هر ڪسي ني
 هاڻه ٻانڌه ٻانڌه ڪر ڪها ڪه جهان پناه خواهه ماري خواهه جهوڙي غلام ڪي جي
 مين بهي بات آهي ڪه جهان ننانوي گهڙي دوده ڪي هونگي وهاڻ ايڪ گهڙا پاني ڪا

۱۶ نقل

لاڙ ڪپور نام دو ڪلاؤنٽ اڪبر کي يهان تهي اڪبر بادشاهه اُن سي چهل ڪرڻي اس
 سي وي بهي گُستانخ هو رهي تهي ايڪ بادشاهه ني اُن مين سي ڪسي ڪو ڪها
 ڪاڻو وه بولا نهين جهان پناه بيل پهر حضرت ني ڪرمايا ابي ڪچھ بول جواب ديا
 مول بيس ربي پهر شاهه ني ڪها ڪيا حرام زاده هي اُس ني ڪها حرام زاده هو تو
 ڪوڙب نه لُون اِتي بات کي سُنئي هي بادشاهه ني خفا هو ڪر انهن ڪها ڪه مير
 مُلڪ مين رهي تو بيطرح پيش آونگا اور قلعي سي نڪلوا ديا بي ماري ڌر کي
 دن ڪو تو دو ڪوسي چو ڪوسي شهر کي باهر گانو مين نڪل جاتي اور رات ڪو آي
 اسي بهانٽ نت شام ڪو آي اور دو گهڙي کي تڙڪي چلي جاتي اتفاقاً ايڪ
 روز بي ادھر نسي جاتي تهي اور ادھر سي شڪار ڪي بادشاهه گهڙي پر سوار چلي
 آي تهي يه دور سي ديگهي هي ايڪ اوچي بڙ کي درخت پر جا چڙهي اور
 انهن ني بهي گهوڙا مار اسي پيڙ کي نيچي لا ڪهڙا ڪيا اور انهن پنجان ڪر ڪها
 ڪيون بي مين ني جو ٿمي ڪها ڪها ڪه مير مُلڪ مين نهنا جواب ديا بليا
 ليون هم سب ملڪن مين پهر آئي جهان ديگهيو تهاڻ آپ هي ڪو مُلڪ ديگهيو
 يا تين هار مان اب آسمان کي راه لئي هي اس لطيفي سي خوش هو بادشاهه ني
 اُنکي تقصير معاف ڪي اور نوڪري بحال

هِي تَب اِس نِي هَنَسْكَرِيَه كَها كِه اَب اِسِي سِي اَيْسِي صَاحِبِ اخْلَاق هِيَن
 اَوْر اَيْنِي رَاه لِي

۱۵ نقل

کِسي تاجر کا لڑکا بڑا خانہ جنگی ہوا جب وہ خانہ جنگی کرکے پکڑا جائی
 تب اُسکا باپ رُپی دیکر چھڑا لائی ایک روز وِسکي باپ سِي کِسي اُسکي
 بھائی نِي سَمجھا کر کہا کہ جو تُم اِسِي طرح بیٹي کِي مَامي پي کِي نِت ڈانڈ
 پھر گئی تو ایک دِن سب دَولت کھو پھوٹ گئی مرو گئی اُسني پوچھا مین کیا کروں
 جَوَاب دیا اب خانہ جنگی کرکے قید پڑی تو نہ چھڑاؤ پھر آپ هِي سیدھا هو
 جاؤ گا کہا بھت اچھا غرض وہ خانہ جنگی کر قید مین پڑا اور اِس نِي نہ
 چھڑایا پانچ چار برس وھیں رھنی دیا اِس مین کِسي بھلي آدمي نِي آکر اُنسي
 کہا کہ اب تُمھاري بیٹی نِي خانہ جنگی مِي ہاتھ اُٹھایا اور توبہ کِي انھوں نِي
 اِسکي بات مان اُسي چھڑا مَنگایا ایک دِن وہ باتوں وھیں باتوں مین کِلي پر
 خفا ہوا تد اُسکي باپ نِي کہا ميان پيہ وھي مثل هِي رسي جَلگي پر بل نہ گیا

ڪرسيٽ بڻده راميشور ڪو جاوڻگا بنئي ٿي ڪها مهاراج ايڪٽ باٽ پوڄهون
 جو تخفا نهو بولا بابا ايڪٽ نهين ڏو ڪها مهاراج هم گرھستي هين جو ڏيس
 ڏيس پهرين تو ڪجهه ڏوش نهين آپ فقير هو بهٿڪ بهٿڪ ڪون بهرح ڪنواني
 هو ايڪٽ ٿهور بيٿه ڪرڪس ليئي اپني بهڳوان ڪا دهيان نهين ڪرئي ڪها بابا تو ٿي
 يهه ڪهاوت نهين سني

بهتا پاني نرمل بڻدها گندهيلا هوئي

سادهو جن رمتا بهلا داگت نه لاگي ڪوئي

۱۴ نقل

ڪوئي مردي آدمي ڪسي طالب آءِ لعل ڪي زباني ايڪٽ عالم ڪي علم ڪي تعريف
 سڪرمشتاق هو اس ڪي گهر ملاقات ڪو گيا وه اپني دروازي پر بيٿها ڪتاب مطالعه
 ڪرتا ٿها يهه سلام ڪر ان ڪي سونهين مآدب بيٿه بولا حضرت سلامت يهه ڪوئي
 ڪتاب هي جواب ڏيا نو ڪون هي جو مجھ سي پوڄهتا هي ڪها آپ ڪا خادم
 هون بولا جائجهي اسڪي سمجهني ڪي لياقت نهين اس ٿي ڪها بس معلوم هوا
 ڪه آپ علم غيب ڪي ڪتاب ڏيکھتي هين ڪه جس سي بي ملاقات آپ ٿي
 ميري لياقت دريافت ڪي اس بات ڪو سن وه شرمندو هو بولا اخلاق ڪي ڪتاب

۱۲ نقل

ایک سپاهی بڑا جَواری نہا جب جیتتا تب ماری خوشی کی ایسا غافل ہو جاتا کہ کوئی اُس کی پھرنی کی کپڑی بھی اُتار لیتا تو بھی اُسی معلوم نہ ہوتا اِسی اُمید سی دس پانچ شہیدی ہر وقت اُسکی ساتھ لگی رھتی اور جد قابو پاتی تد اُسکا مال اُڑاتی ایک روز وہ کسی غیر محفل میں جوا کھیلنی کو گیا اور لگا جیت جیت رُپی اپنی آگي سي پیچھی کھسکانی اور اُسکی ساتھ کی لُغندری لگی اُڑانی اس میں کسی نی دیکھکر ایک سی کہا کہ دیکھو کسی کی کورپی کوئی اُڑاوی دوسری فی جواب دیا کیا تم فی یہ مثل نہیں سنی جو تعجب کرتی ہو کہ اُنڈھی پیسی کُتا کھائی پاپی کا مال اکارتہ جائی

۱۳ نقل

کوئی بنیان بٹوہی باٹ بھول کی ایک بن میں جا نکلا وہی وہان اور تو کوئی نہ نظر آیا پر ایک جوگی دیکھائی دیا اس فی اُسی دھڑوت کرکی پوچھا ناتھ جی آئی ہو کہان سی اور جاوگی کہان جواب دیا بابا ہنگلاج جوالا مکھی ہردوار کُرجھیتر کرکی تو آتا ہوں اور کاشی ہو گنگا گوداوری کا میلا

هيَ که نادان دوست سي دانا دشمن بهلا هيَ دانا دشمن جو جان کي در پي
هو بهتر هيَ اُس دوست سي جو نادان هو

۱۱ نقل

دو کايته عقل مند لکهي پڙهي کسي مکان پر بيٺهي بحثي تهي ايک ڪهاڻا ٿي ڪه
آدمي اتم برن مين پيدا هوني سي پنڌت جتر هوتا هي اور دوسرا ڪهاڻا ٿي ڪه
اچهي سنگت سي اُنکا بحثنا ديکھ کسي مردي آدمي ني ڪها ڪه اس بحثي
سي توڻهارا قضيه ڦه مڻيگا بهتر هي ڪه اس مجاملي مين کيس ڪو منصف
مانو يه بات اُن دونون کو پسند آئي اور سورڌاس جي کي پاس جاگر هر ايک
ني اپنا دعوا اظهار ڪيا ستنهي هي سورڌاس ني اُنکي جواب مين يه دوها پڙها

سَوَات بوند سِيبي مڪت ڪڍلي بهيو ڪپور

ڪاري کي مڪھ بش بهيو سنگت سونها سور

سب باتين سُکر تب تو يقين ھوآ ڪه شايد ڪجهه عقل مين يا بيناڻي مين خلل
 ھوآ ھي ڪه ڪٿي ڪو بکري جانڪر مول لڄاتا ھون ڪجهه ننڍيشه نه ڪيا بکري کي
 رسي ٿاڻه سي جهوڙي اور آب ڪپڙون سميت ندي مين جا ڪود پڙا نها
 ڏوگر کي راه پکڙي اور بکري انھ رندون ني لڄاڪر شوق سي چٽ کي

۱۰ نقل

نقل ھي ڪه ايڪ باغبان ٿيا جو بيوقوفي کي ماري ڪسي ريڇه سي دوستي
 ڪري ٿيا باغ ڪيا ڪميت مين دونون اڪٿي رھتي ريڇه ني بي محبت
 پلڪر اسي آفت پيدا ڪي ٿي پھان ٿڌ ڪه جب باغبان سو جاتا سرھائي بيٺھ
 منھ پڙ سي اسڪي مڪھيان ھانڪا ڪرڻا

ايڪ دن باغبان سوتا ٿيا مڪھيان ٻھت سي اسڪي منھ پر جمع ھون اور
 ريڇه بدستور آڪر مڪھي ھانڪني لگا ھر چنڊ مڪھيون ڪو ادھر سي اڙاڻا ادھر سي
 جمع ھوتي تھين وھ اس حال سي ڪھنسايا اور پڙا سا ايڪ پتھر اٿاڪر اس
 خيال سي ڪه مڪھيان دب ڪر مر جائينگين باغبان کي منھ پر دي مارا تو سر
 اس بچاري ڪا پس ٿيا ھ ٻھين سي دريافت ڪجي جو عقلمندون ني ڪها

۹ نقل

يُون سَنا هِي كِه اِيڪ مَرْد مُلٽاڻِي بازار سي بگري خريدَڪي اُس جي رهي هائِه
 مين پگري هُوي اِني گهر لِي آتا تها جب هُڙيڪ مَڪُون كِي پَهَنجا گِي اِيڪ
 رِنڊ اِيڪ جگهه ڪهڙي تهي آپس مين صلاحِ كِي كِه اِس آدمي سي ڪسي جهل ڀل
 سي بگري اُڙايا چاهي سب ني اِيڪ دِل اُور اِيڪ زبان هوڪر بندش ٻانڌهي اُور
 تِن چار جگهه جُدا جُدا راه مين بيٺهي اُنَه مهين سي پهلِي اِيڪ ني اُس سي
 مُلاقاتِ كِي اُور ڪها كِه اِي بهايِ يِهه نجس ڪتا تو ني ڪهان پايا اُتي جَوَاب دِيا
 يِهه ڪتا هِي كِه بگري مين اِسي بازار سي مَول لِي آتا هُون ليڪن دِل مين ڪجھ
 شڪ پڙي مَنهه پير ڪر بگري كِي طرف دِيکها معلوم ڪيا كِه بگري هِي ڪانڌهي
 پر ڪهه لڇلا تهوڙي دُور پڙها تها كِه دُوسري فني مُلاقاتِ هُوي وه بولا اِي مُقاب
 اِس ڪو ڪانڌهي پر رُڪه مَر لڇاتا هِي اُڪر يِهه موني تو ڪپڙي تيرِي ناپاڪ
 هونگي

مُلٽاڻِي اِني دِل مين سوچا كِه آگي اِيڪ ڪتا ڪه چڪا هِي دُوسرا بهي ناپاڪ
 ڪهنا هِي ڪانڌهي سي اُتار ڪر پهر ڏريا ليا تهوڙي دُور آگي چلا تها كِه اِيڪ پوڙها
 درختِ كِي نڇي سي ٻول اُڻها كِه اِي مَرْد تُو دِيوانه هِي كِه آنڪهون كِي جوت
 هِي گهٽ گِي هِي كِه ڪتا سا ناپاڪ جانور هائِه مين پگري لِي جاتا هِي يي

آي جانِ مادرِ ميرِ جانِ تَجھ پر قربانِ هُوَ جِيو مِينِ اِني تِيں تَجھ پر صدقِي
 ڪرونِ هميشه صبحِ کي وقت آه و ناله ڪرکي ڪهتي يا خدا اسَ نو جوانِ کو
 بخشِ اور اسَ بڙھيا پھوس کي جانِ جو اِني زندگي سي سِرھي اُسکي بدلي
 ۸ لي غرضِ هفتِ مادري سي بڙھيا شب و روز دُعا و زلزي ڪرتي تھي

اتفاقاً اُسکي ايڪ ڪاٺي هارسي آئي اور باورچي خاني مِين جاکر شوربي کي ٻو سي
 سر ڪوڊنگجي کي اندر ڌال جو تَجھ تما کهاڻگي جب سِر نکالڻي لڳي نکال، نه سِکي
 بيتاب هُئي اور اُسي طرح ديگجه سِر پر لڳي باورچي خاني سي نڪل ڪر اس کوي
 سي اُس تي پهرتي تھي ناگاه بڙھيا کي نظر اُس بهيانڪ صورت پر پڙي بهت
 ڏري اور سڄي کي لوڪ جو ڪهتي تھي ڪه فرشته آکر جان قبض ڪرڻا هِي سو
 ٻيھي هِي بي شڪ مَهستي کي جان قبض ڪرنيڪو آيا هِي ڇلائي اور ناله و زاري
 ڪرکي ڪهني لڳي ملڪُ آلموت مِين مَهستي نهين هُون مِين تو ايڪ مَحنتي
 بڙھيا هُون اگر تو اُسکي رُوح قبض ڪرڻي آيا هِي تو مَهستي گهر کي اندر هِي وھان
 جا اور اُسکي رُوح قبض ڪر اور مَجھي ڇهڙ

آخرش قابو پاڪي اُسي بهي تيرسي مارا سوار ڪي جب تير لگا تو جهڙجھلاڪر اپني
 دانئون سي اُس ڪو بهي مار رکها اور آب بهي وهان مر رها غرض پرمڻ شڪاري
 هرن اور خوک تينون ايڪ هي جڳهه پر مڙڪره گئي

گهڙي دو ايڪ ڪي پڄي اُسي ميدان مين ارڻه لوپي نام ايڪ گهڙ وهان آ
 پنجا خوشي بهت سي ڪي اور خدا ڪا شڪر بجا لانا اور ڪها ايسي غذاي لطيف
 مڄي ڪهي ميسر نهين هوي ته جي سي آج هوي اب چند روز اچي. طرح
 فراغت سي ڪها ونگا اور ڪاپون ڪي واسطي لڄا اچها گوشت. سڪهاڪر رگهونگا خير وه
 جريص به خيال اپني دل مين باندھ ڪي پھلي ڪمان ڪي چلي ڪو لگا چلي ڪمان
 توجڙهي هوي ته جي جب زه ڪٽ گهي تب ڪمان ڪا گوشه ايسا زور سي نيسي
 من اُس لالچي ڪي لگا ڪه پاني نه مانگا

۸ نقل

نقل هي ڪه ڪسي بڙيا ڪي مهستي نامي ايڪ بيٺي ته جي نهايت خوبصورت
 اور حسين ' قصارا زمانڪي گردش سي بيمار هوي اور تب ڪي سوزش
 سي بيتاب ر پوڙيا اُس ڪي گرد پهرتي ڪي دعا ورياز سي ڪهتي ته جي

گرمي جو اُس کو پهچي تو چونڪ ڪر شاگرد سي ڪهي لڳا ڪه آي بد ذات تو
 ديکها ٿا ڪه بگڙي ميري جلي ٿي مڃي ڪيون نه جڳا ڏيا ٻه ڪپڙا اُس کو
 بهت سا مارا اُس ني رو روڪر ڪها ڪه آپ هي ني مڃي منع ڪيا ٿا سوني ڪي
 وقت مڃي مت جڳاڻو آور بي پوڄي بزرگون ڪي بات مين نه بوليو ڪه بي
 ادبي هي اس واسطي مين ني آپ کو نه جڳايا آخوند جي ني ڪها ڪه لا حول ولا
 قوت مين ني اس بات کو منع نهين ڪيا ٿا ڪه ڪسي کا نقصان اڀني سامهني هو
 وه اُسي خبر نه ڪري اور بيٺا ديکها ڪري

۷ نقل

کليان پور نام ايڪ شهر هي اُس مين ايڪ شخص حاڪم ٿا نام اُس کا پرمان
 اتفاقاً ايڪ دن موآر هوڪر هڪار ڪي واسطي ڪسو جنگل مين گيا جاتي هي وهان
 ايڪ هرن خوب صورت ما نظر آيا جلد گهوڙي سي اترڪر اُس ني اُسي ٿير مارا
 وه اُس ڪي هاتھ ڪله ٿير ڪهاتي هي ٿير ٿير ڪرا اُس ني اُس کو اڀني ڪانڊهي پر
 اُٿايا اور گهوڙي ڪي طرف چلا وڙهين ايڪ ٻي سا خوت اڀني سامهني آئي ديکها
 آهو تو اُس ني ماري ~~ڪري ڪري ڪري~~ زمين ٻر ڏيا اور ٿڪ ايڪ
 سامهني سي اُس ڪي ڪٽار اور آنگه اُس ڪي ڪٽار پڇي اُس ڪي اڳ ليا

ڪه نقاري ڪو پهاڙا تو سِوای خُشڪ جِٻڙي آور سِخت لُکڙي ڪي ڪوڙي چيز نه
پاڻي آتشي پشيماني سي جي اُس ڪا جَلني لڳا آور اَنسو آنکھون سي جاري ڪرڻ
ڪهني لڳي ڪه افسوسه مِين صرف اس دھوڻي ڪي سبب بهتري سي ايني باز
رهي سچ هي ڪه ڏھول هميشه شور ڪرڻا هي پر بي فايده. اندر اُس ڪي گجهه نهين

ۛ

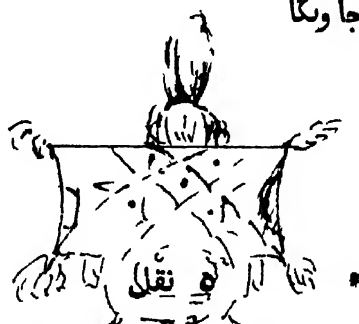
ۛ نقل

پُون سنا هي ڪه. لکهنوري ايڪ بهتي هي وهان ڪسي معلّم بي ايڪ لڙڪا پڙهڻا
تھا آور ميانجي اُس ڪا انهي جي ايم. اُتر جاتي اُسي ڀيند آتي آور اونگهني
لڳتا اکر اُس. حالت مِين ڪوڙي اُسي گجهه ڪهڻا يا شاگرد ڪوڙي. لفظ سبب ڪا
پوڄهڻا تو جفا هوڪر شاگرد ڪو خوب ملڻا آور ڪهڻا ڪه آي. بيوقوف اول مڪتب
مِين ادب سيکها چاهي ڪه جس ڪي باعث سي بهت ڪام نڪلتي هين

نمبر ۵ هر روز شاگرد ڪو پيي تاڪيد ڪيا ڪرڻا تھا ڪه اکر پهر ڪهي ڀينر پوڄي مجھ
سي گجهه بات ڪي يا مجھي سوتي سي جگايا تو مارتِي مارتِي مارڻا لڙڪا شاگرد
ني توبه ڪي ڪه پهر هرگز ايسا ڪام نه ڪرون ڪا ايڪ دن رات ڪو چراغ ايني سامهني
رکھ ڪر اُسي شاگرد ڪو پڙها رها تھا اتي مِين اُسي پينڪ جو آئي. تو ڪم ڪر اُس

ڪا چراغ ڪي ٿيم پر ڇا پڙا آور پڙهي جَلني لڳي

عرب في آدهي دينار دي اور دجلي كي كناري بيٿا نان بائي روٿيان نڪال نڪال
 ديتا تها آورو پائي مين بهگو بهگو ڪر ڪها تها روٿيان آدهي دينار كي قيمت سي
 گذر ڪر چار دانگ تڪ پهنجين بلڪه اسي گذر ڪر دينار كي نوبت آي نان
 بائي بي اختيار هو ڪر بولا آي عرب ڪتي ڪها يگا اس في جواب ديا ڪه جب تڪ
 يه پائي بهبگا من ڪها تها جا ونگا

نقل هي ايڪ جنگل مين ڪوئي لومري ڪها يي ڪي تلاش مين هر طرف پڙي پڙي
 آئي ڪه نظر اس ڪي ايڪ مرغ خانگي پر جا پڙي جو درخت ڪي نچي چرنا
 تها ڪها ڪر ڪي جاها ڪه اس ڪو شڪار ڪري ايڪ ٻارگي ايڪ نقاري ڪو ڪسي
 درخت مين لڳا هوا ديکها ڪه ڏالين ڪي لڳي سي سهنگ آواز اس سي
 نڪلي هي اس نقاري ڪي پڙي هي مهيب آواز سي اس ڪو نيم مڙه سمجه ڪر
 دل مين اپني سوچي ڪه گوشت و پوست اس ڪا موافق ڏيل اور آواز ڪي هوگا
 درخت ڪي طرف متوجه هوي تو مرغ اس حادثي سي واقف هو ڪر بهبگا
 لومري به هزار تڪليف درخت ڪي اوپر چڙهي ڪوشش ڪري رهي يهان تڪ

بيٽها تنه بولا ته ميان جوانن من هم بي سيڙون لڙاڻيان لڙي اور همني پوي
 هزارون زخم ڪهاڻي آيسي ته ڪهين بدن پر نل دهرني ڪي جڳهه باقي نهين رهي
 هماري آڳي اب ڪوئي ڪا لڙيگا اور ڪا زخم ڪهاڻيگا

انني بات ڪي سنڌي هي ان من سي ايڪ جوان خفا هوڪر بولا پڙي ميان
 ڪپڙي تو انارو ديگهن ٿم تي ڪهان ڪهاڻو ڪهاڻي هٿن وه هٿسڪي بولا ميان گبرو نه وه
 زمانه رها نه وي دن رهي نه وه جواني رهي نه وه تياري رهي نه وه جسم هي
 رها اب ڪا ديگهوڪي اٿنا ڪهه چنپڻ هو

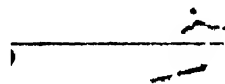
۴ نقل

ايڪ عرب بدوي شهر بغداد من آيا اور گردي نان بائي ڪي ڏوڪان مين ڀڳو
 ڪر مضطرب هو بيچاره صرف نو سي جيتا تنه جب ته روئي ڪا منهنه ديگها
 ڪا ڪريبان ڄاڻ ڪر ڪي نان بائي ڪي پاس ڪيا اور ڪها آي بجواجه ميرو پيٽ پير
 روڻيان ڪهاڻيڪا ڪيا لوڪي اس ني اس جوان ڪو آرون ڪي مانهه نڪال ڪيا ته ڪها
 ڪهاڻيگا اگر بهت بهوڪا هو تو دو تين روڻيون سي زياده ته ڪها سڪيا بولا آي عرب
 آڏهي دينار دي اور جڏين پڇاهي ڪها

دِن کي بَعْدِ پَس بَچي نِکالِيگي جَب دِي بُوڙِي هُونگي اُن کُو پَچَکَر بَکَرِي
خَرِيْدُونگا اُس کي کَچ بچ سِي گاڏِي پِهر اُس سِي گهوڙِي گهوڙِي سِي اُونٿِي پِهر
هُونگي مَوَل لُونگا

جَب اِس سَوَدَاگَرِي سِي بَهت دَوْلَت هَاتِه آڻِي سَب چار بِياه گِرونگا هرايڪ
نَجورُو سِي چار چار بِيَه تَوَلَد هُونگي جَب دِي جَوَان هَوِڪر شَهزادُون کي طَرَح
تازِي گهوڙُون پَر سَوَار هَوِڪر شِڪار کا اِرَادِه ڪرينگي تَو مِين اُن کي جِلُو مِين چَلُونگا
تَا كِه اَوَر لَوڪ اُن کي تَعْظِيم وَ تَكْرِيم ڪرين

اِس بِيَهُونَدِه خِيَال مِين گهڙيڪا دهيان. جانا رها وَ هِر سِي زمين پَر گِرکِي يَهُوت
گيا اَوَر سارا تيل به گيا تَب بِنِي نِي اُس کي سِر کي بال پَکڙڪر ايسا لِتايَا كِه
اُسي وَ مار عُمَر پِهر نه بهوليگي

۳ نقل

کڻگي مَڪان کي بِيچ پانچ سات سِپاهِي بِيٿِي آپَس مِين ڏيندَڪ مارتِي تَهِي ڪوڙِي
کُهتا تها مِين نِي چار گها و کهايد اَوَر ڪوڙِي کُهتا تها پانچ غرض هرايڪ نِي اِپني
اِپني لڙني اَوَر زخم کُهائي کا اسٽال بِيان ڪيا ايڪس پُوڙهه تَهَنهول اُن کي پاس

نقلیات

۱ نقل

کھي ڪٿي تي دريا ڪناري ايڪ هڏي پلي اور ملهه مين لي چون پرجهان اس
کي پاني مين ديکي سمجها ڪه دوسرو هڏي هي ماري لالچ کي مننه پسارا ڪه
اسي پي پاني سي نکال لي آخر هڏي جو مننه مين تهي ٻوڏي

۲ نقل

يون ڪهتي هين ڪه شادي نام ايڪ بني تي بازار سي گهڙا بهر ڪڙوا تيل خريدا
وڻ ڪهڙا هو پڪاري لڳا ڪه جو ڪوئي مڃنهي اسي ميري دؤکان تڪ پهاڄو
تو ايڪ لڳا اسي مزدوري دؤنگا دلوالی نام ايڪ نعل بند وهان ڪهڙا تها وه
اپني سر پر اٿهاڪر اس کي دؤکان کي طرف لڳلا اور جلشي هوئي يه دل مين
منصوبه ڪرني لڳا ڪه اس ٿڪي کي مرغی لؤنگا وه ويس انڌي ديکي بهر بلهس

